

मं.वी.२.
१०

खर्च १-२५३ १
आ.प.प. १-२७१
अ.ग.प. १-२७०

हिन्दुदेवी

जन्ती जन्म भूमिष्व
स्पर्गादपि गेरी यमी ॥

<p>વાર્ષિક લવાજમ:-વી. પી. પોસ્ટેજ સાથે રૂ. ૨-૫-૦ —૦૦૦— આ એકલ છૂટક નકલની રૂ. ૮-૬-૦ વી. પી. પોસ્ટાજ તથા</p>	<p>આવડા અંગ્રીજી લઠ્ઠેરખખરે લેવામાં આવશે વ્યાપારી જાણુઓએ તાર ન કરવી લઠ્ઠેરખખરેનો દર:- એક વખતનો—પૃષ્ઠ ૧, પૃષ્ઠ ૦૩, પૃષ્ઠ ૦૪. ૬ રૂ. ૫ રૂ. ૩ રૂ. કાલમની વધારે વખતની લઠ્ઠેરખખરે મહંદ આલેખ પત્રલખદાર કરી-પૂછાશે.</p>	<p>દર્શન કરીને પાવન થાકું મુખ પૃષ્ઠ પર દર્શન દેતું હિન્દુમાતાની છાત્રીની નકલની કિંમત પોસ્ટેજ ૨ ૦-૩-૬ કલમની રૂ. ૨-૫ , આલેખ મંગાવો! મળી મારી કિલોકે છે.</p>
---	---	---

મા કીજાએ હર્મ વિભવ પ્રેમમાં છાપી.
રોષીસીદ-અમદાવાદ.

॥ श्री सद्गुरु समर्थ ॥

देवी ! विष्णु मधुर जगत्तो !

देवी ! सुदृश्य आले विष्णु मधुर जगत्तो ।
 मंगीत सुधा लघु मे मित-मन्तिनं सुधाये ।
 अंधिर पिंडिनी मोरी भूमी भाग भागु भागु-
 अहो २१११ नवत आ तेने प्रसा जगत्तो ।
 भाग सहु परपर-जियु नीयु न भाग-
 समवेदना मे मिहल-भुगु-मंजने जगत्तो ।
 भाग कलने पदं कृष्णाय वा दहारी-
 "मेसमता" तुं दशन नयने इरी कृष्ण ।
 इह भागु पदुं छे भागव दहय निरस वा ।
 सुभात विपुल-पाय तेभां विमल वदये ।
 यद्यनस ने कृष्ण-उदय मग छपा-
 तौषधमयी रश्मयी इरी वेपथये वदये ।
 सायनी स्वतंत्रयने सभतानी शयनयमे-
 नव । नव । सरस्वती हे । नवभांदी नवभयावे ।
 देवि ! मगल तमारी, वीष्णु ! मगल जगत्तो ।
 भुंर सुरीतु भावु पुनः मार कंठ सुधाये !

रचनारः—श्रीपुन सत्यनारायण कविराम.

જય! હિન્દુસ્થાન!

જય વિદ્યા-અથ-બુદ્ધિ નિધાન,
અન્ન-ભૂમિ-શુભ્ર ગૌરવ ખાણ;
શાન્તિ—શુભ્રનું વાસસ્થાન,
જય જય પાવન હિન્દુસ્થાન! ૧

સૌ શુભ-સાધન પૂર્ણ મહાન, તું છે જગમાં સર્વ સમાન;
તુજમાં અવતરવાને કાજ, અતિ હસક છે દેવ-સમાજ. ૨
પરમ પૂનિત તારાં જલ-વાયુ, વર્ધિત કરતાં રહે; જન-કલ્યાણ;
અલ શાક પૂત તારાં દુગ્ધ, કોના પ્રોલુ ન કરતા મુગ્ધ! ૩
શાં તારાં વિદ્યા-નિજ્ઞાન! ભવ-દુઃખ હેઠન હેતુ કૃપાલુ;
સ્વર્ણ, રત્ન, મણી તારાં ધાન, ધન-પતિનાં પણ હસ્તાં માન! ૪
શેણિત તવ શિર સુકૃત સમાન, પૂજ્ય હિમાંસલ ઔપચ-ખાણ;
પાર્શ્વ દેશમાં શેણિત રમ્ય, અલપૂત, નદ સિન્ધુ અંગરમ્ય. ૫
રત્નાકર કરતા નિત નાદ, શુભ્યન કરતાં રહે; તવ પાદ;
કટિમાં તારાં પાવન નામ, શેણિત વિદ્યાધર સમ ધામ. ૬
ગંગા, યમુના આદિ અનેક, એક એકથી ચકતી છેક;
નદિઓ કંઈક પખાળી અંગ, રહી જતાવી સહર ઉમંગ. ૭
કાળીદાસ, ભવભૂતિ સમાન, કવિવર તુજમાં યથા મહાન;
લીમાલુન, ગાન્ગેય સમાન, રથી યથા તુંમાં બજવાન. ૮
કર્ણુ સમા દાની વિખ્યાત, નિષલ્લભ્ય તેં ભારત માત!
સત્વવાદી હરિશ્ચંદ્ર બૂખાળ, જનમ્યા તવ કુખ દેવી દયાળ! ૯
પાણિનિ, શંકર, મનુ; મરુદ, ઐમિનિ, ગોતમ, કપિલ કણ્ણાદ;
વ્યાસ, આદિ-કવિ-વિમલ અરિય, સોની છે તું ભૂમિ પવિત. ૧૦
“કર્મ-વીર” ને કર્મ-ભૂમિતું, “ધર્મ-વીર” ને ધર્મ-ભૂમિ તું,
તું વેકુળ પરમ સુર-ધામ, જય જય! પાવન હિન્દુસ્થાન! ૧૧

॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥

કર્મવીર.

યે બ્રહ્મા વરણંગ્ત્ર દત્ત મરુતઃ સ્તુત્વંતિ દિશ્વિઃ સ્તવે-
ર્લેદૈઃ સાંવવદક્રમોપનિષદ્દૈર્મૌલેતિ યં મામગાઃ ॥
પચાનાવચ્ચિત્ત તદ્ભૂતેન મનસા પદ્ધંતિ ય યોગિનોઃ ।
યસ્વાંતં ન વિદુઃ સુગતુરગચ્છા દેવાય સ્તથૈ નમઃ ॥

ભાગવત-પ્રકાશ, વરણ, ઉન્નત, અને મરુત દેવતા હિન્દુ સ્તોત્રથી જેની સ્તુતિ કરે છે, એજ પ્રમાણે અંજ, પદ, કમ અને ઉપનિષદ્ સહિત સામવેદનુ ગાન કરનારા નિર્વતર જેનું ગાન કર્યું કરે છે, શેષીજન્યે પચાનપૂરેક નિષેગ અને એકાદ મનથી એને એવા કરે છે, દેવ અને દેવોના ગણ જેના પાસે જામી રાકવા નથી એ દેવ-વચાવનને અભાગ અનંત કોઈ પ્રેમવંદન છે

૦૪૫ બમવન ! જ્ય અંતર્યામી ! જ્ય સચ્ચિદાનંદ ! જ્ય બહુનામી ! આજ અનંત શક્તિમાન-કરુણાનિધાનની અપૂર્વ કરુણાલરી-અદ્ભુત પ્રેરણાથી આજના મંગલમય રાત્રે માતેશ્વરી ગુર્જરગિરાના સાહિત્યીવાનમાં એક હૈમંધયુક્ત-આચાર્યનાં નુતન પુષ્પ 'કર્મવીર'નો પ્રાદુર્ભાવ થાય છે. સ્વર્ગારાધિ મનોવાસો ! એ સ્વર્ગ કરતાંય અત્યંત મોરવલરી મુખાગ્રવણી ગુર્જરીમંથાની ઉજળી કુખેથી આજ ઔર એક મહાભાગ્ય બાળકનો જન્મ થાય છે !

બાળકનો જન્મ ! તેમાંય જળી 'કર્મવીર' સંતાનના જન્મથી માતાના સંતોષ-આનંદનો પાર હોય કે ? આંખ સ્ફુર્તે પુત્ર-પુત્રીનું મનમાન્યું લરકર હોય તોપણ તેનો તે કોઈ કાળેય અભાવ-અપચો હોય કે ? ના, ના, ત્યારે એટલામાં હજારે શું શ્રીતશું ? પણ આશા છેને ! વાહ વાહ ! એ દયામયી માતાની માયા અને મમતાની મન્ત તો કોઈ સુભાગી સંતાનને પૂછવાથી જ ખબર પડે. મહાદેવી અનેતાના દેવી ગુણ-લોભથી બેનસિંગ સંતાનને અમે શું કહીએ ? પરંતુ હાથે કરીને એ માતૃ-મુખ-સ્વર્ગ-મુખને ઢેરો વડાપનારા-એ સ્વર્ગીય સત્વભાવથી જન્મીને નિંદનારા, તેના નિઝાસા લેનારા, હાથે કરીને જગત્માં તેને બેઠેલજાત કરનારા કુલાંગાર-નિષ્કુર સંતાનનું અનંતકાળેય કચ્છાણ-મંગળ નથી એક નહિ. ચારદશમે શાસ્ત્રમાં બ્રહ્મવેદીઃ-“જેના ઉદરથી જન્મ્યા તે માતા, માનુષ્યમિ અને માનુષ્યાત્મા” એ પ્રલેપ માન્યોએને ન ચ્છાનાર, ન સેવનાર, ન પૂજનાર

પાપાણુ હૃદયનાં સંતાનોની આલોક 'કે' પરલોકમાં અનંત કાળેય સુક્રિત નથી, એ સર્વથા સિદ્ધ વાત છે. છેને, જગત્ ચાર પૈસાની. કહે ના. એક બદામની; પણ એતો માતા તે માતાજી! મૂઠ વગર માતાના અવશુણુ કોણુ જીવે? ન ગમતી હોય તે જ્ઞાન વગરના મહા અજ્ઞાતકારે-પેટશણુ એ પવિત્રતાની અધિ-દેવીને વર્ણસંકર વેષ સ્વંત્રે! એ તે ચોણે કે? હા! સંતાનધર્મ-કર્તવ્યથી બ્રહ્મ થયાં તેમને બધુંય જોલે. તો પછી એ ધર્મ-કર્મબ્રહ્મ પદ્મજુમાં ભળીને આ 'કર્મવીર' પણ ભગવાન બલે માતાનાં કેવાંય કળહર કુકરો! એથી વગર તેનું જાવિ કળ કોણુ કહે? અસ્તુ.

જય! શુર્જરી જય! જય! મૈયા જય! જય! મહાદેવી જય! તું જેકિ-કર રહે-નિર્ભય રહે! આ બાળક કોઈ પણ પ્રકારે કાલાધેલા શબ્દોમાં કેવળ મનઃપ્રાણુ પૂર્વક ત્હારી સેવા-સ્તુતિજ કરશે. પ્રેમ-સંકલિત-શ્રદ્ધા વડે તે ત્હાંકે પૂજન-અર્ચન કરશે. આરાણ્યકું-ઉત્સાહપૂર્વક-આનંદભરે તને અલેહભાવે વંદન કરશે. તેનાથી મોટાં-હાનાં સહુ જાણુએની માનપૂર્વક મર્યાદા રાખશે-તેમની આજ્ઞા ઉઠાવશે-તેમનાં હૃદયને હરી લેશે. માતા! મનસ્વી-ઉચ્છ્રમણ વર્ત-નથી ત્હારી કુખને નહિ હજવે-ત્હાંકે નામ નહિ વગોયે-ત્હને પ્રાણાન્તેય જહિ સંતાપે-ત્હાંકે ગૌરવ અને પ્રતિધાને રજે દાગ નહિ લાગવા હે! તું જેથી રીલે, તું જેથી જોલે, તને જે કીક લાગે તેગજ તે કરશે. પછી તો જેવી ત્હારા અને ત્હેના પૂર્વના સંસ્કાર! પણ માતા! સાંભળ, એહ! સાંભળે છે કે? હશે મા! બધું જવા કઈ જરી માથે પ્લાવળયો હાય દેવીને આશિર્વાદ આપ જોહા! કહે જોહા-શું કહે છે? એક વાર કહી નાખ:-“દીવાંયુ મય! કમ્પોર મય! ધર્મવીર મય! સત્યમાય મય! શાન્તિમય મય!” ઓ શાન્તિ: શાન્તિ: શાન્તિ:!

મીલ-કારાગારથી મુક્ત થઈ, મીલની નોકરીમાં ફસાઈ મહાત્રાસ લોભ-વર્તા-મનુષ્યના રૂપમાં પશુ-જીવન માણતાં આ દેશનાં હુબંગી છતાં મોઢાં નર-નારીની યથાર્થ દયાજનક વિચિત્રું હૃદયદ્રાવક દશ્ય સુખ્યત્વે શુર્જર સમાજને સંપૂર્ણ રીતે જતાવી, તે તરફ જનમંડળની દષ્ટિ-દોરવાની અને શુર્જર સાહિત્યની યથાશક્તિ-મતિ સેવા કરવાની શુભ ઘડી કિસ્તારની સંપૂર્ણ દૃષ્ટા વગર આજ 'કર્મવીર' દ્વારા ક્યાંથી પ્રાપ્ત થાય? એ અજોલા-મૂઝા જીવની સેવા કરવાનો શુભ યોગ અદશ્ય સત્તાએ અમારા નસીબમાં જ જલ્લે ન લખ્યો હોય. નહિ તો સર્વમાન્ય પૂજ્ય શુર્જર સાક્ષર-વિદ્વાનોની દષ્ટિ એ દિશામાં કેમ ન પહોંચી તે અગે નથી સમજી શકતા! જે મીલ-ઉદ્યોગમાં આજકાલ આ દેશના અનેક સ્વતંત્ર ઉદ્યોગી-કર્મવીર પુરૂષો જ્ઞાન બૂટીને તાલ નફાની ભાગમાં ફસાઈ ખેતી રજાટ અને એવાજ બીજા અનેક સ્વતંત્ર વ્યપાર-ઉદ્યોગને વિસ્તારી બેસા છે તેમને કર્તવ્ય જ્ઞાન આપી, મૂળ-સત્ય માર્ગ પર લાવવા એ જોહી મહત્વની વાત છે કે? ત્યારે આમ કેમ! આ વાતીદે સંજેઠું ગયા જેવો ઘાટ કેમ બચે? આથી એક રીતે અમને જેટલો જેદ થાય છે, તેટલો જ બીજી રીતે અમને

આનંદ પણ થાય છે. યોગીજનોને પણ અગમ્ય એવો સેવા-ધર્મનો પરમ શ્રેષ્ઠ યોગ અમને પ્રાપ્ત થયો તેને માટે અમે કેવળ પરમાત્માનો ઉપકાર! એ વગર ખીજું શું કહી શકીએ! અરજુ.

“આજ નહિ તો કાલ, કાલ નહિ તો કાળાન્તરે પણ એ ઇશ્વરેશ્ચા અનુકૂળ હશે તો એને માટે હું અવશ્ય પ્રયત્ન કરીશ.” મીલમા રાત-દિવસ મનુદી કરતાં ભાંડુએલી સેવા કરવાનો આ શુભ સંકલ્પ પૂરાં વીસ વર્ષની ઉંમરે થયો હતો. પૂરાં છ વર્ષના લાગ્યા આંતરે એ શૂના પરંતુ સ્વતંત્ર રીતે હૃદયમાં અસ્તિત્વ ધરાવતા-રમી રહેલા સત્સંકલ્પ એજ દૃઢ ભાવના-બળના પ્રતાપે આજ ‘કર્મવીર’ નો જન્મ થાય છે. અજ્ઞાન-કેન્દ્રના અવસ્થામાં કહેલો એ શુભ સંકલ્પ સર્વશક્તિમાન પરમાત્માની સંપૂર્ણ દયાથી આજ સિદ્ધ થાય છે. આજ આત્મા આનંદ-સાગરમાં નૃત્ય કરે છે. આજ આત્મા પરમાત્માની અસૌકીક કૃતિને પચાસ કરતાં કેવળ ભાનમૂલી બાધ છે! નથી સમજવું પડતી કે: સદાસર્વદા પ્રાણીમાત્રના સત્સંકલ્પ સિદ્ધ કરનાર સચરાચર વ્યાપક શ્રીકૃતિનો કેટલો પાક માનવો! અનંતશુણ્નીધિનું શુભ-દીર્ઘ શુદ્ધ માનવપ્રાણી ક્યાંથી કરી શકે? સમર્થ યોગી-મુનિ પણ યાત્ર્યા તો મનુષ્ય કેણુ માય? એ અનંત દયાવનતા પાઠ પદ્યમાં પુનઃ પુનઃ પ્રણામ વગર શુદ્ધ ભવ ખીજું શું કરી શકે? બસ એજ; જપ પ્રભુ! જપ! જપ સચ્ચિદાનંદ! જપ! જપ સ્વામિન! જપ!

ઇશ્વરેશ્ચા વગર એક સામાન્ય મનુષ્ય-પ્રાણી શું કરી શકે? પરંતુ કુદ રતનો જ એવો નિયમ છે કે: તે કાંઈ પણ વસ્તુને હાથમાં એક જ અવસ્થામાં નથી રાખતી. મીલ-ઉદ્યોગનું ચાતાવરણ આજ કરી ચલું છે. તેમના મુખ-મેલકાઓનો સૂર્ય હાલમાં ઠંડી નીકળ્યો છે. પ્રારબ્ધ યોગે તેઓ આજ પેટ પૂરતું અન્ન મેળવતા થયા છે. તેઓ કુટુંબની મર્યાદા ઢાંકવા સમર્થ થયા છે. એનું કારણ તેઓ સંપ અને સ્નેહમાં આગળ વધ્યા છે. તેમ છતાંય અમે અમારા જાતિ અનુભવ પરથી એટલું કહી શકીએ છીએ કે: તેમનામાં હૃલ્લય સત્ય-ધર્મ-જ્ઞાન જેવું જોઈએ તેવું નથી જણાતું, તેમની શારીરિક-માનસિક અને આધ્યાત્મિક સ્થિતિ પણ કેવળ શરમ ઉપજાવે તેવી છે. તેમનામાં સત્ય-ધર્મ-જ્ઞાન પ્રસારે, તેમની શારીરિક-માનસિક અને આધ્યાત્મિક સ્થિતિ મુધરે, તેઓ પોતાના માલિક-ઉપરીને સ્હાતાં શિખે એવા ઉપયોગી લેખો કર્મવીરમાં મુખ્ય આવશે. યાત્રિક જ્ઞાન અને તેમાં થતા જોઈતા મુધારા-વધારા સંબંધી મહત્વના લેખ પણ વિસરી નહિ જવાય.

પ્રસ્તુત માસિકમાં કેવળ મીલ ઉદ્યોગને જ લગતાં લેખો આવે તેના કરતાં શૂદ્ધ શૂદ્ધ વ્યાપાર-ઉદ્યોગ સંબંધી પણ લેખો આવે તો વ્યાપારી અને ઉદ્યોગી જનો પણ તે દ્વારા લેખો જોઈએ તેવો હાલ-જ્ઞાન મેળવી શકે. એવી અમારા કેટલાક રનેહી અને અમૂક વ્યાપારી જાંધુઓની ખાસ સૂચનાઓને અમે અવશ્ય કીમતી ગણી પ્રેમપૂર્વક વધારી લીધી છે. આ માસિકમાં માણસમાત્રને ઉપયોગી

યદ્યપે તેવા અનેક પ્રકારના વ્યાપાર-ઉદ્યોગ સંબંધી મહત્વના લેખ અમે પ્રકટ કરીશું. શરૂવાત તરીકે પ્રસ્તુત અંકમાં અમે વ્યાપાર-શિક્ષા સંબંધી જે લેખ પ્રકટ કર્યો છે તે ‘કર્મવીર’ના શ્રાહક બંધુઓએ અવશ્ય ધ્યાન પૂર્વક વાંચવા જેવો છે. આવતા માસથી એવો જ તેથીય વધારે ઉપયોગી ‘ઉદ્યોગ-શિક્ષા’ સંબંધી લેખ શરૂ થશે.

હુર્બસને ચહેલા માંડુઓની અંતે કેવી દશા થાય છે એનો હૃદયદ્રાવક ચિતાર રજુ કરતી “સુશીલા” (હુંડી વાર્તા) પરથી મીઠના કારિગર બંધુઓ થઈ જ જ્ઞાન-બોધ લઈ શકે તેમ છે. એ સંપૂર્ણ વાંચવા જેવી છે. અમે એ વાંચવાને ખાસ બલામણુ-પ્રાર્થના કરીએ છીએ. ત્યાર બાદ અનુક્રમે ‘ધાનિક યુગની આલોચના’, નીતિ-કર્તવ્ય-બોધ, અને કેવળ જ્ઞાન-દને અર્થેજ અત્યારે તો એક વાનગી તરીકે રજુ કરવામાં આવેલી ‘અવાચી’ ની ‘અવાસપોથી’ માંથી શ્રાહક બંધુઓને કંઈક લાવતો મોરક મળે છે એવી અમને ખાત્રી થશે તોજ તે અમે થોડી થોડી પ્રત્યેક અંકરૂપી પાવમાં લરીને તેમની સમક્ષ ધરતા રહીશું. ‘કર્મવીર’ના વાંચક બંધુઓની સેવામાં શરૂવાતના અંકથી જ શરૂ થયેલી, બધું જો સઘળી હકીકત નજર રહામે જ ન જનતી હોય એવું જ્ઞાન ઉરાવડી, તદ્દન નવીજ વસ્તુસ્થિતિ પરથી ઉપજતી કહેલી ચાહુ વાર્તા અમને સંપૂર્ણ ખાત્રી છે કે: શ્રાહક બંધુઓને જેવો ભોઈએ તેવો આનંદ આપશે. જગતના અજાણને લઈને આ અંકમાં અમે બીજા કેટલાક મહત્વના લેખ પ્રકટ કરી શક્યા નથી, તે હવે પછી અનુક્રમે પ્રકટ થશે જશે. એક સામાન્ય સ્થિતિમાંથી પોતાના ઉત્સાહ અને કર્તવ્યપરબળતાને લીધે ઉન્નતિના શિખર પર વિરાજેલા એક જગતપ્રખ્ય ઉદ્યોગી કર્મવીર નરરત્નનું આદર્શ દર્શાવે રૂપ હૃદયનચરિત્ર અને નોકરીઆત તેમજ વ્યાપારી વર્ગ અવકાશને વળતે નહીવી સુક્રીમાં અજમાયશ કરી શકે એવા ધરગમ્મુ હુદ્દર-ઉદ્યોગ પણ આવતા અંકમાં રજુ થશે.

કર્મવીરને અમે ખરેખર વ્યાપાર-ઉદ્યોગના માસિક તરીકેજ ઓળખાવા માગતા હોઈએ તો એક જો પણ જાણત અમારા હૃદય ખંડાર ન હોવી જોઈએ કે: વ્યાપાર એ કેટલી મહત્વની વસ્તુ છે. સર્વ પ્રકારની ઉન્નતિ પહેલાં વાણિજ્યની ઉન્નતિની અગત્ય છે. અને તેટલા જ વાસ્તે અમારે વાણિજ્યની ઉન્નતિથી જગતમાં હરેક પ્રકારે સુખી નિવડેલા દેશો જેવા કે ઈંગ્લેંડ, જાપાન, ફ્રાન્સ, જર્મની, અમેરીકા વગેરેની વ્યાપાર કુશળતા, શુદ્ધિચાતુર્ય સંબંધી ઉપયોગી જ્ઞાન અમારે નિયમિત પૂરું પાડે જવું જોઈએ. વ્યાપારને અંગે બીજી કેટલીક નંજુવા જેવી જાણતો પણ રહી તો નહિજ બન્ય.

દરિદ્રતાના ધરગાર રૂપ આ દેશમાં ઉદ્યોગની અવદશા પરત્વે તો કંઈ પૂછવા જેવું રહ્યુંજ નથી! આ દેશના સુખ્યમાં સુખ્ય ઉદ્યોગમાં ખેતી અને વજાટ છે. આજ એ જ ઉદ્યોગની દશાં કંઈક વિચિત્ર ચર્ચ રહી છે. અહુરું હતું તે મીઠ-ઉદ્યોગે પડું કડ્યું છે. મીઠાએ ખેડુતોને કાળ પાડ્યો! રડ્યા બડ્યા

જેડુતોને કપાસ અને તંબાકુની જેતીનો હડકવા લાગ્યો ! ધાન્યની જેતીના અભાવે દેશમાં દુષ્કાળે વર કર્યું ! સવળી પ્રજાની વાત કયાં કરીએ ! જેડુતના છેકરાં અત્ર વગર ટંગવળે એ હાલત જોણી શરમ ઉપજાવે એવી છે ? ઉત્તમ જેતી ભેગો સ્વતંત્ર ઉદ્યોગ તણને તાજે લાલ લેવાની ઇચ્છાથી જેડુતો પરાધીન બન્યા ! જગતનું પોષણ કરવાની-જગતની મર્યાદા ઢાંકવાની જવાબદારી તેઓ ભૂતી ગયા ! પરિણામ એ આમું કે : આજ પ્રારબ્ધ-કર્મ સંયોગે જેડુતના બાગકો મનુષ્યના આકારમાં કેવળ પશુ ભેવાં જણાય છે ! ખજાં ખામવા જતા બ્રાહ્મણને આનંદ પૂર્વક ઉદારભાવ વડે સૂપડાં ભરીને ધાન્ય આપનાર જેડુતોનાં બાગકોને ગયા વર્ષમાં ધાન્યને માટે ધર્મોદા દુકાનોમાંથી કંગાલની માફક એક એક રૂપિયાનું અનાજ લેવા જતા જોઈને આ 'કર્મવીર' માસિક પ્રકટ કરવાનો અમારો સંકલ્પ પ્રબળ થઈ ઉઠ્યો હતો. એ દૃશ્ય તો આજ પણ અમારી આજ આગળ તરવરી રહ્યું છે ! આત્મગૌરવને વિસરી ગયેલા કૃષિ બંધુઓના હૃદયમાં સ્વકર્તવ્યજાવના જાગૃત થાય અને નષ્ટભાય કૃષિ ઉદ્યોગને પુનરોદ્ધાર થાય-પ્રજાને એ ઉદ્યોગને સાંખ લાગે એ ધન્ય ! ઘડી કયા ! એ દિશામાં અમે સમયે સમયે દષ્ટિ ફેંકતા રહીશું.

જેતી ભેગો ખીન્ને મહત્વનો પવિત્ર ઉદ્યોગ હાથની યાગોનો વજાદ છે : તે તો રક્ષાતાગમાં પહોંચ્યો છે. એ વિશ્વવિખ્યાત કારીગરી તો કોણ જાણે પૃથ્વીના પદમા કયાંય છુપાઈ ગઈ છે ! આ જ્યાં પ્રતાપ પ્રજા કર્તવ્યથી બ્રહ્મ થઈ તેના છે. ફરીથી મન : પ્રાણ પૂર્વક પ્રજા એ ઉદ્યોગને સંરક્ષન કરવા-આગળ વધારવા શુભ સંકલ્પ કરે તો એમાં કંઈ જ મૂરિકલ નથી. હુણ્ણ પ્રયત્ન-બળ વડે ઢાકાની પ્રત્યક્ષ હિન્દુસ્થાનના એક ન્હાનામાં ન્હાના ગામડામાં વાસ કરના હરિદ્ર કશિગરની છુંપડીમાંથી નીપજે તો તેમાં શું આશ્ચર્ય છે ? પણ ક્યારે ? નિરૂદ્ધમી-આગતુ પ્રજા તે વાત હૃદય પર લે, એ ઉદ્યોગના પુનરોદ્ધાર માટે હઠ સંકલ્પ કરે ત્યારે જ ! આ વિષય પણ 'કર્મવીર' ની દષ્ટિ બહાર નહિ જ રહે. પ્રજાને એ બાગનનો રસ લાગે તેવા લેખ મેળવી અમે સમયે સમયે પ્રકટ કરતા રહીશું. તદુપરાત વિદ્યા, બુદ્ધિ, કળા-કૌશલ્ય અને વિજ્ઞાન સંબંધી લેખો લખી-લખાવી બાહકોની સેવામાં સાદર કરતા રહીશું.

'કર્મવીર' નો મુખ્ય ઉદ્દેશ તો હરેક પ્રકારે સાદી, સરળ પરન્તુ યોગ્યસ્વતી બાવામાં સંપૂર્ણ કર્તવ્ય જાનથી ભરેલા ઉત્તમ લેખો અને કાવ્યો પ્રકટ કરી, પુર્જર પ્રજાને કર્મ-મહાત્મ્ય સમજાવી, તેમને કર્તવ્યપરાયણતાનાં સ્તોત્ર સંભળાવી, કર્તવ્ય-શિક્ષાના મહાભોધા પાઠ તેમની નજર આગળ ધરી, કેવળ કર્મ-જ્ઞાનની લગની લગાડવી એ જ છે. તેમણે નથી જુવનું જોઈતું કે : જગતમાં જે જ પ્રજાઓએ ઉત્પત્તિ પ્રાપ્ત કરી છે, તે સવળી પ્રજાઓએ કર્મ-મહાત્મ્ય સાંભળી, કર્મ-જ્ઞાન મેળવીને કર્મજોતમાં પ્રવેશ કર્યો છે. જેમણે કર્મદારા પોતાની ઈન્દ્ર વસ્ત્ર સાધ્ય કરી છે એવા જનોને સંસાર કર્મવીર કહે છે. એવા કર્મવીર મહા પુરોએ પોતાના લક્ષ્ય-સ્થાનમાં પહોંચવાં શુધ્ધ લેશ વિરામ નથી લીધા ! તેમણે

ત્યાં સુધી મોજ-ધોળ, વિલાસ-વિભવની મુગ્ધા નથી કરી ! તેમણે કાર્યસિદ્ધ થતાં સુધી ભૂળ-તરસને પણ નથી ગળકારી ! તેમણે પ્રાણની માયા ઠોરણે મૂકીને કર્તવ્યક્ષેત્રમાં ઝંપલાવ્યું છે. ત્યારે જ તેઓ વિગંધી થયા છે ! ત્યારે જ તેઓ આ જગતની પ્રીતિ અને પૂલને પાત્ર થયા છે ! ત્યારે જ તેઓ જગત-વંધ યશસ્વી કર્મવીર બનાયા છે ! અત્યારે પણ જગજીના તેથી જ તેમના નામ પર માયું નમાવે છે ! તેમનાં કામ સાંભળીને વાહ ! વાહ ! ઉચારે છે ! તેમને પ્રત્યક્ષ લેખને તેમને સાધાંગ દંડવત્ કરે છે ! એવાં કર્મવીર નર-નાંરીની જગતમાં ખલીહારી છે ! બારતને ચરણે સર્વસ્વ સમર્પણ કરે એવાં ઉદ્યોગપ્રિય, કર્તવ્યપરાયણ સ્ત્રી-પુરુષોની જ અત્યારે જરૂર છે. હિન્દુસ્થાનની ભૂમિ એ કર્મ-ભૂમિ છે. એ કર્મ-ભૂમિમાં કંઈકે કર્મવીર પેદા થયા છે. એ કર્મવીર મહાત્મા-ઓના નામ અને કામનું અજ્ઞ જણ જગત્ સુક્રતકણ્ડે શુભ-કિર્તન કરે છે. જગતની પ્રલને કર્તવ્યપરાયણતાનો પાઠ શિખવનાર આદિગુરુ બારતવર્ષ છે. સદ્ભાવ્ય વચર દેવભૂમિમાં જન્મે કયાંથી હોય ! જય સ્વદેશ ! જય શુરદેવ !

પ્રસ્તુત માસિકમાં મુંદર-સજોટ લેખો અને કાવ્યો પ્રકટ કરી પ્રભ-હૃદયમાં નવો ઉત્સાહ-નવો આનંદ અને અપૂર્વ કર્તવ્યભાવના વ્તગૃત કરવી એ આંતરિક અભિલાષામાં અમે કેટલે અંશે સદૃશ ચંદ્રએ છીએ એ જોવાનું કામ પ્રજાનું છે. પ્રજાની પક્ષ-દગી-તેની સહાય્ય વગર અમારાથી એક ડગલું આગળ ન ધારાય એ સ્પષ્ટ વાત છે. 'કર્મવીર' પ્રભને સર્વ રીતે પસંદ પડે એવું દિનપ્રતિદિન સર્વાંગ મુંદર બનાવવાને પ્રયત્ન કરતા જ રહીશું. પ્રત્યેક આહુકાંધુઓ સદ્ભાવ પૂર્વક આહુકો વધારવાને શ્રમ લેશે. વાંચક સંમૂહાય તેને જેવું જોઈએ તેવું ઉત્તેજન આપશે તો સૌની સેવા કરવામાં 'કર્મવીર' પણ કંઈ કયાંય નહિ રાખે; માસિક પ્રકટ થયા પહેલાં અગાઉથી આહુક યનાર બંધુઓનો અમે ઉપકાર માનીએ છીએ. આહુકો વધારવા જે ક્ષેત્રીઓએ શ્રમ લીધો છે તેમનો અમે અંતઃકરણ પૂર્વક પ્રથમ ઉપકાર માનીએ છીએ. આવતા અંકમાં એ સમગ્ર બંધુઓનો જાહેર રીતે ઉપકાર માનીશું. અમને ખાતરી છે કે તેઓ જમણા ઉપકાર કરશે. અસ્તુ !

બંધુઓ ! અત્યારે તો અમે લાંબુ લાંબુ લખીને-મોટા મોટા વાતોળ કરી છે. ભગવાન વાણે એમાનું અમારાથી શું જનશે, અમારાં સમગ્રાં કર્તવ્ય-કર્મની જવાબદારી અમે તે અનંતશક્તિસંપન્ન શ્રીકૃષ્ણને સોંપીએ છીએ. અમારી આ ચતુર્વૃત્તિમાં સ્વાર્થને અમે પણ પરમાર્થિક ભાવનાની ઝાંખી-નામની જ્યોતિ નહીંએ તો અમને સંપૂર્ણ વિશ્વાસ છે કે એ અનંત કદંબાનિધાન અવરય સહાય્ય થશે ! અમારા કર્તવ્યમાર્ગમાં આગળ વધવામાં તે અકરુણ રીતે જરૂર બળ પ્રેરશે ! મનુષ્ય હમેશાં મોટા-મોટા આશાઓ રાખે છે-સત્સંકલ્પ કરે છે, પરન્તુ તે સિદ્ધ કરવા તે, સર્વેશ્વરના હાથમાં છે !

અંતિમ એ અનંતકોટિ ગ્રહાંહની ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ અને લયકર્તા સચરાચર વ્યાપક વિભૂતા પાદપદ્મમાં પ્રેમપૂર્વક પુનઃ પુનઃ સાપ્તાંગ કરી અમે વિર-મીએ છીએ. ભગવાન જગત્માનનું કલ્યાણ કરો ! મનુષ્યમાત્રના હૃદયમાં શાન્તિ-અમૃત સિંચો ! ભારતવર્ષને જય જયકાર કરો ! દરિઃ ઝં સવત્સન્ન !

પ્રથમ પરિચ્છેદ.

“હા કરીને આપણ એ પતંગ ઉપર બેશો.” સુશીલાએ પોતાના પતિ સિવપ્રસાદને કહ્યું. સિવપ્રસાદ એ સાંજનાં ચૂપાણી પત્ર એક ઉપર બેની ગયો. સુશીલા પત્ર મની રહાને નીચે બેઠાં બેઠાંને કહેવા લાગી “તમે હવે બહુ રહેશ હવે એકવાર તમારી હા પીવાની રેવ ઠોડીએ જુએ, દિવસે દિવસે તમારે કરીર નરમ થતુ જાય છે. અને આટલા આટલા પેશા કરાવા છતાં પેશા કાંપીઆનુ તો આજુબાજુ થયુ જ જાય છે, છેવટે આ પરજાર ખારકાં થઈ જતે. તમને હાડની તે આવી ક્યાંથી મળતી લાગી છે! તમને હા ઉપર આટલો પ્રેમ થાય?”

“તું જાણે જરાક જુડું બોલે છે. અને પ્રેમનો રાગ તારા ઉપર જ છે. સિવપ્રસાદે તરતજ ઉતર આપ્યો, અને સાથે સુશીલાનો હાથ હાથ પકડીને બેઠાંને બેઠાંપરથી ઠોડી લેને પોતાની ખાને પતંગપર બેસાડી. સુશીલાને હવે સાથે લગાડી સિવપ્રસાદે પૂછ્યું—“તું મારા તારા ઉપર પ્રેમ નથી?”

સુશીલાએ તેના મોં સાથે મોં લગાડીને પીરેથી કહ્યું—“પ્રેમ તો છે, પરંતુ એ પ્રેમનો યોગ્ય જાગ તમારા પેશ માનીતા સચાજ-હારને મળે છે. પ્રેમનો જાગ પડે એ કંઈ નહિ એ જાગ થયું ન્દનેજ મળવો જોઈએ.”

સિવપ્રસાદ: “જાવે. એમ જ થયે, પણ એ બહુ હવે હવે જનરે.” જો એકદમ હા ઠોડી રજ તો કાગલુ કાઢીને મરી જવાની બીક લાને છે વ્દાથી તારા ક્યા પ્રમાણે કરીશ.”

સુશીલા: “તો કંઈ, થીરે થીરે. જે દિવસે તને નાજી જામન તણ દેગો. અને પેશ કાંપીઆનુ અને બીજુ મથકુ રેતુ ચૂકી દેગો તારે મારા છવને મેન વગરો. તે દિવસ મારે મેનાનો ઉમેશ એમ તું જાણીશ. આટલી આટલી મહેનત-મજૂરી કરીને કેટલાય પેશ લાવે છતાં આ દણ! એ તે મું?”

એ સાંભળીને શિવપ્રસાદે મુશીકાને પ્રેમથી ફરી પોતાની છાતી સાથે લગાવી અને તેને અનેક ખલાલભર્યા ચૂરખન કરવા લાગ્યો. ભેડે જાયું ભવિષ્યના, આનંદનું સગરજી ફરીને પ્રેમનાં આંસુ કાઢ્યાં. કેટલાક સમય મુથી જન્મે જન્મ ચૂરખાપ બેસી રહ્યાં, બાદ શિવપ્રસાદે બોલતું રાફે કર્યું:—“ પ્રિયે! મને ફરી મુજબેલા દિવસો, યાદ આવે છે—એ દિવસો મને દહાપ બહુજ સાંભળી આવે છે. જે દિવસે હું પૂરાં અઘાર વર્ષનો અને તું સગલજ પંદરેક વર્ષની હતી, અને ત્યારે મને કોઈપણ પ્રકારનું વ્યસનજ નહોતું ત્યારે આપણે બેગળ્યુ કેવાં આનંદથી રહેતાં કરતાં હતાં. એ વખતનો આનંદ કેવો! ઘણીયવાર હું ત્યારા ઉપર બર્ષ રીસે બરાબને તને મરણ-પાટુ મારતો અને તું જઈને બાની આગળ નેની ફરીઆદ કરતી એ બધી વાત સાંભળે છે કે? કાલુ બજો મહેં કેટલીયવાર ત્હને પત્ર વાંકે માર માર્યોં દરો. પણ તે દિવસે ત્હેં પણ બહુ દોષે બરાબને રહતાં રહતાં મને જોસથી ધક્કા માર્યોં એ બધું યાદ છે કે?”

મુશીકા આહુ લેઈને દસાની દસતી સહજ મ્હેં કાવકુ રાખીને બોલી:—“ એ તો મને બહુજ સાંભળી આવે છે. ઓહોહોહો! આજનો તેને દસ-બાર વરસ થઈ ગયાં. એ દિવસે ફરીવારકા આવતા દરો? તમને પણ એ બધું યાદ છે ખરૂં?”

શિવપ્રસાદ: “ હમ નદિ? ત્યારે દહે હું એ આજથી વ્યસન હોડીં હઈ, હેતું વિગેરે મુઝબી હઈ, અને બધુંજ જ્યા રહ્યો, ફટ માલુસોની સોબત તણ દઈ એક ન્હાની સરખી દુશન બોલું, તો શું તેથી પણ આ કટ બોલુ નદિ થાય? શું તોપણ એ દિવસ, એ પહેલાંના—ન્હાનપણના આનંદના દિવસ ફરી નદિ આવે ર?”

મુશીકાએ કર્યું: “ જરૂરથી મળશે. ” ત્યારપછી ભેડે પતિ-પત્ની આનંદનાં આંસુ કાઢતાં કાઢતાં ચૂપ બની ગયાં. બેઠાંથી એકેપણુ અગમ્ય એક શબ્દ સરખાય મ્હાંથી ખદાર ન કાઢ્યો.

દ્વિતીય પરિચ્છેદ.

૨૧૭ કાલ રાત્રે શિવપ્રસાદ તેના એક દોસ્તદારને ત્યાં ગયો દનો. ત્યાં બધા દોસ્તદારો સરખે સરખા દારૂંઆ-વ્યસની એકા થવાથી ખુબજ રંગ-પાળી ઉત્તાં. શિવપ્રસાદ રાતના બાર ઉપર એક વાગે નીચામાં ચક્ષુર બનીને લથડીઆં ખાનો ખાનો-મનકાંવ નેમ રસ્તામાં જકતો જકતો ચેર પડેંઓ. આખી રાત મુશીકાના બીચારીના બોલ ગમ્યા. તેને બીચારીને આખી રાત જરીકે જખીને ઉંધવા ન દીધી. મરણ-પાટુ અને માળોનો વરખાદ વરસી દબો. કેટલોય માર પડ્યા જતાં, કેટલીય ન બેબગાય એવી માણે જાંડા જાંડાં બલી માજુક કંઈ ન બોલી. મને નેમ મુશીકા બહુજ ટાલી-સાદનમીશનાવાળી ખરેખર સાખી સી હતી. એ મનબુની હતી કે: પતિ અગમ્ય નીચામાં દોપાથી મનકાંવે નેતુ નેશન મગ્યાવી દબો છે.

રહ્યાર થતામાં તો શિવપ્રસાદને જરાજર લાલ આંખું, આખા સરીરમાં કળતર થતા માંડુ, અને કંઈક તાવ પણ ચડ્યો. ગરમીના દહાડા દતા જેમ જેમ દિવસ ચડતો ગયો તેમ તેમ તાવ પણ વધતો ગયો, સુશીલા તેની પાને જાનિ બેઠી. અને તેના કપાળે હાથ ફેરવી પવન નાંખવા લાગી.

થોડા સમય પછી શિવપ્રસાદે ધીરે ધીરે આંખો ઉઘાડી. તેણે જોયું કે માથે હાથ ફેરવતી, ભક્તિભાવ પૂર્વક વિનંત્રણ દર્શાવતી સુશીલા પાસે બેઠી છે. બેઠેલી આંખેઆખ મળી. સુશીલાની આંખોમાં પાણી ભરાઈ આવ્યું. પણ આંસુ ન પડ્યાં. તેણે ધીરેથી કહ્યું “ફરી તમે શું કર્યું? પરમ દિવસે તમે શી પ્રતિજ્ઞા કરી હતી એ કંઈ યાદ છે કે?”

શિવપ્રસાદ: “હા, યાદ છે. હાં ઓછો કરવાની.”

સુશીલા: “આ ઓછો કરતા દરેક? આને ઓછો યાવ છે કે? દિવસે દિવસે વધે છે. તું આવી રીતે ઓછો થતો દરેક? બલે, જો તમે તેને ન છોડી શકતા હો તો હવે તું તમારી સાથે નમો મોઢાં કરવાની નથી છું? મારે માર માથુ ફેલી-તોલી કાઢીને મરીશ.”

શિવપ્રસાદ: “ના, સુશીલા! એવું ન કરીશ. તું માથુ ના ફેલીશ! તું મારી દાંતી શીશી અને માપનેજ નહિ ફાડું?”

સુશીલા: “પણ એ જાણુ મારે?”

શિવપ્રસાદ: “ભાઈ, જરીક ટીકી રહે! આ એક જ મને સમજમ દસ વરસથી ખરાબ રેવ પડી છે તે કદીએ એક દિવસમાં તે છૂટી શકે કે? ઓઝામાં ઓઝા કમ મહિનાનો લાગશેજ. કમ મેં તને પેટપુષ ન કહેવાયું? ક્યું છે. સુશીલા! તું તે વખતે પૂરા નીશામાં હતો. મને માર કરતો. મને જોવારે જોઈ ફેંકાણે સખતનો વામું નથીને. એમ કહીને શિવપ્રસાદે તેના જાને દાખને પોતાના જાને દાખમાં સર્પ લીધા, અને તેને પોતાની પાને ખેંચી લીધી. હવે સુશીલા આંસુ ન રોકી શકી તે રોના રોનાં કહેવા લાગી: “એમાં મારોજ વાંક છે, કારણકે તું તમને એ લત છોડવા, સખત પ્રતિજ્ઞા લેવરાવવા ભર્યું પ્રયત્ન કર્યું. પૃથ્વીમાં ખજીયાનાં ધણી મજાવા કરનારા દર્મ, પણ તેમની જિમ્મા તો તેમને કહેજ નથી કહેતી! તું જ અજાણણી તમને નમો ફાડી કર્યું છું.”

શિવપ્રસાદ: “કુખી! એવો મહા અર્ધનંદની જાન છે. ત્યારે મનેતો મારે રક્ષણ કરવાનો છે, મારો નાશ થવા દેવાનો નથી. તું હાર છેડવાનો પ્રયત્ન કર્યો કર્યું છું. ધીરે ધીરે તું હારનું એક ટીપુ મુઠાં નહિ આપ્યું.” સુશીલાએ જમને વાતને અટકાવીને પૂછ્યું: “કુખ લાગી આપું કે ખીજા?”

શિવપ્રસાદ: “થોડુંક કંડુ કરીને લાવોને.”

એ સાંભળીને સુશીલા ત્યાંથી ડીકીને ચાલી ગઈ. એકમાં જાને જોયું તો વામજ માંગનારી વાસજ માંજ રહી હતી, તેણે પૂછ્યું: “બહેન! જાણે કેમ છે?”

સુશીલા: “ડીક છે. તું મને જાણીથી એક પાલો માંજ આપને. મારે તેમને મારે થોડુંક કુખ લઈ જવું છે.”

ચાકરીએ તરતજ એક ખાસો માંછ-વિજીતને આપ્યો. મુશીલા કલાઈમાંથી કુધ
ઝડને પતિ પાસે ગઈ. કુધ પીને શિવપ્રસાદ સ્મૃતિ ગયો. મુશીલા બહાર ચાલી ગઈ.

દારી ચૂકેલા ચેતાવા જતી હતી. મુશીલાએ તેને જતાં અટકાવીને કહ્યું: “આજે
નથી સંધવું. ચૂકેલા ન સળગાવીશ.

દારીએ પૂછ્યું: “એમ કેમ?”

મુશીલા: “આજ બંદારે અમલસ છે—આજ મત છે.”

દારી: “આજ મન ફેરું?”

મુશીલા: “હા, તું નથી જાણતી.”

દારી: “બંદેન! ત્યારે તો હું પારે પેર જઈ છું.”

મુશીલા: “જા, પણ સાંજે વખત થાય એટલે પાછી વેળાસર આવજો. આજ
બંદારે કર્મકર્તેપર મહારેષ એક દિવો અને નાળીયર લાંબો જતું છે—મમલ.”

‘મમલ’ કહીને દારી ઘરમાંથી બહાર ચાલી ગઈ.

તૃતીય પરિચ્છેદ.

શિવપ્રસાદની પોશમાં એક શિવનારાયણ અને તેની જો શિવસક્ષી રહેતાં દત્તા.
શિવપ્રસાદ અને શિવનારાયણને એવો કંઈ સારો મેળાપ નહોતો; પરંતુ
મુશીલા અને શિવસક્ષી બેઉ એક બીજાને સારી રીતે ઓળખતાં દત્તા. ત્યારે
ઘરમાંથી પુરૂષો બહાર કામકાજ—જોડરી પર ચાલ્યા જતા ત્યારે શિવસક્ષી મુશીલાની
પાસે આવતી, કેદમાંથી ઉપરોત્તની પાતો સાંભળતી, અને જાન લેતી; ત્યારે શું? આજની
સ્ત્રિઓની માફક તેમને મેડોની ખોદણી—ફચલી કરતાં નહોતી આવડતી કે?

આજ પણ શિવસક્ષીએ મેડે મહનાં ચઢ્યાં નીસરણીમાંથીજ દાંક મારી:—“કેમ,
મગાદપાઈ ઘરમાં છે કે? આજ બંદારે એક જાતુ જરૂરની પાત કરવી છે.”

મુશીલા: “આંખ, આવો, ઘરમાં કાઈ નથી.”

એ સાંભળીને શિવસક્ષી બેઠવાળા મેડામાં ત્યાં આગળ મુશીલા બેઠી હતી ત્યાં
સ્મૃતિ. મુશીલાએ તેને દસનાં દસનાં ચીસ—બાસ ઉપર એવા સંબોધી આવહાર આપ્યો:
દારીએ તે તેને ચેતાવાની બંદારી બેન જોઈ ગળતી હતી. તેવીજ રીતે પ્રજામાં કહીને
શિવસક્ષીએ કહ્યું: “બંદેન! હવે આવીવાંદ આવો કે હું તમારા જેવી થઈ.”

મુશીલા: “બંદાર જોઈ! બંદારમાં તે એવું શું છે? હંજર નહિ. બંદારથી પણ
બંદાર મારાં થાઓ. બંદારની ઝીલા અને ચાંદીનાં કવચસ્થિત વાંસિ. ન જગ્યાં દોષ
તેમણે મેડી એવી અનેક પનિષ્ઠા સતિઓની, ઘડી અને મુજવાન સ્ત્રિઓ પાસે બેસી
પાતો સાંભળતી, અને જાન મેલવતું.”

શિવભટ્ટી: "હી, આ પણ એક જગી આવી રાત હતી. પણ તમે બીજી કંઈ જાણો છો?"

સુશીમા: "શું?"

શિવભટ્ટી:—"કાલે પેલે કાળેએ કાંઈએ તમારા ઘર-માથની દગાછ કશી નાંખે, અને આર કશુંને બદલે? બદલે જગી ક્યાગી આ વાત તમને કહેતી થતી."

આ સાંભળીને સુશીમાને જતાકે પણ કૂચ ન ઉપજ્યુ, અને કહેવા લાગી: "એમાં કંઈ નાદ તમે તેની જરૂરિ શીર ન કરો. જે ઘણું દરે તે થતી, તેમાં તમે અને કુ મું કરી છોડીશું? જેની અવગતની મરજી. આવી જાએ એકજુ નાંખ નથી કે કું અપુત રેવું ચૂકતી હતી."

શિવભટ્ટી: "સુશીમાનો કાચ પકડીને બેસતી. "પણ બદલે એક ઉપાવતી તમારા આ જગી દરજી થતી અદરે નેમ છે. તમે બદલી રાત માંના નો કું."

સુશીમા: "માનવા જેવી દરે નો કેમ નાદ માનું."

એ સાંભળીને શિવભટ્ટીએ ખતાનો મવામાંથી એક માંનીના કામનિ દાર કહીને સુશીમાની કાંઈમાં પડેરાની દાંધા, અને કહ્યું. "આને કહેતી જગતમાં જગ વંધીને તેનાં જે નાજાં આવ તેનાથી તમારું અપુત રેવું ચૂકતી આ તમારા આપનારાનું ઘર મળુ અદરજી."

ચતુર્થ પરિચ્છેદ.

બી

જે દિવસે શિવલક્ષ્મીના કહેવા મુજબ કાળીઆ કાંધીઆએ શિવપ્રસાદના ઘરનું લીલાઉં કરી દીધું. મુશીલા પોતાનાજ ઘરમાં ભાડે રહેવા લાગી. મુશીલા સારી રીતે સમજી કે: આ બધા પ્રતાપ ન્હારા વ્યસનનાજ છે, શિવપ્રસાદની દલે સંપૂર્ણ રીતે આંખ ઉઘડી કે: આ બધાં કારસ્થાન મંદિરા જેવાં છે. પરંતુ જેજણ મૌન્ય રહ્યાં. જે સમયે મહાનતી દરાજી ચલા લાગી તે સમયે કાળી આંખમાંથી પાણીનું દીપુ સરખુ ન નીકળ્યું.

દલે મહાનતુ લાડુ આપતુ પડશે. મુશીલાએ વિચાર કર્યો કે દલે, આ મોંઘવારીના વખતમાં એટલું બધું લાડુ પણ શી રીતે ભરાશે. તેણે કસાવ કર્યો કે: દલે નોકર-ગાકર રાખે પતે એમ નથી, તેમને દલે રજા આપવી એજ કીક છે. બીજે દિવસે તેણે આકરડીને અને નોકરને તે બાવલ સૂચના આપી દીધી. નોકરડીએ ઘણુંમ કહ્યું કે: ખતે દલે આવી સાકરી ક્યાં મળશે, પરંતુ સુખસુખકતાપાળી સમણ સત્તામઠી મુશીલાએ તેનું કહેલું જરૂરિ ન સાંભળ્યું. આખરે નોકરડીને ઘરમાંથી વિદાય થયુ પડ્યુ. જતી વખતે તેણે કહ્યું: “ખતેન! જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે ખતે ખજાર આપજો, એ તો હું પણ બેસાડ દિવસે મળવા કરવા આવે જરૂર તો. મનમાં જરૂરિ એણું ન આશુશી. નાસણુ ફેસણુ ખાંજ, કામકાજ કરી જમરા.”

આકરડીના ગયા પછી મુશીલા ઘરનાં બારણાં વગેરે બંધ કરી વાસણુ અજળાણવા બેઠો. વરસોષ કદાઈ, તપેલીઓ, લોટા વગેરે ન્હાનાં મોટાં વાસણુ માંજતાં માંજતાં તેને આખા ઘરેરે પરસેવો પરસેવો વળી ગયો. એણે બીચારીએ આટલી મહેનત કયેં ફરોડ કરેલી? હા! જેણે એક આ પીવાને ખાસ શરબો કોઈ વખત ઉટકશે મિથી, તેને આજ આટલાં બધાં વાસણુ માંજતાં માંજતાં નવનેતં થયાં. શોમાજ સમયમાં મુશીલા પરસેવાથી તરબોળ ચર્ધ ચર્ધ, એ ન્હોતી બજાતી કે: વાસણુ માંજવામાં આટલી બધી મહેનત-મજૂરી પડતી હશે એ તેને તેની અગાઉથી ખજાર દોતતો તે ઘરડીને હા રમ ન આપત.

દમણાં વાસણુ માંજ રહી હતી, એટલામાં અલારડી શિવપ્રસાદે બારણાની માંજણ બખડાવી.

મુશીલાએ ઉઠાવજે ઉઠાવજે દાચ-પચ ઘોઈ નાંખી, મોંઘવારી પરસેવો ફાટી નાંખી જતેને તરત બારણું ઉઘાડ્યું. ઘરમાં પેસતાંજ શિવપ્રસાદે પૂછ્યું:—“આ વાસણુ કોણ માંજતુ હતું? તમારે મોં આજ આટલું બધું લાવવાનું કાચી મર્ધ મરુ છે! નોકરડી ક્યાં ગઈ?”

મુશીલા: “તેને તો મોં આજે કદી મૂની-દમ આવી છે.”

શિવપ્રસાદ: “પણ એમ કેમ?”

મુશીલા: “એતો, એમજ.”

શિવપ્રભાદ: “નહિ, તું એને નહિ રળ આપી શકે, ત્હારે આ મહા પૈતૃ નથી કરવાનું-ત્હને હું એક પલ્લુ વાસણુ નહિ માંગત્યા હઉં.”

મુશીલા: “નહિ માંગત્યા છો તો પછી ચાકરડીને પગાર ક્યાંથી આપવો? વગી ધરનું તો મહિને મહિને બાકુ ચૂકવવુ પડશે. હવે હું નકામુ ખરચ કરીશ નહિ કરવા હું, એ મ્હારે કશું નહિ માનો તો હું બીંત માથે માંચુ ફેડીને મરીશ આરાથી હવે એ હિડાઈ ખરચ નહિ જોવાય.”

શિવપ્રભાદે કશું: “મહા આત્મ છે. જરા જરા વાતમા આવો કોષ કરે એ શું? તમને તમને કાંઈ એમ કરો. હું એમાં કશુંય ન જાણુ.” એમ કહીને શિવપ્રભાદ ખંડાર ચાલ્યો ગયો.

પંચમ પરિચ્છેદ.

આજ સ્વહારના મેળુ જાણે શિવપ્રભાદ ક્યાં ચાલ્યા મયા છે. આ તરફ બીચારી મુશીલાને જાણુ જાણુ તાર આવ્યો છે. એ આવ્યો દિવસ બેડોશ જાતી મર્ડ હતી. તેને પાછી પીવસાવે એનું એક માણુમ ધરમા ન્હોતું. આખા દિવસની પાછીને માટે તકદ્દાત કરી રહી, પરંતુ વ્યસની શિવપ્રભાદને તેની ચી પરવાહ હોય!

આજકાળ થતાં મુશીલાને નાવ મહાજ દમની ઘણે દવે તેને મહાજ જાન આપ્યું. તે પધારીમાં આમતેમ આજોટની-પદમાં બસતી વિચાર કરત જાગી:—“મન પડ્યા આવી પજુ દણ મ્હારા નાથ ન આવ્યા! આજ આખા દિવસનું તેમણે કશું ખાધું નથી. દાવ! મુખને લીધે તે આકુળ વ્યાકુળ થઈ ગયા હશે. દમણે એ કલ્પ આવી ચડી તો હું તેમને તું ખાવા આપીશ. દણ રાંધ્યું તો છે નહિ એમને ત્યાં ખપર છે: મ્હારી આજ માં સ્થિતિ છે. સાવને હોડીને તેમના જોટલી જે પૂરીઓ તો જનારી મ હું.” એમ વિચાર કરીને મુશીલા ટકરાનો પ્રયત્ન કરવા લાગી; પરંતુ અશક્તિને લીધે તેને ચાકર આપવાથી ફરી તે જાતીનપર અગીપડી આવતું થીરે થીરે તે રમેશ તરફ ચાલુ. ત્યાં જઈને તેણે જોયું તો રુબામાં સોટ સરખાય ન મળે! પૂરીએ તે ક્યાંથી કરે. તે રમેશમાંથી બહાર નીકળા બહારનાં-મારજાનાં કયાડ હિંમતીને બીને દાવ દહ દખને અંધારામાં ફેટવેક છેડે મુશીલા જે ચાર મિનિટમાં તે શિવપ્રભાદને ઘેર પહોંચી. શિવપ્રભાદને જોયારી. એ એકાએક મુશીલાને જોઈને અમકી મધ. તેને જાણુજ આશ્ચર્ય થયું. તેણે તરત આવળા આગીને પૂછ્યું: “ન્દેન! આટલી મોટી રાત્રે એકનાં અહીં ક્યાંથી? આવો, કંદો શું છે? આપા, આપો, અંદર આવો.”

મુશીલા—“ના શિવપ્રભાદ—દણ તો તે આવ્યા પજુ નથી.”

શિવપ્રભાદ—“હી, પજુ છે શું? તમારે કાંઈ જોઈએ છીએ?”

સુશીલા—“ જોઈએ છે ! શિવભક્તી ! ધન નહિ, દાર નહિ, પૈસા નહિ; પણ મ્હારે એક ચપટી આટો જોઈએ છે. તને શાક છે કે ? મહેં કહ્યું હતું કે : મ્હારે જરૂર પડશે તો હું ત્હારે ત્યાં આવીને ખાવાને સ્થાન માગીશ; પણ રૂપિયા તો નહિજ, લઈ. આજ હું એજ સ્થાન મેળવવા ત્હારા આગમણ આગળ બીજા માગવા આવી છું—મ્હને બીજા આપીશ કે ?

શિવભક્તી—“ હરિ હરિ હરિ ! આ તું શું કહે છે ? જાહેન ! આતું અણુઘટણું બોલીને તું મ્હને નકામી લલિતવત ન કરીશ ! મ્હને નિર્વચક પાપમાં ન નાખ ! પણ મ્હને જરી હરકત ન હોય તો કહે : તમે એ લોહ લઈ જાતને શું કરશી ? હવે ચત તો પડી ગઈ છે, ક્યારે રૂપિયો અને ખાવા ક્યારે પામશી ? આજ મ્હારે ત્યાંજ જમી દેશો. તમારૂં શરીર પણ નરમ જણાય છે. હમેશાં આવી રીતે દુઃખ વેડશી તો મરી જશો. ”

સુશીલા—“ જાહેન ! હુંતો કેવળ એજ માથું છું કે : અગવાન પતિના પહેલાં મ્હોત આપે. તેમનાં કર્ણન કરતાં કરતાં—તેમનામાં સ્ત્રીના રાખી સાન્નિધી મ્હેં એટલે ચલુ.”

શિવભક્તી—“ એવા અસની પતિનાં કર્ણન ! ” સુશીલાએ તેને આગળ બેસતી બાટકાનીને ઉતાર આપ્યો :—“ અસની જે તો શું ચલુ ? ખતિ તો છે.” પછી સુશીલાએ સદાજ ઉતાવળથી કહ્યું. “ શિવભક્તી ! મ્હને એ બધીય વાત જ્યાં દહને તું ત્હારે મ્હને લોહ આપી દેને—વાર ચપ છે—બારણાં પણ ઉપાડાં મૂકીને આવી છું. ”

એ સાંભળતાની સાથે આગળ કંઈ પણ બોલ્યા સ્થાના વગર શિવભક્તીએ પરિમાથી આટો લાવીને આપ્યો. સુશીલા તરતજ પાછે ખમ્મે ધરમાં આવીને તેણે જોયું તો તેના આશ્ચર્યનો પાર ન રહ્યો. જોયું સ્વામી સ્વામી ઉભા છે. સુશીલાએ ધારીને જોયું તો તેને જણાયું કે, તેની આંખો નીચાને લીધે બાલ લિંગમાં લેવી બની ગઈ છે.

શિવભક્તીએ સુશીલાને જોતાંની સાથે આંખો ફેરવી કારસે ચઢને પૂછ્યું—“ તું આટલી બધી મોટી રાત સુધી ક્યાં ગઈ હતી ? ”

સુશીલાએ બહુજ નમ્રતાપૂર્વક કહ્યું :—“ ત્યાં ગઈ હતી. ”

શિવભક્તીએ મ્હોટો ઘાટો પાડીને ધમકી બતાવીને કહ્યું—“ ત્યાં ! ક્યા બદમાસને ત્યાં ? ”

બદમાસ એ રાજ સાંભળતાની સાથે સુશીલા ચોંટી ઝંઝ. તેના મુદ્દામજ દુઃખી હૃદયમાં આવી એક પ્રકારની આજ સજાથી સ્ત્રી—તે દેરી ગઈ. પણ બીચારી શું કરે ? તેના નાદાન—દારૂડીઆ પતિને ક્યાંથી ખજાર પડે કે તેણે તદન અપ્રદિત શબ્દો ઉચ્ચારી એક અગવાના હૃદયને કેટલું દયમગ્નાતી મૂક્યું. સુશીલાએ ચેતાં ચેતાં કહ્યું : “ શિવભક્તીને ત્યાં. ” શિવભક્તીએ આ વખતે પહેલાં કંઈક મ્હોટી ગર્જના કરીને કહ્યું :—“ એ કાણ ? આર સાદ કહી નાંખ. તેની પાસે કે તેના પતિની પાસે ? આટલી રાતે જોયું તે શું કામ પડ્યું ? ”

સુશીલાએ રાતું બંધ કરીને કહ્યું—“ એ તમને મ્હારા ઉપર જોમ હોયતો ભલે. હું હાલમાં કંઈ કહી શકતી નથી કે, હું ત્યાં કેમ ગઈ હતી કારે તો મ્હને મારી નાંખો, તેની મ્હને જરૂર ના નથી. ”

શિવભક્તી—“ નહિ બલકાણે ? દુષ્ટ-અબાચારિણી ! જો હું કેવી રીતે એ કહેવાડું છું. ” એવું કહીને શિવભક્તીએ સુશીલાના એ હાથ પકડીને તેના ગાલપર એ ચાર તમાચા માર્યા

પ્રથમ પદ.

વ્યાપાર (બેપાર) નું મહત્વ.

રીઠવા અને વેચવાના પધાને વ્યાપાર કહેવામાં આવે છે. ન્યારે રહેઠાવવાની થાય ત્યારે માણ ખરીદવો અને મેળવવાની થાય એટલે વેચવો, એ વ્યાપારીનું મુખ્ય કામ છે. વ્યાપાર સમજનો અર્થ છે ખીને કહેવો જ રીઠવો મળવા અને આવડત જુગ જમીન છે, પરંતુ એમ નથી. વ્યાપારની મહત્તા અને ઉપયોગીતા ધણીજ અસાધ્ય પ્રકારની છે. વ્યાપારનું કામ ખુબ મદદ અને મેળ ખાત-સામેસિયતનું છે. રાજકોશની જાગતમાં એવી રીતે સાર્વજનિકતા-જાગૃતીની ખળીયારી છે, તેવી જ રીતે કામ પધાર્માં વ્યાપારની જાન ન્યારી છે જાગૃતી-સાર્વજનિકતાની માફક વ્યાપાર પણ જાગૃત-સર્વવ્યાપક છે જાગૃતી અસાધ્યમાં એમ જાગૃતીની નિષ્ફળતા, મનુષ્ય, પ્રજાના હિતની ખિણ, તેની િથિતિ તપાસવાની નિહાળી કદિ દરકોશમાં આદિજોની આવડત છે, તેમ વ્યાપારમાં પણ છે. વ્યાપારમાંનો એવી પધાર

દેર દેર દેશ પરદેશ તે સમગ્રી તપાસ કરતા રહેતું જોઈએ. માલ દુકાનમાં જોઈએ તેટલો પૂરા પ્રમાણમાં સમી, જુનો ન જપતે માલ પણ ઘાટ જોઈને કોઈપણ પ્રકારે વિશય કર્યો જ જોઈએ. અર્થ આજ ખાદ્ય ભોજનવાળો વાણે ન આવે એ ખાસ જોવાનું છે. દુકાનમાં લહેલા માલની બરાબર ખરીદકારથી તથાસ સમી જે વખતે જેવો આદક આવ્યો તેથી રીતે તેને મન ગમતી વાત તેના અંતરમાં સારી રીતે કસાવી, તેને ખૂશ કરી કૃપિઆને ખદેલે એ કૃપિઆનો પકડો કર્યો ત્યાંજ ખરી ખૂબી છે. આપારી આદકને લીધે ઉજળા છે. આદકનું ચન્માન જળવી તેમને સેતિય આપવાનું કામ જેઓ સાચા વ્યુપારી છે તેઓ જ જાણે છે. આજના જમાનામાં કેટલાક દલદલ દિલના, એક ટકા જેટલીય અકલ્પ વગરના મગજના ફરેલા કુપાનીવાઓ લેભાશુ આપારી થઈ પડેલા લાલ સાહેબોને જાણે આદકની પરવાજ નથી એમ માનીને તેઓ આદકોની સાથે એક એવા પ્રકારનું અસભ્ય-નીચ માણસને છાલે તેનું વર્તન ચલાવે છે; પણ તેમને તે વખતે જ્યાર નથી પડતી કે: તેથી તેઓ પોતાની, આપારની, અને પેટીની લાથે કરીને ગ્રામ જગાડે છે. દુનિયાં આપારીનું દિલ વિશાળ ઢોળું જોઈએ, તેનો સ્વભાવ આનંદી મિલનસાર દેવો જોઈએ. આદકનો કેવી રીતે પ્રેમ મેળવી શકાય તેવી નેનામાં આલાકી-અકલ્પ હોતો જોઈએ. આદકની પરવાજ વગરના વ્યાપારીઓએ જાણવું જોઈએ કે: દિલકળા જેવા ચંદને ફરવાનો પ્રભાવ એ મરિણ-કે તપંગર આદકોનાં છે. ખારી રીતે ખરો સમજી આપારી તો એજ કે: જે આદકને પોતાના માથાના ખૂમડે-મણી જેથે ગમી તેને ખૂશ કરી પાંચને ગરબે પચીયતો માલ પધરાવે છે. વ્યાપાર એટલે એ તપકાં મારીને આપા રહેવા જેની તુચ્છ દાનમન નથી.

પ્રમતે જોઈએ તેણે માલ પેસા કરી-કસારી પૂરો પાડવાનું કામ આપારીનું છે: અને ત્યારે જ દંડસાળ પડે છે. વ્યાપારીઓ જે સમજે તો તેમની જોખમદારી કંઈ ક્ષમાથી નથી, નેમજે સારી રીતે એ પરખી લેવું જોઈએ કે: કપાંકપાં-કપા દેશમાં શેના શેના ખોદા ખોદા થનારા આપારીઓ છે, તેઓ કેવી રીતે વ્યાપાર ખેડે છે, તેમની સૂચિતિ કરવી છે, નેમજો પ્રમાય અને તેમની પ્રતિષ્ઠા ફેટલી છે, તેમની વ્યાપાર કરવાની ફરી જેવી છે, એ આપારના જગતજગત ખેડાજોને લીધે એ દેશ કેટલો સુખી છે, એ દેશમાં કેટલું ધન છે, અને તેમાંથી આપણે શું શું શિખવાનું છે. સારી સારી ખોદી ખોદી કપનીઓ સારી શિક્ષાની પાસેથી પેસા લઈ-માનો કે રીત જાણી તેનો તેમજાજ સાજા અર્થ-દેશના વ્યાપારને આગળ વધારવા કંઈ રસ્તે ઉપયોગ કર્યો, આજના જમા, અર્થે મનુષ્યો પાસેથી કેવી રીતે કામ લેવું, તેમને કામ થયે વળગારી સુખી કરવા, દેશના નાશ પામેલા દુનર-ઉદોગને આગલ કર્યા વગર સત્તર આગલ વધારવા, નવાનવા પધા કોપી કારી પ્રવતે નવું જાન આપવું એ ખરું કામ કેવળ વ્યાપારીનું છે. આજનો અગાધ દેશની અવસ્થા દેશક વિચિત્રજ થઈ રહી છે, એક સેરસના દુષ્ટને જેની રીતે અનેક દુનર વળે તેથી રીતે પારજી અક્ષય પ્રમાણે આગળના, પારકાના મહાપરિશ્રમે મેળવેલા દુષ્ટા-પર પ્રાપ્ત મારનારા વ્યાપારીઓની અપમાત્ત્વનાં જાણે થઈ છે. અને એજ કેવળ દેશના કુર્તાવની વાત છે, દેસ વ્યાજાદ યાવ, દેશમાં નવા નવા દુનર-ઉદોગ વધે એ આપનારી કાણુ વ્યાપાર દરે છે ? પ્રવતે તરીકે ખાપી પેટ ભરવાની પ્રવૃત્તિ વ્યાપારી પર્વ નહિ નજે ત્યાં સુખી કાંતુ પિંતુ કપાસ જ માની લેવું. એથી શું વળું ? અત્યારે

સુતરના ખીસોની એટલી બધી અમલ છે કે: રેશમ અને ઉનની ૨ પૌંડન-વૌંબન પહેરવા-પહેરાવવાનો દહકવા થાય છે, પરંતુ એ કેમ અને છે ને કેહએ તપાસ કર્યો છે, અને જાણતા હોય તો કાઢને તે તરફ લક્ષ્ય આપવાનું તબ્બે છે કે? તેથી જ રીતે ખાંડની, કામળની, મોંધવારી અને તેની અપલનો ખ્યાલ કાઢને થાય છે કે :

વ્યાપારી અને તેના વ્યાપારનાં કાત બુદ્ધી જ છે? એ કામમાં માત્રુ મારવાનું કામ અડકી-સેઆસ માણસોનું નથી. અરે! તેમનાથી તેમાં ચંચુ પ્રવેશ પછુ ન થઈ શકે. જે પ્રમાણે એક બહુવર-મદારી મોરલી વગાડીને મહાન વિષવર-માથને પોતાની તરફ ખેંચી લે છે, તે જ પ્રમાણે વ્યાપારિએ એક પ્રકારની એવી મોહિની ભરેલી વાંચળી વગાડવી જોઈએ કે: કુનિયાને જે ધન પોતાના પ્રાણ કરતાંય વધારે પ્રાપ્ત છે, તે ધનનો મોહ તેઓ ઠાડી તે લાવી લાવીને તેમના પગમાં મજાનવ-અરે! એ ધન મોરલીનો નાદ માખણી એવી મેજે ઘોડનું ખેંચાઈ આવે. સંસારના લોકોને ખાવા-પિવાની, અવશ-આગમની, અમ-અમની જેટલી જેટલી સીંગેની જરૂર છે તે મધ્યમ-વસ્ત્રોની વિન્યા માખી જમતને પૂરી પાડવાનું કામ વ્યાપારીનું છે. નરકમાં માંદ થઈને ફરે એ જરાય ન શકે.

કહેવાનું તાર્ત્ત્વ એ છે કે: વ્યાપાર એ અંગમાં મોહામાં મોહો અવદાર છે. રાત્રી કારભાર કરતાંય વ્યાપારીનું કામ અન્યત કાણ છે. વ્યાપારની વ્યાપકતા અને રાત્રીમાં એક મુરખી છે, અને તેથી જ વ્યાપાર એક રતનજ અને અવંત મહાન બાબત મનાય છે. વ્યાપાર એ ઉત્તમમાં ઉત્તમ જગ છે. વ્યાપાર એ અનેક દુર્ગંધ અને મહાન મેદથી ભરેલો છે. વ્યાપારી મનુષ્ય સ્વભાવ અને જમતની સગાનો પોતાના કાપમાં કાણુ પરાયી રીક છે. વ્યાપારી મનુષ્ય-સ્વભાવને બહુ જ સરમ રીતે પારખી શકે છે. મનુષ્ય માત્રની જરૂરીયાત અને તેમની હિંમતો પૂરી પાડી એ કામ વ્યાપારીનું છે. વ્યાપારીને-એક ફક્ત વ્યાપારીને જ-એવાનો અપિદાર, એ વાતનુ માન છે-વ્યાપારીમાં જ એ બાબતનુ માનુષ્ય એ બાબતની સગા-છે કે. એ લોકોની સમર્થિતો, લોકોની જરૂરીયાતને, લોકોના કાપને, જેનો જાહેર તેજે ઉપયોગ કરે, અને અર્થશાસ્ત્રમાં વર્ણવેલા શ્રમ વિભાગની જેવી જોઈએ તેવી વ્યવસ્થા કરે. માન-જલાથી જે કામ ન થાય તે કામ વ્યાપારી જાત મંદતામાં કરી નાખે છે. અગ્રજ મતા, અનંબ સંન્ય અને મહાન શક્તિથી જે કામ મોહા રાત્રીજો-દ થી પછુ ન થાય તે કામ એક વ્યાપારી પોતાની હિંમત, કપનાકક્તિ અને કુનિયી અપાલવથ કરી શકે છે.

વ્યાપારના જેવી ઉપયોગી એક પણ બાબત નથી, તેમ કોઈ પણ જગા વ્યાપાર-જ્ઞાના જેવી મહત્વની નથી. નીતિ-રત્નાઓએ-વિદ્યાનોએ તેથીજ વ્યાપારને ઉચ્ચ સ્થાન આપ્યું છે. મહામાયા-અમળ મોહિની એ કહી વળુ છે! ક્યાં છે! છે કેવા: "વ્યાપારે જગતિ લક્ષ્મી મયમદારે તથિજ જ જા" "સરૂંથી વરે વ્યાપારમાં કે, દિવ્યરત્નજ દારમાં." વાંચ! કાળજીએ કાળજી પર જુલી ચપા ફમે!

દ્વિતીય પદ.

ધંધો.

મનુષ્ય પોતાનો વખત, પૈસો, શિવ અને મહેનતનો જે કામમાં ઉપયોગ કરે છે તેને ધંધો કહેવાય છે. મનુષ્યમાત્ર પોતાના પેટને વારતે જે ઉલ્લભ-કામ કરે છે તેને ધંધો કહે છે. પેટ ભરવા માટે ચાલતેલા ઉલ્લોચને તેમજ કામવાળા સાધનને ધંધો કહે છે. પૈસા-ખરીદવામાં, સમયનો રિપતિ પ્રમાણે સફાવોજ કરવામાં, કદખાની સામગ્રી એકઠી કરવામાં, પોતાને ઉપયોગી-લાભદાયી પદાર્થોનો સંગ્રહ કરવામાં મહેનતનું કાજ ભાગવવા અને તે દ્વારા મરજી મુજબ ફાવેલો મેજવવામાં માણસને જે ઉલ્લોગ કરવો પડે, જે પરિશ્રમ પડવો પડે, જે જે શુક્તિઓ લાગવી પડે, જે ચતુરમ્-ચાલાકી વાપરવી પડે, જે પૈસો ખર્ચવો પડે, એ સમગ્રો વ્યાપારને ધંધો કહે છે. પ્રત્યેક માણસને અવશ્ય કંઈને કંઈ ધંધો કરવો જ પડે છે. દરેક માણસ ધંધાથી છે. એમાં એ એક જાગત છે કે ધંધા થઈ જતના છે. પ્રત્યેક માણસને કંઈ એકજ ધંધો ફરે એવું નથી હતું. પરંતુ દરેક માણસને ધંધો ક્યાં વગર છુટકા જ નથી થતો. એવો એક પણ માણસ નથી હોતો કે જેને કંઈ ધંધો ન કરવો પડે. પ્રત્યેક માણસને ધંધાનું જાન મેજવવું પડે છે. ધંધો બધાથે વળાયો છે. ધંધાની રાજધાન ક્યાં પહોંતાં ધંધાનું જાન મેજવવું એ કીક છે. ધંધો એ-એક સામાન્ય શબ્દ છે, અને તેના અનેક પ્રકાર છે-૧ વ્યાપાર-ઉલ્લોગ. ૨ ખાદ્ય-કારખાનાં, ૩ કાગા-કાપડ, ૪ ખેતીવાડી, ૫ વિદ્યા-શક્તિ અને હું બીજાં પરચુરણ કામ, આ પ્રમાણે ધંધાના મુખ્ય ૭ ભેદ લખ્યા છે.

વ્યાપાર એ દેશાવનિનું જાન કરાવનારું એક મુખ્ય લક્ષણ છે. શાન્તિના સામાન્યમાં મુખ્ય અને વિકાસ દેશાવનિનું કામ વ્યાપારનું છે. નવા નવા દેશ અને જગતોમાં પણ પ્રસરીને અમત અમત વસ્તારી મઠી એ વ્યાપારનું કામ છે. દેશ કટી લીધા પછી ત્યારે મરવીર સિંહાદિઓનાં અલ-સલને પાછાં શેર શેરને દેશો મકામાં આવે છે, અને ત્યારે વ્યાપાર કોસલેર માફક લાગે છે, ત્યારે કહેવાય છે કે તમે તો મુખ્ય-શાન્તિનો વખત આવ્યો છે એવે વખતે શહેર-નગરોની મંપૂર્ણ ઉત્પતિ, પરચુરણો પૂર્ણ, દેશની સમૃદ્ધિ, પ્રગતિ અત્યંત વિકાસ, મરીઓની શેઠ અને દરેક પ્રકારનો ઉલ્લોગ-વ્યાપારને લીધે જ પેલા થાય છે. લોકોને ઉલ્લોગ જનમાવવા, મરીઓને ધંધા-ચેન્નવારે વળગાડવા અને તેમને તેમની મહેનતનો ચોખ્ખો જાલો વ્યાપાર એ વ્યાપારના હાથમાં છે. લોકોની જરૂરીયાતોને પહોંચી વળવું, અને રસિકજનોના મનોરથ સિદ્ધ થવાની અવરજા કરવી એ પણ વ્યાપારનું કામ છે. સારવૈશ્વ મત્તા અર્થાત જાલગીરી મત્તા, વ્યાપારીનું કામ, અને ધર્મોર અધિકાર, એ ત્રણની સત્તા વ્યવસ્થામાં યોગ્ય ઉપર ચાલવી નજરે પડે છે. તો પણ આ રમણે અમારે એટલું તો કહેવું જોઈએ કે વ્યવસ્થામાં ધર્મની સત્તાની અધિકારી છે. પ્રગતિ એ સત્તાને અધિન પોતાની ગેલે ચેમથી થાય છે. અરજી.

વ્યાપારનો અરેખરો વ્યાપાર સત્ય અને સારાસાર વિચાર પર અવલંબન કરી રહ્યો છે. એ મજા પાયા ઉપર જ વ્યાપારની આખી ભીત ગુણાયેલી છે. વ્યાપાર મત્તાગ

કે, માથેમાથા પાયા ઉપર જ, -જૂના નામના-કોર-મણ પડે નહિ. વ્યાપારના બે બંદ છે. એક પોતા અને બીજો સાથે. પોતામાં સહે-જુવાર. શરત-ગોટરી વચેરે સમન્વય છે. મારો હયા પ્રકારનો પ્રતિનિધ વ્યાપાર આરે માણુમને ન આરડે ત્યાજે નેનું ઉપરના અવરે રહેને મન હોડે છે. જે ધધાનો મુખ્ય ધાથો અન્ધાધ, મારાસાર-વિષેક અનંત મુદ્દા ઉપર નથી, એ ધધો કાંવે એવો કેમ ન દેાય પણ ને આજ નહિ નો કાવ, કાવ નહિ તો થોડા સમય પછી પછુ અસ્વ ભાવી પગા વગર નહિ રહે. અને એવા દાનિકારક ધધા પડી આગે એથી જ પ્રભને પંરજીમે લાગ છે. અનંક મનુષ્યોની અંને મુખ્ય તો જેઓ કેવળ ધનના જુખ્યા વ્યાપારિઓ છે તેમની એક પ્રકારની એવી માન્યતા દેાય છે કે, જૂકું બોલ્યા વગર તો વ્યાપાર જ નથી થતો. કદાચ મારી કાપનાવાળા કેપારી પૈસો પેસા કરના દમે પણ સાચી માણુકા, ક્યાં? જાણીની માથેકના નો માથા વ્યાપારી-ખરેખર મનુષ્યન પ્રાપ્ત કરવામાજ છે. કાક કાક તો એવું જ માની બેંકલા દેાય છે કે: વ્યાપારી બે વળુ વળની બોલી રાખે તેનો જરીકે વધો નહિ, પરન્તુ એવું સમ-જનું એ મોટી બૂલ છે. "વ્યાપારીના જુઝાણુ" ને મેર-આજની ગળીને કાપલા પૂવંક તેનો અમક કાંડમાં-કેમ નથી ચાલતો, તેથી એમ ન કહી શકાય કે એ જુકું નથી જ. વ્યાપારનો પ્રત્યેક વ્યવહાર-લેવડ-દેવડ-કેવળ માથ ઉપર જ નહતો જંકએ. જે સાહકાર લેવડ-દેવડમાં મત્વના ન રાખતો દેવડ-ને અપ્રમાણિક વ્યવહાર માખતો દેવડ તે કહી પણ અગામાં મારી ઉભતિ નથી મેજરી રાડના. કેવળ નીનિની ચાંચની દૃષ્ટિએ જ પ્રમાણિકતાની જરૂર છે એવું નથી. પરન્તુ વ્યાપારમાં પણ એ પ્રમાણે ચાત્રવું-વર્તવું એ ઉત્તમ રીત છે. મારી ખરકનનુ, ઉભતિનું, અભિગદિનુ, વચનુ અને સંજગનાનું એક માત્ર બીજ પ્રમાણિકતા જ છે. પ્રમાણિકતાની માથે સાહકારી પણ હોરી જોઈએ. સાહકારી (આજ-કારી) અને પ્રમાણિકતા એ અલગ અલગ વ્યાપત છે. કાક વ્યાપારી પ્રમાણિક ન દેાય પણ સાહકાર દેાય છે, તેમ અમક આજકાર દેવા જ્યા પ્રમાણિકતા તેનાથી સો માઉ કર દેાય કે. પ્રમાણિકપણનો મંચ મંચક-લેવડ સાથે અને સાહકારીનો મંચક હાવના મુખેની માથે છે. ચોચ વખતે લોકોની લેવડ-લેવડમાં નાકમ રહેવું અને કાકને કમાવ-વાની હિંજા ન રાખવી એ બધાનો સમાવેશ પ્રમાણિકપણમાં થાય છે એ પ્રમાણિકતા દેવા જ્યાં માણંમ આજકાર નથી દોઈ રાડતો. પેતાના પાટોશિઓની, લાનિજનોની, મંચકિઓની તેમજ પોતાના જેવા જ સરખે મરખાની પારસાઓના મોં આગળ વ્યથ નિન્દા કરી એ આજકાર માણુજનુ કામ નથી. આકામાં અવર પોતાના બુલકમાં બીજ વ્યાપારિઓની નિન્દા-બોલણી કચી એ દેવ પણ હેડવા જેરી છે. બીજઓને બરનામ કરવા એ કહી લકમનમાધ ન કહેવાય. બી રીતે જેવા જતાં તો જે માગની પેતાને રધારે અગત્ય ન દેાય તેમ જતાં ને માગ કાક બીજ બરિદી ન કહે અને મારી રીત ને ચીજનો મનગમતો કાવ વધારી શકાય એવી હિંજા કરી બીજને વ્યથ મુકનાનમાં ઉતારવા પ્રવળ કરવો એ પણ વળજુવા જોવ નથી. કહેવાનું તાતપર્ય એ છે કે. જે કામ તમને મેર-આજની લાગે તે કેવળ નીનિ અને ચાંચિઓની દૃષ્ટિએ જ રીત છે એમ નથી, પરન્તુ તેથી વ્યાપારમાં પણ બેંકલાવ પેસા થાય છે.

ધધાની ખૂનિઓ કાંવે તેરી કેમ ન દેાય પણ તેથી લાગ જ મેજવવાનો છે એવી .

માન્યતા ઘણા માણસોની હોય છે; પરન્તુ તેમણે જાણવું જોઈએ કે, એ સુક્તિઓથી લોકોનો પોતાના ઉપરથી વિશ્વાસ ઉઠાડી લાંબને બદલે પરિણામે હાનિ વેઠવી પડશે. ડાહ્યા-સાચા વ્યાપારિઓએ એ વ્યાપારિઓની ખૂબિયાનું સ્વર્ગીય જાતકરણ ન કરવું જોઈએ, કે જેથી પોતાની પ્રમાણિકતા અને સાહકારીને જરૂર પડે બધી લાભે એ રીતિ ગિલકુલ પસંદ કરવા લેવા નથી. વ્યાપારીએ હંમેશાં પ્રમાણિકતા ઉપરજ દૃઢ રહેવું જોઈએ. પ્રમાણિક વ્યાપારમાં એક પ્રકારનો અજ્ઞાન આનંદ છે, એ અરેખર સત્ય છે કે: પ્રમાણિકતા શુદ્ધ આનંદની નદી છે, ત્યાં પ્રમાણિકતા છે, ત્યાં સાહકારી છે ત્યાં આગળ સદા સર્વદા આનંદ! આનંદ! અને આનંદ જ છે!

હવે જુદા જુદા ધંધાના મુખ્ય મુખ્ય વિભાગો મૂળથી એક જો મુખ્ય વાતો કહીને અમે એ વિષય પૂરા કરીશું. ધંધાનો સૌથી પહેલો અને મુખ્ય વિભાગ વ્યાપાર-ઉદ્યમ છે. એ ધંધાનું મુખ્ય તત્વ એ છે કે: પિતૃ ત્યારે નરમ હોય ત્યારે માલ-ખારી-ફરો અને તેજ સાથે ત્યારે વેચવો. જે માણસ એ વાત જરાબર સમજે છે કે: ત્યારે જોઈએવારી સાથે ત્યારે માલ મંજૂરવો અને જોઈએવારી સાથે ત્યારે વાદ જોઈને વેચવો. તેને માટે પછી એવો વિચાર કરવાની આવશ્યકતા જ નથી રહેતી કે એ વ્યાપારી છે કે નહિ, જે માણસ એ પ્રમાણે કાર્ય કરે છે એ જ વ્યાપારી-ઉદ્યમી છે. જુદા જુદા જાણ-સોના વ્યાપાર કરવાથી વ્યાપારીઓનાં નામ જુદાં જુદાં ગણાય છે. જેમકે: કાપડના વ્યાપારી, અનાજના, સોતા-સાંદીના, જવેરાતના, શાકના, ફળપુલના વગેરે. આ પ્રમાણે જુદા જુદા માલના નામ પરથી વ્યાપારીઓનાં પણ જુદાં જુદાં નામ ગણાય છે. જેમકે, કાપડીઆ, કડીઆ, જાંબેરી, ગાંધી વગેરે. પરન્તુ એ દરેક ધંધો રહત એક જ તત્વ પર અવલંબન કરી રહ્યો છે, અને એ તત્વનું નામ છે—'વ્યાપાર.'

વાંચક! હવે પછી આપણે મીઠો અને કારખાના મૂળથી વિચાર કરીશું

[અપૂર્ણ.]

- (૧) દરેક વ્યાપારી અને થોડે હંમેશાં પોતાના મનમાં એકજ સવાલ કરવો ઘટે છે કે: “જેમ હું મહારાં બાળકો તરફ વર્તી છું, તેમજ મહારા મોકરો તરફ વર્તી છું કે નહિ?”
- (૨) સસ્તામાં સસ્તુ ખરીદી મોંઘામાં મોંઘું વેચવું એના જેવું માણસને નામોશી લગાડનારું બીજું એકે નથી.
- (૩) જેઓ જુદાનો વ્યાપાર કરી, પૈસો મેળવીને કુલાય છે તે તેઓના માતની નિરાશી છે.

“પૂર્ણ.”

+ મીઠા અને કારખાના મૂળથી જ્યાં મલબનાર સજ્જનો એ લાઈનના માણસોને ઉપયોગી થઈ પડે તેવા સાધ-ઓદ્યમિક-લેખ કાઢવાની એક જ જાણ છે, સાચા અરેરે ભગી મોકરો અને તે કપવાની જાણથી તેા થોડો સમય તેને આસિકમાં સ્થાન આપી. મીઠા લાઈનના અનુકૂળી તેમજ વ્યાપાર-ઉદ્યોગની બાબતમાં રસ લેતા હોય તેવા વિદ્યાર્થીને લાજીરે લેખ લખી મોકલવા અમે પ્રેમ પૂર્વક આમંત્રણ કરીએ છીએ.

“અવસ્થાપક.”

લેખક:-શ્રીકૃષ્ણ શંકરલાલ જી. ભાની, એન્જનીયર

આ નરો ! શાસ્ત્રો ! આજ આનંદો ! આજ ધંધા દિવસ છે. યુગ્મનના પત્ર
મનુષ્યો પ્રવૃત્તિની પ્રેરણા પાસા કરેલીર આજ આપની સમગ્ર જાગે છે.
આજે ! આપણે પણ આજ ઉભા પાડીએ, યાન્ત્રિકયુગની આલોચના કરીએ.
અને એ જાણકનાં જાણ પધારણા સર્વ ફાલાર્થ થાયે.

મનુષ્યો ! એ તે જગત્સિદ્ધ વાત છે કે વિસમી શતાબ્દમાં જગત્સર્વ વિવિધ
કાર્યો જે જગત્સર્વ સર્જિ ઉપયોગી નિવડી છે, તે સર્જનાનું એક અધિક સમજા છે.
જમનાનિવડી સુમધુર લદરી જેમ સર્વ પ્રવૃત્તિને મચેતન કરે છે તેમ વિસમી શતાબ્દના
પ્રવૃત્તિ માનવી પૃથ્વી પર મર્મ નરસેતન સર્જુ છે. મનુષ્ય લદયમાં નવીન ભાવનાએ
પ્રવૃત્ત થઈ છે, અને મર્મન પ્રવૃત્તિના વિવિધ ધોર પામે છે. પૂર્વમાં કળા-કૌશલ્ય આજ
પશ્ચિમમાં અગ્નિર અગ્નિય છે, તુલિ પામે છે, અને જગતને નખાવે છે. કપિ વાળી છે
કે " અમેરિકાનું નરસેતન કળા-કૌશલ્ય, * * * * * શિલ્પનું પૌષ્ટિક સાધુ
મદાગલ, જર્મન જગત્સર્વ જગત્સર્વે માદત, જગત્સર્વમાં જગત્સર્વે કૌશલ્ય. * * * * *
* * * " તદાં પછે પછે કુદરતનાં સર્વોત્તમ નવીન આવિર્ભાવ થાય ર. હજી હજી જગત્સર્વ
થાય છે, અને હજી હજી નવીન મર્મ નરવના લખવે છે. એમ જાનિક સાધનો પૂર્ણનાએ
પરોચિ છે, નવીન ઉદ્યોગો જગત્સર્વ છે. જોરે છે, વિસ્તારે છે. અને સામાન્ય જીવિને
નદાન કરે છે. આ જગત્સર્વ કરના નરસુચને વિદ્યાર્થે યાન્ત્રિક યુગ (Engineering
'era) નામ આપે છે.

સાન્ત્રો ! આ નવીન યુગમાં વરજ, વાપુ અને વિપ્ત પ્રજા નિર્મિત શિલ્પના
નરીકે મનુષ્યને જીવનની પછે પછે અનેક યમકારે દર્શાવે છે. અને પોતાની ઉપયોગિ-
તામાં લખ કરે છે. તે અમેરિક મોટક સર્જિ મનુષ્યના જીવનને પોતાના શાસનમાં ગમે
છે; અને જીવિ જાણે મનુષ્યના નજ મેવક તરીકે પણ રતે છે. તે મનુષ્યને હજુમાં
સેંકડે ગાક દર સર્વ જાય છે; તે હજુમાં જગત્સર્વ જગત્સર્વ પણ કરાવે છે. તે મનુષ્યને
હજુમાં સમુદ્રની મપાળી ઉપર ફેરવે છે; તે હજુમાં લેવા મર્મમાં સર્વ જાગ અખલ રતો
આપે છે. તે હજુમાં પૂર્ણમાં પદ કૌટી નાખી જગત્સર્વ અદ્યકે દળનાં દર્શન કરાવે છે.
તે હજુમાં જાગના જીવિ જગત્સર્વ જિરિ સિંચેને પણ જગત્સર્વ કરી નાખે છે.

તે કષ્ટે કષ્ટે મનુષ્યના વિચારે અને વાતો દર અદિ દર લઈ જાય છે. તે સવા, બેસવા, ખાવા, પીવા વગેરે સર્વ જોત્ય પદાર્થો માટે એક આશાધિન સેવક તરીકે મનુષ્ય ઈચ્છાને આધિન વર્તે છે, તે ગ્રાન્ય લક્ષી સમા અનેક કિલાઓ, મહાવર્ગો અને મન્દિરોને ક્ષણમાં ઉભા કરે છે, અને ક્ષણમાં હેમને ધરાસાથી પલ્ક કરી નાખે છે. તે સર્વ મનુષ્ય પ્રાણીના ઈચ્છાને પ્રતિ પળે પોળે છે, અને ક્ષણમાં સુકુમાર દેહવતીને નાશ પલ્ક કરે છે. આ અદ્ભુત માયાધિ શક્તિને ભાતિક સાધનોથી સંબંધમાં રાખનાર તે એક ઈચ્છાનેર છે. ઈચ્છાનેરની મહત્તા વિષે એક અમેરિકાન વિદ્વાન લખે છે કે: "Engineers are dominating world affairs to-day as never before. Their trained minds, their ability to do big things in big ways, their experience in applying scientific principles to do the working out of business and industrial problems, are rendering signally constructive service to every phase of world activities military, civil and industrial." ઈચ્છાનેરના હૃદયોગ્યતા પ્રગતિમાન આ સર્વમાન શક્તિના વિકાસની વર્ણવતા યુરોપના રાજ્યક મહાચુદે નગરને જણાવી છે; માટેજ કશાનિપણો હેને યાન્ટ્રિક વિમ્બ Engineering war કરે છે. તે વિષે ફરીને તેજ અમેરિકાન વિદ્વાન કરે છે કે:—Under the stimulus of war, engineering in all branches is going through a rapid process of evolution."

ચાલતો! અર્જુન, કર્મ વગેરે મહારથીનાં વસ્તુઓ અને મરણો જોવાં વાળુ. શીકૃષ્ણઅન્નનું પુણ્ય વિમાન અને મુદર્શનચક્ર, શી રામના સેતુઅન્નની કથા, પાણીપતને કીર્તિ સ્તંભ સગો વજ સ્તંભ, આનસુયાની તથાસે, જ્ઞાણાધાર, હુદયમંદ અને કિલ્લુની ખતીજ દ્રવ્યોની ખાલો, અને હેમનાં કીર્તિ દ્રવ્યો, ફેરી રામવોની તોષા અને યાદો, શુદ્ધ અને જૈનનાં દેવમન્દિરોની જામતા, દીપ્તીનાં દિવાને આમ, દિવાને આમ અને તાન/મહાજ તથા અન્ય યુગ્મજમાન મરણોની મનોમોદક કારીગરી અને રમ્યતા, સીતોદનો જામ મિનાર, જગપૂરના હૈદિયમાન કળો, લીલાંકમ વિશાળ ખેતરો અને ઉપમૃદ્ધિશાસ્ત્ર, વિષકમોનું શિષ્ય શાસ્ત્ર. તથા અપિ મુનિઓનાં શાસ્ત્રીય પ્રયત્નો, એ વિજ્ઞાનની સર્વોદ્દેશ્યો પહેલેલા અતિક જારતનાં અવશેષ પલ્ક મતિભાપૂર્વક ઈચ્છાનેરી સાધનો અને સાધિત્ય છે. તે મહા હૃદિયાળાની વિચાર શક્તિને પલ્ક ક્ષણમર સ્તંભાવે છે. અત્યારનું આપણું દીન જાણત! પૂર્વની પ્રાચીન અર્જુન/જાણી અને પશ્ચિમના અર્વાચીન હૃદિ વિજ્ઞાનના કથા પથમાં જૂને છે હેને જમાન સદાજ જ અર્ધ જો તેમ છે. જે દેશની અવશેષ કારીગરીની સુ-વ્યવસ્થા હોય અવશેષ જોનારના હાથમાં ખુલ્લ્યાપ ઉત્પાદ થાય છે. તે દેશના તનુનેને પશ્ચિમના કળા-કાલજ સમગ્ર બીરે મોટે ઉભા રહી નનું આપનાં કથા સદાજ જારતચારીની જામથી યુનિવર્સલ માટે મોજ નદિ થાય

ચાલતો! આ વિષતિઓની ખાતાને ઉદાર અને જિજ્ઞાસ કરવા જોણ નહીં આપ : ખાતાને ઉદાર અને ઉદાતિ હૃદયનાં તે પ્રત્યેક દેશની પ્રત્યેક અકિની પ્રયમ દુરજ છે. રચાની વિવેકાનંદ લખે છે કે "હો! જાણ આજો! આપણ પલ્ક દુક છે, પાણીપત કરવા કરતાં વધારે મહારનાં કામ કરવાનાં પલ્ક પાત છે. તમારી જમાનિના મતાને માટે,

આખી માનવજાતિની સેવા માટે. તદ્દ્યારી છદ્દનીનુ અગિયારન આપવું એ જ પર્થ મર્યાદા બેઠ છે. "જ્યારેથી ફેસરીવાનો ન્દાનકરો દાણુ અપાન" તે આપણુ પાડામી! જુઓ! તેની પવનવંચી પ્રગતિ 'જ્યારેઆપિ મહાલુકના મમયમા ત્હેણે આપણું નુ મિખનુ છે? તપાસો! ફજનેરી હુક્કિ-કાચળનો પ્રણાવ ત્હેણે કેટલો પાડ્યો છે? આપણું તંદના કેટલા અંગે છીએ? નકી માનવને કે જગતના મેંકટત જગદગમા આપણા, અં' નમમ દેશનાં છવન અને ભાવિ, ફજનેરી ધધાની ઉત્તતિમાં જ સમાવમા છે. આ પ્રાનનિક યુગમાં આગમ ત્પરને અને રમરણે રાખે કે:— "Anarko narko narko dargama mo gorgo." જુઓ! પૃથ્વીની પ્રદક્ષિણાએ નીકળ્યો પ્રાચનિક પવન. પશ્ચિમની પ્રાગતિને ખદમારી, પૂર્વમાં જવપાન ઉપર ફરિને પોનાની મીડી લદરી પ્રસારે છે: અને ત્હેની મન્ન શિનગતા આસાવંતા દિન્દમાં પણ આવે છે. અને પ્રતિગળ્યા સાદમો કળા અને સૌન્દર્યનાં દક્ષિણ-પુથી નિરાગાં પણ જામે છે: અને એક દિવમ એવં પણ આવશે કે દિન્દમાં તે પ્રાગતિક પવનની મપુર લદરી પ્રમરી રહેશે. પરન્તુ દિન્દનાં અનોખાન તો ત્દારે જ અજાપ કે ત્દારે રવાયે લગુના ધરિને કળા અને સૌન્દર્યના ઔદાર્યઆવ ભરી પ્રમીન જાવના પુન: પ્રકટ થઈ સુગમ વાળિંચ પ્રમરે.

સન્દરનો! જુઓ! અમેરિકાનું કળા-કૌશલ, ચિત્તની વ્યાપારપીડતા, જર્મન જ્ઞાનનું સાદમ, અને આપણા પાટોશી-અજાનજલતા ન્દાનકર દાણુ જવપાનની ઉત્તતિ વિચારો! શાં કારણ હશે તંદનાં વાક! અમેરિકાના કારનેછના જગ્ય કળાજુવન જેવું કળાજુવન ક્યાં છે દિન્દમાં? તંદનાં ઈન્ડીટપુટ ઓફ ઓફીનીકસ, કોલેક્ટીવ અને મીબીક અન્દનીઅન જેવી સંસ્થા દિન્દમાં છે કે? સાસાપટી ઓફ અન્દનીઅન અને એમીમીએશન ઓફ મશીનીટપુટ તથા ત્દેશાં ખીન ઈજનેરી મંડળો દિન્દમાં ક્યા છે? ઉપેંડના દોવમ ઈન્ડીટપુટ, રૅડકે દાઉસ, ઈન્ડીટપુટ ઓફ ઓફીનીકસ એન્ડ સીબીક અન્દનીઅન, અને ખીન ઉપયોગી મંડળો જેવાં મંડળો દિન્દમાં અસ્તિત્વ ધરાવે છે કે? જવપાન અને જર્મનીની ફજનેરી કોલેજો, યુનીવર્સીટીઓ, રામિશામાઓ, અને મેમ્બાઅપ મંડળો જેવાં મંડળો પણ ક્યાં છે? ફજનેરી મંડળોમાં સુભામદ થવાની પવિર ફરજ તરીકની જર્મનીના પ્રવેક ફજનેરી પેપરારીના જેવી ઉન્દ કાવના અવી જાવામાં છે? જવપાન, જર્મની, દક્ષિન્ડ, અમેરિકા વગેરે દેશાનુ સ્વભાવમાં ખીલેલું ફજનેરી સાદિન ક્યાં છે દિન્દની માનુષામાં?

સન્દરનો! અત્દારે એક મેટરી આર્નેન્ની ચાત છે કે: આપણા દેશમાં પણ પશ્ચિમનો એ મેનનચાણ વાચ લાગે છે, અને કળા-કૌશલનો મુજ મંડળો છે. આ પ્રતિનિધતામાં મેનવારનું ઈન્ડીટપુટ ઓફ સાવન્સ, પૂના અને રૂપરી ઈજનેરી હોર્સે. થમનું મુંબાઈ, અમદાવાદ, વડોદરા, મુગ અને નવમરીનાં કળાજુવન સંજ્ઞાવ ભરેાં થયા-સિખ ન્નુનાપિક આવ લે છે. ત્દેશનાં કેટલાંક જુવો અને કોલેજોનો સિદ્ધાન્તમ દક્ષેજ આવ દાગ માસે છે, અને કેટલાંક સિદ્ધાન્તમ માનુષામાં દાગ આવે છે. ફજનેરી માદિવન્સ માનુષામાં દાગ વિશમ થવના અજાવને લીધે જ તે અડી પગાવ જવપાન છે. તો રજોશ એને સ્વરેગીની ઉત્તતિ અન્દાર દિદાનેની રજા છે કે ત્દેશને જગતની

ધંધાના વિદ્યાસ માટે પરભાષાનો ભાષ્યર સ્વભાષામાંથી ઇંગ્લેન્ડેરી સાહિત્યની વૃદ્ધિ કરવા વ્યાસકિત પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. આ વિવાય દિન્દમાં ફેટલીક ગણીમાંથી સંસ્થાઓ પણ દયાતીમાં છે. થોડા સમય ઉપર કમકતામાં સને ૧૯૧૬ ના જન્યુઆરી માસમાં મળેલી ઇંગ્લેન્ડેરી કોન્ફેરન્સના પરિણામ રૂપે એક “સોસાયટી ઓફ એન્ગ્લીકન” નામક સંસ્થાનો દિન્દમાં ઇંગ્લેન્ડેરી ધંધાનો વિદ્યાસ કરવાના હેતુથી ઉદ્ભવ થયો છે; અને તે એક સૌભાગ્યની વાત છે. આરુ.

મહાશયો ! જે દેશનો વિકાસ ઇંગ્લેન્ડેરી કળવણીનાં ન્દાનાં મોટાં કળામૂવનો અને મંડળો દ્વારા થયો છે, જેમનો ભાષા ભાષ્યર ઇંગ્લેન્ડેરી સાહિત્યનાં હમ્દો પુસ્તકો, માસિકો, ત્રિમાસિકો અને ચત્ત્રમાસિકો, નિખાલો અને વ્યાખ્યાનોથી ભરપૂર છે, તે તરફ દષ્ટિ કરતાં નિઃશંક કબૂલ કરવું પડશે કે: આવા જ આધારોથી લોક સમુદાય જ્ઞાન એકતું થાય છે, શુદ્ધ થાય છે અને રમે છે. એટલે એ તો સદગ જ સદમળ્ય છે કે: કોઈ પણ મહાત્મ કાંપે કળીપૂત થવા માટે જન્મકારણની અત્યન્ત આવશ્યકતા છે. અને તે જ ધારણા ઉપર ઇંગ્લેન્ડેરી ધંધાદારી શ્રદ્ધથોએ પરસ્પર ગોપ અને જ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરવામાં તથા લેખની ઉત્પત્તિના ઉપાયો થોળવાને, પ્રત્યેક ઇંગ્લેન્ડેરી ધંધામાં જે જે અવશ્યજો અને અનિષ્ટ વિવાજ જણાય તે દૂર કરવા, અથવા લેખોમાં સિત ધરાવનાર શ્રદ્ધથો અને સત્તાધિકારીઓ પાસે દૂર કથાવવા, સર્વ પ્રકારનાં ઇંગ્લેન્ડેરી સાહિત્યનો વિકાસ શુભચતી ભાષા દ્વારા કરવા તથા પરસ્પર સહાનુભૂતિ રાખવાના ઉદ્દેશથી ઇંગ્લેન્ડેરી મંડળો રધાપવાં જોઈએ. લેખોમાં નિખાલો અને વ્યાખ્યાનો અપામાં જોઈએ, અને લેખને અંગે પ્રયોગશાળાઓ અને પુસ્તકાલયો પણ ખોલાવાં જોઈએ, તથા પરસ્પર જ્ઞાનની ચર્ચા કરવા માસિકો અને ચત્ત્રમાસિકો પણ ચલાવવાં જોઈએ, આજ આપણી સમસ્યા જન્મ પામતું આશાવન્તું “કર્મવીર.” કર્મના પિતૃય ભોધ સર્વત્ર ઉદ્ભોધી શુભચતનો ભાષા ભાષ્યર સમૂહ કરે, અને શુભચતિઓની સજા સેવા કરે એ જ પરમાત્મા પ્રત્યે ખ્દારી અન્તર પ્રાર્થના છે.*

* પ્રસ્તુત લેખમાં ઇંગ્લેન્ડેરી કળા અને ઇંગ્લેન્ડેરી શ્રદ્ધથો એન્ગ્લીકન, જોયલરને લગતું જ્ઞાન અને તે અનુસાર માધુસ જ લેખો અર્થ રવીકર્ષો નથી; પરન્તુ સર્વ પ્રકારનાં જન્મ, લેખની ઉત્પત્તિ તથા લેખને લગતું જ્ઞાન અને તે અનુસાર માધુસ લેખો અર્થ રવીકર્ષો છે, એટલે પણવાતનો શોષ ન આવે તો ઠીક.

એક રીતે કર્મવીરનો અર્થ Macdonald (મકીનીસટ) પડે શકે.

અમને આશા છે કે: કર્મવીરના પાંચજ જન્મજીવે સેલી આર્ટથી જાનનો મહાવનો લેખ અવલક પહોં પડશે જ. કૃપા કરી તેવા ઉપલેખી લેખ લખી મોકલવા અને શાન્તિ જ્ઞાનના અનુભવી અભ્યાસી વિદ્યાનેને પ્રેમ પૂરક આત્મચલુ કરીએ છીએ. કળા-કોશલ્ય, વ્યાપાર-ઉદ્યોગ સંબંધી લેખોને આ માસિકમાં પ્રથમ સ્થાન મળશે.

“વ્યવસ્થાપક.”

લેખક:-“મુમુક્ષુ.”

યન્મિત્રને મદકરો વલમઘા મુલ્યો
યત્રાપિ જાસ્તિ દ્વયરામભયોર્વિશેષઃ ।
વિદ્વત્તનન્નદિનરાઘ મ વત્ર મિત્રઃ
વલ્લવ્ર નામ ગુણિનામધિવાસરાગઃ ॥

“ જે જનની નજરે ઉન્મત્ત મભાધિષ, ^૧ હાથી સમાન જણાયે, ”
“ જે જનની નજરે જરી અધને મર્દભાં ^૨ નવ ફેડે ^૩ મનાયે, ”
“ જે સ્થળમાં વિદ્વાન અને જન મૂરખ એકજ મુઠ્ય ભણાયે, ”
“ તે સ્થળમાં શુભવાન અને પછ રહેલું ન એ મહા ક્ષત્ર ^૪ ગણાયે. ” ૧

જહતિઃ મમુક્ષવતિ નિર્મલમેન કાટા
લમ્બો દદાતિ વયુધા ચ તિલ્લવમાતા ।
મષ્ટપ્રપાસ્યતિ, ધર્તૈરપિ ચાત્વનોન્ન-
મારણ્ય કાર્યે રદ કિંચ મરઃ કરોતિ ॥

“ વારંવાર મધ્યાથી જેમ નિશે કાપેથી અગ્નિ ગરે, ”
“ ખોલા ખૂબ કરેથી જૂમિ, જળની ધાર મહા નીસરે, ”
“ ચાકતાં નિષમિત નિત્ય જરીએ ના માર્ગે લાગે ટકે, ”
“ કાર્યારંભ કર્યા પછી મનુષ્ય તે કહેા શું કરી ના શકે ! ” ૨

સ્વકર્મ ધર્મોજિતમીવિતાતાં
સ્વપ્નેષ દરિયુ મદા રતાનામ ।
મિતેન્દ્રિયાણામતિવિમિષાણા
ગૃદેપિ મોક્ષઃ પુરુષોત્તમાનામ્ ॥

“ તાપર રહે છે નિત્ય જે, નિજ ધર્મને સત્કર્મમાં, ”
“ સતોષ માને છે સદા જે, એકથી નિજ પત્નીમાં, ”
“ મન્દિરચણ, ^૧ અતિથિતણ, સત્કાર જે કરતા રહે, ”
“ તે “મોક્ષ-મંદિર” એજ પુરુષ-હેતુ ^૨ ધર શાસ્ત્ર કહે. ” ૩

યશસ્કરે કર્મણિ મિથ સંપ્રદે
મિયાસુ નારીપ્યધનેષુ વંધુપુ ।
ક્રતી વિવાદે વ્યસને રિપુશ્વે
ધનવ્યયાંડ્રાસુ ન ગણ્યતે સુધેઃ ॥

“સત્કર્મથી યશ દિવ્ય, ત્યમ સન્નિવ્રત પ્રેમે પામવા,”
“પ્રિય પત્ની, બંધુ, લગ્ન-શુભ, મહાવ્રત કે કહેડો યાગમાં,”
“પાછળ પડી રિપુ નાશ કરી, જન વ્યસનથી અજેઝા થવા,”
“એ અદ્ય^૧ સિદ્ધિ માટ, ધનનો મોહ ધીર^૨ નવ ધારતા.” ૪

ઉન્નાદ સંપત્તમદિર્ઘસૂત્ર
ક્રિયાવિધિશ્ચ વ્યસનેષ્વસત્તમા
શૂરં કૃતજ્ઞં દ્રઢ નિધયં વ
લક્ષ્મીઃ સ્વયં પાઞ્છતિ યાતદેતાં ॥

“ઉત્સાહિ. સાહસિક, કારીગરી પ્રવિણ,”
“બસનો ચિહ્ન,^૩ શૂર કેવળ કર્મવીર,”
“દ્રઢ આશહી. પુરૂષ જે સ્થળમાં વસે છે,”
“ત્યાં લક્ષ્મી નિશ્ચય નિવાસ સદા કરે છે.” ૫

યાદમાધુર્યાપાતિ લોકે મિથત્યં
વાકપારુષ્યાપાતિ લોકેડમિથત્યં ।
દિ. તદ્વચ્ચ કંઠકિલંબપતીતં
યાં વા લોકે મર્દમસ્થાવરાધઃ ॥

“મીઠાં બોલાં મધુર્ય જગમાં સર્વનો પ્રેમ પામે;”
“કઠવી વાણી કઠી ઉચરતાં જાતનો સ્નેહ વામે,^{૧૦}”
“કેાકિલાએ હાં દીધું મું ને-ગર્દભે મું બગાડયું ?”
“કઠવાં-મીઠાં વચન પરથી સારૂ. ખૂરૂ મનાયું.” ૬

ચરંદારિદ્રવમન્યાય પ્રમવાદિમવાદિહ ।
કૃશતામિમતા દેદે પોનતાં ન તુ શોષતાઃ ॥

“અન્યાયથી ધન મેળવી થવું લક્ષ્મીવાળા. તે-ધરી,”
“નિઃશંક દુઃખ-દારિદ્ર્ય લેગવવું સુહિતકર છે નહી,”
“થવું સેગથી કુલી જઈ શુચી એ સર્વજન અનિદ છે,”
“થવું તેથી દુર્જન રહેવું એ સુખકારી-કેવળ ઇષ્ટ છે.” ૭

અપૂર્ણ.

૧ મદ કરતો-મદાન હાથી. ૨ ગધેડું. ૩ ફરક. ૪ મુંડ. ૫ જેણે ઇન્દ્રિયોને
હની છે એવા. ૬ શત્રુ. ૭ ૮ સહયુક્તી માણસો. ૯ વગરના. ૧૦ એકા યાવ.

કંઈક જાણવા જોગ.

ઝેરાહ કોલમ્બર્ન (Gerah Collburn).—આ એક અદ્ભુત અંકગણિત ગ્રંથની દેશ. તેણે પોતાની અદ્ભુત શક્તિથી સવળાં ભણ્યોને જક કરી નાખ્યા છે. તેણે મોડેથી શબ્દિત કરવાની નથી રૂની રોપી કલાકી દલી. દરે આ અદ્ભુત શક્તિ પોતાની માના તરફથી તેણે રૂની રીને મેળવી દલી ને આપણે તપાસી જોઈએ.

મીમિક્સ આરંભ નામની રૂની આ સમ્પત્તી માતાને સારી રીને યોગ્યતા દલી. ને જણાવે છે કે: ઝેરાહ કોલમ્બર્નની માતા કાપડ ઉપર લુટી લુટી આકૃતિ વળાંતે પોતાનું યુગ્મવાન કરતી દલી. આ આકૃતિ વળવાને ધણી જ બધીકાકથી મળતી કરતી પડે છે. તે ચારવાર નથી આકૃતિ પોતાના મનથી ઉપજતી કલાકી, અને પોને ઉપ-તત્ત્વ કલાકીથી આકૃતિ પડી તે વળતી દલી. આવી આકૃતિ વળવા તારની ધણી બાગિ, કાકથી મળતી કરતી પડતી. દિવમના દિવમ મુધી તેણે એ આકૃતિ કલાકીને જોનન કરી, પણ તે મધ્ય કોઈક મહં. એક દિવમ આવી મન આ આકૃતિ વળવાને માટે તેણે મળતી કરી અને આખર આકી મહં, તે એ વળવાનું કાર્ય છેડી દેવાની આખી ઉપર દલી, એવામાં એના મનમાં એક નથી મળતી ઉપજ આવી. તેને એમ થઈ આવ્યું કે. તે અમુક તાર આ પ્રમાણે મોડીને વળવામાં આવે તો આ આકૃતિ ધણી શકાય. અદ્યારે તેણે આ મળતી પ્રમાણે વળવાથી વચર મેનને પેલી આકૃતિ ધણી કાકા. આ આકૃતિની પાછળ પોને નિરાશ થઈ ત્યાં મુધી મપ્યા કરી અને અંતે તેમાં તેણે કોઈક મેળવી. મળતીની મનની શક્તિને તેણે આકી બધી ખીલવેલી દલી, તે વખતે તેને દ-મેલ દના. આ સમયે ઝેરાહ તેના ઉદરમાં દનો. ઝેરાહ કોલમ્બર્ન નથી મળતીના સામનો મોડક અને મનની અદ્ભુત શક્તિ ધરાવતો દનો; તેનું કારણ એટલું જ કે: જ્યારે તે માનાતા પેટમાં દનો ત્યારે તેની માતાએ મળતીની આમુક મોડક આકૃતિ વળવા દ-બદાર મળત શક્તિ વાપરી દલી. આ પ્રવિણ પ્રકૃષ્ટ મળ આર વરતો દનો ત્યારથી જ તેના મોં ઉપર એક પ્રકાશ દિવજી તેજ પ્રગટનું હતું. તે જણે કંઈ મળતી ન કરતો દોષ તેંજ જણાવતો. એનું નામ મળત-મ સંસ્કારી મળિણી સીએએ આગમ્ય અને નિ-કામી મેળી રહેતું જરીકે આજની નથી. ઉમા વિચાર અને ઉત્તમ કામો કરવાથી પાગલ નેવાંજ ઉત્તમ મંજારી નીવડે છે.

(દિની કાકીક.)

૨૬લી મેઈસના ૧૯૧૮ ના રિપોર્ટ પરથી જણાય છે કે.—મેઈસિસ અને આપણે ૬ વગેરે સંયુક્ત રાજ્યોમાં એકંદર ૫૦ લાખ બિઓ અનેક પ્રાકૃત ઉદોગ-પામાં મુધાએલી દલી. એ નિરાશ પરવળ્યુ કામધણિ અવધ પચાએજા મંનિશાની સા-વામાં મોડાએલી-મિઓની સંખ્યા તો બુદી જ !

યુદ્ધ સર થયા બાદ ૧૯૧૭ ની આખર સુધી એટલે એકંદર ૩ વર્ષમાં ૧૨ લાખ ૫૬ હજાર પુરૂષોની જગ્યાએ સ્ત્રીઓથી પૂરવામાં આવી હતી. તેમાંની ૪ લાખ ૩૮ હજાર ઉદ્યોગ ક્ષેત્રમાં, ૩ લાખ ૮ હજાર વ્યાપારમાં, અને ૧ લાખ ૮૭ હજાર સરકારી મોકરીમાં એવમેથી હતી. કંઈક પુરૂષો લાગણમાંથી પાછા ન થયા અને તેમની જગ્યાએ સ્ત્રીઓ કાયમ થઈ ગઈ. ગયા યુદ્ધ સમયમાં મુરોખની સ્ત્રીઓએ જે એવા ઉદ્યોગ છે તેની તો બલીદારી જ ! દિ-દુરયાનની સ્ત્રીઓ તરફથી આ યંગમંથી કંઈ આશા રખાય એવું છે કે ? પુરૂષોને સમયાની પુતળીઓ જેવી બની કનીને સ્વેચ્છા ઉદ્યોગનું કંઈ વળગે કે ? સ્ત્રી-અનનમાંથી પુરૂષો કંઈ સીખી શકશે કે ?

❖   ❖   ❖   ❖   ❖

ચતુર જાપાનેઃ—ગયા યુદ્ધથી ઉદ્યોગ-વ્યાપારમાં આગળ વધી તેણે દિન પ્રતિદિન ટેકો વધારે અને સરતે મૂંઝે પાકા માલ દિ-દુરયાનની ટેકે વળગાશે ! તપાસો નેહએઃ—

જાપાનથી સાલવાર પાકો માલ આ દેશમાં આવ્યો હતો ત્રિગતઃ—

૧૯૧૩-૧૪	પાંડ	૩૧,૮૦,૦૦૦
૧૯૧૪-૧૫	"	૨૬,૧૬,૦૦૦
૧૯૧૮-૧૯	"	૨,૨૪,૦૫,૦૦૦

ઉપરના આંકડા પરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે : ૧૯૧૩-૧૪ ની સાલ કરતાં ૧૯૧૮-૧૯ માં તેણે સગભમ સાતથણે માલ વધારે દિ-દુરયાનને પૂરો પાડ્યો. આપણે જાપાનની શી સેવા કરી ?

❖   ❖   ❖   ❖   ❖

બડો હોંડીઆર પછુ શરમાયો !—રહેલો રસ્તામાં એક વાવડો ઝાલીને ઉભા રહેનાર કુલીની એક ઓરડી હતી. ઓરડીમાં કુલી, તેની સ્ત્રી અને છોકરાં રહેતાં હતાં. અતિથય મૈથિવારી એટલે કુંકા ખજારમાં કુંકુંબનું પોપણ કરવામાં મુશ્કેલી નડવાથી બેરીના કહેવાથી જંગલમાં ઘાસ-આરાને તોડે ન લેવાથી તેણે એક ગાય રાખી. દરરોજ પેલી બેરી ગાયની શેરચ (દોદડું) કાઢાણી લેવાથી એક સમયે મદા ઉપાધી આવીને ઉપરિચત થઈ. બરમાં બેરી માંડી પડી. હવે ગાયની શેરચ કોણ કાઢે ? બાવડો બિચારો શેરચ કાઢવા ગયો પછુ ગાયે તો લાતો ફેંકવા માંડી. આખરે તેણે એક મુક્તિ અજમાવી. તે પોતાની બેરીનાં કપડાં પેટી માથની શેરચ કાઢવા બેડો, એટલે ગાયે ફોળા દીધું. એટલામાં મેઈલની સિટી વાગી. પેલો બિચારો ફૂલ ફોળવાનું પડતું મુઠ્ઠાને દાંડલો દાંડલો નિશાન બતાવવા ગયો. ઘડી-મજવાળી પુણસરલ બેરીને વાવડો પકડીને ઉભી રહેલી જોખને ગાડીમાં બેસનાર માણસો તો ખુશ ખુશ થઈ ગયા. અને એક તો બદારી માંથી હરખને આપે ઉમળી પડ્યો ! પડતારની શી કલ્હા થઈ હતો કંઈ ખબર પડી નથી; પછુ નિશાનવાળો તો બિચારો પૂજા જ સરમાઈ ગયો !

● આવા રાત્ર વનેલા બનાવો જેણે આખરે લખી જણાવશે તેમને આને ઉપકાર માનીશું. અને તે પ્રકટ કરવા બ્યાજની વાતથી તો શાંચ સમયે તેને આ માસિકમાં જામે સ્થાન આપીશું.

“વ્યવસ્થાપક.”

પ્રવાસ પોથી.

ખજુરીઆં કે. ખજુરીઆં ? એવું તમી જાણી શક ? તમે તો જાણ કરી. જાણી કરી, ઠીક કરી, ખતી કરી. ઓઠીમાંથી જેટ કાઢનાં જતી ચાર ન મને ! મારા હૃદે છે કે : દેવ ! તમે તો તમારે તરખા અને જેણે જુલ્યા ! એ જાન ખરીકે : રાગ ! દર્પે તો હાલ આઘતી દુઃ કરી નાખના શયો છે ! અર્થે આજની જાણી દખાણી દખાણીને આજ દામે મુકવના કાનો છે ! એ જાન ખરી કે ? શિશુ-આજ્ઞાપ હરે કે : અમે તો તમારાર ન આપીએ, વાલખાર ન આપીએ, સ્ત્રીખાર તો દોષ ન મેનુ, અને જલપખાર તે મોલરોજ નદિ : અરે ! હંમે જેવીનેથી રાન ! આં દાગું દવારમા આ પદ્યને શિશુ માટેન એકવાર માગખાનામાં કરવા આંચે, અને જલુજ રાગે રાખણ છતાં આજતો વાન જમડો. ફાળુ જાળું માગી લાગી ક્યાંથીય ચાલુ થય થય ! તેમાં તો કામ પડ્યા હોરાણે મહીનં એકેએક કાનીયો-ખજુરીઆંએ વિપ્લીએ, મિમ્લીએ, તાલીએ વમાડીને “ એમીડંટ ” “ એમીડંટ ” કરીને ખાર જાગી થય ! ખરી વાન કાને આપી ત્યારે ખમયાય, પણ એનો “ એવ પડ્યો પાલો જતીકે પુગ લીધા રતો રહે કે ! ” શિશુ માટેએ દવાના પદ્યમાં ખાનાની દવા જમાડી મારે એકદમ “ પાર્લે રોજ ” થતુ જો.એ, તદિતો એક પુલડી આંચે આખર જાળોજ છેને પ્રોજકલ થય ! એટલે પર ! એવ તમાગી જે રહે રે ખજુરીઆં ! એનો જેણ મંદીજાત કરેનાય કે તમારી અમળે કાસની દયા આવે છે, દર્પે દખાજુ પડી તેથીજ તમારો મકરચા તરન વગે છે. કેમ ખરી કે ! જીગર ! તમે તો શિશુઆની મજા નય થય રેખું ! તેથીજ રાગ મોમમે મોમમે માલ પાળી જુલ્યા રેખું ! પણ રો રો દર્પે, જતીકે ચાર ન અડ્યા. તદિ તો “ ખરી રોલપમી ” જાન તો સજામયાયેકમ ! મેની જખન તેડ મારેકુ અમારી સજામ કરેના ! પ્રજામ મોવના ! મુકખાવ અડ્યાના ! દવા રેના !

માતાજી આપ્યાં તાં એમણે તો કહ્યું કે: આજ નદિ, કાલ નદિ, તેમ કાળાંતરેય કાટપૂજનો મેળ નદિ ખામ ! હું તો લગ્નથો ! અરે ! ફફડી ગયો ! પણ જાણો છોને ? મ્હેતો એ માતાજીને મ્હારા બગલાંની ટેપી ઉતારી ધણુંમ કહ્યું: “એ માતાજી ! દયા કરો. ખેમા કરો. રાંદમ કરો. મીડી નગર કરો. ફરવે તે કરે પણ એતો આખો કાટી ને કહે કે: ઉંહું૦૦૦૦૦ જો ! મ્હારાં માતાજી...! એકવાર પિતાજીને કાને ઉંહું હું હું હું હું પહોંચાડવા થોને ! હજીયે ઉંહું હું હું હું ? હી.....કે કે પછી ઉંહુંનું જોહડ થોમ પડીયા કરવું છે ?

હવે તો ચાક્યા. પૂરા ચાક્યા. ગમળ ચાક્યા. રજેદગ ચાક્યા. આડીયાથી, માખણી-યાથી, અલાગીઆથી, ખમલાથી, રતનીઆથી, લીલલાથી, બહેરીઆ, કાણીઆ, જમાલીઆ, આપજી બધાય ખુશ્મથી ચાક્યા. કોણુજાણે એ કોગળાઆ કહ્યે કોપલાની ખાણુમાંથી પાક્યા દરે ! જ્યાં એમાંજ વડાયાં, કાટપૂજની મ્હાજન હોરરીટ થઈ, રદ બાતથ થઈ રંદે રંદે થઈ, વેરમ ખેરમ થઈ, અરે ! જ્વાની આઆ અગાઉજ અભાગણી બાળપણુ-માંથીજ ગારોવાર જુદાવરથમાં પેસી ગઈ ! આ જોછા દુઃખની વાત ? જોછા કલેય કંકામની વાત ! જોછી નાલાયકીની વાત ! જેવી લેવી ચરમની વાત ? આ માનુ નામ જ કળીપુગનુ મ્હાનમ નહિ તો જ્વાની આઆ વગર ખુડાપે હોય કે ? નથી કહેતા કે: મુછો આઆ પહેલાં મંડવો ? આતો એવાજો લાટ થયો. કંઈકનાં બીચારાનાં ઊકારાં ગમજાં-ટોપી માટે બરાડા પાડે છે. અરે ! કંઈકની જૈરીઓ આ મોંઘવારીમાં ઘરમાં ખેડી ગેડી ધણીના ધણીનાં બહાવાં લેછે. નાના કરે, પણ શું ? પાછી ફળતી મ્હેંજાણુ ! આમફની પંચાત ! ઉપાધી તે કંઈ જોછી છે ! જાણ બીચારા કારકુનો ! તેમની નથી પડી દેવને, નથી પડી દાનવને, માનવને તો ક્યાંથી જ પડી હોય ? એમનું કેમ કોઈ કરું સાંભળતુ નથી, જોતુ નથી, માનતુ નથી, કરવું નથી. એ બાગ્યસાળુઓના કામ્ય આગળનું પાંદડુ પાંદડુ પ્રહા જાણે કેમ ફરતુ નથી ! એક છલાજ છે. એક કાખીઓ છે, એક ખૂટી છે, એક ઇલામ છે. એ એકમાં બનેક વાત બરી છે. એ તો તરણા જોથે ડુંગર છે. નથી કહ્યું:—એ..... તરણા જોથે ડુંગર રે.....ડુંગર કોઈ દેખે નહિય. મરે સબી જનતાહું—મગર કયા કાંઈ થાર ! થોતો પડી મુછીધડી બાતહય ! ખૂલ ખપર કરે.

* * * * *

“મવાસી.”

મરદ કોણુ ?—મુંબાઈની પાસે છ. આજ. ખી. રેલ્વેનું ચાટફપર નામનું એક સ્ટેશન છે. એક દિવસ એક ટ્રેનમાં અમુક બે સ્ત્રિઓ મુસાફરી કરતી હતી. સ્ટેશન પર ગાડી ઉભી રહેતાંની સાથે એ જોઉ. સ્ત્રિઓએ ગાર્ડને કહ્યું કે: જ્યાં સુધી અમારા કબજા પોસ્ટહાઉસ આગળ નહિ લઈ જવામાં આવે-લાં સુધી અમે ગાડીમાંથી નહિ ઉતરીએ. શું ગાર્ડ સાહેબ તે એમ માને કે ? ગાર્ડ સાહેબે નિસલ મારીને ગાડી ઉપાડી. બન્ને સ્ત્રિઓએ તરત જ બે બાલુની “ગાડી ઉભી રાખવાની સાંકળ” જોરથી ખેંચીને ગાડી ઉભી રાખી. થોડાકે સમય પછી ફરી ગાડી ચાલી. લલનાઓએ ફરી સાંકળ ખેંચી. ઉપર ધાકીને ગાર્ડ સાહેબને ગાડી પોસ્ટહાઉસ પર લાવવી પડી !

સેના: નંબરોનાં સંવિસ્તાર બહુ.

॥ ધી મનુષ્યને જાણ ॥

સાચું જુઝ બધું

મનુષ્ય કે આલમનું નર ?

એક મુખોત્ક, મનોત્ક, મુખોત્ક, કર્ણોત્ક
સામાજિક નવલકથા.

પ્રથમ પરિચય.

અરેભા ! હેભા કેટલું ?

દ્વાવિમાન્યમિ હેભા મનું જાણ મનેપિદામ.

વનિવદાવનનાં સર્વિદાવનનિવનામ ॥

સૂર્યદેવ ! સાન વગરનાં સંસારી જનો જ્ઞાન જૂલિને મિથ્યા માન-મમતમાં તણાઇ જઈ, માણસપણું યુમાની પશુવત્તિ મારણ કરે તેને જરીકે વંધી નહિ; પણ આ તે શું ? દમોશાં સાંજ પડતાં ઉભી પૂંછડીએ નાસતું પડે છે, કરેલાં કર્મનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા, મોં સંતાપતા ક્યાંય વિદાય થતું પડે છે તે વને માલ કેમ નથી રહેતું વાર ? આગળનું તો બધું જૂલી જ ભય છે ! આ ઉછાંચળાપણું શું ? આ હલકટપણું શું ? હૃદયી વધારે કરીએ એ જરીકે કામમાં ન આવે. આ રોક શો ? આ કાપ શો ? આ તે મગફળી રી ? જરા ત્હારી મોટાઇ તો સાચવ. લે, દેવ ! તું મોટો. પણ જરી કંઈક તો રહેમ રાખ્ય.

લગભગ એક અઠવાડીઆથી જગવાન સૂર્યનારાયણે મહાકાળ રૂપ મારણ કર્યું છે. આજો દિવસ અમિનો વરસાદ વરસી રહે છે. કંઈક લેખિ માર્ગ પર અને મોગાનમાં ખાટલા ઢાળી ઢાળીને દિગંધર એક બનીને પડી રહે છે; પણ ઉપ ક્યાં ? ધરમાં મૂનાશ્યોના જામા માણસોના છપ ભણે છે, અરે ! પારણામાં-પેડીઆમાં સુતેલાં કુમળાં બાળકો તાપનાં માર્યા પછે પછે બ્રહ્માને તંગી ઉટે છે. સંસારનાં મનુષ્યોથી ભણે પવનદેવ પણ રીસાયા ન હોય એમ લાગે છે. એક જરીકે પવનનું નામ ન મળે. લોક બળ્યું બળ્યું ઘઈ જાય છે, પણ કરે શું ? ટેમલ-ખુરશી, ગાદી-તકિમા વાંસજીકુસણ જે ઘીજી જીવો તે ગરમ ગરમ લાલ જેવી. અરે ! રામ રામ રામ ! આખા દિવસનાં મહેનત-મજુરી કરીને કં'રાજેલાં-ધારિસાં મગજને વિશ્રાન્તિ ક્યાં ? ત્યેમના અભાગી જીવને એ પડી શાંતિ પણ ક્યાં ? જીવને કંઈક ચેન વજશે એમ ધારીને ચોપારી પર કે બાગમાં, કાંકેરીએ કે એકિસલિજ પર હવા ખાવા જમાર જોખીન નાજુક નર-નારી વા ખાવાને બદલે યાદોને આખર ધક્કા ખાઈને લીધે મોંએ પાછાં આવે છે. એમની અમીરી-અમલદારી આવે વખતે જરીકે કામમાં નથી આવતી. જો બને એવું હોય તો તેઓ પણ રાવજીની માફક છાલા, વિખ્ય, મજેશ્વર અને સૂર્ય, ચંદ્ર, વગેરે દેવતાઓનેય ખાટલાના પેરે બાંધતાં આધુ' પાછું જીવે તેમ નથી. રાવજી એની ચક્ષતી દત્તિ મારણ કરતાં તો તેમને રજે પણ વાર ન લાગે, પણ જાણી છેજનને: "વો દિન કહા કે મીયાં સાદખ કે પાછો" જીતી !" એમની નાજૂકાઈ-સચકાઈના વિચાર થતાં અમનેય મળું લાગી આવે છે, પણ કરીએ શું ? કસ લાચાર ! દોલગીર ! અરસોસ !

પાછો આજ રહવારથી જ ઉજાડ સર થયો છે. કોઈને કાંઈ પ્રજા કામકાજ કરવાનું સુજાતું નથી. ધૈરને સંધવાનું તો ગમે જ ક્યાંથી ? ત્યારે શું ચમનનું ? આજ સંસાર કાર્ય બધું રહેશે કે ? ના, એમ તો કાંઈ કાશ્યે નં બને. જગતનું તંત્ર તો અટક્યા વગર એમને એમ ચાલ્યા જ કરવાનું. ટાલ-તકાઈથી ભાડી ગમે જરાયં રહાડો ન વળે. જગવાનની માયા જ એવી છે. એ તો બધું એમનું એમ જ ચાલ્યું જાય.

પતંગમાં પાસાં પસતાં સર રડીમલાઈએ મહા પેદાણે-અદર થાસે આજ આખી રાત જાગી, અને સ્વપ્નર યાંમાં તો કાઢે-કપટે જઈ આવી, આપાણી કરી, મોઝની સાથે કંઈ પણ વાતચિત્ત. ક્યાં વગર સાતમાં પાંચે મોટરને મનસાર મીલ-તરફ, હંકાવી મૂકી. મઠ સાંજનું જ રોજનું ચકર ટેમણે નથી પાડીને, મોઝર-આકરેએ. આજ રહવારે શેક બંજસામાંથી બહાર નીકળ્યા ત્યાં સુધી આમ તેમ અદર: જીવે; સંતાકુકડી રમ્યા કરી

છે. કોની મઠફૂર કે એવે વખતે અમરનુંએ કોઈ આંતું ઉતરી શકે ? શેઠાણી સરખાંય વખત ઓગખાને વતે તો પછી ખીનનું તો પૂછું જ શું ? મઠ કાલ રાતના શેઠાણીએ સ્વાભાવિક રીતે દબાવે રહીને આર એટલું જ પૂછ્યું કે : “ અમણે શેઠા દિવસથી કેમ કંઈ તમારા જીવને જીરફ આરામ નથી લજીવતા તાર ? તમને બધું લેલોપાત કરવાની ટેવ-પડી છે. આ બધું કોના સાર ?” મૂળ ને ઉગ્રેલા પછી શું બાકી ! શેઠાણીને ઉપ-ડાં જ લઈ નાંખ્યાં, અને એ આખી રાત ઉપર જીજીવ્યા પ્રમાણે તોરમાં ને તોરમાં જ વિતાવી. સ્ક્રવાર મતાંમાં તો મુનિ મદારાજ મોટર બોટાનીને જંગલમાંથી એકદમ અંત ખોળે બઈ મળ્યા.

કાશુપુર બહાર સરસપુરને રાતે આવેલી થી મનવાર મોત્સના કુલ કામદારોએ નવ સુધી પેલાને પૂરતો સંતોષ ન મળે ત્યાં સુધી કોઈ પણ માણસે કામ પર ન ચડવાને સંજ્ઞા બતાવત ક્યો છે. દરેકજાના નિયમ મુજબ બરજાર સાડા છ વાગે મીલ ચાલુ થવાની વિસમ થવા છતાં એક પણ માણસ કામ પર ચડ્યું નથી. અંખ્યાતંબ કામદારો ઓશીસ આગળના વિશાળ યોગાનમાં સાંતિથી ઇન્સાફ મેળવવાની ખાતર શેઠાના આવ-વાની રાહ જોતા આપુર હાથે ઉભા થઈ રહ્યા છે. મુકરમો અને માસતરોએ તેમને ધણું સમજાવ્યું, ધણીય બેળા પાવડીએ કરી; પણ તેઓ એકના એ ન થવા તે ન જ થયા. મેનેજરને જોઈને જો બોલો થયેલી જતા. તે લેણનાયા કાલ પાખીને મેનેજરે કાજ લજે શા કારણથી ક્યાં આવી પડી છે. બે-ચાર વખત બંને તપાસ કરવા છતાં મેનેજરનો પતો ન ખાધો. તેમના ધરના વિશ્વાસુ-ઉપરથી નથી નથી કરી, આંખના અજીસારા વડે ધરમાં છે એમ સુચવના નેકરે કાલ અગર કામદારો એતી થયા કે મેને-જર સાહેબ ધરમાં ટોવા છતાં કાલના પ્રમાં બહાર નીકળી શકના નથી. શીને બંનેએ બે-ચાર વાર ટેલીફન કર્યા પણ ત્યાંથી તો એક જ ઉત્તર મળતા રહ્યા કે : “ આજ તો શેઠ સાહેબ રહવાના સાત વાગ્યાના જંગલેથી નીકળી ચૂયા છે. અને ધણે ભાગે તો તેઓ મનવાર મીલ તરફ જ રવાના થયા છે. “ રેડીમ થવાને છે માટે સાવધ રહેજો ! ”

જમાદાર સાહેબની બકરીને માટે પાલો લેવા જવાની માફ ધસીને યોગખી ના પાડવાથી નિચારા અંધારામાં સિંધાઈના ભોગ મળ્યા. તેણે એ સજ્જાની તપાસ થઈ, અને મેનેજર સાહેબે તે રાતે તેને કાલ માણસને કાલ કુણી મેરેડી. મોંપવારીનો વખત એટલે નિચારે ઉઘો નીચે પણ ફેરી રીતે થાય ? આખી રાતનું અખંડ જાગરણ કરતું પડ્યું. તેનું ઘરીર કાચક આંખું, અને મરજ બહી થયું. ભોગ જોને જરનની સદર આવ-વાથી અંધારામાં જોઈ ચડ્યો, તેની નિચારાની આંખ મળી મળ. એટલામાં શેઠ સાહે-બની મોટર આવતી કે અંધ આચળ ઉભી રહી દબેલના નિયમ મુજબ કાંઈક નેની-વામાં કામજ થતાંની સાથે જ મોં મોં કરવા મોકળું હતું, પણ આંખો ન ઉપડ્યો તે ન જ ઉપડ્યો. મોટરમાં રહે રહે કાખરે બે-ચાર હાંક બારી બંને ફરી બહાર ક્યો. એ જ વખતે અંધારામાં આંખ ઉપડી થઈ, કરખને શેઠની મોટર અંધ આચળ આવીને ઉભી રહેલી જોઈ. અંધારામાં ફરી થયે, તેણે જન પાણી પાણી થઈ થયા, તેની આંખે અંધારા આવી મળ્યાં, આંખે મોજતાં મોજતાં ઉતાવળે પચસે જઈ તેણે અંધારા ઉપડી

નાખ્યો, અને કોરાણે જોતો કે એ હાથે શેકછને સત્તામ કરતો. નીચે વળીને ઉભો રહ્યો; પણ જાણુસ વર્ષે ! મોટરમાં ગડે ગડે શેક સાહેબે એવી ગમના કરી કે : મીમાંલાઈએ લુગીમાં પેસાળ કરી નાખ્યો. ઝાંપામાં ઘખલ થતાં જ આલતી મોટરે શેક સાહેબે બકરી ખદ કરી-ઝાંપાવાળાને રત્ન બાપી; અને આત્માચી જ આજ આપા દિવસમાં કરતાનાં કબળાં દાર્યનું ખાતમુહર્ત-મંત્રણાચરણ કર્યું.

મોટરને રક્ષામેથી આવતી બેઈ કામદારો અસાલધી પ્રિવેક પુર્વક દારંબધ મોકવાઈ ગયા. પુર દમામાં ને દમામાં શેક સાહેબ મોટરમાંથી હટારીને કામદારના રક્ષામી નગરે મરખી પણ ક્યાં વચર બોહિસ તરફ આલતા થયા. એ-છનિઅર, વીવીમ-માસ્તર, સ્પી-નિમિ મારતર, જમાહર, દવાલદર વગેરેએ પણ મુબવરની માફક પાછળ પાછળ આલયા મોકલું. સૌ સાહેબોએ નથી નથીને સલામો ક્યાં બાદ શેકે પ્રત્ન ક્યો : “ શરાબજી ! આ મનુરીઆં શા કરાવ પર આવ્યાં છે ? ”

ઉતર :—હા ! તેઓએ તો મોકલ્લ એવો જ કરાવ ક્યો છે કે : “ ત્યાં સુધી ત્હમને મતોપયામાં ન આવે ત્યાં સુધી રાહએ કામ ઉપર ન ગડતું, દમેશા કરતાં તેઓ આ વખતે પધારે પ્રક્રમ જણાય છે. ”

પ્રશ્ન : “ અલ્યા, શરતાદ ! હું મારતરી કરે છે કે ૦૦૦૦ ? ” આ ત્હારાં મનુરીઆં ત્હારા કબળમાં નથી રહેતાં ? ત્હમે જાણએ મળીને આ મોકલને ગધેટ આલવાનો વિચાર ક્યો હામે છે. ખરશેદ ક્યાં છે ?

ઉ : રક્ષારના જણ્યા નથી. સાંભળતા મુજબ કંઈ કારણસર બહાર ગયા છે.

પ્ર : બહાર ગયા છે ! એમને કામ પુજનાર છે કે ? જાઓ, બંધકો તપાસ કરો નેહએ !

ખીજ પાણુ આખર શક નેહ-ધારીને એક વચોટક કામદારે મોટરમાં બારણાં આગળ આવી દાથ નેહીને દાંક મારી : “ મરીબ પરવર ! જરીક બહાર આવીને અમારે પણ કંઈક સાંભળશે કે ? ”

શેક સાહેબ મનમાં તો જલ્દ જ સારી રીતે સમજે છે કે : “ જેવું વખત એવાં વાળ વજાટ્યાં નેહએ; પરંતુ આલતી ધરી મન ખાટયું, અતિશય એવપકક કરવાથી આખર વડી જરી ધારીને જૂળ ગંબીરાઈ ‘ધારંબુ ક્યોને’ શેક આવતાં કે’ બોહિસના જોટલા પર પડેલી એક આટામગેર પર બેધ, એક પાછી એક સમજા કામદારનું ટોણું બાહ્યપુર્વક આવીને ત્યાં આગળ જગે મર્ક ગયું. હેઈ સજ્જર દોડમાં પ્રત્ન ક્યો :—

“ કેમ અલ્યા, હરમાલ્લ ! ત્હેં આ સું કરવા ધાર્યું છે ? ”

ઉ : “ નામવર ! એમાંનું આપનાથી ક્યાં કમુંપ અમળયું છે ? આપને તો ખુદએ મોટા જવાબી છે, આપે તો જલ્દ જ મોટું દિવ સજનું નેહએ, કંપનીને એમાં કંઈ મુદી જવાનું નથી. સૌના છવને મતોપય થશે, અને એમાં આપની સોલા વધશે. ”

પ્ર : “ મોટા દિવ સજવાથી જ આજ, આપરે આપે ; મરી ભાગવા તૈયાર થયા.

ઉ : તને ક્યાં ખબર નથી કે : એવા આ મોકલો ડેલ્થ Accident બનાવ જના છે.

અરે, એવા તો કેટલાય કપાલા અને મરી ગયા, પણ કંપનીએ એક ચાલરનો કંકડો નથી આપ્યો કંકડો તમને આજ કંપની પદર રૂપિયા આપે છે એ થોડા પડે છે ? તમને આમાં ગરબે જ આવે છે ને ?”

ઉ: “ શેડ ! ગરબ તો અમારી પડેલી, પણ અચાઉના એ બધા વખત દવે વડી ગયા. અરે શેડ સાહેબના છોકરાનો છોકરો પૂગ બાર મહિનાનોય ન્દોતો ગયો, અને મરી ગયો નેમાં તો તેઓ સાહેબ પણ ફિલ્સ સુધી તો મીઠામાં ફરવા સરખા ન્દોતા આવ્યા અરે ! શેડો સડી કરાવવા ત્યાં તો તેમને બિચારને કરડવા થાય ! શેડ સાહેબ ! આ તો નથી બાર મહિનાનો કે બાર વરસનો, મરીબ રાંડીશંકરો એકનો એક પૂરાં પચ્ચિમ વર્ષનો નવકુચન છોકરો વગર પ્દોતો મરી ગયો છે. સમજ્યા ? તેના લોહીથી ત્રણસો માંચા ખરડાયા છે, જરી માણસના દિલથી વિચાર કરો ! સરકાર માન્યાપ ફરજિયાત કાયદો પાડે તો શું કરશે ? અમે તોફાની ક્યાં તો રણ દારુનોને કેટલા ન્દામ કર્યા !”

શેડે તલવું કે : “ એ આમને આમ દમ ખાઈ ગયા તો બધી આખરે મરે પાણી ફરશે. “ માણસના દિલથી ” એ શબ્દો કાને પડનાની સાથે તેમનો પિતો ઉછળી ગયો. નેમની આંખ લામચોળ થઈ ગઈ, તેમણે આંખ ફેરવીને કહ્યું : “ જ જ, શવનાની જરી બોલતાં કાળ્યાય છે ? પંદર રૂપિયા તો શું પણ દવે તો એક પૂરી મદામ સરખી નદિ મને સમજાયો ! બેવરૂં ! બેસે છે કે બેઠે છે ? આમ તોફાન કરવાથી પૈમા મળતા હશે એવા લાખ મરે તો કંપનીને ક્યાં ન્દાવા ઉવાતુ છે ! દારુનોની તમને શી પડી છે ?”

ઉ: શેડ ! ખૂતે માર કરો. એવું ન ક્કો. લાખની ક્યાં વાત કરો છો ! એક કપા છે ! અરે ! કંઈક કેકાને તાળાં વસાયાં અને વસામે. આ કરોડ રૂપિયાની મિલકતની આખર કુતરાં ઉત્તણી કરશે. માણસને કાળો એવું મોઢે થાય ! મરીબ હોવાથી માણસ માણસ મરી જાય છે કે ! મરીબને લાપે આપ ઉત્તણા છે. તેમના કલ્યાણમાં જ તમારું કલ્યાણ છે. હાવ ! નિર્જરતાની તે કંઈ દદ છે કે ! ભલે, દારુનોના નેવાં લાખ, પણ મરનાર કારિયરના મહિના દૂકડ એકલા ન્દોતા થયા અને તમારા મેનેજરને મીઠા માણુ કરવાની સચવા કરતાં જરી કે શરમ આવી કે ? આડ વર્ષની ન્દાની ઉમ્મરમાંથી તમારી મીઠામાં કામ કરનાર સપાર વર્ષના જૂના કારિયરની તમને જરીકે લાગણી થાય છે કે ! અરે ! મહેલાયું કુતરું મરી જાય તોય માણુસને રાતું આવે છે ! તમારા એ જુના કારિયરને મારે આ મામણી કરતા અમને શરમ આવે છે. ઉવરતો કંઈ ન્તવાય ! કે પછી પચિમના પવનનો કપાટો વાગશે, મારે જ આંખ ઉઘાડી !

“ રૂઢિ તમને અચકીત જે આપસને કહ્યું છે, તે પરવાનું દોષ તો તે લાગે વાર ક્યાં વગર કામપર દાગર માંડો, નહિતર તમારો જાણવો આજ દિન સુધીનો પચાર ગૂઠી આપવાની વ્યવસ્થા થઈ દવે દું તમારી બીજ એક પણ વાત સાંભળવા મામતો નથી તમને પરવાની વાત છે ”. કી શેડ સાહેબ એક દવા ત્યાંથી ઉડી ફળા. બધા, અને ગોરિસમાં જાને મોઢા મેનેજર અને ગારનરને સચના કરી દીધી કે : “ એ માણુસો અતિ પચાર એકામ ગૂઠી આપશે. ”

કારિગર તો ધારતા હતા કે શેક પોતાનો કરેલો નિશ્ચય જરૂરથી થોડો ઘણાય ફરવશે; પણ તેમની એ ધારણા સમજાતી ખોટી પડી. હિંદો શેકે તો આજ છેવટે છ યોજ સાદું નકારમાં જ જવાળા આપી દીધા. આખર લાચાર થઇને ન દૂરકે લગભગ ત્રણસો કારિગરો મીલના કંપાઉ-કમંધી બહાર નીકળી ગયા. નજર પહોંચી ત્યાં સુધી શેક બેઠ રહ્યા, પણ કારિગર વ્યર્થ શા સાદું ખાધું વાળીને લુભે ? વાંચક! કાણુ કહે છે કે કારિગરો મૂર્ખ છે ? કાણુ કહે છે કે વિવેકહીન છે ? કાણુ કે છે કે તેમનામાં સંપ અને રેનેહ નથી ? જો નહોતો તો આ વ્યર્થ ઉપાધી બોસ્વાનું કંઈ કારણ ?

તેઓ મીઠાંત નથી છતાં કેવા દયા-ભાવનાળા છે ! અને તેમને મજૂર નહિ કહીએ, તેઓ સાચા કારિગર છે. તેઓ હિંદોમિત્ર-તેઓજ મથાર્ય 'કર્મવીર' છે. હિન્દુ-કસલામ પ્રત્યેક જણે હજીમળી પોતાના મોઢામોઢે ઉઘરાણું-ટીપ કરી, મરનાર કારિગરની પૃષ્ઠા માતાને રૂપિઆ સાડા ત્રણસોની સહાય કરવા તેઓએ કપ્પારનીય બચસવા કરી છે; પરન્તુ કંપની તરફથી થીંગ દોહડોએક મળે તો પૂરા પાંચસો ચાપ એમ ધારીને, કેવળ મીલ માલિકની દાનચરતા, દયાળુતા, પોતાના કારિગરની મમતા જોવાની ખાતર જ તેમણે અત્યાર સુધી વાત ખેંચી પકડી. પણ એ દયા ક્યાં ? એ ભાવ ક્યાં ? એ મમતા અને માયા પણ ક્યાં ? કારિગરો ત્યાંથી સમજીને પોતાના મીઠ માલિકના હૃદયની પરીક્ષા કરી. લાચાર ધર્મ માસીકના શુભચાન કરતા, કેવળ શોકને જ ભાવ ધારણુ કરી મીલમાંથી ચાલી નીકળ્યા.

વાંચક ! લુભે ! આ દેશના કારિગર કેવા-કેટલા શાન્તિમિત્ર છે ! કેટલી સદન-શીલતાવાળા છે ! કેવા રેનેહ-ભાવ વાળા છે ! તેમના પ્રત્યેકના મોંપર તમને અત્યારે શોકની કેટલી હાથા જણાય છે ? તેમને અજાન-અજાણમણુ કહેનાર માણુસજા મોટી ભૂલ કરે છે. ત્રણસો-સાઠત્રણસો કારિગરનું જૂથ છતાં, ગિલકુલ શાન્તિથી, કોઈ પણ અકારતા નોકાન-સપતાન વચર તેઓ પોતાની મનઃ કામના પૂર્ણ કરવા આગળને આગળ કેવા હારજથે ચાલ્યા જાય છે ! કાળુપુર, પાંગકુવા, સારંગપુર, રાયપુરનો દરવાજો વટારી તેઓએ સીધી કાંકરીવાની કડક દાયપર લીધી. હવે તેઓ પલટાવતી માલક બચાવર દારજથે જતા જણાય છે કેટલાક વખતપર એ, મલહેરમસાદનું 'ચિન્મીતુ' દવાખાનું હવું તેની નજરના એક "અમીના પેસેસ" ના વિશાળ એમાનમાં કારિગરો અવરયાપૂર્વક ચોંટાઈ ગયા. દરવાજા પરના પહેરવાળા-બાંધાએ પણ કોણુ જાણે શાથીએ વચર આના-તાનીએ સવળા-કામદારીને માન પૂર્વક અંદરદાખલ મવા દીધા એ પંજુ એજ સચવે છે કે હિન્દુસ્તાનની પ્રભુ પ્રત્યેક કામને પોતાના આત્મિક-સ્વચ્છ પ્રમાણે ચાહે છે-માન આપે છે. દેશના સુખ-સૌભાગ્યનું કેવળ એજ સુખ મંગલાચરણ છે.

બગલાના એક બાગમાં-આર્યનાયદિગમાં અમીના ખુશની ખંદરી કરી રહી હતી. અમાનક લગભગ સાક-સિતેર વર્ષની એક સુમનમાન પૃષ્ઠા ટોચીએ તે ખંડમાં પ્રવેશ કર્યો. તેજ પડીએ અમીનાએ પૂંક ફેરવીને જોયું. પૃષ્ઠા અવરજ કહેક અગાવના અમાચાર કહેવા ઉતાવળથી આવી હતી. પંજુ કોણુ જાણે તેને શુંએ સાંભળી આનું ? તે કંઈક હસી હસી નહિ. અગ્નિ અપારાં આવવાથી તે એકદમ જમીનપર ચેરી ગઈ. તેની આંખમાંથી

નોંધાર આંત્ર આગરા લાગ્યાં. તે જાની ફાટ રોચ લાગી. એ આકાંક્ષા દેવાનીદેરી અમીના વધારે વખત જોઈ શકે કે ? જુદાની પામે જઈ અમીનાએ પૂછ્યું: “કાતમા ! આજ એકદમ આશું તમને કોઈએ કંઈ કહ્યું કે ? તમને શીકતો કંઈ નથી કહી ગયાને ? તો કદ-અકરમાંથી તમને કોઈએ ન કહેવાના છોડો કયા છે ? મધ કાચ જાણે પછી સમજનાં જાણ્યાં નહિ તેથી તમને કપડો મળતાએ બધા માન્યો ! નથી ને તમને કોઈ કંઈ કહે એમ ખારીને તમારા મનથી જ રચા કરો છે ? તમારા કહેવા ઉપરથી તો કું બધુ જ સારી રીતે જાણ્યું કે : તમારો ઉત્તર તો બધુ જ સમજુ-આગાંકિય છે. તેણે તો તમને કંઈ નથી કહ્યું વાર ? ના ના, એ છોકરો તો બધુ જ યલો-સાણે છે. મ્હેં તેને એ-આર વખત જોયો છે. તે તમને જોઈ ફાવે તેજો નથી !

અમીના જેમ જેમ તેના હોઝરા સગાંથી વાત-વખાણ કરતી ગઈ, તેમ તેમ જુદા ફૂલો ને ફૂલો રોચ લાગી આવી તો અમીના વધારે જાણી બની ગઈ. તે ન સમજી શકા કે : આજ જુદાને શું થયું છે. તેની તરફથી સંતોષકારક જવાબ ન મળવાથી એમને વધુ થયેલી મેલની પ્રાસિકા આગળના પૂર્વે એ સગાંથી તપાસ કરવા જણ્યામાં આવી ત્યાં તેણે શું જોયું ? અમીના તેજ પડે એક કાળ પછી વાર ક્યાં વમર વિજગીના જેમે ને નિમરગીએ ઉતરતી કે : આરણ્યક જાને ઉભી રહી તેને જોતાની સાથે કામદારીએ તેને ક્રિમપૂર્વક આશું નમ્યાનું; તે વખતે અમીનાને સ્વર્ગીય આનંદ થયો. પણ અચાનક આતે શું ? કારિમરો પછી કંઈ કહેવા જતા હતા તેટલામાં સર્વની આંખમાં આંસુ બરાઈ આવ્યાં. પ્રત્યેક જાણીની આંખમાંથી આંસુની ધારાએ વહેવા લાગી. અમીના-એકી હાથ આ દ્રવ્ય વધારે સમય જોઈ શકે કે ? તેની આંખમાં પણ આંસુ બરાઈ આવ્યાં. સદાચ પૂર્વે તેણે હાથ લંબાવી તેમને પોતાની પામે જોલાવ્યા. અતરંગ કટને થીતર દેવાની તેઓ સ્વચ્છ થઈ, હાથ જોડીને આગળ આવીને ઉભા રજા. અમીનાએ એ હાથ વડે આશ્વાસન આપનાં પ્રશ્ન કર્યો: “મને કહેશો કે : તમે જાંચ બાંધ્યો ક્યાંથી આવે છે ?”

જાણકમાંથી એક જણે આગળ આવી એ હાથ જોડીને વિનય-પૂર્વક જવાબ આપ્યો: “અમે સજગા આપના નામેદાર-આશિત હીએ અત્યારે અમે મીલમાંથીજ આવ્યા આવીએ છીએ.”

પ્રશ્ન: “ક્યાં મીલ ?”

ઉ: “મનવાર.”

પ્ર: “શું તમે મનવાર મીલના-મદારી પોતાની મીલના કામદાર છો ?”

ઉ: “હા, છા !”

પ્ર: “તો તમને કટ પામવાનું કંઈજ કારણ નથી. તમને આટલાં બધા દિવાળીર થયતું એવું શું કારણ બન્યું છે ?”

ઉ: “ગર્હ કાચ જાણેના સાગજાર વામે મીલ જાંચ થયા પછી આણ થતી વખતે પડો અગરા જતાં એક યુવાન હરજામ કારિવર જાણેનું મ્હોત થયું છે.”

પ્ર: “શું, કહે છે ? પદા અગરાવનું કાચ કારિવરનું હોય છે કે ? હા ! પણ મનવારનું કેમ થયું ?”

ઉ: “ મરનારનું શું થયું તમારી મીઠામાં કામ કરતાં કારિયરે જવ ખોયો. ગિયાને કુતરાના મોઢાંતે મરી ગયો. મરીગયું મોઢું કેમ આવે! મરીગયે કોણ વધાય! અમારા કરતાં તો તમારા ઘરનાં વધુ બાંધ્યથાળી ! ”

મ: “ ના, ના, તમે જરૂર ઉમેરવો નહિ. જે હોય તે મને શાન્તિથી સમજવો. હું અવશ્ય તમારે માટે જનતું કરીશ. કહો, તમે શી કમીથી અહીં આવ્યા છો એ કહેશો ? ”

ઉ: “ સદાચ-ધૃતસાદ-અભયજાન. ”

મ: “ તમે નિર્ભય છો. તમને શાની સદાચ-કેનો ધૃતસાદ જોઈએ છે ? તમને અવશ્ય યોગ્ય ધૃતસાદ મળશે. ”

ઉ: “ મરનાર કારિયર તેની માનો એકનો એક છોકરો હતો. તેનું જીવન પેપણું કરનાર જોઈ હતો. તેની વડા માતાને અમુક સદાચ મળવી જોઈએ, શું અમે બધા જોડીયાર છતાં અમારા એ ગિરાદરની મા છેલ્લી વડીએ જીવતાં જીવે મરશે કે! ન કહે નાશવળ અમે કાલ મરવારે અમારી એ વડે બધ તો અમારા માત-પિતાની કોણ કૃતજ્ઞ થીશો ! ”

મ: “ મીઠ તરફથી તો તેને મરદ મળી જ દશે ? જલારાંશી ના. હું પણ યોગ્ય કરીશ. ”

ઉ: “ મરનારને કન્યાવવાના કારણે માટે મીઠ તરફથી પંદર રૂપિયા અપાનાં કહ્યા છે, પણ હવે તો એક બદાય ચરણી આપનાં સોસરાદેળ સાદ ના પાડે છે. મીઠના પ્રથમ કામદારીએ મળીને લગભગ સાડા ત્રણસો રૂપિયાની રકમ એકઠી કરી છે. આ બધાં ગરબાન પેલા મેનેજરનાં છે. સાધુનાં રૂપમાં જો રામતાનનાં મળે તો કંઈક ઉડે માતા-બાપાં છે; નહિ તો અમારા સેકજ તો રાખ લેવા છે. હવે તો માંકયા છીએ, અમારી દામની શાળોનો ઉલોમ પડી લાખવા પછી-અમે ખેતી અને એવાં જ અમારાં બીજાં સ્વતંત્ર-કર્તવ્યથી બધ થવા પાડી અમારી દસા કંઈક જુદી જ અતની થઈ છે! બિચારા કેટલાય વાંચીયાવાનાં સુવાનિઆઓ જો ચાલુની સાંભાળેમાં કમાઈને વગર મોઢાંતે મરી ગયા છે! દેવી! તમને કહેવાનું તો બીજું વાણ્ય છે, શું કહીએ અને શું ન કહીએ ! ”

મ: “ ઠીક, તમારી માગણી શી છે ? ”

ઉ: “ અમારાથી કશુંયે જેર વ્યવસ્થી થાય કે! અનુચિત મુશળી અમારાથી કદીએ ન થાય. એમણે અમને આપ્યું છે એવું બીજું થયું આવે એવું છે. તેઓ નો અમારા અતહતા છે. તેમનો સંકારે અમારાથી હવે અમને અણુનિર્ભર બોલાવે! અમે તેમને દરેક રીતે માન આપ્યાં બધાવા છીએ, પણ સેકજી સાહેબ! મરનાર કારિયરની અવશ્ય-નિરાધાર માતા જીવનરૂપેજીવી તો કંઈક અવશ્ય થવી ઘટે છેને ? જાણ, બીજું અમારે કંઈ નથી જોઈતું, જેની આજ એની દસા થઈ, એની કાલ મરવારે અમારી વધુ કેમ ન બને ! ”

સેકજનાં નાસની કયા અજ પહેલી જ વાર સેકજીને કાને આવી છે એમ નથી; તેમણે, તો કેટલીયવાર એવાં કંઈક નાસક મળ્યાં એવાં છે. એવે વખતે ઉત્તર દિશા

શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસ અને પૂજ્ય સ્વામી વિવેકાનંદના ભક્તોને અપૂર્વ પ્રભાતી !
 સસ્તુ ઉત્તમ ધાર્મિક સાહિત્ય ! જ્ઞાન ભક્તિ અને વૈરાગ્યના લેખો, કાવ્યો !
 સસ્તુ ધાર્મિક, માસિક ! દર મહિને અમૃતની વૃષ્ટિ !
 તુર્તજ માહક ધાઓ ! દરેક ધર્મ-સમ્પ્રદાયના ધર્મ પિપાસુ-શિશુઓને ઉપયોગી.

ભારત જીવન.

(વાર્ષિક મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦ પોષ્ટેજ સાથે. અસાદથી રૂ. ૩ થયું છે.)

૧ લી ભેટ-શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસ તથા સ્વામી વિવેકાનંદની મોટાટી છબી
 ૧૨+૧૦ પાનામાં રાખતા ચોટા આર્ટ પેપર ઉપર, અદુરુશ્ટ રૂ. ૨.

૨ છ ભેટ-રાજ્યોગ. ચોનેપર સ્વામી વિવેકાનંદની આમર લેખિની
 ૬૫૨ હેલ્ડન છપી તેજ સર્વ અનુભવ મિત્ર કિષ્કિંધા, ચોખ્ખાચામનું વિવેચન અવધી
 હનિ સુધી. ગ્રંથનું અદ્વયન સામર્થ્ય, ગ્રાજ્યાચમ-ગ્રાજ્ય કેવી રીતે વધ કર્યો તેની
 પદ્ધતિ, હૃદય મહત્ત્વ, વર્ણન, કુંડલિની શક્તિ, ભગ્યન કરવાથી વિધિ, અભ્યાસ, ખ્યાન,
 ધારણા, મગ્ધાધિ હતાવિ ચોખ્ખાચામનાં સર્વ પરિચય, ગોત્ર સિદ્ધિનાં મિત્ર, કૃષ્ણ તેજ
 પ્રાદ થયું, ચોખ્ખા ચરિત્રમ કરવાથી ૭ મહિનામાં ચોટા સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થવા મારે
 સ્વામી વિવેકાનંદનું વચન, ચોખ્ખાને દીપાંકુશ, સિદ્ધિ મિદિગુ અદ્વયન સામર્થ્ય
 ગ્રામ થયું વગેરે હાલ ચિત્રો અંગ્રાજીન હાલ પદ્ધતિથી મિત્ર કર્યા છે. જુદુરથામથી
 જુદુરથામ આ માસીકના માહક થકે “રાજ્યોગ” પુસ્તકદ્વારા ત્રિવિધ કુખનો
 નાશ કરી કુખ, મંચન અને મંત્રતિ મેળવવાનું ઉત્તમ સાધન પ્રાપ્ત કરવું.
 (મેરોનું ચોટા અર્થ જુડું.)

લેખો-ગુરુદાસનાં સનાતન ધાર્મિક-આધ્યાત્મિક-જ્ઞાનની મોટાટી ખિલ છે. શ્રી
 રામકૃષ્ણ પરમહંસ તથા રામકૃષ્ણ મિશનના સ્થાપક, પરમહંસેવના મિત્ર
 મિત્ર પૂજ્યપાદ સ્વામી વિવેકાનંદન તથા જનક ચિરેશીલ મહાત્મા રામકૃષ્ણ તથા
 પૂજ્ય સ્વામી જ્ઞાનંદન, સ્વામી સારદાનંદન, સ્વામી ગોવિંદચંદ, સ્વામી ગોવિંદોદન,
 સ્વામી ગોવિંદચામન, સ્વામી સુમનંદન ઉપરાંત બીજાં યુદ્ધાચ સન્માસીઓ, બી. એ.
 અને એમ. એ. મેન્સુએટો, ઉપરાંત બીજાં વિદ્વાનોના લખેલાં છવ, આત્મા, માયા,
 બલ, હૃદય, પરબલ, કુલર્ગ, મમંદર, જ્ઞાનોગ, ખ્યાનોગ, કર્મોગ,
 રાજ્યોગ, ખ્યાન, ધારણા, ગ્રાજ્યાચમ, ચોટ, સમાધિ, ઉપાસના, અંધાર રૂઝમ, ચાવરી
 અને અંધાર રૂઝમ, આદાર, વિદ્યારત્ન, જ્ઞાન રૂઝમ, મોતોનાં ઉપરાંત વચનો તથા
 મર્યાદા વગેરે અનેક ધાર્મિક લેખો અંગ્રાજી ભાષામાં પ્રકટ કર્યા છે તેનાં મરત લખા-
 નાર પ્રકટ થશે. સ્વામી વિવેકાનંદન તથા તેમના અન્ય ગુરુજુદુરથામને લે
 જ્ઞાનાનુભવ અંગ્રાજી પ્રજાને વહેંચું છે તેજ “ભારત જીવન” દ્વારા ગુરુદ

પ્રાગ્જન્ય અર્થેથી કરવાની શરૂઆત થઈ છે. અધ્યાત્મજ્ઞાન તેજ અમર જ્ઞાન છે. બ્રહ્મ-
વિદ્યા તેજ અમર વિદ્યા છે. વેદ, દર્શન ઉપનિષદ વગેરે સંસ્કારોનાં મૂલ વચનો
સરસ તેજસ્વી લાવામાં પ્રકટ થઈ શાસ્ત્રો, સૂત્રો, તૈલ્ય આદિ બહુઓએ વાંચી સુખ
શાન્તિ સાધી. સાચો આનંદ હંમેશા લાડિમાંજ છે તે પ્રાપ્ત કરવો.

નવલકથા—યોગાનંદજીના યોગશાસ્ત્રમંથરના જીવન મુક્તિના મહામંત્રનામક
ગાનોપદેશક-અતિ ગોપ્ય સમગ્રજિહ્વા ધાર્મિક નવલ કથા ડાહ્યાભાઈ
રામચંદ્ર મહેતાને દાખે લખાય છે. બ્રહ્મચારિણી, શાંતિનિકેતન અને આનંદમંદીર
નવલકથાઓના જેવીજ મુંદરે અને ગોપ્ય પ્રદેશવાચી શરૂઆતથીજ સરેએ આદક થઈ
આ અતિ હિતમ નવલકથા વાંચી એકાએક.

મોંઘવારી—હાલ કામળ વયેરની ધણી મોંઘવારી જતાં દેશ એવા બળવમાની પારણાથી
જ આ ધર્મ-દેવ શરૂ કર્યું છે સાહિત્ય વિચારી થીમેત અને સાધારણ
સ્ત્રીજિના સર્વ સંદેશોએ “ભારત જીવન” ના આદક થઈ ધાર્મિક જ્ઞાનામૃતનું
પાનું કરવું ધર્મધીજ મનુષ્યને આલોક પરલોકમાં શાન્તિ પ્રાપ્ત થાય છે.

અર્વાચીન સતીમંડળ—આચીન સતીચીનાં જીવન હતાન્ત કરતાં હાલના
સમયમાં થતી સતીચીનાં જીવન ચરિત્ર બહુ અસર-
કારક હોય છે તેથી તે શરૂ કર્યા છે. સ્ત્રીઓએ ખાસ વાંચવાં એકાએક.

ભારત સંતમંડળ—હાલમાં થઈ ચૂક્યા અને વિદ્યમાન રાખ્યા ત્યાગી, વિશ્વામી, મુંદપુર-
ગાનાં જીવનચરિત્ર પ્રકટ થાય છે. અત્યેક મુમુક્ષુએ વાંચવાં એકાએક.

અમર સાહિત્ય—ધર્મ-આત્મ સુન્ધારીઓની પવિત્ર કમળથી લખાયેલાં લેખો તે
જ સાહિત્ય અમર સાહિત્ય છે. તે થેર થેર ધ્યાય, અત્યેક
મનુષ્ય નિત્ય પાઠ કરે, અને સંસારમાં રૂપરતું મુખ ભોમવી આનંદ શાંતિ
પ્રાપ્ત કરે એજ અમારી હિચ છે. અપરંપ વાંચી, ધ્યાયો ધરમાં સમૃદ્ધ
કરો. આ સાહિત્ય અનેતકાળ આખ્યાસ હૃદ્ય પુરુષ અને સ્ત્રીઓને હિપચોગી થશે.

વાર્ષિક મૂલ્ય—માત્ર રૂ. ૨-૮-૦ (ગોપ્ય સાથે) થી. પી. ખર્ચ ૦-૧-૦ તથા
બેચનું પોષ્ટેજ વડુ. આદક કરના આદકોએ રૂ. ૩-૮-૦ અથવા
શાંતિ ૧૦ માં પોષ્ટેજ ગોપ્ય મોકલવો. જેલો છપીઓ અને ‘સાચીવાર’ પુસ્તક
રજીસ્ટ્ર કરી મોકલનાં પોષ્ટ ખર્ચ રૂ. ૦-૩-૦ વધુ લેવાશે.)

 “ભારત જીવન” ના ૧૯૨૨ ના જુના આદકોએ આપી રહેલું અંવાજન
વચસ જતાં ચપાસનો રૂ. ૧-૦-૦ અને બેચનું પોષ્ટેજ વડુ અપવ
પાડો. આદકોના આલોકોએ ૪ ચીવીંગનો પોષ્ટ ગોપ્ય મોકલવો.

પત્ર વ્યવહાર—સર્વ પત્ર વ્યવહાર મનિઓડિયા નિયમે શીરનામે મોકલના વચસ માટે
અવરંપ રિજાઈ ઇડ ૧ રીજાઈ બીડી.

૧૦ ધર્મપ્રાણ એજનો એકાએક છીએ. હિચાં દાખ તેમજે લખવું.

ડાહ્યાભાઈ રામચંદ્ર મહેતા.

સમ્પાદક ભારતજીવન—

અમદાવાદ—AHMEDABAD.

કર્મવીર.

વર્ષ ૧.

અંક ૧.

વિષયાનુક્રમણિકા

સંવત ૧૯૭૬ શ્રાવણી-

પૃથ્વીમા.

સને ૧૯૨૦ ઓગસ્ટ ૨૦ મી

૧ દેવી ! વિજ્ઞા મધુર બનવાં ! (કવિતા)

૨ જય ! હિન્દુસ્થાન. (કવિતા)

૩ કર્મવીર.

૪ મુસીયા. (એક દુંડી વાતો)

૫ વ્યાપાર-શિક્ષા.

૬ ચાન્દ્રકુમરની આમોચના

૭ નીતિ-કર્તવ્ય-એક

૮ કલકે અનુવાદનગ

૯ પ્રવાસ પોથી.

૧૦ જય કર જય અથવા મનુરકે આશમનુ

નર ! (સામાજિક ચાલુ વાતો.)

કર્મવીરના નિયમો.

૧. આ માસિક દરેક દિનકે મહિનાની પૃથ્વીમાએ પ્રકટ થશે.

૨. કી પો પોરેજ સારિત આ માસિકનું વાર્ષિક લગભગ રૂ. ૨-૫-૦ છે. વર્ષ આવજી મહિનાથીજ મળવામાં આવશે છોક નકલની કિંમત મુખપૃષ્ઠ પર નેપાં લેવી મિટનું પુસ્તક નેપાર અંચાં પ્રાકૃતમાં આવશે તેનું પોરેજ જુદું લેવામાં આવશે.

૩. પ્રાદેશી પાનાનું દેશીય જગ્યાના અમને જુગત ખાતર આપતી કોષપણ પ્રાકૃતને પત્ર-અવદાર કરતી વખતે પ્રાદેશ નખર નરે લખેલાં જગ્યા માટે રીખ્યાન કાર્ડ અથવા રીપોર્ટ ખીંચવા અનુ નદિ.

૪. આક્રિયા પ્રાદેશીએ રૂ. ૩-૨-૦ ને મનીઓફર કરશે.

૫. મનીઓફર નથા સર્વ પ્રકારનો પત્ર-અવદાર અવરજાવકને સિક્કામેજ કરશે.

લેખકોને સૂચના—

૧. કૃષ્ણ કરીને લેખક અનુષ્ઠાએ પાનાના લેખ કવિતાઓ, દાંમિયો જાડીને પ્રાકૃતની એકજ આજુએ આક્રિયા અરે લખી મોકલવા. લેખમાં અભારી જગ્યા માટે પૂરેપૂરી સિગ્નામુ લખવું.

૨. આજારિક અને ઔદ્યોગિક વિષયે સંજ પો લેખોને આ માસિકમાં પ્રથમ ન્યાન મળશે તોમ ઉચોગ સંજ પો લેખોને અગ્રસ્થાન મળશે.

૩. અમને મળતા લેખ પત્રક પોથી સર્વ પ્રકાર અંક કૃષ્ણ કરી અનુષ્ઠા લેખો ન મોકલવા. પત્ર અવદાર નીચેના સિરખ મેજ કરશે—

પ્રાદેશ વખતી સકે એવ
મેન-સાની નાકારે વરુર છે.

રખમેકોડલાલ હરિલાલ બદ.

અવરજાવક:—“કર્મવીર.”

મધુર.—અમદાવાદ.

ગ્રાહકોને અગત્યની સૂચના.

૧. કોઈપણ મીઠામાં અગર કોઈપણ કેસાએ ગમે તે વળ્યા ખાત્રી હોય તો તેની અમને તરત ખબર આપવી.
૨. કોઈપણ પ્રકારનું કામ તબજીવાર માલકજીએ જોએ તોફારી વગર ચેર બેસા દોય તેમણે અમને પોતાના નામ-સમ-ગ્રામ સાથે, અને તેઓ શું કામ તબજે છે વગેરે લખી જણાવવું.
૩. માલક પેટી જેઓ કોઈપણ પ્રકારનો દુનર-ઉલોગ તબજતા દોય અને જેઓ મનુષ્યોના આર્થ આપવા અશક્ત હોય તેમણે અમને લખી જણાવવાથી તે જાણત થોડા વ્યવસ્થા થશે.
૪. આ માસિક જે જે ગ્રામમાં જાય તે તે ગ્રામમાં કીચી ચીલે વખાણવા સાધક અને છે, તેમજ ત્યાં શાનો ગ્રામપર-મધો વખારે આવે છે, અને ત્યાંના પ્રતિષ્ઠિત આપારિઓ-કારિમકે કોણ કોણ છે તે અમને લખી જણાવવા તરફી દેવી.
૫. ત્યાપાર-ઉલોગનું માન મેળવવાની ઇચ્છા છતાં જેઓ લવાજમ કરીને કર્મવીર માસિક મંગાવવા ખર્ચખર અશક્ત હોય તેમણે અમને વગર દરકતે લખી જણાવવું; થોડા થશે.
૬. જે જે મીસોમાં અને કારખાનામાં આ માસિક જતું દોય ત્યાંની તબજવા-પ્રસિદ્ધ કરવા જેવી સત્ય બનેલી દફિલ અમને દરેક મહિને લખી જણાવવાથી અવેશ્ય મુકદ કરવામાં આવશે.
૭. જે માલકજીએ પોતાની ખાસ ફરજ મમલોને બે અથવા તેથી વધારે માલક કરી મોકલવા તરફી લેશે તે સંજોગોનાં નામ આવતા અંકમાં પ્રકટ થશે-આભારે માનવામાં આવશે.
૮. નવા માલકોએ પોતાનો જથ્થો-લોડા લખવા બ્રહ્મું નદિ (ફક્ત મીઠામાં દોય તેમણેજ).

આજેજ મંગાવો! આજસ ન કરો! કે પછી પાછળથી પસ્તાવું છે!

શુંગર રસનો ભાજકાર સૂંઘેવો દોય, કરણરસની નદીમાં ખૂબ નહાવું દોય
તો નામદાર વડોદરા-ગોંડલ વગેરે રાજ્યોના કેળવણી ખાતાએ ઈનામ-
સાહચેરી મારે મંજુર કરેલી જૂરસાદાર ભાષામાં લખાએલી,

અત્યુત્તમ સાંસ્કારિક નવલકથા,

❖ **લક્ષ્મી-કાન્ત.** ❖

લેખક-પ્રકાશક:-વજીરહાસલ હરિલાલ ભટ્ટ.

આરા એક અવગણ્ય લખાએલી, હાથને શેષાને તેવી ૨૮૦૫૫૪ની જગદાર નવલકથાની કિંમત ફક્ત રૂ. ૧-૦-૦ પોસ્ટેજ નહીં. દરેક પ્રકરણને મધ્યે મૂકેલાં કાવ્યો અને સ્લોકો વાંચવાની ગદ્ય મળત પડશે. આત્યારેજ લખો:-

અવસ્થાપક:-“કર્મવીર” અમુદાગાદ.

॥ नमामि त्वां भारती ॥

Regd No. — —

कर्मवीर.

परी १ सु—अं० २ ले. [भाद्रपद—१९७६.] सप्तम्वर—१९२०

डे० कर्मवीर अग्रजान तिलकशाय.

॥ कर्मयोगे नार्जयिष्यामहे मां वन्देत्तु कदाचन ॥

कर्म योगे डे डारं अग्रजं कलकत्ता अग्रजान.

अ-म संवत् १९१७ भाद्रपद शुक्ल ६.

अ-म संवत् १९७६ अ. भाद्रपद शुक्ल ६.

कारिक अग्रजानः—
ड. अ. अग्रज ड. २-४-०.
कुल अग्रजान ८-६-७.

अग्रजानां अने अग्रजानः—
अग्रजानां अने अग्रजानां
अग्रजानां अने अग्रजानां

વાર્ષિક લગાજ-વી. પી.
પોસ્ટેજ સાથે રૂ. ૨-૫-૦

આ એકાદ છટક નકલના-
રૂ. ૦-૬-૬,
વી. પી. પોસ્ટેજ બદલ.

સંવત ૧૯૭૬
વિશાખ પૂર્ણિમા.
સને ૧૯૧૦
સપ્ટેમ્બર ૨૮મી.
અનુક્રમણિકા.

દરોત કરીને પાવન થાઓ!..
દિન્દિમાતાની ઝાંખાની છટક
વકલતી કિંમત પોસ્ટેજ સાથે
રૂ. ૦-૩-૬ ડાંગના રૂ. ૨-૫.
આજેજ મંગાવો!
મણી માંડી નકલ સિધીકે છે.

- ૧ ભારત-સેવા. (કાવ્ય)
- ૨ કર્મ-મહાત્મ્ય. (કાવ્ય)
- ૩ કર્મવીર.
- ૪ આભાર-દસન અને સ્વીકાર.
- ૫ હા! સૌકમાન્ય તિલક!
- (શોકોદ્ધાર-કાવ્ય)
- ૬ હિં તિલક મહારાજનું સંક્ષિપ્ત જીવનચરિત્ર.
- ૭ તિલક અવસાન. (શોકોદ્ધાર-કાવ્ય)

- ૮ મુલીલા. (આત્મ ચારી મંપૂર્ણ)
- ૯ મારકોનીનું માહાત્મ્ય.
- ૧૦ સેવાના સન્માર્ગ. (કાવ્ય)
- ૧૧ કંઈક જીવવા ભેગ.
- ૧૨ ઉપરીઓને જાણવા ભેગ નિયમો.
- ૧૩ ભવકર ખૂબ અથવા મજૂર કે આત્મમનુદર!
(મંપૂર્ણ સામાજિક આત્મ ચારી)
- ૧૪ સેવા ધર્મની જાનના. (કાવ્ય)

એક પ્રાર્થના.—કર્મવીરના પ્રત્યેક માહકબપુત્રી દરજ્જા છે કે: જો તેમને કર્મવીર તરફ રુદ્ધ-મમના હોય તો તેમજો પોતાના રુદ્ધી-સંખ્યાઓને તેના માહક થવા આમદપૂર્વક જણાવજી કરવી. અમારી આ પ્રાર્થના આનમમાં લઈ જો પ્રત્યેક માહકબપુત્રી દક્ષત બળને માહકો કરી મોકલે તો અમે પણ તેમને મનમાનતા ભોજન પીરસવામાં અચારા નહિ રૂંપીએ.

મુશ્કતા:—અમદાવાદના કેટલાક માહકબપુત્રીનાં લગાજબ દલુ સુધી આમને મળ્યાં નથી. તેમજો જવાજમ મોકલ્યાને અમારી છપેલી પહેાંચ મંગાવી લેવી. હવે પછી ત્રીજો નવો એક નીકળતાં સુધી જે બપુત્રીનાં લગાજબ બાકી દશે તેમના ઉપર વી. પી. દરજામાં આવશે, તે સ્વીકારી લેવા કૃપા કરવી.

પ્રકાશક :-
રણજીદલાલ હરિલાલ ભટ્ટ.
કે. રાયપુર બાઉઆની પોળ,
અમદાવાદ.

આ માસિકપત્ર સોમનાથ
દેવરાણે પોતાના પાનકારને નોકે
સુશીલમાં આવેલા 'પરજી' પ્રિન્સિપલ
પ્રેસમાં છાપું અમદાવાદ.

આવડા અંકથી અદેરઅખરો લેવામાં આવશે.
બાપારી બપુત્રીઓએ વાંચે ન કરવી.

અદેરઅખરોના દર:-
એક વખતનો-પૃષ્ઠ ૧, ૫૪ બા, ૫૪ બા.
૨ રૂ. ૫ રૂ. ૩ રૂ.

કરમબની વધારે વખતની અદેરઅખર
મહે આજેજ જવવપહારી કરી પૂઠાવો.

॥ श्री सद्गुरु समर्थ ॥

ॐ श्री गुरु-भक्त ॐ

(आम आधारा ३३३३३३३३ ३३३)

॥ श्री गुरु समर्प ॥

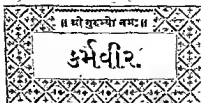

कर्म सहात्मय.

सुखो संक्षयः भारत-प्रेतान्, करी कर्म पापे संभान्;
 सो सुभनु अरुण उ कर्म, ओर सुभय मानवतो धर्म.
 पनाधीन दिया स्वाधीन, हो कदाचि अथवा व्यति दीन;
 रोहो सत्कर्म धर्मो दीन, अर्धे नित आसत्य पिदीन.
 नरु यथा वीरवर धीर, जानी इषि मुनि विभक्त-सरीर;
 ये हो नखे कर्म-प्रभाव, कर्महीन जन कर्माधी ने इदोप.
 पापी आ इवला नर-देह, जने नदि अतणस देह गेह;
 ज्यो सुधी रहे देहमा आबु, त्यो लगी करो कर्म-संग्राम.
 सो सुभ-सिद्धि कर्म परा अथु, करो ना कही कर्म-अपमान;
 नप तप योग मत ने भान, औनु उ सुभ कर्म निदान.
 ने सपणा उ नरु छप नदान, जता सुरा अथु अपवृत्त पाबु;
 ये सोना उ होत मदान, कर्म सुलासुभ येक प्रधान.
 भनि सत्कर्म-धरु सुभ योग, ह्ये आसत्य दुःख लय राग;
 करी दुःकर्म-विषय विष-भोग, भोगने कष्ट दुरीजन दोह.
 बाहो जे पोतानु कर्माथु, नित्य सत्कर्म राशि भान;
 सुवन करी कर्म तछ लय शोक; सुधारे शोक अने परशोक;
 अंतक आगसु येक सभान, करी कष्ट सो न कर्म-विधान;
 जोधी नित्य निरु यति अनुसार, करो कष्ट कर्म नीति विचार.
 कही कष्ट काय तजा उ भोग, पाभता दुःख तछ उद्योग;
 करे ने कष्ट उद्यम-आधार, कही दुःख धामे नर तमभार.
 उ उद्यम सो सुभनु भूत, मरुदे ये अंतरतु यथ;
 जोधी उद्योग करो कष्ट मदान, पाभता दिनप्रतिदिन सम्भान,
 करो नित्य ईदिक व्यापार, यथे तन मुद्योगने जण-धाम;
 करो मानसिक श्रम अभ्यास, दमेता यथे हृदि-विकास.
 जेती करो वचन-आधार, उद्योगे नेधी-कायनु द्वार;
 पहेला पापो-निर-परिवार, यथेधी-करो देह-उपहार.
 तमे देहे दीन-जानने दान, हृदयमा संप्रदा विष्णु अक्षिमा;
 करो ना कष्ट जेनेथी प्रिय, सद्यमे भूदो सगलनी दीन.
 सद्गुणी साये योग्य अरुदार, राशीने जने विनय-आधार;
 पापी आनंद साज संसार, तोषरो आगे नय नयकार.
 कर्मधी विष सज्ज वस याव, धर्मधी अविषय परे पणाय;
 अक्षिणी नरु-करो प्यार "कर्मवीर" तो पक्ष भेदोपार.

"कुमुदधर"

ગુજરાતની ગર્જના-સાંખી હિંપ વીધા પછી સદ્ગુણો-હિંમત આવરે ગુજરાત
જાતી સુધું છે. આજે કેટલાક મમયથી ગુજરાતનું જીવન પ્રગ્નિમય થઈ રહ્યું છે. ગુજરાતી
ખંડુઓના શુદ્ધ-સાત્વીક હૃદયમાં સાવ-શાંત ભાવનાઓ રહુરી રહી છે. આનો ફા ગુરુ
કૃપાથી ગુજરાત નવજીવન પામ્યું છે. વારીજાતું એ ગુરુને! નમન એ ભારતનાં પુણ્ય ગુરુ-
રાજને! બન્ધ! એ ગુજરાતિઓની કર્તવ્યપરાવળતાને!

થોપી ગુજરાત રાજપીઠ પરિષદ-આ પાં.પદ ઓગસ્ટની તા. ૨૭-૨૮ અને
૨૯ થીએ મી. અબ્દુલ્લાસ તૈયબજીના પ્રમુખપણા નીચે સ્વમહાપાદમાં ભવિષ્યજાના
વંદુમાં ભરવામાં આવી હતી. પરિષદમાં કર્તાનુષ્ઠને કેટલાક અદ્યતન કાર્ય પગાર થયા
છે. તેમાં પછુ જાતના મત-ભેદ વગર પરિષદે એવાનું પવિત્ર કર્મ નિર્વિધે મુંદર રીતે
પૂર્ણ કરી એમાં જેવી જોડએ જેવી માણવાના પ્રેમથી છે એમાં કોઈ જાદ નથી.

સંસાર મુધારા પરિષદ-આ પરિષદ પછુ ભવચાન જાણે રાતભા નમિએ જીવન
પારખું કરી રહી છે, એ પછુ ગુજરાત પરિષદની સંઘમાં રહીને ઓગસ્ટની તા. ૨૮-૩૦
થી એ દરમિયાન પ્રગ્નિમય મુનીજામ આડસવાળા પ્રમુખપણા નીચે એજ મંડપમાં
ભરવામાં આવી હતી. આ પરિષદમાં જનુ એરી કેંગવમ્પી, બાગા લાખ, કુતોડાં, કુન્ધા
ચિકેય મગ્નુરેના દિવ આદિના અદ્યતન કાર્ય થયાં છે. અખતે આ પરિષદમાં વાળીનું
બળ વિશેષ જાણાયું છે.

કૈ. કર્મવીર તિલકમહારાજનું

સંક્ષિપ્ત જીવન ચરિત્ર.

સો

કર્મ-જીવન ચરિત્ર અંગાધર તિલકનો જન્મ. સને ૧૮૫૬ ના જુનમાં મહિનાની ૨૩ મી તારીખે રત્નાગિરીમાં થયો હતો. તેમના પિતા પૂજ્ય અંગાધર રામચંદ્ર તિલક ત્યાં પહેલા આસિસ્ટન્ટ માસ્ટર હતા. ત્યારબાદ તેઓ યાંજીમાં કેળવણીખાતામાં ડેપુટી ઇન્સપેક્ટર થયા હતા. જે સમયે પિતાનું મૃત્યુ થયું તે સમયે તિલકમહારાજની ઉંમર ૧૫ વર્ષની હતી. પોતે ઔદ્યોગ પાસ કરીને ડેકન કોલેજમાં વિદ્યાભ્યાસ શરૂ કર્યો, અને ત્યાં આગળ ૧૮૭૬ માં ક્લાસમાં સાથે B. A. બી. એ નીપરિણ પાસ કર્યો બાદ તેઓ ૧૮૭૮ માં વહિશાતની પરિણામાં પાસ થયા. વહિશાતની પરિણા પાસ કરવા છતાં વહિશાત કે સરકારી નોકરી કરવાની તેમની રજા હજી નહોતી. એમને કેવળ સ્વદેશ-સેવાની જ લગની લાગી હતી. એજ અરસામાં પ્રસિદ્ધ દેશભક્ત શ્રીયુત આગરકરની સાથે તેમને રોડ બંધાયો. એક મિત્રોએ સાથે મળીને એક અંગ્રેજી સ્કૂલ અને કોલેજ ઉદ્ધારવાનો નિશ્ચય કર્યો. એ સંકલ્પના પરિણામે અંતે તેમણે શ્રીયુત વિષ્ણુશંકર મિષ્ટાનંદરની મંદલથી સને ૧૮૮૦ ના જાન્યુઆરી મહિનામાં “પૂના ન્યુ ઇન્ડિયન સ્કૂલ”ની સ્થાપના કરી. ત્યારબાદ તેમણે અંગ્રેજીમાં “મરાઠી” અને મરાઠીમાં “કેસરી” નામક અલ્પવાકિક પત્ર પ્રકટ કરવા માંડ્યું. શરીરની નસોમાં કર્તવ્યપરાયણતાનું ગરમ લોહી વહી રહ્યું હતું. મગજમાં સ્વતંત્રતા અને સ્વધર્મના ઉત્કર્ષની. ભાવનાઓ પૂરબોસમાં મૂખી રહી હતી. અને હૃદયમાં શુભાચારના પ્રેમ તરંગો ઉછળી રહ્યા હતા એવે સમયે એ બાંધવીના હાથમાં અત્યંત અંધકારમાં ભટકતા જમતને દિશા બતાવવાની સેકેડે કેડેપાવકની ફાઇની આપી શકે એવો “કેસરી” નામનો ચેરામ-દિપક આખો પહોં શું પૂછવું! ત્યાં જરીકે ચેરવાજની વાત જોવા-સાંભળવામાં આવી કે તેઓ તરતજ તેના ખરા સ્વરૂપમાં સાચી-ગોઠી સમાજને જાગૃતી દેતા. પરંતુ હમેશાં જમતમાં સાચી વાત સાંભળીને સહન કરવાનાજ વિરલજ હોય છે. કોલ્હાપુર રાજ્યના કારભારી, મહારાજ સાહેબની સાથે અનુચિત વ્યવહાર ગણતા હતા એ સમયે દીક્ષ કરવાથી તિલકમહારાજ ઉપર કેમ ગાલો અને તેમાં તેમને ત્યાર-મહિનાની સાદી જેલની સજા થઈ. અહીંથીજ તિલકમહારાજના લોકલેખાણકારક જીવનનો પ્રારંભ થાય છે.

આ તરફ કેળવણીના સંબંધમાં તિલકમહારાજે શ્રીયુત નામ જોડીની સાથે મળીને ૧૮૮૪ માં પુનામાં “કેન્ડન ઐન્સ્ટિટ્યુટ સોસાયટી”ની સ્થાપના કરી, અને ત્યારબાદી પંદિતર કેલકર, કુવ, ગોલે વગેરેની યદાયતાથી એ સોસાયટી તરફથીજ પુનામાં સને ૧૮૮૫ માં ફરબ્રુસન કોલેજ ઉદ્ધારી. એ મહદર કોલેજ અને સ્કૂલની સાથે એકમાત્રને પાંચ વર્ષ મુખી સંબંધ રહ્યો.

૧૧ સને ૧૮૮૮ માં તિલકમદારાજને તેમના જુના મિત્ર આગરકરની સાથે સામાજિક તથા ધાર્મિક આખોમાં અમુક મનભેદ પડવાથી અગરકરને કેમરી સાથેનો સમ્બંધ છોડવો પડ્યો. પ્રેક્ષક કેલકર અને ગોખલેને પણ પંચોની સાથે સમ્બંધ રાખવાની ઇચ્છા નહોતી; અથી બેઉ પંચોનું અધિષ્ઠિતપણું એકજા તિલકમદારાજના હાથમાં આવ્યું. તે પછી બેઝવણી થતાં કેમરી અને મરાઠા તિલકમદારાજને મળ્યાં, અને કેમરી અને મરાઠાપર ત્યાં જણાતાં દનાં એ આર્ચમૂળાનું પ્રેમ પેશા બે મુદરથોનાં બાગમાં આવ્યું. એજ સમયમાં “એજ આફ કન્વેન્ટ બિલ” અર્થાત પતિ-પત્નીનો મળેલ અપ્પી છંદથી સુધી ન હોયો જોડે એ આ મુળથી એક બિલ ધારણામાં રજુ કરવામાં આવ્યું. સનાતન-હિન્દુ ધર્મ પ્રતિજ્ઞને અથી દાગ લાગશે એવું ધારીને દૂક ધર્મવીર તિલક મદારાજે તેણે વિરોધ કર્યો, તેમણે રપદ નહેરુ કહ્યું કે: અમારા સામાજિક રીતરીવાજોમાં જે કંઈ ફેરફાર કરવાના છે તેણે અધિકાર સમાજને-પ્રખને છે, સરકાર અગર અન્ય કોઈ તેમા હાથ ધાલી શકેજ નહિ. આ ઉપરથી યુનાના સુધારકોએ તિલક મદારાજનો ખૂબ ખોટલી-ટિકાઓ કરી એમ કહેવાય છે. એટલે સુધી કે: આ વાદવિવાદે મેલા મોડુ ભવંકરેજ લીધું હતું. આ વખતે તિલકમદારાજે કાયદાનો અભ્યાસ કરાવ્યો એક સિદ્ધાંતવર્ગ ઉઠાડ્યો હતો. તેમાંથી જે કંઈ સમય મળ્યો તેમાં તેઓએ જેઠા અને પુરાણનો અભ્યાસ કરવા માંડ્યો. પોને ન્યાયિત્વચાત્ર અને મણિવત્તા પણ વિદ્યનતો હતાજ અને તેથી તેમણે એ સંપર્ગો શાસોના પ્રમાણેથી વેદનું પુરાતન તત્ત્વ ચિદ કરવાને માટે એક લેખ લખ્યો. એ લેખ તેમણે ૧૮૬૨ માં લગનમાં મળનારી “ઇન્ડિયન ઓપિનિયન”માં પ્રકાશ્યો. ત્યાં પ્રકાશ્યર, વેપર, નિદન આદિ પુરપના સપળા પ્રસિદ્ધ સંસ્કૃત જ્ઞાનુદય વિદ્યાર્ણએ લોકમાન્ય તિલક મદારાજના વૈદિક સાહિત્યના જ્ઞાન સમ્બંધી મૂળ કડે પ્રશંસા કરી અને અમેરિકાના જ્ઞાનદોષકિસ વિશ્વવિદ્યાલયના પ્રેક્ષક ક્રાઈસ્ટ જ્ઞાનુદયે લોકમાન્યને વૈદિક સાહિત્યના સિદ્ધ માની લીધા. બાદ એ લેખ “ઓપિનિયન” અર્થાત “વેદોના પુરાતનત્ત્વની મૂળ” નામથી પ્રકટ કરવામાં આવ્યો. તેમાં તેમણે પ્રમાણ અને સાથે ઐતિહાસિક દ્રષ્ટિએ પણ અરમરીને સિદ્ધ કરી જનાયું કે: ક્રિષ્ણના મંત્ર હસાથી ૪૦૦૦ વર્ષ પહેલાંના છે. જેથી જ્ઞાનમાં સમ્બંધમાં સૌથી પહેલી મળ્યા સ્વાતુ માન હિન્દુઓને છે. એ નૌરવ હિન્દુઓના બાપનું છે.

આ વખતે તિલકમદારાજના મિત્ર રાવમાહેન આપટ જોડો વડોદરા રાજ્યવા રીવાજ હતા તેમના ઉપર અમુક આરોપ આવ્યો અને તેનો કેસ ધાર્યો. તિલક મદારાજ જ્ઞાનુદય દના કે: આ વાત નહન ખોલી છે. તેથી તેમણે પોતાના મિત્રના બચાવને માટે અત્યંત મહેનત કરી, અને એથી ખૂબીથી તેની પેરી કરી કે, મોટા મોટા વકીલોના પણ આશ્ચર્ય પાર ન રહ્યો. સૌ છક થઈ ગયા અને તેમના મિત્ર એ આરોપમાંથી મુક્ત થઈ ગયા. ધન્ય! લોકમાન્ય! ધન્ય! તમારો મિત્ર પ્રેમ!

“બીજું શું કહીએ, જે તિલક મદારાજ વકીલાત કરતા હોત” તે તેઓ દિનરજાનના સૌથી મોટામાં મોટા વકીલ અથવા તે જ્ઞાન બન્યા હોત: પરંતુ એ દેવ પુષ્પનો શરવાનથીજ પોતાનું જીવન શરૂ-રવર્ષની સેવામાં સમર્પણ કરી ચૂક્યા

દત્તા. ધીરે ધીરે તેમણે પોતાનાં પગ ચળવેલેલેલેમાં દશવા મેંડણ, તેઓ કોન્ગ્રેસની
 ઠંકન રહેન્ડે કમિટીના સેક્રેટરી તરીકે સુઝાયા, અને મુંબઈની પ્રતિવે ચિરિવદતાં
 પાંચે અધિવેશનની વ્યવસ્થાનું કાર્ય તેમણે સરજતા પૂરેકે હતું. ત્યારબાદ તેઓ મુંબઈ
 વિધવિદાલયના ફેલો અને પુના યુનિવર્સિટીના મેન્બર તરીકે પદેઢી. પામ્યા.
 સને ૧૯૦૫ માં પુના કોન્ગ્રેસ કમિટીના પોતે સેક્રેટરી નિર્માયા. એ સમયે સાંભાજક
 પરિવદ પણ કોન્ગ્રેસના મેડપ્રમોનર હરવાને વિચાર યતો હતો, પરન્તુ તિલક
 મહારાજનું કહેવું એવું હતું કે: સાંભાજક અને યોગ્યેતિક કાર્યે એક બીજાથી
 અલગ અલગ રાજતાં નેઈ એ. આ મતબેદને ધીરે તેમને મંત્રિપદ ઊંડાનું
 પાડ્યું, તોપણ કોન્ગ્રેસની સરજતાને માટે પોતે પ્રયત્ન મદદ કરતા રહ્યાં, સાંભાજક
 જાળતોમાં તિલકમહારાજનો અનેક યોદ્ધાએ જુના વિચારના મામીની બીધા.
 પરન્તુ તેમના સમસ્ત જીવનનું બાલિદાઈથી અવલોકન કરનાર માણસ નેઈ શકતો
 કે તેમની એ માન્યતા કેવળ આત્મ્ય છે, મને તેમ પણ તેઓ આંદોલન વિવેચક
 હતા, તેમણે પોતાની પુનિયોને શિશુલુ આપીને આયે જુના વિચારના મુગ્ધ પોતે
 બાળલમના દિમાપતી નથી એ પણ સિદ્ધ કરી બતાવ્યું છે. બંગલદગીતા ઉપર આનંદ
 મુખી જેટલી પુરાણી અને સર્વ સખત દિકાએ છે, એના ઉપર અધવિધિસંબ
 રાખતાં, તેમણે એક નવીજ મંબીર વિવેચનાપૂર્વક દીક્ષ કરી છે, જે "ગીતા રહસ્ય"
 નામથી પ્રસિદ્ધ છે. એ એટલી બધી સર્વપ્રિય થઈ પડીકે તેની એક પ્રત મુકે" સુખે
 મુલ્ય હોવા છતાં લગભગ એક આઠચાડીઆ જેટલા દેક સમયમાં ૫૦૦૦ પ્રતો ઉપરી
 મહા દિનિદ, બંગાળી, ગુજરાતી, તામિલ આદિ ભાષાઓમાં તેના અનુવાદ થયા
 અને થઈ રહ્યા છે. એટલુંજ નહિ પણ શાસ્ત્ર વિદ્દ માણસ અને માંમવા નહતાં
 તેમણે "સમુદાયવાદ" કરી છે. અમારા તિલકમહારાજ સંભાજ મુધારજીના પ્રસારી
 રસ ધરાવતા હતા, પરન્તુ તેમનું કહેવું એવું હતું કે: મુધારા સૌમ્ય શિલેત થયે
 કરવા નેઈએ. વ્યર્થ વાઙ બોધવાથી કંઈજ ન થયે. મુધારા કરેયો જતાં ધર્મ વર્ણ
 સમવાયે નેઈએ.

સન ૧૮૯૬ માં મુંબઈ વિદ્યાલયમાં લખેલું કુલેશ "પરો" એ લિંગલું પ્રસારે
 પોતાના કુલેશ-દરિદય પિડિત દેશમાં કોઓની કરણવંરથા નેઈને તિલકમહારાજનું
 હેલ્થ કંવિમૂલ થઈ ગયું. તેમણે સરકારની આયે સખીને પિડિતલેતોનું સંરક્ષણ સોદોખ
 કરવાને પ્રયત્ન કર્યો; પણ સરકારને તેમની આયે કાચ કરેનું દીક ન લાગ્યાથી, તેમણે
 પોતે એટલાએજ પોતાનું કાર્ય બરી રાખ્યું. આ પ્રંગણે સરજાતના કોઓમાં તેમણે
 દીન-રોગી-કુળીગતોની અનેક પ્રકારે સેવા કરી. તેમણે તે પ્રસંગે એક દવાખાનું
 પણ ઉધાર્યું હતું. આ દેશના અમુક દિતિપિઓની મારકે તેમણે કેવળ પાંચાધીક
 દેશ અને દેશના સિમ્પોની સેવા નથી કરી, તેમણે તો જાતે કેડ નમાવી છે. તેમનીએ
 સુદ સાવજનિક કોઓને લીધે તેઓ ઉત્તરેશર, લોકમાન્ય થયે જતાં દીતી
 મહારાજ ધીરે જાળવિ શિવાજ મહારાજની જગતિ ઉચ્ચવાની સંવેદન કરનાર એજ
 મંદાપુર છે. દત્તોલાદ મહારાજમાં ધીરથી મુન: સમધવનોર એજ જગતિ અને તેના
 પ્રેરક તિલકરાજ છે. રાયપામાં આ શિવાજ મહારાજની સમાધી કરજ જગતિ મહોત્સવ
 ઉજવવાનો હતો, પરન્તુ એમને લીધે તેમને જે દિવસે રાજવાલિનેક થયો હતો તે

દિવસે ઉત્તરવામાં આવ્યો હતો. આ ઉત્તરનો સંપૂર્ણ રત્નાં કેમરીમાં પ્રકટ થયો હતો. એટલામાં શ્રી. રૂડ અને સેરટેન્ટ ઓફેસરનાં પુત્ર થયાં. સરકારની સમજમાં એમ આવ્યું કે: આ સંપત્તિ, પ્રતાપ કેસરીના લેખોનો છે. એટલા માટે તિલકમદારાજને આપણી રાજ્યા. તેમના ઉપર કેમ આવ્યો. યુદ્ધો સાબિત કર્યો, અને ૧૮ મહિનાની સખત કેદની સાથે ફરમાવવામાં આવી સખત કેદની શિક્ષા એટલે સ્વાસ્થ્ય નાશુરત રહે એ કેમનીજ વાત છે. અગત્ય.

શ્રી કાલ્કિમિત્ર મુખી આપણ કરવામાં આવી પણ મળ નામગૂર ન થયો. છેવટે પાંદેર મહાપુર અને શ્રી. તિલકમદારાજે મદારાજની વિરોધિઆને પ્રાર્થના કરી કે: તિલક જેવા સમર્થ વિદ્વાને આવી મખત સખ ન થવી જોઈએ-એટલી કૃપાતો જરૂર થવી જોઈએ. એ મહાપુર મદારાજની પ્રાર્થનાનો પ્રીકાર થયો અને તિલકમદારાજનો છટકારો થયો, પરંતુ એટલી સરત કરવામાં આવી કે. તેમણે સાર્વજનિક ઉત્તરોમાં બાગ ન લેયો. જેલમાંથી છૂટ્યા બાદ તિલકમદારાજે પાતાની તબિયત ઠીક થાય એટલે સમય આરામ લીધો, અને તંદુરસ્ત થતાની માથે તેમણે પુનઃ રાજનૈતિક કાર્યોપર દષ્ટિ ફેંકી. તેઓ ૧૮૬૮ માં મદારાજી કો-એમમાં મથા, અને ત્યાંથી દેશજે દેશજે આજ્ઞાનો આપના નેમો દેશીસેન-સંકા પડ્યો. તેમણે હજી પણ મેટ્રીક અધ્યયન હાંડપુ નેડાવ્યું, અને તેના પરિણામ સ્વરૂપ તેમણે બે અને અત્યંત અવાંચિત્તુ જુમંજસના મિત્રોનીથી “ધી આર્કિટકેટોર ઓફ ધી વેલ્થ” નામક પુસ્તકમાં એ મિત્ર કર્યું કે: સંસારની પ્રત્યેક મુસબ્બતિઓનું મૂળ નિવામસ્થાન ઉત્તર મુખ પ્રેસ છે. જે કે નેમનો એ મત વિદ્વાનોએ ન માન્યો, તે પણ એવે એક દિવસ જરૂર આવશે કે જે દિવસે ભાઈમાન્યની એ માન્યનાનો સંપૂર્ણ વિગ્ન થશે. તેમની શોધ સર્વાથે નીત અને સાચી હતી. અમેરિકાના મુખસિક વિદ્વાન ડાક્ટર ઓફ. કમ્પ્યુ. થાને પણ તેની પ્રશંસા કરી છે.

ત્યારબાદ તાજ મદારાજનો મુકામો આવ્યો. પ્રારંભવશાત એ મદારાજને તેમાં પણ કેટલુંક નિરંયક સદન કર્યું થયું. પણ પશ્ચિમે તે “સત્યનો જય” ન થયો.

૧૮૭૫ માં કોર્ડર્જનની મદત્સકાયાઓએ તિલકમદારાજની કાર્યશક્તિને એક અર્પૂર ચોગ આપી આપ્યો. કોર્ડર્જને જાણાતા ભાગલા પડ્યા અને આપણ દેશમાં સ્વદેશી અને યાચોડાનો પવન વહી રહ્યો. આ આનોપનમાં લોકમાન્યને લાયક હતો. કારણ કે: એ પોતે કો-એસ્ટાબ્લિશ્મેન્ટની વિદ્યા માગવાની પ્રથાને પ્રમદે કરનારા નેડાતા પોતાનાં કૌતુક-જગથી મેજવવાનો તેમને જગરો. મોહ હતો. બીજે વડે થીયું બાજુ બિપિનચંદ્રાચે લોકમાન્ય તિલકમદારાજને કોર્ડર્જના પ્રમુખ તરીકે પસંદ કરવાની પોતાની દષ્ટિ અપરત દેશને જણાવી દીધી. પરંતુ નરમદારાજ તેવાઓને હર લાગ્યો કે: જે લોકમાન્ય કોર્ડર્જના પ્રમુખસ્થાનપર આવશે તે જરૂર એક જગરજત જગલામુખી હાલશે; તેથી તેમણે સ્વ. ઓ. દાદાજી નીંગાજીને પ્રમુખ તરીકે પસંદ કરવાને જણાવ્યું. અને જાડુમને એ જુઝગેવડજ મોની. પસંદગી ઉતરી. નરમદારાજાઓની મંજૂરૂં વિરોધ જ્યાં તિલક મદારાજના મમદનથી કો-એમમાં કોર્ડર્જનો રાગ પગાર થઈ ગયો. ત્યારબાદ, ૧૮૭૭ માં મુરતની

કોન્ગ્રેસનો મગડો થયો અને તિલકમહારાજે કોન્ગ્રેસ સાથેનો પોતાનો સંબંધ છોડી નાખ્યો. ભારતના તેમણે વ્યક્ત નિર્ણય પરત્વે મહાપ્રવાસ કર્યો, તેમના પ્રયત્નથી હજારો મજૂરોએ-કામદારોએ દારૂ પિવાનો બંધકર્યો. કોન્ગ્રેસ લાંબાની દિલચાલ શાન્ત પડી હતી એટલામાં અચાનક મુંબઈપુરમાં પહેલવહેલો આંખ-પુટયો, જેથી આખા દિન્દૂરયાનમાં ખંખભળાટ મચી ગયો. આ પરદેશી ગોળાનો જન્મ દિન્દૂરયાનમાં થયો જોઈ નામદાર બ્રિટિશ સરકારે એ અન્દોલન ગંધ કરવાનો યત્ન રાડ કર્યો તુરંત જ લોકમાન્ય તિલકના મિત્ર, "કાળ"ના અધિપતિ શ્રીયુત આંખપેર રાજદ્રોહનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો અને તે પછી લોકમાન્યનો વારસ આવ્યો. તેમને મુંબઈના સરદારશુભાં પંદેર કરવામાં આવ્યા. તેમને પેર-પુનામાં તથા સિદ્ધગંટમાં ઝડપિયો લેવાઈ. આઠ દિવસ પર્વત તેમના ઉપર કેસ ચાલ્યો અને પરિણામે બહુમતિથી તેમને છ વર્ષની કેદ અને એક હજાર રૂપિયા દંડની સજા થઈ. આખર સજામાં ઘટાડો ન થયો પણ સાદી જેલ થઈ, અને દંડ માફ કરવામાં આવ્યો. બિની કાઉન્સિલમાં અધિષ્ઠ કરવા છતાં કંઈ પળું ના.

એ છ વર્ષની કેદ દરમિયાન આખા દેશમાં રાજનૈતિક કાર્ય શિથિલ થઈ ગયાં. નરમહળવાળાએને બાવતું હતું અને પિયરિયાં મળ્યાં એ વાળા થાડ થયો. જેલમાં રહે રહે તિલકમહારાજે પ્રસિદ્ધ "ગીતા રહસ્ય"નું લખ્યો. જે રાજ્યથી ફાજવાતમાં લખાઈ ગયું છે. તિલક મહારાજના કરાવાસ દરમિયાન એક મહાન ક્રૌંચિયક દુષ્ટતા બની ગઈ. નવારથી એમને મંગલામાં મોકલવામાં આવ્યા ત્યારથી તેમના ધર્મપત્નીએ પતિ વિયોગને લીધે અજ ત્યાગ કર્યું. કેટલું દુઃખ અને રૂળ ઉપરજ તેમણે રહેવા માંડ્યું, પરિણામ એ આવ્યું કે તેમનું શરીર લથડતું ગયું અને અંતે તિલક મહારાજના જેલમાંથી છૂટ્યા પહેલાંજ તેમનો સ્વર્ગવાસ થયો. આથી તિલક મહારાજને મહા કષ્ટ થયું. પૂર્વે જ્યે વર્ષ જેલમાંથી છૂટ્યા બાદ સહિયજના જીવમાં જીવ આવ્યો. મહાધુલની રાજવાત સહજ ચૂકાતી. તિલકમહારાજે પોતાના દેશપ્રેમીઓને અંગ્રેજ સરકારને ખરા દીલથી મદદ કરવાનો ઉપદેશ કર્યો. અને સાથે તેમણે પોતે પોતાના ન્વેષ પુત્રને યુદ્ધમાં મોકલવાનો નિર્ણય કર્યો. શ્રીમતી એનીગિસેંટ આદિના યત્નોથી, અને કોન્ગ્રેસના બંધારણના નિયમોમાં અમક સામયિક ફેરફાર થવાથી, ફોર્માલ ભારતના ભારી હિતની ખાતર તિલકમહારાજ પુનઃ ૧૯૧૫ માં લખની કોન્ગ્રેસમાં આવી મળ્યા. સુરતના મગડા બાદ નરમ અને ગરમહળવાળાએ હવે પછી ગરમ હળવાળાઓનું નેર વધતું જ ગયું. ૧૯૧૬ પછી સરકારને જે તે વાત સ્પષ્ટ સંજોમાં જાહેર કરવાનું પ્રત્યક્ષ એક પ્રકારનું પિત્તલજી બળ આવ્યું. નજરબંદીથી પમાલ મચી ગઈ. શ્રીમતી એનીગિસેંટ અને તેના બે સાથિઓને નજર કેદ કરવામાં આવ્યાં. અને તેને લીધે સમસ્ત બંધાળમાં હાહાકાર ધમાકું થયો. આ સમયે તિલકમહારાજની ખાસેથી પણ સારી આંસના જ્વલિત માગવામાં આવ્યા; પરંતુ હાઈકોર્ટથી તેમની જીવ થઈ. ૧૯૧૭ ના આગસ્ટમાં બ્રિટિશ કબિનેટે ભારતમાં અંગ્રેજ સંજના ઉદેશ્યને પ્રત્યક્ષ સિદ્ધ કરી બતાવવાનાં હેતુથી ભારતને ઉત્તર દાક્ષિણ પૂર્વસાસન-સ્વરાજ આપવાને રિસ-કર્ડ. ત્યાંબાદ ભારતમંત્રિ શ્રી મોટીચુપાદેય શાસનસુધાર ઉપર સૌને સલાહ આપવાને માટે દિન્દૂરયાનમાં આવ્યા. તે અગાઉજ સરકાર તરફથી તિલકમહારાજને પોતાના પ્રાન્તમાં

આવવાની મનાઈ કરવામાં આવી; પરંતુ મી. મોટ્ટેચુની દિલ્હીમાં મુલાકાત લવાની તેમને પરવાનગી મળી હતી; પણ તેમાં એટલી શરત કરવામાં આવી કે: તેમણે શહેરમાં કોઈપણ કેસાણે આખ્યાન આપતું નહિ. તે પછી તિલકમદારાજ પોતે સ્થાપન કરેલા દિન્દી સ્વરાજ મંચની તરફથી ઈંપ્યુરેશન લઈને વિલાયત જ્યાં તૈયાર થયા, જેને મારે તેમને ભારતસરકાર તરફથી રજા પણ મળી હતી, અને તેઓ અહીંથી રવાના થઈ હેઠ કામગીરી સુધીએ પહોંચી મથા દતા, ત્યાં વચ્ચેજ ઈંગ્લેંડ સરકારના હુકમથી તેમને આમજ વધનાં અટકાવવામાં આયા. સને ૧૯૧૮ માં ભારતસરકારને જર્મનીના આક્રમણ સુધી અમુક વિચાર કરવાનો હતો તે પ્રયત્ને દિલ્હીમાં એક ઘેર કોન્ફરન્સ ભરવામાં આવી, જેમાં દેશના અનેક નેતાઓને આમંત્રણ અપાવાં, પરંતુ લોકમાન્ય અને એનીમિસ્ટને ન મોકલાવવામાં આવ્યાં; તોપણ મુંબઈમાં ભરવામાં આવેલી પ્રાંતિય ઘેર કોન્ફરન્સમાં સરકારે લોકમાન્ય તિલક મદારાજને નોંધપાં દતા. તેઓથી ત્યાં મથા. કોન્ફરન્સમાં એવો દરાવ મુકવામાં આવ્યો કે: સૌએ સાથે મળીને પુલમાં હરેક પ્રકારે મદદ કરતી બાઈએ. તિલક મદારાજે હાથું કે: જ્યાં સુધી આપુ સ્થિતિમાં કંઈપણ ફેરફાર કરવામાં ન આવે ત્યાંસુધી મંબઈગીને મદદ કરી શકાશે નહિ. આ ઉપરથી તિલકમદારાજને આમજ બોલવા જતાં હોઈ વિશિષ્ટગડન સાહેબે તેમને અટકાવ્યા એટલે તેઓ પોતે અને તેમના અનુયાયિઓ એ સ્થાન-અજાનો ત્યામ કરી ત્યાંથી આસા થયા. ત્યારબાદ મદારાજ ગાંધીજીના પ્રમુખપણા નીએ આમની સલામાં લોકમાન્ય તિલકમદારાજે હાથું કે: જે અંગ્રેજ સરકાર દિન્દીઓને મૈત્ર્યમાં ઉઘી જમાઓ આપતી હોય અને તેમની સાથે ઉત્તમ વર્તન રાખવા બાંધાની હોય તો હું એકમેજ મદારાજમાંથી પાંચ હજાર મિષદિઓ આપી શકું છું. જે કે મને તો એથી અનેક થણી વધારે હોયે છે કે: હું જમીનદાર એટલા કરી શકું એમ છે. જે હું મારા કહેવા મુજબ ન કરી શકું તો પાંચહજારમાં નેહલા બોજા પડે તે હરેક દીક સા સા રૂપિયા આપવાના ભલિત આપણ તૈયાર છું. એટલું હતીને તિલક મદારાજે પચાસહજાર રૂપિયાનો એક મદારાજ ગાંધીજીના નામપર મોકલી આપેલ પરંતુ સરકારે તેમને આનો કંઈજ પ્રત્યુત્તર આપેલ નહિ. ત્યારબાદ લોકમાન્યને આપણ કરતા ચેકવામાં આયા. સર વેતેલાઈન ચિરોલે હન્ડિઅન અનરેસ્ટ “ભાગનીય અમીતો” નામક પુસ્તકમાં તિલકમદારાજ ઉપર પ્રજ્ઞાજ ખરાબ આલેષ મુકવા દતા એટલા ચારને તેઓ તેની ઉપર કેમ ચલાવવાને મારે હિંગ્લેડ મથા મી. સારી રીતે બહે છે કે તેમાં તેઓ કેમ ફેલી રીતે હાથે. વિલાયતમાં રહીને તેમણે રોસિસ ઈંપ્યુરેશનના અખલની મદદથી ખલજ હાંવ. કહ્યું ત્યાંની પ્રજાને, અને આમ કરીને “મજૂર મંડલ” ને દિન્દીસ્થાનની ખરી સ્થિતિ મમમલી તેમની સદાનુશ્ચિત મેળા. તે ઉપરાંત તેમણે સુલેદ પરિષદ લખા પ્રિમિડંટ વિવમનની આમજ દિન્દીસ્થાનનો મમતો રજુ કરીને વચગતીય પ્રમને આંતર રાષ્ટ્રિય સ્વરૂપ બતાવ્યું. અમેરિકામાં રેશપાર મએલા પન્ન લાક્ષણજનરાવને પણ તેઓએ ધણીજ મદદ કરી હતી. ત્યારે લોકમાન્ય હિંગ્લેડ જ્યાં નૈયાર થયા દતા તે વખતે હિસેબરમાં જરાનારીરાષ્ટ્રિ મોન્-એનવા પ્રમુખનરીએ તેમને જનંદ કરવામાં આયા દતા, પરંતુ તેમનાયરી શેશાય એનું ન દોડાથી તેમને એ મદાવણો અસરીકાર કરેલ પાપેલ આ વેરે પણ

શ્રાવણ, આશા રખાતી હતી કે તેઓથી નાચપુરની સંવેશના પ્રમુખ તરીકે ચૂંટાશે.
પરંતુ દુઃખચેષ્ટા વલ્લિયસિ ! કોન્ગ્રેસ મેધાને તેમની અધ્યક્ષતાનું સૌભાગ્ય-
પ્રાપ્ત થયું, અને આમણા દેશના હૃદયસ્પર્શક, પ્રજાના પિતા, ભારત પ્રજાની આંધળાં
આંખ જેવા લોકમાન્ય ગેતા, સ્વતંત્રતાના એ સર્વ ભગવાનુત્તિશક્તિના પોતાની ૬૫ થી
વર્ષગાંઠના ૮ દિવસ પછી અંત ૩૧ થી જુલાઈથી મહાભાગ રાત્રિએ અરાધ્ય ૧૨
ઉપર ૫૦ મિનિટે પોતાના આ હર્મકેત્ર ભારતવર્ષને નિસ્તેજ કરીને હંમેશાને માટે
આ પાપિ પૃથ્વીમાંથી અંતર્ધાન કર્ય. જ્યાં હાય ! તેવિસકથાટ દિન-દવાસિઓની સાથે
પોતાના બે પુત્ર તથા બે પુત્રિકાને અને સ્નેહી-સગપણિઓને અનંત શોક-દુઃખ-
સાગરમાં રહતા મૂકી આજ્ઞા થયા લોકમાન્ય તિલક ! જે અમે રાજ્ય રામચંદ્ર
ભગવાન કૃષ્ણ, શ્રી શંકરચાર્ય અને જીહ્વે, જે અમે પ્રતાપિ પ્રતાપ અને શ્રી
શિવાઈને આવી પદ્મીના સમયે જ્યુ નર્યી જુલી શકતાતો, તમેજ ભારતપ્રજાનું
હૃદયમાં બજારડેલી રાષ્ટ્રિય ભાવનાઓ, ભાવિસ્વતંત્રતાના વિજયગાનમાં, લોકમાન્ય
તિલક ! તમારા પ્રાતઃસ્મૃતિય કર્ણપવિત્ર નામની કૃતતતાપૂર્વક યાદ કરતી રહેશે.
“ હર્મકેત્ર ” પરથી અનુસાર.

લેખક: શ. ના. દ. પટેલ.

તિલક અવસાન.

સોરઠા.

શીરંદે આવી સાથ જોગણીએ કિતેરની;
નમો દિંદો બાજુ તિલક અસ્તાચળ લાખી. ૧
ઉચરો પાંડો મુરે સરિમથી બળ હાવશે;
મયો દિંદો પૂત્ર પાંડો ફરી ના આંખશે. ૨
નલ મંડળનો નાથ સોળ કથાથી જોભનો;
આજે પાડી રત્ન તેજસી તોરે ખમે. ૩
તાજ વગરતે રાજ મયો સિદ્ધ મહારાષ્ટ્રનો;
રહતાં મૂકી આજ દિંદો બાણુમાં અરે. ૪
મયો દિંદો દીર નરે જયું ભારત તારે;
મગન મગવને વીરે લાંબી યોડે વલ્લ મનો. ૫
મગવું દિંદુરતાન બીજજુ જેના અગને;
હામે છે વેરના આજે તેડ અવમાનથી. ૬
મગ દીવતું ભાસ ગોરવું ભારત તારે;
તેજસીન બનું દાય ! સ્વેચ્છાતાં તિલક દવે. ૭
તરી દિંદો પાંખ ફળફળતું પૃથ્વી પામું;
મરે બનીતે રોકે ચોધારે રહતાં પ્રજુ. ૮
મૂકી બળમાં નામ ધામ પ્રજાના તું મંપા;
દરવા પૂં દાય રજું અપૂં આંદી જે. ૯
દરવા દલને ભાગે બાલ અગે નિષાદીયો;
બરી દિવ દરવારે દિંદ દાઢ મેજુવમે. ૧૦

અને તેરથી એક એકે પકડે મારો કે, તે જિવારી એક ! રામ ! કરતી પડ્યા
છાને ભોંપપર પડી. પડતાં પડતાં તેના નિષ્કર પનિકે પાછી ઉપરથી એક દોઢા
લગાવી દીધી. અંધારામાં લેટ શિવપ્રસાદના દોઢામાં ન આવ્યો.

શિવપ્રસાદે મરવા જેવી થઈ અંધેલી બેઠીને પુનઃ જાણ મારીને બેઠી કરી, અને
“ નીકળ પાપિણી-આગ ધરમાંથી એકવાર બાર નીકળે, નીકળે છે કે મારા મરમાં આવ્ય
લિએનું કામ નહિ જરી કે ” કહી બરડામાં ફેરવી પ મુક્તિએ લગાવી દીધી.

“ સુલકીએ મહા પરાજે રડતાં રડતાં કહ્યું “ નાથ ! આજ તમને આ શું થયું છે
જગ વિચાર કરે. નીકળમાં આવી જઈ તમે આજ શું શું કહ્યું છે, અને વળી કે
કરવા તૈયાર થયા છો ! ”

શિવપ્રસાદ: “ કું જો કું શું તે દીકર કું શું. નીકળે મને નહિ પણ તને મારે
છે, એ નીકળમાં તે શું કહ્યું તેની તને અત્યારે ખબર નથી પડતી. તારે જો જવત
મટેનું દોષ તે શું તારે આગ ધરમાંથી લાગને લાગ આવતી થા. ”

“ વિચારો, કહો વિચારો, કું અવસ્થ તમારી અત્યાર પાવન કરીલ-પણ પાવનર્થ
પરતારોના ! ” સુલકીએ આજી કહતાં કહ્યું.

શિવપ્રસાદ “ અરે ! હર થા, અંધાળવળી ! શું તને મેહાનની પળું નિક નથી ? ”

એ સાંભળીને સુલકીએ કંઈ પણ બોલ્યા કર્યા વગર ધર બાર નીકળી ગઈ. ધરમાં
એક દિવે આંહી આંહી સળગી રહ્યો હતો, એ પણ આ પહે ધરમાંથી એકાએક લડમીને
અપમાનિત થઈ આવી હતી જોઈ એકવાર મરે. શિવપ્રસાદે તેને સળગાવવા બહુ
વજામાં માર્યા પણ એ દીલેલે મેતેલે ખરે પળું સળગેલ નહિ. ઉપરે ધરમાં એમને એમ
અંધારામાં પચારી કર્યા વગર સાંભળે દાંડિયા પાલી બીંતને અંદેલીને જેથી રહી-રહી રહી.

આ એક પ્રકારનું સમજ છે. શું સુસિદ્ધા પ્રાપ્તિ દિવસ બદલે તો ને એમ બધું ? એ એકદમ સુસિદ્ધા ! બહારી સુસિદ્ધા ! કદીને ખૂબ ખાલી ઉઠેલાં પશુ કંઈ ઉતર ન મળે, કેવળ બહારી સુસિદ્ધા એજ સબ્દ આખા ધરમાં ગુંથી રહ્યો.

હજી ચંતાની સાથે ચારે બાજુ નમ્મર કરીને તેણે બોલ્યું કે : " ભોલપર લોટ વેરાયે છે." એ એવું કારણ મોઢી રહ્યો હતો એટલામાં કાઈએ બહારથી અડકીનાં બારણાં દસેસાં દોપ તેમ સાંગવાથી ચીવડસાદે પૂછ્યું : " કોણ ? "

સબ્દ થયો : " હું. "

શિવપ્રસાદ : " જે દોપ તે અંદર ચાલ્યા આવે. "

એ સાંભળતાની સાથે શિવનારાયણ (શિવલક્ષ્મીને પતિ) ધરમાં આવ્યો. શિવનારાયણને જોતાની સાથે શિવપ્રસાદ એક જાળકની મારફત પુરકે પુરકે-ભોરભોર જોડાં ખાસુ ઠાડતો રાઈ રહ્યો. તેણે તેને રાતની બધીએ કર્મકથા કહી સંભળાવી. એ સાંભળીને શિવનારાયણે કહ્યું : " દવે આપની શી મરણ છે ? આપને શાની કમળ છે ? આપ એકલા બેઠા બેઠા શાના મનોરથ કરે છે ? "

શિવપ્રસાદ : " હું ચાહું છું : કેવળ બહારી સુસિદ્ધા. "

શિવનારાયણ : " તમારી એ વાત તો દવે બદલે ધણીજ અસંભવિત જોવી જાય છે. એ અદર્શ પતિ-બાળિ પરાયણ સતી જે તમારે માટેજ લોટ સેવા મધ હતી, તેને તમે બલિચારિણી કહી ! પછી એ કમીરીતે દેહ ધારણ કરી શકે ? એ અદર્શી દવે સ્વર્ગમાં હશે તમારા વંસવર્માં દવે તમને એ બાધ કરવા નહિ આવે કેમ ? "

એ સાંભળતાની સાથે શિવપ્રસાદ " સુસિદ્ધા સુસિદ્ધા કહી પોતે મકનો બહાર નીકળ્યો. તેણે મહોંસાના ફૂલ કુવા અને વાવ રોષ-તંપાસી લીધા પશુ સુસિદ્ધાની સાસનો કંઈ પતો ન લાગ્યો. છેવટે યાદીને સાંજરે મેર મેળા ધરમાં કાઈપણ માણસ ન દોવાયો, આખું મર તેને ખાંચા ધાવા સામુ. એ જરૂને ખાટલામાં પડ્યો.

ખાટલામાં આગોટતો આગોટતો તે સુસિદ્ધાના સ્વરૂપનું ખાન કરવા લાગ્યો. તેની મોઢી મોઢી પાંતોને કાંબળાને મેલેયે માથે આદર યોજીને ટસકું લેતા લેતા રોવા લાગ્યો. પશુ ત્યાં કેવળ સર્વજ્વાલક કમર અને આસનના નક્કરમંડળ વચ્ચે ખીંચી કાણુ દોપ ?

માણસને અમુક પરતુ દાયથી તથા પછીજ તેની કિમ્મતની અમર પડે છે. પાછળથી જ તેની તરફ-ઉપયોગિતા જણાય છે. એવીજ રીતે મરી ગયા પછીજ માણસની હરે થાય છે. દાય ! એ જો તેની એક છબી પશુ પછાતી રાખી. હોત તો ખાંચા કામ આવત. અમર હોત તો કેટલાક લોકો દહે છે તેમ તેની જોડી પજી કામોશિનની શાળાઓમાં ઉતરાવત. દરિ દરિ ! દવે તેનું કેમ થાય ! હે ભગવાન ! જરી કથા કરીને જોતું એકવાર સમજામાં પશુ તેનાં દર્શન દરવે તો હું તેનાં મૂળ હાથપરની દર્શન કરી લઉં. એ તેને કેટલી દુખા કરી, મારી-ટાપી, પજુ દાય ! એ તો મરી અંધ ! ઉંધર ! ત્રેતા બદલે જરાવર કમંદુળ આપ્યું આપ ! "

શિવપ્રસાદ અને સુને બહારી જનનાં એકલપ વિકલપ કરવા લાગ્યો. તેણે વિચાર્યું : " જો દવે એકવાર સુસિદ્ધા મળે તો હું તેને કહી દઉં કે જો દવે હું હાથ પીવાનું દમેશને, માટે કોડી ૧૩૦ પુ. દાય ! જો એ એકવાર સમજામાં જણાય તો ! "

આચ વિચારે કરતો કરતો ચિવપ્રસાદ આંખે બંધ કરીને ઉપવાનાં કાંઈ મારવા લાગ્યો, આંખે બંધ કરતાની સાથેજ તે સ્વપ્નમાં સુષિલાને જોયા લાગ્યો. તેણે જોયું કે: સુષિલા એક મેઘ કપડું પહેરી ધીરે ધીરે તેની પાસે ચાલી આવે છે. એ સ્વપ્ન ચિવપ્રસાદને મનુજ મીઠું લાગ્યું. તેને સ્વપ્નમાં આવ્યમ પડવા લાગ્યું કે: એ સ્વપ્ન જોઈ રજો છે. એણે મનુજ જોઈથી આંખ દબાવી દીધી. કંઈકુ કે: રવેને સ્વપ્ન બંધ થય નમ ! ફરી ચિવપ્રસાદે જોયું કે: સુષિલા તેના સ્વપ્નમાં આવીને ઉભી રહી છે. આથી તેને મનુજ આનંદ થવા લાગ્યો. પછી સુષિલાએ ચિવપ્રસાદના માથા ઉપર પોતાનો દાથ માર્યો. આથી સ્વપ્નમાં પણ ચિવપ્રસાદના સરીરનાં યોગ્ય મનુજ થઈ ઉઠ્યાં ! પછી તેણે જોઈથી સુષિલાને દાથ પકડીને કહ્યું: “હું હવે તને નહિ જવા દઉં. હું જાણું છું કે: હું સ્વપ્નમાં છું, પણ હવે આંખ નહિ ઉઘાડું. વ્હાલી ! તું મને મળીને એકલી ક્યા ચાલી મર ! તું ખરેખર સતી છે ! જનિ તમને જનું નમને પાસં કે ! આલી મર કે !”

સુષિલા: “કંઈએ નથી મર. જુએને, આ થુંદું તો તમારા સ્વપ્નમાં ઉભી છું !”

ચિવપ્રસાદ: “મરે, આતો ખોડો સમજાનો રેખાર છે.” સુષિલા: “ના, ના, આંખે તો ઉઘાડો ! આચ સ્વપ્નમાં તો જુએ !”

ચેતા ચેતા ચિવપ્રસાદે કહ્યું: “પાછી મને તમને નાથી મળે કે ! આવી નિર્ભ !”

સુષીલા: “પણેખર ! તમારા સમ, હું નહિ નાથી મળે. તમે જરી આંખને ઉઘાડો.”

ચિવપ્રસાદ: “સેત્યારે, જોઈ દેવ વ્હાલી હવે હું આંખ ઉઘાડું છું.” એમ કહીને તેણે જોઈથી સુષિલાને દાથ પકડીને આંખ ઉઘાડી દીધી. તેણે જોયું કે: નજર સ્વપ્નમાં ખરેખર સુષિલા જ છે. ચિવપ્રસાદ આનંદથી વિફળ જની મળે. સુષિલાને કદપ સાથે ચોવી દારિતે દારિતે જોઈથી: “હું પારતો દતો કે: હું આત્મદત્ત કરી. મનેનમ પણ મારા કર્મ કરતાં જાત્ર ઉજાગી નીકળું.”

સુષિલાએ હાંસ વચ્ચે કહ્યું: “આરતી કદપ દત્ત એનું કુર્મ હું કરી ન કઈ. આ સરીર આ નથી, એ તમારું છે. તમારી આચ વચર હું કઈ કરી શકું એમ નથી. તમને અરેજા પ્રાણ હું કેવી રીતે લગ શકું ? આ કાચ તો મારા કથની છે. કદે ? ખરીને ?”

એ સંત્રાણને ચિવપ્રસાદે તેને એક સ્નેહ ચૂંબન કરીને કહ્યું: “તુ અત્યારસુધીનાં સતી !”

સુષિલા: “આંખે દારિતે વચમાં છૂપાઈ રહી હતી. હું તમારી દાર કોડવાની સખત પ્રતિજ્ઞાની જ રાદ જોઈ રહી હતી. તમે આત્મચરણીક સંકષ્ટ કર્યો, અને હું તેજ વખતે મદાર નીકળી આવી. પછી ! પછી ફરી પાણી મદજુ ક્યું ” પછી હું થયું ! એ વાંચે પોતેજ વિચારે ફરી જોઈ.

વચ સુષિલા ! આ મરિતો સદૃષ્યોચ તે મંદામાં હું એકલો જ ફરી

મારકોનીનું માહાત્મ્ય.

આજે અમે વાંચકાને સાત સમુદ્ર અને તેર નદીઓની પાસે લઈ જઈ, રહેલ કુશલતા માગીએ છીએ. “કર્મવીર” ના વાંચકાને દિલ્લિસ્તાનના અનેક મહા-પુરોહિત અને સનારીઓનાં તેમજ પરદેશી વીર પુરોહિત તથા વીર નારીઓનાં હૃદયને ચરિત્રો વચ્ચેના પાયાની ઇચ્છા છે તેમાં આજે જે મહાપુરુષનું હૃદયનિર્મિત લખવામાં આવે છે તે તેઓને વાંચવા લાયક હોવા સાથે તેમને તેમાંથી ઘણું શિખરવાનું મળે એમ છે. એટલું જ નહિ પણ તેમને કર્મજી માગે પ્રેરે એમ છે. આશો, આશો. વાંચક બધુઓ! આજે આપણે છંદોલી દેશના બોલોઆ નગરમાં જઈએ. લુગો, આ મુન્દર ગાદિયામાં એક એકવિંશ વર્ષના યુવક શું કરી રહ્યો છે? તેની રજાએ અનેક ઓળખેલા પડ્યાં છે. શું તમે જાણી શકો છો કે એ યુવક કોણ છે અને તે શું કરી રહ્યો છે? સાંભળો:—

એ યુવકનું નામ મારકોની છે. તે પોતાના પિતાના આ બગિચામાં એક એકી પરતુની શોધ કરી રહ્યો છે કે જેથી થોડા સમય પછી સંસારને તે શક્તિ કરી દેશે! તે પિતાની મુશ્કેલી ઓળખેને રજાએ રાખીને એકે ઉલોગ કરી રહ્યો છે કે કયા પ્રકારે મર્ત્યતલી થોડા ઉપર રાખેલી શ્વાતુની ચાદરમાંથી અને જમીનમાં દરિયા પાતુના કદકામાંથી તથા નીચેનાં તેના બધા મિત્ર તેને દિવાનો (અડિ) સમજતા હતા અને કહેતા હતા કે આ શોધબોળનો જોયો વખત કયા જરો પરતુ કોણે જાણ્યું હતું કે એક દિવાનો ઉત્સાહી યુવક, એજ શોધ બોળથી એક એવી શક્તિ મેલા કરશે કે જે શક્તિ મનુષ્ય માત્રને માટે પરમ લાભદાયક થશે. જે આકાશમાં અદ્ભુત થઈને, વગર સ્પર્શ કરે જ, સમુદ્રના મધ્યમાં ફળતા વદાણુ-સ્તંભોને ઉદ્ધાર કરવામાં મદદ કરશે, જે સ્તંભોમાં કંઈક કરી નહાસતા જુનીઓની શોધ બતાવશે, ચતુષ્કોની જુની વાલી એક દેશજીથી બીજે દેશજી પહોંચાડશે અને જે સ્તંભોના પ્રવાસ કરતા પ્રવાસીઓને દેશ દેશાન્તરન સમાચારો પહોંચાડશે. મહાપુરુષ મારકોની! તને ધન્ય છે! તહે તારા નામને અમારું કહે છે! ભારત વર્ના શીમંત યુવક! મોજ, જોખમાં પડી રહી સંભળજો, દુરધર્મી શા માટે કરી રહ્યા છો? ઉઠો! બચત આજો! અને મારકોની શું કરે છે તે તરફ આ-આપો! શીશુત જગતમાં ખ્યા નામના એક દિલી ઉત્સાહી પુરુષ અને દિકાને પ્રવાસે જતા હતા. તેમણે “સરેપતી” નાં લખ્યું છે કે:— જ્યારે હું સ્તંભોમાં બેસી વિલામંતથ અમેરિકા જતો હતો ત્યારે જરમની અને કાન્સ વચ્ચે મોરોક્કોના વિધવામાં અગડા સર્વ રહ્યો હતો અને સ્તંભોમાં ચોક્કસ સંજોગો વિરુદ્ધ બળવાનો આરંભ થયો હતો! આ સરે મમાચાર સ્તંભો ઉપર કોણે પહોંચાડ્યા હતા! એ તેજ શક્તિ હતી કે જે મારકોનીએ તેના કરી હતી. બોળબોળમાં પ્રવાસીઓની મોટી બીડ યંત્ર રહી હતી તેનું શું મારણ? તેનું કારણ સાત એજ હતું કે ત્યાં વાપરલેલ ટેલેગ્રાફી (તારનાં, તારકાં વગર) ના વાપર દારા અપાતાં સમાચારો વાંચી ગેલગાવવામાં આવતા હતા, તેઓ ન્યુમેક

અને લાંબાની તથા જરમની, કાન અને ચીનથી આવેલા મમાચાર મંજગાવતા હતા.

• વળી સાંજેનાં લાંબાની કેનેડા જાનાર મોન્ટ્રોપ્સ (Montrops) નામક સ્ટીમરની એક ઓરડીમાં એક ન્દાનું પત્ર એકવચ્ચમાં આપ્યું હતું. તે અદ્ભુત પત્ર એકાએક "હ્યુ હ્યુ" અવાજ કરવા લાગ્યું. તેના ઉત્તરમાં ઓરડીમાં બેઠેલા માણસે પશુ "હ્યુ હ્યુ" અવાજ કર્યો. શું તમે જાણી શકો છો કે એ માણસે શું ઉત્તર આપ્યો? એ માણસે ૧૦૦ માણસ જેટલું વંચાણે આપડેન્ડને પ્રાનારે જોડેલા વાપરવેચ ટેપેમારી રેશન ઉપર ખર્ચ આપી કે: "અમે ખુશીમાં છીએ. કદો, શું કહેવા માગો છો?" આદ્ય કહેવામાં કંઈ પણ વચન સાચો નહિ, મનુષ્ય એક ઓરડામાંથી નીકળી ગયા ઓરડાનું ધારણું ઉધારી વાળવિન કરી લીધી. થોડીજ પગમાં જવાજ આપ્યો કે: "તપાસ કરો, તમારી સ્ટીમરમાં બેઠીને ખુની હાકલર ફિપન અને મિસ કિનેવી ન્દાસી જ્યાં તે નથી?" તુરંજ ઉત્તર વાગવામાં આવ્યો કે: "મને ખંદિ છે કે સ્ટીમરમાં તેઓ છે." આદ્યો જવાજ મુજબ પછી શું બોલ્યો? આરે તરફથી તારો આવવા જવા સાચા. ધડોળથી અને કેનેડાથી પણ તાર પર તાર જુદા સાચા. મનમની વાત તે એક દલી કે એ જમને હાકલર ફિપન પોતેજ તારના પત્ર પાને તેણે બેઠા કેડનની, માથે વાળવિન કરવા દયા. હાકલરે પત્ર મેળવ્યું કે, "વાન! આ અતિ અદ્ભુત પુરાર્થ છે." તેને મિથાગને થોડીજ ખર્ચ દલી કે એજ અદ્ભુત પગલું લેનો શકુ શન પડશે? ખરેખર તેમજ પડ્યું. એજ જંગની મગ વડે ખુલી હાકલર ફિપનને અને મિસ કિનેવીને જાકલમાં આપ્યાં હતા.

ધામ મિ. મારકોનીનું ! તેની કુદિનાં અમૃત-રૂપ આ સ્ટીમર ઉપર અમર હતો, અર્થાત્ આ સ્ટીમર ઉપર ત્રાપરલેસ ટેલેગ્રાફીનું યંત્ર હતું. સ્ટીમરમાં કુદીને ચાર તરફ ખબર મોકલી દીધી. થોડી પળમાં જ કટલીક સ્ટીમરો થોડે વેગે હલી તેમણે ખબર મોકલી કે "શલભરો નહિ ! અમે આવી પહોંચીએ છીએ." અંસ, પછી પૂછતું હતું ! થોડાં વખત માં જ કટલીક સ્ટીમરો આવી પહોંચી અને મિ. જામન તથા તેની સાથેના ઉતારાઓને બચાવી લીધા. તેમજ તેઓને ત્યાં જવું હતું ત્યાં લઈ ગયા. આ પ્રમાણે એ વાપરલેસ ટેલેગ્રાફી યંત્ર અનેક માણસોના જીવ બચાવ્યા છે. બે એ યંત્ર ન હોત તો તેમનો પતો પશુ લાગત નહિ કે તેઓ કેમાં ગયા ? હાં તો સમુદ્રના અતલ જળમાં જ તેમના કિમતિ દેહ જળજનુઓના ભોગ થઈ પડ્યા હોત ! કર્મવીર મારકોની ! ત્હારો ઉપકાર સૂચાવ તેમ નથી !

એ વિચિત્ર તારમાં એવી કદ વિચિત્રતા છે કે જેથી તેમાં એવી અદ્ભુત શક્તિ ઉત્પન્ન થઈ છે કે યુક્ત બિલકુલ સરળ અને સારી છે. હા, ભોવામાં તે બહુ ટુંચચણ ભરેલી માલમ પડે છે પણ તે સુચવણ ઉપલવામાં અને તેનો ઉપયોગ કરવામાં સુધિનું કામ છે. નેત્રદાતા સર્વનાં કિરણોનો પ્રકાશ બેવામાં જટલી વિચિત્રતા ઉત્પન્ન કરી વિચિત્રતા આ યંત્રમાં છે. કરોડો માણસ વેગે દોવા છતાં સર્વ જેમ આકાશ દ્વારા પોતાનાં કિરણોનો પ્રકાશ આપણા તરફ ફેંકે છે, અને નેત્ર તે પ્રકાશને પકડી લે છે. તેજ પ્રમાણે તાર વગરનું એક યંત્ર ખાસ તરંગો (કિરણો)ને આકાશમાં ઉત્પન્ન કરે છે, અને બીજા યંત્ર તેને પકડી લે છે. ઇ. સ. ૧૮૮૭ માં વૈજ્ઞાનિક વિદ્વાન પ્રેડિસર દરે એવું બતાવી આપ્યું હતું કે : વિજ્ઞાની ગિલ્બર્ટમે, આ પ્રકારની સ્ક્રીન (કિરણો)ને આકાશમાં પેદા કરે છે, પરંતુ તેનો સોધ કરી ઉપયોગમાં લાવવાનું મિ. મારકોનીના જામનમાં લખ્યું હતું. તેમ ન હોત તો મિ. દરને જાનાનુભાવ અંધારામાં કેમ પડી શકે ? તેણે વિશેષ શુદ્ધિ આપી, ત્રાપરલેસ ટેલેગ્રાફી કેમ સોધી કઢાડી નહિ ! વિજ્ઞાનીને કેને વરમાળ ઉપરોપે છે તે કેમ કહી શકાય ? આ વિષય સંબંધી અનેરૂંક વાતો બીજે પોષ્ટ પ્રસંગે લખવામાં આવશે. હમણાં માત્ર મિ. મારકોની જેવો વિચિત્ર મનુષ્યના સંબંધમાં જ કહેડ લખવામાં આવે છે.

મિસ્ટર મારકોનીની માતા આદરિશ સ્ત્રી હતી અને તેનો પિતાં હોસિયન હતો. જ્યારે મારકોની ૨૧ વર્ષની ઉંમરને હતો ત્યારથી તેના મનમાં એવાજ વિચાર ઉત્પન્ન થયો હતો કે વિજ્ઞાના તરંગોને તારના કામમાં કેવી રીતે લાવવા ? પહેલાં તેમણે એક ઓરડામાંથી બીજા ઓરડામાં ખબર પહોંચાડવાનો પલ્ન કર્યો. ત્યારપછી પોતાના પિતાના એક બગિચાના ઉકાચી બીજા ઉકાચી ખજા પહોંચાડવા લાગ્યો. અનેક પ્રયત્નો કર્યા પછી ઉપર તે ફોલ્ડમંદ થયો. મારકોનીએ કીધી વધારે મમ તો તે વખતે કશું કે જે વખતે તેણે બનાવેલાં યંત્રો વિજ્ઞાનીના તરંગોને પકડી શક્યા. બસ, એ યંત્રોમાં જ ખુબી હતી. અનેક પ્રકારનો ઉદોગ કરીને પણ તેણે વિજ્ઞાનીના પ્રવાહને પકડવાનું યંત્ર બનાવ્યું. અદિજ એની ફોલ્ડ માફ વિજ્ઞાનીએ તેનાં ઉદ્યોગમાં કશું હતું કે વીર ! પલ્ન કર ! પલ્ન કર ! રત્ન મળશે ! તેણે તેમ કહ્યું કે અમૃત રત્ન મળ્યું !

મારકોની, કંઈ માત્ર વૈજ્ઞાનિકને નહોતો, ધારણકે ધણી વિજ્ઞાનવેદી માત્ર વૈજ્ઞાનિક હોય છે, 'મારકોની' તો વૈજ્ઞાનિકની સાથે સાથે વેપારી પણ હતો. ઇ. સ. ૧૮૬૬ માં તે ઈંગ્લેન્ડ ગયો. ત્યાં તેણે રેલ્વેથી શોધખોળ કરી. ત્યાં તેને એવી સફળતા મળી કે તેણે બીજા બૂનને વિષયે વાપરમેન ટેલેગ્રાફીનું પેટન્ટ મેળવવા અરજી નોંધાવી.

આ પુતાન પ્રાપ્તો ઉદ્યોગ પ્રમુખિયેના સુખ રહસ્યને અગ્રણી લેવામાં ધણેજ પ્રયત્નપાત્ર અને શિક્ષાપ્રદ છે. તેને ખાતરી હતી કે, જે મહાન મૂંઝવણની તે શોધ કરતો હતો તેને તે અવગત શોધી શકશે. તેણે ધણાં વસ્ત્ર સુધી સતતવિષય સખત પરિશ્રમ કર્યો છે. અનેક વખતે નિરાશ મળવા છતાં પણ તે દાર્પો નથી. તે તો આવગને આવગ પોતાની શોધખોળ આપુ સંખેનોજ હતો. તે કદી પણ નિરાશ થયો નહિ. તેથીજ આને પરિજ્ઞાન એ આવ્યું છે કે તેનો પ્રયત્ન સફળ થયે છે. તેની આશાનાં ઝગમગાં કિરણો વિજ્ઞાન અનેક ખુલ્લામાં પ્રકાશી રહ્યાં છે.

ઈ. સ. ૧૮૬૭ ના આરંભે માત્રમાં મહાપ્રાપ્ત મારકોનીએ સંવનના સેવિયત્વનીના મેદાનમાં, આર મેલના ઉદામાં વાપરમેન ટેલેગ્રાફીને અંદોલ મોકલ્યો. આ પ્રયોગમાં સંકે-
ળતા મળા અનેક સેકેન્ડે આ પ્રયોગની ખતરી કરી. પરિખના કુદિયાન મેદાન પછી
અલ્બી સીપુ કે: ખરેખર, આ એક મહત્ત્વ અને નવિન અદ્ભૂત શોધ છે. ઇ. સ. ૧૮૭૨
માં મિસ્ટર મારકોનીએ યુરોપ અને અમેરિકાની વચમાં એ પ્રકારે તાર મોકલ્યા.

જ્યાં વિષય વર્ષમાં તે એ (રોડમાં વમરના) તાર વંચ વડે બેઠાને અનેક શાષક
થયા. આજમાત્ર તે ખબરી નથી સીમરો ઉપર એજ વાપરમેન (રોડમાં વમરના) તાર-મંચિ
મોકલવામાં આવે છે. એ તાર વંચ વમરની સીમરોજ નજામી મળાય છે. વાત પણ ખરી
છે કે વખતે હરિયામાં સીમરને કંઈ અકસ્માત નરમે તો ત્યાં તેનો પ્રભુ બેલી રા
મારકોનીનાથું વંચ હોય તો મને ત્યાંથી ખરદ અડી પડેલો, સીમરના એ ઉમા ઉપર એ
તાર મોકલવામાં આવે છે. તે વખતેને બેઠાવમા એ તાર નીચેની એક મારકોનીમાં મોકલવામાં
હોય છે. તેમાં વંચ બેઠેલું હોય છે તે વડે તાર મેલવા છે અને મોકલવા છે. અહીં વંચ
સાધારણ તારના વંચ જેવુંજ હોય છે.

ત્યારે તેનાજ વિચારમાં પરેડો જણાય છે. હિંદુસ્થાનના બહુમતીના લોકો પેડે તે શેઠે કામ કરી વધારે બાળકાંડ કરનાર બની. બધારે તે કાઈ કામ પુરું કરી રહેશે. ત્યારેજ સમસ્ત વિધને તેની બગર પડશે અને ત્યારેજ સમસ્ત સહિત થશે. ભારતવર્ષના સ્વાર્થી શ્રીમંતો ! તમે ખોલો કલકાડો, ભેડો કાઢો. બીજા ગમે તેવા કારખાનાં કાઢો અને તમારી ત્રીજેરી બજા. પણ તે મહાત્મા મારકાનીના ઉલોગની તલનામાં કદી પડ્યું બહિઃ આવે ! દેશનું કિત ધમ્મજનાર દેશકિર્તીથી મહિતો ! દેશનું કિત સાધવાનાં જોડાં સાધેના છે તેની પાછળ ખંતથી લાગી જવો ! આકાશ છોડો ! સમસ્ત રાંધો ! મતલ ઉલોગે વળવો ! તોજ દેશનું કલ્યાણ છે ! દેશના પુલક થોડું ઘણું લલકીતે ગમે તેવી નોકરીની પુલકીમાં પડી જાય છે અને ત્યારે જુવો ત્યારે નિઃશ્વાસ નોખતા જણાય છે. તેમણે પણ મિ. મારકાનીનો કાંબો લેવો જોઈએ. શ્રીમંત પુત્રોએ, તો, આંખો આંખો દેશકિર્તીનાં મહત્વનાં કાર્યોમાંજ રાતદિવસ ગુલાબું લોઈએ કે જેથી તેમનું નામ પણ એક દિવસ તરેણું ઉલોગી મારકાનીની પેડે સમસ્ત વિચાર પ્રસિદ્ધ થાય અને તેમની શોખી અને કાંડો ઉપર ઉપકાર થાય.

ભારતજન-અમદાવાદ.

૩

હાલમાંજ રામચંદ્ર મદલા.

સેવાના સન્માર્ગ.

(મદદનાતા.)

આવો વીસ જનકિત તણા કાર્ય ખંતે ઉપાડી,
કણે કેઈ તિમિર સપથું દેશમાંથી નિવારી.
દુખી દર્દી સરજ દિલનાં ભાંડુઓને નિહાળી,
સેવાકૃતિ ઉર જગવીને નોખાએ દર્દી ઘણી. ૧
મોટી રૂડી પરજ જગમાં યાનપિપાસુ કાને,
પૂરી રીતે સકળ જનને પાછને યાન આપને;
લિસા મગી ઉદર ભરતા દ્રવ્ય વિનાં જતો બે,
આમિ કેસ સરજ રસતા સ્ત્રોમને ઘણવીએ. ૨
વસ્ત્રો વિના નગન ફરતાં આખણાં ભાંડુઓને;
કુક્તિઓ સૌ ઉત્પતિ તણી ખંતથી સાંખવીને;
નિરાધારી પરિસ્થિતિ જમી, ઉલટાવી અમલી,
આપી દેએ સજાજમીએ એવી શિસ્ત અમલી. ૩
લિસા કેસ નબળાં કામને કોડી માખી,
શિસ્ત કેસ અમળ સૂળણ પાડ ચોદિશ આપી;
દુખો દર્દી સરતથુમિનાં મુખમાંથી ઉઘાપી,
મુખે નેરા સખળ રસતાં સવને શો જતાવી. ૪

“ખાવરીલીયા” સાન્દરજ, જલ્દય: ૧૯૭૬. ૩. મીતારામ બે. રામી.

પોઈ એક સુપ્રસિદ્ધ ગોરાસાહેબે લખ્યું છે કે : દાકાની મસખત, હાથમાં બંધને લેવા ત્યાં મનમાં સ્વાભાવિક એવો પ્રશ્ન પેદા થાય છે કે : “આતે દેવ લોકોએ વળી દશે ?” એને લેવાથી મનમાં ખરેખર એવજ થાય છે કે : આ મનુષ્યકૃત કારિગરી નથી. માણસ જાત કાળોતરેય આતું કુંદર હાથ હાથથી કદી ન કરી શકે.

“હા ! ચોર દાથ આપ્યો ખરો !” બહુજ સોખા વખતની વાત છે. દિનકુ રનાના એક ઉજાડ લાગ્યા એક જુપડીમાં એક અંધજન પડાદર સ્ત્રીનો હતો, તેવામાં મધ્યરાત્રીની વખતે તેની આંખ ઉપડી ગઈ. તેણે જોયું કે : બીંતમાં એક મોટું માખડ પડ્યું છે, અને તેમાંથી ચોરના ટાંટિયા સંકટતા જણાય છે. સાચી રીતે જરાખરે છુપે ડીમાં તપાસ કરતાં માલમ પડ્યું કે : મ્હારા વ્હાલા ક્યારાએ જુપડીને પેદાન જેવી કરીને, સોઈ કરીને, જે હાથ આપ્યું તે જાણે નામ છે. પણ દરેક તેઓ મધાપ, તોમી જાપ, તે પહેલાં એક ઉછા ચોરને છટકી ન્તો જોઈને સાહેબે તો જોઈથી તેના ટાંટિયા પૂડી લીધા અને જોયા : “હા ચોર દાથ આપ્યો ખરો.” અને તેને જુપડીની અંદર જેમણે લોખા સાથે બહારની જાલુથી પણ પોઈ જેવતું હોય તેમ જણાવ્યું. પતંગના જેવની માફક ચોરની ગિયારાની જેમમતાણી થઈ ! પણ અરે ! રામ રામ રામ રામ ! જોનજોતામાં સાહેબ ગિયારા પોતાના હાથમાં ટાંટિયા સહિત ધમકાઈ જઈને જોવપર જમડી પડ્યો. બહારથી જેમતા ચોરને આખર ગાયુ કાપી લઈને માથા વગરતું લોલીથી ફાંટતું સરિર જોતાંથી અંદરની જાલુ બંધેલી રહ્યું ! આથી સાહેબ પડ્યા તો પડ્યા પણ લોલીથી જીવ ખરડાયા ! ભલા અહીં મજરાયા ! પડતાં પડતાં સાહેબની આંખનાં ડાણા બહાર નીકળી પડ્યાં અને જોલાઈ જવાયું : “Oh my Lord, (એ ! મ્હારા પ્રભુ !) સોલા બહોટ જમડાં !” બહારના ચોર પોતાના બરાબ જેવતા સાથીનું માથું કાપી લઈને ત્યાંથી ભયનામાર્ગે ઉઝી પૂંછડીએ જવ નામ ! પણ બહારથી જુપડીને સાંકળ અડાવતાં મળે, તેનું કેમ કે તે દરેથી સાહેબ પણ ચોરની માફક પેલા માખડમાંથી પેસવા નીકળવાનું રાખતો ? કુરસે તપાસ કરજે. સાહેબજી !

મરડી હાડા પડી બધા ? એક મરડી પણ મૂરખ જવાન એક વિતસ તરવતો ન્તાઈને પોલીસ કરતાં ખડ પડેલી જમડાઈ કરતાં કરતા આપ્યો, રસ્તે જતાં તેને જોઈને એક કુતરાએ ખૂબ ભસવા માંડ્યું આથી કુતરાની જેમરખી ન્તેડીને ધરિર જવાન તો ખડજી ચુસ્તે થઈ ચલા-તેમને ખૂબ જમડાં ચડી ગઈ. તેણે આંખ ફરતીને-મોટા મોટા ડાળા કાઢી કુતરાની માફક ધરકેણાં કરીને એ કુતરાનાં ધણીને પૂછ્યું : આપા ! અંકમાસ ! તારા કુતરાને જરી મગાવતો ખરો-માણસ જેવા વગર જોતો તેને ભસમસ કેમ કરે છે ? કુતરા તો માલીક જે એક અંજિય મનુષ્ય હતો તેણે હજારે રીતે જવાબ આપ્યો : સાહેબ ! જરી હાડા શાએ ? એ ગિયારા આપના ખૂટમાં તેના પોતાના જેવજ, બીજે કુતરા જોઈને તેને ભસે છે. મોટા કુતરા ગિયારા જેવજ છે, વાંકે આપનો મોંજી કે આપના ખૂટનો ?

ભયંકર ભૂલ અથવા

મનુષ્ય કે આલમનું નર ?

એક મુળોપક, મનોરંજક, સુંમાર, કકણારસપૂર્ણ
સામાજિક નવલકથા.

પ્રથમ પરિચ્છેદ. (ચાલુ)

અમીતા ! હુશન થયે કે ?

શેઠાણીને ખાલુ સારી આવે છે; પણ હરે શું ? પતિના કાર્યમાં ફરજ માથું ન મારવું એમ પારીનેજ આજ સુધી તેણે મૌન્ય રખા છે; પરન્તુ આજનો, ઇતિહાસે સાંભળીને થોમણી મહિલ્ સજ્ઞ મયા; પોતાના આધિક્ષતા શેઠાણીને તેમની નિષ્કુરતા તરફ તિરસ્કાર દિખાવે. થોમણીએ અનેકવાર કહ્યું છે કે : 'આ હરોડે રૂપિયાની ગિલ્તના કાણુ જાણે થોમણી બોમવશે; માટે પ્રમ્તને જેની ગર રોણ નથી ઉઠાવતાખાઓ-પાકલાખાઓ, નર્મ-સાળાઓ મયાઓ કે જેથી અધમ અવસ્થા બોમવતા ભાંડુઓની દસા કંઈક સુધરે. અરે! કંઈ નહિ તો ઉપરે તમારી પોતાની ઈશ્વર્ય પ્રમ્તને મારે પણ તમે તેનો સદ્ગુરુને નહિ કરો તો પછી એ અમનુષ્ઠ લક્ષણ તમારા શા કામમાં આવશે ?

પણ, શિમાંતું શેઠને જો કંઈજ ન ઉતરે! આજ અદ્ય તેદલે તિરસ્કાર થાય તે સહન કરીને, જે બને ને જોવા કરીને; કારિગરેને થોમણી પન્સાર અપાવવા શેઠાણીએ પોતાના મનથી દદ મંકળ્યે કરી છે. બંચલાના જોડેજેક માલુસો શેઠાણીની પાછળ આજ સખીને ઉભા રહ્યા છે. શેઠાણીની આંખી અપૂર્વ માયા-દસા પ્રત્યક્ષ દેખીને તેણે આનંદ સાથે આમરે પામી મયા છે. તેણે શેઠાણીની બેઠાણામાં માથું રવા છે. બંચલાના હરેક નોકરો શેઠાણીને માનવત્વ આપ છે. તેમની આજ્ઞા કયા પડેલા તેઓ સુધે વળેલું દાંજર કરે છે. નોકરોનો જોજ પર્થ છે. તેમના કંધાણને માટે શેઠાણી દમેસાં પોતાનાથી બચવું કરે છે. શેઠાણીની આગા થતાં, મુનિમે રૂપિયા પાંચથો લાગીને કારિગરના દાસમાં રૂડી રીધા. આંખી કારિગરે તો આનંદ આનંદ પામી જયા. તેણે, માયા પરથી રૂપિયા-રૂપિયા ઉતારી માયા નમાની અમ કંઈપણી પોતાની જૂવતા પ્રકટ કરવા દેવા. દેસામને તો લાંબા, આંખ આંખી મયાં! પન્સા શેઠાણી! પન્સા! તમારી ઉતરતા! કદેતા સર્વે કામદારો એ મદારેશના દર્શન કરતા રહ્યા. શેઠાણી આચારના આંખી, મરનારે વનક પોતાની ખરા દીપથી દિસમેહ

અમીના પર તેઓ ખુબજ ગુસ્સે થઈ ગયા. તેમણે મોટરમાંથી ઉતરતા પહેલાં જ વિચાર કરી નાખ્યો છે કે: "આજ અમીનાને પણ તેના મનવિષયનાનો યુરો રવાના થઈ જશે. આરત બાત વગર પછે મરદના કામકાજમાં વચ્ચે આશુ મારે-કાપલ કરે એ તે શું! તેણે કારિગરોને ગૃહ મદદ કરીને મદારી આગરને મોકલે. બહો લગાડ્યો છે. એ કમખત આરતે મદારે ઘર બદારતો રહે. ક્યાં કેમ-લિપ્ત બેસે છે! જોડે! શું કરતું? આ ઉવટની શંકો તેમનાથી હતાવળે બોલાઈ ગયા; અને તેઓ મોટરમાંથી ઉતરી પડ્યા. હટા પડતાં પડતાં જ કંગાલ સુવતાનમદમદે વચ્ચે ઉભેલું હતું: "શોક સાહેબ! બસ, હવે જે શું તે થયું. વ્યર્થ કહેવું ન કરતા, આટલો વખત દરગુજર કર્યો. એતો આરત બાત હમેશાં એવીજ હોય છે. બેસાડ: તેમણે એ કામ વ્યાજબી તો નથી જ હતું. લ્યો! સાહેબજી! સાહેબજી!" હતીને માનવ-સુવતાન સુવતાન મદમદ પાછો મોટરમાં ચોંટી ગયો. મોટર દુર્ઘવરને દાઝ તો ધણીય ચડી પણ શેડના સાળા કરતાં વધારે માનીતો એટલે એને પ્રક્યાં ગયા વગર છૂટકો!

આ તરફ શોક પેલેસમાં દાખલ થયા. કેદની સલામ-મલામ કીધા વગર તેઓ તો તોરમાં તોરમાં પોતાની મેજેજીને દિવાનખાનામાં દાખલ થયા. અલિબા નખા મુળી મમેશાં શેકે આજ જુવતું પણ જાન નથી. આકરે ચારપાંચવાર આવીને દર રહે રહે બંદીતા બંદીતા ન્દાવાણ પાણી કાપ્યાની ચમના કરી, પણ જાણે શોક સાંભળતાજ નથી! છટી વખતે નોકરે આવીને કહે: તાની સાથે જેમ જુઓ વાપ જરૂર ઉપર ઘડી પડે તેમ તેને ઉપડેજ લઈ નાખ્યો. એ ગિચારો આંગળ કરીકે પણ બોલ્યા ચાલ્યા વગર ચથરતો ચથરતો ત્યાંથી વિદાય થઈ ગયો. શેકણીની પાસે જઈને તેણે કહ્યું: રહતાં રહતાં આ મધ્યની દક્ષિત તેમને કહી સંભળાવી. આથી શેકણીને વધારે ખેદ થયો. તેમને ચોક્કસ ખાતરી હતી કે: આજ અત્યારે શેકણી પાસે જ્યાંમાં કાપાજી નથી પણ જે થાય તે ચાંદનીથી સદન કરવાતો નિમ્મ કરીને શેકણીએ પતિની પાસે જ્યાં મોડુ આરતેથી દિવાનખાનાના મધ્ય ભાગમાં પડેલી એક આરામચેર પર બેસીને બહુજ નમ્રતા પૂર્વક તેમણે કહ્યું: "આજ જવતે કેમ કંઈ આરામ નથી લાગતો? જીવોને! સાચાંબર એક વાગ્યા આજો. દર તો ન્દાવાણ પણ કેમજી નથી! આમને આમ અનિયમિત ખાંચ પિવામાં ન્દાગો ઉપાધિઓમાં સરીર જગાડી નાખ્યો. તમારા જમા વગર ગિચારો તો કરે આરત જો મેલી રીતે ખાંચ-પરવાર!"

પતિ: "એ ત્હારી બધી. મલકાઈ જાતે. કદાપણની વાતો કરે રહેવાડે! તું ત્હારી મેતે ત્હારા નોકરો-આરતોને સાચવ્યા કર! તમને સોમને દરથી વધારે ચાંત જતા આપરાનોજ આ પરિજામ છે."

પત્ની: "નાથ! કેમ! શાં પરિજામ? જ્વાળની પ્રતિજ્ઞાને દાઝ તો નથી લાગ્યોને!"
પતિ: "પ્રતિજ્ઞાને દાઝ લગાડવાનો આથી દવે-વધારે શું બાકી છે? બાકી હોય તો પુરો કર્યો! બસ કરો! રહેવા દો! એ બધી આજાજી બધ કરો!"

પત્ની: "તમે આ શું કહો છો! આની મતે જરૂરે વામ નથી પડતી! તમારી પ્રતિજ્ઞા મેં વધારી છે કે પડતી નાથ!"

પત્ની: મદાર જે નોકરો ને મેં કાલ લગાડીને દર કાઢ્યા નેને તે પાંખમાં મોલ્યા!
પત્ની: એ આવી છે એને કંઈ કાવજી!"

યશો કોરિગર નહિ હોય તે દિવસે આ રક્ષા ખડ્યા, દુગ્ધર ઉદ્યોગ પણ સ્નાતનમાં પહોંચી જશે. જો, તેમનો અણુ પાંચરો હોય તો તમારૂં કામ તેઓ નહાવશે, તેમના કામમાં તમારાથી ચંચુ પ્રવેશ નહિ થાય. ખુદનો-પાક પરવરદોગારો હર રાખો. તેને અને તમને પેદા કરનાર તે એકજ માલીક છે. એમની કોરિગરી પર તમે મુલો છો-હવે છે! તમે કાણ? ખરેખર કર્મવીર તો કેવળ તેઓજ છે."

અમીનાનો સર્વત્ર વાણીજવાદ વહેતો જોઈને રોકેને નખાણ્યા પર્યંત આગ લાગી ગઈ! તેમણે જહાંગીરી અમલ ચલાવ્યો અને પહેરાવાળાને લોક મારી એ મોઢી ક્યાં અગાળ્યું છે?

પાંચક! અમીના હેરાન થશે કે? ભગવાન જાણે! હાથરના ધરતો ન્યાય તો એવોજ છે કે જેની આંખમાં અમી ન હોય એજ અંતે હેરાન થાય. જુલો! સું થાય છે.

મહિલાલ ન. દારી.

સેવાધર્મની ભાવના.

મન્દાકાન્તા ઉંદ.

આલો મિત્રો! પરહિતતાણું કામ આજે કરીશું,
 દુઃખીને ને નજર પડતાં, દુઃખ તેનાં હરીશું,
 શાન્તિ દેવા જિજ્ઞાસાથી સ્વાર્થનો લોભ આપી,
 રૂબારૂ હૃદય મળુને દુઃખના હેતુ ટાળી,
 આંશુકાં ને નયન ઝરતાં લુછીશું નિર્જ હસ્તે,
 સિંચીશું ત્યાં પ્રભુજ અળની વારિ પારાજ પ્રીતે,
 થોકે, દુગ્ધ વદન નિરખી શાન્તિ તેને હાંશું,
 નિમિત્તે ને ઉદ્ધાવ ચમે નાશ તેનો કરીશું.
 અશાનીના તિમિર પટનો લાગ કરવા નિમિત્તે,
 વિદ્યાનાં ને પ્રભાગ કિરણે રેંકીશું શુદ્ધ ચિત્તે,
 દેખી છવો બાળકોને જો, ધીરશીશું વીર્ય ખતે,
 જેથી તેઓ ધીરજ ધરીને આલસે ચોખ્ખ પંચ.
 લોકોમાંહે નિરખી અશુભિ દેખ તો ના પરીશું,
 દાસતેથી શિષ્યની શુચિતા મેલ જલદી હરીશું,
 ત્યાં ત્યાં જેવી જરૂર પડતી સેવનાની અમોરી,
 ત્યાં ત્યાં તેવી અમ હૃદય તો આપશે સેવ બારી.
 'સેવા,' 'સેવા,' અવનીતલમાં ધર્મ બીજો ન જાણું,
 સેવા! સેવા! રટણ કરીને કર્યમાં તોજ આણું,
 સેવાનો છે વિકટ પથ તો તોય તેને પ્રહીશું,
 પ્રાણી સેવા કરી સુચરના માર્ગમાં નિવરીશું.

કર્મવીરના નિયમો.

૧. આ માસિક દરેક દિ-૬ મદિનાની પૂર્ણિમાએ પ્રકટ થશે.
૨. વી. પી. પોસ્ટેજ મદિન આ માસિકનું વાર્ષિક સવાજમ રૂ. ૨-૮-૦ છે. મનીઓંડર કરનારે રૂ. ૨-૫-૦ મોકલવા. વર્ષ આવજુ મદિનાથીજ ચલુવામાં આવશે. છટક નક્કની કિમ્મત મુખપૃષ્ઠ પર જોઈ લેવી. એટલું પુખત તૈયાર થયેથી મોકલવામાં આવશે.
૩. માદકોએ પોતાનું ઠેકાણું બદલાતાં જમને તુરત ખબર આપવી કારણકુ પ્રકારનો પત્ર-અવકાર કરતી વખતે માદક નંબર જરૂર લખવો. જ્યાં આટી રીપ્લાય કાર્ડ અથવા કીકીટ બીડવા જુવનું નહિ.
૪. આફ્રિકાના માદકોએ રૂ. ૩-૪-૦ નો મનીઓંડર કરવો.
૫. મનીઓંડર તથા મર્ચ પ્રકારનો પત્ર-અવકાર અવરથાપકને સિરનામેજ કરવો.

લેખકોને સૂચના:—

૧. કૃપા કરીને લેખક અધુરોએ પોતાના લેખ, કવિતાઓ, કાલિસિંધા પાડીને કામગની એકજ બાજુએ મોકલ્યા અફરે સખી મોકલવા. લેખમાં અમારી ભલુ માટે પૂરેપૂરું સિરનામું લખવું.
૨. વ્યાપારિક અને ઔદ્યોગિક રિપ્લે મંજૂથી લેખોને આ માસિકમાં પ્રથમ સ્થાન મળશે. મીલ ઉદ્યોગ મંજૂથી લેખોને અપ્રથમ મળશે.
૩. અમને મળેલા લેખ પર્વત પડેથી મરતે પ્રકટ થશે. કૃપા કરી અધુરા લેખો ન મોકલવા. પત્ર અવકાર નીચેના સિરનામેજ કરવો:—

માદકો વધારી શકે એવા
લેખ-મેની નાજીરે જરૂર છે.

રેલુછોકલાલ હંરિલાલ બટ્ટ.

અવરથાપક:—“ કર્મવીર. ”

ગવપુર—અમદાવાદ.

ગ્રાહકોને અગત્યની સૂચના

૧. કોઈપણ મીઠામાં અગર કોઈપણ દેકણે ગમે તે જણા આવી હોય તો તેની અમને તરત ખબર આપવી.
૨. કોઈપણ પ્રકારનું કામ બજાવતી આહક બહુઓ જેઓ નાસ્તી વગર પેર બેસા હોય તેમણે અમને પોતાના નામ-કામ-ગામ સાથે, અમને તેઓ શું કામ બહુ છે વગેરે લખી બહુવતું.
૩. આહકો પૈકી જેઓ કોઈપણ પ્રકારનો દુગ્ધ-ઉદ્યોગ ચલાવતા હોય અમને જેઓના અમને આજે આપવા અશક્ત હોય તેમણે અમને લખી બહુવત્યની તે બાગત યોગ્ય સ્થપત્યા થશે.
૪. આ માસિક જે જે ગામમાં અમ તે તે ગામમાં સીધી ચીજો વપાણવા લાગે છે તેમજ ત્યાં જાતો આપવાની વધારે આદે છે, અને ત્યાંથી પ્રતિનિધિ વ્યાપારીઓ કારિગરો કોણ કોણ છે તે અમને લખી બહુવત્યા તરફી લેવા.
૫. વ્યાપાર-ઉદ્યોગનું જ્ઞાન મેળવવાની હિમ્મત છતાં જેઓ લગભગ બરીને કર્મચીર માસિક મંજાવવા ખરેખર અશક્ત હોય તેમણે અમને વગર દરકો લખી બહુવતું યોગ્ય થશે.
૬. જે જે મીઠામાં અમને કારખાતામાં આ માસિક વતું હોય ત્યાંની કારખાતા-માસિક કારખા જેવી કાલ્ય-બનેડી હકિત અમને દરેક મહિને લખી બહુવત્યાથી અવગત પ્રકાર કરવામાં આવશે.
૭. જે આદાશ પ્રમાણે પોતાની ખામ કરત અમને જે આપવા તેથી વધારે આહક કરી મોકલવા તરફી લેશે તે પ્રાપ્તોના નામ અવગત બંધો પ્રકાર થશે-આજના માનવામાં આવશે.

આજના મંગલો! આજના ન કરો! કે પછી પાછળથી પરતાવું છે!

શુભાર રક્તનો આજનાર લાંબો દેવ, કારખાતની નદીમાં ખૂબ નાણું હોય તે નામદાર વટોદર-ચોંદર વગેરે કારખાત કારખાતી ખાતાએ હતામ લાયકારી મારે મંજુર કરેલી, બુલેકાદાર લાખામાં લખાએલી અત્યુત્તમ સાંસાદિક નવનકથા.

સહમી-કાન્ત

મખા-પ્રમાણ:—રેખકો: અત હરિદાસ, ભક.

નીતિ, ભક્તિ, વીર, શુભાર અને કારખાતની અમને પ્રતિપ રસપ્રવાહમાં રસપ્રવા મનું હોય, રવાગિ ભક્તિ, પરિયેગ, પ્રભુ ભક્તિ રમેતના પ્રપિય પોર લખવા હોય ઉત્તમ આરિગરામાં સ્ત્રી-પુરુષ દારાં મેલાવનું પ્રેમ, કલ્યાણ સાવકે, અને શુભાર અમલમાં હવા ભાદરમ છે એ વગેરે બહુવતું હોય, નીતિના પ્રકારો અને રમિક કારખાતની મળ તેથી હોય તો આ નવનકથા સ્વયં નર-નારીએ વાંચવી જોઈશે.

આપાદેજ લખો:—

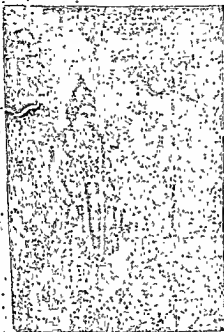
વ્યવસ્થાપક:—“કર્મચીર” અમદાવાદ.

કર્મવીર.

૧૨૧ કુ-અંક ૪-૬. [આગેવિંદ પૃષ્ઠ-૧૬૦૦] ધી. જી. ૨૦-૨૧.

॥ કર્મ પ્રવૃત્તિઓ તરંગિણી ધન્યઃ । કર્મ પ્રવિભાસિત કર્મચિત્તઃ ॥

॥ કર્મ પ્રવૃત્તિઓ તરંગિણી ધન્યઃ । કર્મ પ્રવિભાસિત કર્મચિત્તઃ ॥

કર્મ પ્રવૃત્તિઓ તરંગિણી ધન્યઃ । કર્મ પ્રવિભાસિત કર્મચિત્તઃ ॥

॥ કર્મ પ્રવૃત્તિઓ તરંગિણી ધન્યઃ । કર્મ પ્રવિભાસિત કર્મચિત્તઃ ॥

વાર્ષિક સમાચાર-૨. ૧-૪-૦
ધી. ધી. અંક ૦-૩-૦ સુદ
૩૦૩ પાંચમા ૦-૧-૧.

અવસ્થા-૧૬ અને પ્રવૃત્તિ-
રજ્યકોડકા-૧ ને કોડકા-૧૬.
અવસ્થા-૧૬ અને પ્રવૃત્તિ-૧૬.

॥ श्री सद्गुरु सप्तमः ॥

॥ वन्देमातरम् ॥

नमः! भानुभूमि भावेभरी वन्दे!
 अमलित परिभल अपार भाषा;
 सैव सप्त शर्व-सप्त सप्त त्वारं,
 नेर-पुत्राङ्ग, साधु सप्ततिल,
 पदार्थ सप्त विचारिणि मुभदे! ॥१॥
 अनुपम गिरि-वन नदी सरोवरः
 सिन्धु तटस्थ विद्यास श्रेष्ठ तव,
 स्वर्गोपम सुख अनुचित विद्या,
 साधु भाटि ज्ञानाविणि मयमे! ॥२॥
 सर्व सैव ने सप्त सुसन्निभः
 मूढ वायु-मय मूढ मयमेवितः
 भूमि स्वर्गसप्त विष विमोदिनीः
 वसुधा सुख्य भूतारिणि मुभदे! ॥३॥
 रत्न विद्यास विभव विस्तारिणी,
 सुख्य इत्या-मय्य स्वामिनी,
 शोऽरित सप्त-वर्ष सुखमिनी,
 भारत शोऽरि विचारिणि स्वयम्पु ने! ॥४॥

“कृष्णमात्र”

હિન્દમાતાને એક સૈનિકનું આશ્વાસન.

નદિ અશુ તમે આ સારો,

આ માટે દિખેત હાથે ?

“એકી પડી છે મુજ કર માફે આવી કાઈ ઉપારો”

તેમિસ દાટિ પૂત છતાંએ તવ મુખમાં ઉદ્ધારો ?

સું બાપલા પૂત હવેસે ?

નહિ અશુ તમે આ સારો.

હવે જતાયે નહિ મૂકીશું કર એા માત તમારો,

અપેણ તન મન ધન સૌ કરસું ભ્રમ ભ્રમ આંવશે વારો,

નર અશુ એમાં ઉપારો,

નહિ અશુ તમે આ સારો.

કાશું સોનું ભાં પાકે એ માવડી દેશ તમારો,

શત્રુમસિ ના ચાલી રજા ભાં નિસીદીન બહુ ઉપારો,

કુટ્યો વળી વેદ માન કુવારો,

નહિ અશુ તમે આ સારો.

વંચા સિંધુ અને કાવેગી ઘસપૂતારો આરો,

પુનિત ગોલ બધાને દેનાં એ અદિભાવ તમારો,

પ્રકૃતિ નહિ ટલે.

ગઝલ.

મુદ્દ જતાં વીર કમ્પ થયો,
રણુ-નદી ચડે તે નદી ચડે;
જીર લયો રતનાકર સાગર,
તર-નદી તરે તે નદી તરે.

મુદ્દ અરે નિષ્કામ હૃદય,
સ્નેહ-નદી જૂલે તે નદી જૂલે;
ચતુર શૂંઢણી પ્રાણુ પતિ રાં,
ધર્મ-નદી ધરે તે નદી ધરે.

શૂન યશી અતિ દીન યતાં સિંહ,
તુષુ-નદી લીધે તે નદી લીધે;
પ્રાણુ જીરો પશુ સંજ્ઞાન જગમાં,
ગર્વ-નદી ધરે તે નદી ધરે.

તન લોડી પુરુષાર્થ કરે પશુ,
ભાષી-નદી ફરે તે નદી ફરે;
સંત હૃદય દુખવે કદી લેખિ,
રેણુ-નદી ધરે તે નદી ધરે.

જીવ જતાં પદી જન્મ યજી રે,
“પ્રકૃતિ-નહિ ટલે” તે નદી ટલે;
મુદ્દ જતાં વીર કમ્પ થયો,
રણુ-નદી ચડે તે નદી ચડે.

કર્મલેખ પ્રવિત્ત જાણત મુખી મળ્યા હજુ મદા
 જાણી ખરત જાણ! સાચા થશે કર્મ પ્રતિજ્ઞા બધા,
 થે સૌ કર્મ પ્રતિજ્ઞા, કર્મ કરતા મનિદિ પામે સદા
 વિશ્વે શિષ્ટ, વિશિષ્ટ હિંદુ જનમાં, રાજા અનિરોધ બધા,
 કર્મ નિર્દિષ્ટ કર્મવીર વિરજા છે ખન્ન તેને સદા
 વન વિશ્વ દિવાન નેદ સતને તેને વખાણે બધા,
 નાના સંકટને સહે પણ નદિ કર્મજલ ચો જવા
 સાચી જે પડેલ રેક ન જાણે, પૂરી કરે તે ખરા.
 જાણા જેમ લખાવવા જાડુ લખ્યા, આપે ન લેમે લખ્યું
 જાણ્યા જાણ્યું, મોતજાં વિષ વિધાં થોતે ન પાડુ જાણ્યું,
 ખોટા પડિત-પેપરા પણ વણી આજર્ણ વાતો કરે
 તેથી હિંદુ માધવ યું' વિષ્ણુજી વાતો કરે સુ વણે
 ૧. પીળી પાન રધા રધા જાડુ કરી, શાસ્ત્રબિંદુ ડોળ મધ્ય
 તેથી હિંદુ સંધાય યું' મરવા નિરા વિના સૌ રધા,
 જાણે જરતાવનાર વિજા ડોળ મહાભારતને
 નેચોના અનુવર્તને મુજબી, સૌ કર્મવીરો બને.
 ૨. નાના રેશ વિરેશ ખૂબ વિમરી, કર્મ પ્રતિજ્ઞા થત
 સાચા માધવ મિત્ર મતર કરી, સૌ માત્ર જાણે રહી.
 ૩. ઉદોમે પુનરેન દુખર જ્યા આ રેશમાં વિખરી
 રેશાદાર કર્મવીર જનમાં મનિદિ પામે ખરી.
 ૪. ત્યાગી સ્વાર્થ જ્યાર તાપર રહી તમિહ સૌને કરે
 રેશાદાર કર્મવીર વિરજા, છે ખન્ન તેને ખરે,
 ૫. તેજ નો અનુવર્તને, પરિવે તે રેશ આ ઉદર
 ૬. 'કર્મવીર' જ્યાંજો જાણે કરે સામાન્ય લગી કરે
 સામાન્યે અધાર કર્મ જાણે લેખાય 'કર્મ' વિશે
 ૭. ને વર્ણમાળા વિશેષ સધલા ખર્ષો વિનિન્યે રિલે,
 ૮. જે સામાન્ય, વિરેશ, થયે અમણ, અર્પાદ માટે કરી
 કર્મથી કર્મે જાણા મરિતે, સિદ્ધિમદ જોદરી.
 ૯. કર્મથી જાણાય નિવનમાં પદાવ પૂજ્ય છે
 રેશાદાર કર્મવીર જાણે રિલે દર રદાય છે,
 ૧૦. જાણે અનિરોધ મુજબ, થાયે અધારી સદા
 અર્પા રજાદાર મદા થલે કર્મ પ્રતિજ્ઞા બધા.

૧
 ૨
 ૩
 ૪
 ૫
 ૬
 ૭
 ૮
 ૯
 ૧૦

પ્રખ્યત્ત:-શ્રીમત્ વાસુદેવ સમચંદ્ર ચૈતન્ય.

સાદૃશ્ય.

એવો એક ગિરિ દત્તો નિકુટ લે નામે દત્તો શેખરો,
 એનાં મુંબ દત્તાં વળી મળુ કુદાં શેખરમહેમનાં,
 એનાં પાદ પખાવતો હોર નિધિ હર્મિની માળાપદે
 ભૂમિ ભૂમધુરૂપ એ ગિરિ દત્તો શેખરવતો વિષ્ણુને;

સમ્બર.

એની દેખી મુદ્રામાં, રમણ કરી રવા, કિતશે અપ્સરાઓ,
 સિદ્ધોને, મારણના, વળી અતિ મુખી, ન્વેદનાં ગિત ત્વતિ,
 સાથે વિદ્યાપરેશને, મુદ્ગવતિઓ ને, નિકળે બહુમ,
 ગાંધર્વો વાસ વસતા, પરમ મુદિત થઈ, ભોમરી ભોમ સૌમ;

અંતરે શેખરમહેમના.

રેણ-નદી રંગાચ મોક્ષ દત્તો,

જ્ય જતાં પડી જન્મ લેતાં કરે એ શીખર,

“પ્રકૃતિ-નિધિ” પાદ ત્યાં ચારિત્રીમાં,

મુદ જતાં પીર કમ્પ ર રૂપમાં એ મુંબ ના;

રણ-નદી રંગાચ

પાદ નિધિ જુલો દત્તો,

[રસકુંજ]

— મંતર લે બહુ શેખરો,

સદકાન્તો^૨ કાણે દુખે ભાં માલિકાની^૩ પેવડી,
 મળુર^૪, તાર^૫ તમાકુને કંઠુ^૬ વળી જનજી મરી,
 ને નાગીએરી મનોદરી^૭ ગણાવના^૮ ખડ મેકની,
 નાનાં વિધિ કમી અને દાડીમ રૂપ ગદુ રાગી,
 ભાં હુમખે લલણ રહેલી મોરનનીની^૯ વેવ છે,
 ને ખાર મમ મનવ ભાં યાતુચગળુ^{૧૦} માપ્રાન્ય છે;

સાફલ.

ને ઉઘાન વિરે દલુ^{૧૧} મર કુ ભાં નિત્ય ને વાલિમા,
 દેવનાં કામમ કાનિમવ કનકનાં સરસિજ મન મનતાં,
 જેનાપર મધુપાનનો મધુર રવ બુંધો નિનાડી રહે,
 ને ભાં દેવી દમ સલ હરના વાગિ વિરે ફજ રહે

કન્દરવચ્ચ.

વળી દની ને નળામાં રૂપાળી,
 સુવામિતા માપરી વેગ સાગી,
 રૂંદ દનું ભા નીપ વળું પાળી,
 મનોદરીમાં^{૧૨} દની મોદ માપરી;

સાફલ.

ઝીએ એક રીને પડી તત્પરે સંતમ થઈ આવિએ,
 મોરો^{૧૩} મલ કરીન્દ ને કથમ^{૧૪} મદ પની ગદુ સાગીએ,
 આવીને જગમાંડી આન કરીને નીજ પુષ્કરમે^{૧૫} ર કાપુ
 મોનલ પદ પળાંપનું ફગીર ભડુ આકંઠ વારિ પીરું.

મંદાકનત.

એવે આવીએ વિધિ પ્રજિત ભાં એક એ માદ^{૧૬} મોરો,
 પારે પ્રાગે રમજી કનેરો ને કરી મળતે નો,
 એએ ભડુએ પજુ નદિ સકલે પાદ ને નો મુમવી
 રેખી આવી રિશતિ દુષ્ણિ થઈ નારિએ એની જાગી.

૨ આશ્રમ. ૩ નવપાલિકા. ૪ ખજુરી. ૫ લાડણ. ૬ પેડી. ૭ દેવાવળીની.
 ૮. ૮ દાણની ત્રણ. ૯ વઠવ. ૧૦ પોશ. ૧૧ ફાળીનાં ભાષ્યા. ૧૨ મુદવં. ૧૩
 ૧૪ મર

જાગ્યું થલું આપું અદિજ પુદ,
ગજેન્દ્રને નાકતલુરૂં અદ્ય,
હોતો ગયા આમ વહી પહાણ,
લઇ શકેશ નહિ પુદ તો જાણ.

વસંતતિલકા.

જાગ્યું પછી ગજપતિ નહિ કામ યામ,
મોટું રમડું ચન વિષે દરિદ્રજ્ઞાનમ;
કોઈએ કહી નહિ શકે અદિયાં સદામ,
યુગવશે નહી મને ગરુડપિરામ.

ઈન્દ્રવજ્ર.

વિચારીને એમ નગેન્દ્ર આપ,
કોર્મો કહેને પરમેશ જાપ;
“જમ્મો જમ્મોસ્તુ પુરુષોત્તમાય,”
તવ કૃપાથી મદુ કામ આપ.

શાહલ.

મહાને જાપ કરીન્દ્રને જાગપતિ આવ્યા ખરી વાકેને
વામુદેવ થીનાય તે ત્વરિત યઈ હોગવવા દસ્તિને
પરમાત્મા પરમેશ જે દુઃખી સદા યાતા દુઃખી દેખીને
પ્રેતાના સદુ ભાવને જમિપર જે સૌખ્ય દેતા અંજે

વસંતતિલકા.

ધારિ રવલ્લતમદિ ૧૫ એક પ્રમુદ્ધ પદ
હુંએ કહી કર પ્રિયપ્રભુને જાગેતર,
નિહાળીને વદુપતિ પછી તે વચોને,
“નારાયણાલિલપુરોમગવદ્મસ્તે.”

શાહલ.

હોદાએ પ્રમુખે ગજેન્દ્ર જટલાં એ આઠથી વ્યાધરે,
વરસાગ્યાં નજમંએથી કુસુમો સુરમંએ ત્યાદરે,
ધારી મોદ મદા ઉરે હિલટથી આનંદરે ગીતો કરે,
મુગ્ધવે એ હરિચિન્તને યવસાદુ સંસાર સહેને તરે.

દેખીતી પાત છે. તેઓ તો ગાને છે કે: ગંસાર અને સમાજનું અવિચ્છિન્ન પણ તેમના પોતાના દ્વારમાં છે. અમેરીકામાં પેસિફિકનદીમાં બસએલી પહેલી મજૂર પરિષદમાં વિન્ડુસ્તાન તરફથી પણ આમક પ્રતિનિધિઓએ આગ લીધી હતી, અને તેમાં પ્રત્યેક દેશની પ્રગતે અનુકૂળ એવા દેશક મદદવતી દગલો ચલાવતા. આ દેશના અવિચ્છિન્ન મહેનતુ મજૂર વર્ગની દરખાતું ધર્ષન કરતાં મ્હોટું પુરતક લાગ્યું એમ છે. રાષ્ટ્રતા તરીકે આપણે અહીં સ્ત્રીઓ અને બાળક મજૂરોને બીજા દેશોને દિસાએ વધારે કામ કરવું પડે છે. આટલું જતાંય વધારે વખત કામ કરવા જતાંય તેઓ તે કામના પ્રમાણમાં મજૂરી નથી મળતી. વિચાર્યતાના મજૂરોએ આજ કાલક કામ કરીને નેટલી મજૂરી મેળવે છે તેટલી મજૂરી વિન્ડુસ્તાનના મજૂરો વધારે વખત કામ કરવા જતાં નથી મેળવી શકતા. આ દેશના મજૂરોની અત્યંતતાનો સાલ લઈ મૂડીવાળાઓએ આજ સુધી ધર અને જંગમોને મોંતાના નળાઓ કરી નાખ્યાં છે, હવે જ્યારે મજૂરોની આંખો ઉઘડી છે અને તેઓ જ્યારે તેમના દુઃખ-મહેતાણું ચોખ્ખીને માગે છે ત્યારે તે તેમને દીક નથી લાગતું. ઉલટું આ દેશના શાંતિમિત્ર વક્ષાદાર કાનિગરો-મજૂરોને તોફાની-દડાતીયા કંપી તેમની પાતને ભારી નાળામાં-એમને સમય પર ચોખ્ખો અપાવ આપવામાં આવે છે. અને તેમ કહો પણ સમય જોતાં આ દેશના કારખાનાવાળાઓને જોજા હરે મજૂરો મળે છે, મજૂરી કંઈક જોડી છે. યુરોપના મજૂરોને એક બીજું જુએ છે. તેમની જગ્યા છે કે આખા જગતમાં કામનો વખત એક સરખો થઈ જાય આદે મેજસ્ટ્રેટ હોય કે નીચ મજૂર પણ તેઓ અને એકજ વખતે કામપરથી છૂટી જાય અને મજૂરી પણ તેમની જરોઅરજ મળે. આટલું દડાપણ જતાં સોમજી તેલે અપાઈ કેમ! રાષ્ટ્રતા તરીકે દાન્યવાદમાં વિન્ડુસ્તાને જે પ્રગતમાં નેટલી વખત કામ કરે છે, તેટલો વખત કામ કરીને જોરા મજૂરો વધારે મહેનતાણુ મેળવે છે. આ દેશના મજૂરોને તેમની પોતાની સામંતી અવસ્થા સુધારતાં બેશક જારે ઉદ્યોગ કર્યો પડશે, અને તેને માટે તેમને યુરોપના મજૂરોના મંડળ અને તેમની સ્થિતિનું સમયે સમયે ડાઘ પણ પ્રકારે નિરિક્ષણ કરના શહેનું જોડણી. ભામાં પહેલી બાબત સાનની છે. બીજી બાબત જોડતાની છે. એ એક ખાસ અગત્યની બાબત છે કે ત્યાં ત્યાં ગીઓ અને કારખાના હોય ત્યાં ત્યાં મજૂરોની-કારખાનોની સંસ્થાઓ મંડળો, મદાજનો રચણા અને એ પ્રત્યેક મદાજનની ધરવસ્થા અમુક એક મુખ્ય સંસ્થા પ્રમાણે થયે જાય. રાષ્ટ્રતા તરીકે અમદાવાદમાં ચીમતી અનુસૂચા બંદેનના ઉદ્યોગથી મીલ મજૂરોના મદાજનો પાંધાઈ તેનું કાર્ય તેમની જાતી દેખરેખ નીચે "સેવાશ્રમ" મોજ થયે જાય છે, તેમ પ્રત્યેક શહેરમાં ત્યાં મજૂર વર્ગ હોય ત્યાં આવા મદાજનો ડાઘ સારા પ્રતિષ્ઠિત શહેરના આગેવાન નીચે રચણા અને ત્યાંનું કામજન અમદાવાદના "સેવાશ્રમ" મુજબ બાવરિયત રીતે એકસરખું થયે જાય એ જીજ્ઞાસા જોગ છે. સાંભળવા મુજબ ચુરત-લકચ વગેરે શહેરોનાં મજૂર મંડળોએ અમદાવાદના "સેવાશ્રમ" ને કેન્દ્રસ્થ તરીકે સ્વીકાર્યું છે, તે પ્રમાણે વડોદરાનું મજૂર મદાજન મંડળ અને નંદીઆદ વગેરે શહેરોના મજૂરો પણ પોતપોતાની સંસ્થાઓ બાંધી અગત્યવાને જ કેન્દ્ર તરીકે સ્વીકારી પોતાનું કીત સાધી લે એ પસંદ કરવા જોગ નથી શું? આગી આગળ વધતાં "સગમ હોરતીય મજૂર પરિષદ" રચણા તોવળી તે દાસ તો તેઓમાં ડાઘ વિચારણુ જ

नीतिने ते संवत्तर पणोडी हाटे छे. अने भंगूर वर्गना हितने असे सामान हिन्दी राष्ट्रीय परिषद कमिटीअे अेष्ट फास कमिटी नीमरी. "स-वि."

મનુષ્યોનું દિન સાધવાં જ્યારે મહેલે છે અને પણ મનુષ્યોની આખો ક્યારે ઉપાશે-૧

શ્રી વડોદરા મંજુર મહાજનમંડળા:—આજ કલેસાક સમય થયા. લોકારામાં આ નામનું મંડળ સ્થપાયું છે. તેના પ્રમુખ પૂજ્યશ્રી શ્યામરવરૂપ બાળયોગિન છે, અને જાણીતા દિગ્ગ વિજય પતના અધિપતિ તે મંડળના સંકેટરી છે. મંડળમાં દાખલ થનારને માટે ૦-૪-૦ ચાર આના દાખલ શી રાખવામાં આવી છે. માસિક શી પણ ૦-૪-૦ ચાર આના જ છે. સદરફ મંડળમાં આટલા શોદાજ સમયમાં આમારા શાલયવા મુજબ લગભગ પંચમેશ એક મળૂર બધુએ જોડાયા છે, અને શોદાજ સમયમાં બીજા બસો પંચમેશ વધી જવાને સંભવ છે. શ્રીમાન બાલયોગિન જેવા નિડર-સંતપુરુષ મળૂર મહાજન મંડળના નેતા થયા છે એ જાણીને જાગેને અત્યારે સાવ છે, આથી અને ત્યાંના મળૂર-મંડળને મહાભાગ્યશાળી માનીએ છીએ, સમયે સમયે તેઓશ્રી સુમેધક વ્યાખ્યાનોદાશ ચારી સલાહ-ઉત્તમ જ્ઞાન આપતા રહી મળૂર મહાજનમંડળની સર્વ પ્રકારે ઉગતિ કરે એવી અમે તેમને પ્રાર્થના કરીએ છીએ. તે સાથે મંડળમાં નોંધાયેલા પ્રત્યેક બધુએને તેમની આજ્ઞા પ્રમાણે પર્તી રાખિત અને દ્રઢતા પૂર્વક ચેતાના મંડળને બળવાન બનાવવા મંથન કરતા રહેવાને ખાસ આમ્રદ કરીએ છીએ. તે ઉપરાંત જે બધુએ આ મંડળમાં નથી જોડાયા તેમને અમે એ મંડળમાં નોંધાઈ આવવા ઉત્તમ અવસર પ્રત્યેક મળૂર બધુ એવાની સાથે મિત્રતાની-લાઠ્યાચાપી આંધી નોંધાઈ લાગ્યશાળી થવાની લક્ષ્યામણ કરીએ છીએ. એથી જ હુખ-રાખિત રજમે. એથી જ માન અને ઇન્સાર મળશે. એથી જ મળૂર અને મળૂરમંડળની-મીલ ઉલ્લેખની ઉત્તિ થશે એમાં કંઈજ શક નથી. આવું એક કુંદર હાવે શરૂ કરનાર આગેવાન દિન્દુ-ઈસ્લામ બધુએને અમે ખરેખર ધન્યવાદ આપ્યા વગર રહી શકતા નથી. મંડળ પ્રમુખશ્રી વલ્લુવા-એસિક-કરવા જેવી દક્ષિત અમને જણાવવાથી તે અમે ખુશીથી "દર્બાર" મું પ્રકટ કરીશું.

ડેરી કે પનિએ:-દિલ્લતાનમાં, જેમ ધી. વપરાય છે તેમ વિશાલતામાં નથી, ત્યાં
 આગળ તે માખણ અર્થાત મસાઈ (Mascot) નો ઉપયોગ થાય છે. અંગ્રેજી સબ્કોસમાં
 ધી સબ્કો નજરે આવે તરીકે એ તલાખમાં પણ લીને લીસે જ કહે છે. પર-
 રીના મસાઈ જેના બધાં તેડુ કાલે તેથી-ફાની જાડુ જ મોંઘારી કરી મળે છે. એ
 માધાં જની પ્રત્યેક સ્ટેડમાં જ્યાં જ્યાં, ડેરીર જોવામાં આવે છે. એ ડેરીઓ
 જના કરી જે માગેવાન નીચે સ્થાનને જ્યાં જ્યાં પીવાના-મેળવવાના પણ સાંસા
 પડે છે. એક સ્ટેડમાં જ્યાં છે, કાલે પુરો એક નામક અને ધર્મીયારોએ
 આ બાબતને દેખે છે. એ જોઈ છે, પૈસાના લેખી જની પરિણામે જને ડેરાને
 યનારા માખે, દિ-ડેરીર મજા દુષ કચમાં પિલાવા આપી રોકડ પૈસા લઈ પરંત
 આનંદ માને છે. ધી પેતાની આસપાસ જ્યાં જાય છે એની એમને સમ
 નથી પડતી. આ ડેરીઓને લીધે દુધ અને ધીની આગળ એકલા સ્ટેડોમાં જ છે એમ
 નથી પણ ન્તાનાં ન્તાનાં મામડાઓમાં-મામે ૩ પ્રત્યેક સ્ટેડો તેવી મોંઘારી જાણાય છે.
 ડેરીઓમાં દુધ વેચનાર અને ડેરીઓના આ રેશના-રેથી આપારિઓ પણ આપી પતનાં

પેદ આગને પિયા કરી જવ છુદિ મલ બદલાણી "

હિતવચન.

(ગયા અંકથી ચાલુ.)

૩૩. આગમુ કહેવાથી અમનોજ, અનીતિ, દિલિયા અને રામ વધે છે.
૩૪. નીતના નીવમીન અગ્નિસથી મને તેવી અશક્ય બાજુલી વસ્તુ પગ, શક્ય થઈ શક્ય છે.
૩૫. શુદ્ધ સંકલ્પ-આતિશયના થઈ મને સમયે પણ રજાબુન થશે બીના કરાવી રહેલી નથી.
૩૬. દેશદેશ કરવાથી અનેક કાવલ થાય છે, માટે સમય અને સાધન દોષ તો આવશ્યક દેશદેશ કરવું.
૩૭. કુદરતની રચનાનું અને નેતા કાવલનું પ્રતિબલ પારીક અવધોગન કરવું એ અતિ દીલકર્ષી છે.
૩૮. ખરા અંતઃકરમથી પ્રાર્થના કરી દોષ તો ચાલુ દેશાણે અને અને નીચા વખતે મનની ભેદામનનો અભાસ કરે.
૩૯. દુનીયાના દરેક વેળાએ અને મોઝગેબનાં સરનાં સાધનો રજા તખરા અર્થે રચવામાં આવ્યા છે; માત્ર ન્યાયજીવિની, નીતિને રચને, તમારી રચને અદા કરીને, તેનો મોઝ સામ રહે.
૪૦. બારતની પગી, સરવિદ્યાના અભાવે, કનક કાન્ધની અપેક્ષાવાળા દુષ સંપારીઓએ, બદ બાજુઓએ, અને દુગમ્બરી ધર્મકુઓએ કરી છે.
૪૧. અમુક કામ નહીં કરેલા સમયે અને એક ચીજે કરવાથી કાર્વમાં રહેલ, દુરસદ અને કુલ મળશે.

Act-Heart within and God overhead.

પ્રાર્થના

આવા અનાજ, પહેરવા કપડાં, રહેણાં હું પડી પણ ન મળતી હોય. એવા લાખો દેશબુદ્ધો તમે હમેશાં તમારી નજરે જોતા હશે. દેશ છૂટકી કાપમાં હોય ત્યારે પણ પાત્રી વાત કરીએ-આ દેશના ગીત માલેકા, ઘીમતો અને વેપારીઓએ ખાતરેથીને વિશેષ નફો લેવો એ પરિભ્રમણ લોકો પાસે જોતું મનાય. વાતો આંધે છે કે, "માથાએ એક વખત સ્વદેશીને હોમન આપેલ ત્યારે આઠાવાટી બંધુઓએ કાંઈ બાળને ઉઠકરી કંઈકને નાસીપાસ કર્યા. સ્વરાજ્ય દિવાલે આ દેશ બંધુઓ માટે કેડી ઉઠારતા કેડમ છે કેડી માલેકા નેમિશ કરેડ દેવતાઓનો ઠર ગમ્મો! તમને અમારી પ્રાર્થના છે કે: હવે આ દેશ અને દેશવાસીઓ ઉપર દયાની નજરથી જુઓ, મેંવવારીનો શાસ જોઈને માલતી મુજ પડાડો. ગરિબોને બેલી મુજ બંધુ જોનાર છે, ભૂલશો નહીં. પરિણામે એ મદામંજુ સાતી ચારી રીતે ખગર પૂજનાર છે. " સમિત્ર ધીરીને મોખનુ શન કહે ત્યાં, જૂઠા નુદિ થાય! " કહ્યું છે કે:

ગરિમની હાય, છે જુરી અને તૈયાર જમપુરી ! "

પડીસોના વારસામાં મનેલી આઠી પહેરતાં અને દિન્દનાં બાળકો, હવે રજો સરમા-કુંથું નુદિ તમે જ જોશો કે: તમારાં ગાથનાકથે-માલીથી ભરેલાં કપડાં કરતાં અમને અમારી જાડી આઠી કેડી શોભે છે. કહે પડી પોરી રૂઢનમાં જોજુ-સંજુ દિન્દુસ્તાન રસાકું છે એવું કાજુ કહેશે કેડી કહે છે કે: પૈસા કમાઈને મનુશ દારૂ પીને હાથે કરીને દીવાનો ગાય છે. જુલો, રાહોડ, રાજા, દેશ, દુશ્મણ, બંધી બધાં લાકડો હવે પડાપડ દોડે ઠોડતા ગાય છે. પડી શું ઉમે વર્ણના દિન્દુઓ જ દારૂ પીને દિન્દુસ્તાનની નામનાને વગોવર્ગો કે અન્યા નેમ છે કે: તે આપ જ હશે કેડીના મુશ્કેલ-મુશ્કેલ તમારી પ્રતિ-પાત્રો પાત્રો અજુનાર-કોમવાન સમયદલના મુશ્કેલ લગિષ દના. તમારી આગળ સર્વ ગતિગતોઓ પાણી, ફેર છે. એ આજી હોય તો હવે નિરાલેવીને ખસેડી દુર્બંતો દેશ બાળકને મોખ આપો. આપો! જુલો-દેશમાં ધીરીઓ થાય છે-હામારીનો પાર નથી, મદામંજોનાં-દેશજી નથી, હવે તો દરેક સંદેરમાં, ગાગેવામ, સમાજ-સેવામંજો વમી-કેડે કેડ પ્રાંતને ઉપરેશ આપી તેને કર્તવ્ય ખજાણનાના આક લગાવો-કર્મીર બનાવો. આપો! આપણે પ્રભુ-પ્રાર્થના કરીએ કે જે આપણા સર્વ મનોર્થ પ્રિદ થાયો એ સત્યસત્તા.

વડોદરા. તા. ૧૭-૧૧-૨૦

દેશાઈના નવ પંચાંગમાં

" નિદાસથી પ્રકટ થતા 'સયાજી વિજય' સાથે વડોદરામાં આ પ્રાર્થના પદમાં સદગ કેર-કાર કરી તે અમને ગતવંત હોયજી. પ્રકટ કરતે બાળકો લાગણી અને આ સ્થળે તે પ્રકટ કરીએ છીએ આ પ્રાર્થના પદની શાંતિ નક્કી કરાઈ ન્યાં ત્યાં મફત નેમવાં એ દિવસ નેમ છે.

વ્યવસ્થાપક

આ વાત ઉપરથી એટલોજ સાર નીકળે છે કે આ સંસાર પણ કુતરાની પૂંછડી જેવો વાંકો છે. લોકો તેને હમેશાં સીધો કરવાને પ્રયત્ન કરી કરે છે. સેંકડો વરસ પહેલે પ્રયત્ન કરી, પણ એતા અંતે એ લગવાનું એના એ એ તે દહાડા પૂલે કે? માણસે પહેલેથીજ વિચાર કરવો એકએ કે? હર્ષ કેવી રીતે કરવું. એ કેવી ભાવનું છે કે? તેથી પ્રિયુષે સંકલિત હૃદયના, પદ્મભાવી અને મનુષ્ય મરીને પશુ બનવાનો વારો ન આવે. મોઝામોઝનો વિચાર કરી, સમયને અગ્રણી એમો કામ કરે છે તેઓજ પરિણામે આદર્શ કર્મીર બને છે. સંસારમાં સેંકડો પ્રકારના બસની ફરિયાદો લેવા છે તેમનાથી બચવું એકએ, નહિ તો કરોળીઆની બળમાં માખી ફસાવવા જેવો ઘાટ બની જશે. આ સંસારમાં જેને દુરાચરણ અર્થાત બસન કલાં છે એવી ખરાબ પ્રવૃત્તિઓ ન હોત તો સંસારની આથી પણ વધારે ઉન્નતિ સંદેશાર્થથી યદ શકત. તથા અભિમાનમાં તરુણ સ્વ કૈવળ સૌજન્ય દાસ બનવાથી મનુષ્યની કોઈ કાળે ઉન્નતિ નથી થતી. આ સંપત્તિ બસન-મુશ્કેલીનો સામ કરી વગર કોઈ પણ માણસ એમ કહે કે અંગે અમારી ઉન્નતિ કરી શકોયું તો તે કેવળ તેની મુખ્યતા જ છે. હા! એ વાત તો સાચી છે કે તેથી માણસમાં અવસ્ય કૃતમના અને કોમ વધી જાય છે, લોકો આપસ આપસમાં ખૂણ સંઘર્ષ કરવા મગી જાય છે, અને આખર મનુષ્ય દેવ બનવાની વાત તો ક્યાં દેહી પણ કેવળ પશુ જેવા બની જાય છે. વાર્તાત્મિક રીતે બોવા જતાં જે વસ્તુની કહેજ અમારું નથી તેનાં અર્થ અનુગિત કાર્યોમાં મોંઘુ મનુષ્ય હવન દનદર્શક મળે છે. કુતરાની પૂંછડીને વાંકાની સીધી કરવાના પ્રયત્નમાં કોઈ શકે કે? એવા પ્રયત્ન આદરવા એ માત્ર દેહન ધવાનો માર્ગ છે. કુતરાની પૂંછડીનો ખ્યાલ કરવાથી કોને અવસ્ય આપો આપ જણાવો કે સંસારની ચિન્તામાં પડવું એ તથા છે. પેલી હૃદયન નથી કે " કાછ કેમ દુખળા ! તો કહે કે " સારા ગામથી ચિન્તાથી ! " એવા અત્યંત કાછ થવાની કંઈ જરૂર નથી. તમે શકે તેટલાં પ્રયત્ન કરો પણ સંસાર છે એવો ને એવોજ રહેવાનો. આ જગત આપણું નથી તેની માલિકી આપણી નથી. એ જગતમાં એ ચમત્તે વર્ણ્ય સમજતા મોન આપણા છે. તો એજ જગતમાં આ જગતના રચામો અને ધોરણ છે. તેનાપર કોપૂર્વ અંદા વિચાર. માખી હું જે કંઈ કરું છું તે ફળ મારું કેવળ સમજને જ કંઈ છું. એ સપથ પરથી જાની ઈચ્છાથી જ થાય છે એવો વિચાર કરીને જ પ્રત્યેક કાર્યો કરે જાઓ. અને એ પ્રમાણે કરવાથી તમારાં એ ચતુર્થ જ તમને વગર પૂરે તમારા લક્ષ્ય-લક્ષ્ય અર્થાત નિર્નિધામ તરફ જાવરૂં દોરી જશે એ નિર્નિધામ કર્મ-જગરો તમે સંસારમાં મનુષ્યના દેવ બની જશો. લગવાનું થી મુશ્કેલીએ પણ અણુને એ જ ઉપદેશ કર્યો છે કે હું અણુ ન ! તું એમ ન ધારીશ કે આ સપથ હું કંઈ છું. જે કરવાનું છે તે તો મેં મેં કર્યું કરી મૂક્યું છે. તું તો કેવળ નિમિત્ત માત્ર થા ! તું મનુષ્યમાં બહારી દેવતાવ પાસે છે. દિવ્યભાવના જગતે તું અવસ્ય દેવતા પાસે કરીશ. એ તારે દેવ બનવું દેવ-ભને તેની આકાંક્ષા રોપ. "તે તારે આ સંસારમાં મધ્યે કર્મીર તરિકે અનંત કાળપરિત પાંગળાં રાપ તો દે ! અણુ ન " તને મારેજ કેવળ એજ એક ઉપદેશ છે કે કર્મ-લેખાધિકારનો મા પહેલુ કલ્પવૃક્ષ છે.

" વાંચક ! તમે પણ " ફળની આશા સમજ વગર દેવતા નિર્નિધામ-કર્મ કરે જાઓ."

નીતિ-કર્તવ્ય-બોધ.

યસ્ય ચાનિયમનવિચ્છેતાય કૃપાંમસદાપિયમ્ ।

વ્યાધા મૃગપદં વતું ચોતે માર્યનિ શુભચરમ્ ॥

કરી કેહું' અનિષ્ટ કરવા તમે હીલમાં ધારે,
સમજી મનમાં પ્રથમ તેમનું પૂર્વ દિવિ વિચારે;
જેમ કરે છે માન ચિકારી પ્રાણ હરિજીના હરવા,
દૂમે ભાગમાં પડી અભાગી એ વળ મોડેતે મરવા. ૩૪

કૃપા વૃદ્ધિ શમ્યેષુ કૃપા શુભ્ય મોજનમ્ ।

કૃપા દાતે મમર્ષસ્ય કૃપા મંદે કિમુપતમ્ ॥

અર્થ:-

વરસો સાગરમાં મેલ નકામો બોલો,
અજાણીને પણ, અતઃ અવશ્ય ખરોલો,
ધનવાન બનેને દાન કરો તે કેવું-
પહેલે આજુબાજુ પચાડી' તેના મેયું. ૩૫

અવેશાદ મનસ્તાપં પૃદ્ધે દુષ્ટરિતાનિ ચ ।

યસ્યતે વાપમાનસ્ય મનિમાન્ન પ્રજાદયેન્ ૮

અર્થ:-

પેસો બતાં દાહાજને કોને કડી કહેવું નહિ,
મનથી ખીટા સમજીએ ને રોષ તે લેવી સહી;
મૃદ હીલ રહેતા-હાંકુ દાહાજનેલુ કામ છે,
માતાપિત્રને મરને' ઉર ચાલિને અવશ છે. ૩૬

શોષારાતિ પરિવાળ પ્રિતિવિષમ્પ્રકારણમ્ ।

વેતં સુદિમિત્વં રત્ન વિપ્રમિત્યસારદયમ્ ॥

અર્થ:-

કેડાં ને સંતાપથી હરનિશ બચાવ્યા' ને કરે,
મહાશય બંધથી મૂઝા વર્ષાસુખર દુઃખપિરજા ધરે,
પ્રિતિ અને વિશ્વાસનું પ્રિય સ્થાન ને જગમાં હતું,
"મિત્ર" ને અકર લઈ' એ રત્ન કદો કેલો હતું? ૩૭

કાન્તે યજ્ઞિત કપોતિકાકુલતયા માયાંતકાલોડ્યુના ।
 ન્યાધો ધૌધૃત ચાપ સહિતશર સ્વેનઃ પરિભ્રામન્તિ ॥
 દૃશ્યસ્તસ્ય દિવા સદૃષ્ટ રૂપાણા ર્યેનોપિતેનાદત-
 સ્પૂષ્ણ સો તુ ચમત્કર્યે પ્રતિપત્તૌ દૈવિઃ વિધિયા ગતિઃ ॥

પ્રશ્ન-પૂરે લેકું હતું કે કુચકે પ્રજુથી પંખી કેડે પ્રિતેથી,
 પંખી કેડે, કે પિયુષ ! અર્ધું કર તિર કે પારથી એ ઉભો તહી;
 ક્યાંથી ? હા ! નાથ ! માથે-શિરપર વળી આ એ શિયાલો ! નહે ત્યાં,
 યદ્યપિદ્યુ બાવતે નર્થ વિપધર^૧ વળગ્યો વ્યાપતે^૨ એ વિધિ ક્યાં !

પૌલસ્તયઃ કથમસ્યદારદરણે દોષં ન વિશાતયામ ।
 ગાંધર્વાપિ કથં ન દેમદરિગસ્વાસંભયો લક્ષિતઃ ॥
 બ્રહ્મણાપિ યુધિષ્ઠિરેજ સદસા પ્રાપ્તો જનર્ધઃ કથં ।
 પ્રત્યામન્ત્રન વિપતિ મુદ મનસા પ્રાપ્તો મતિઃ ક્ષોદતે ॥

પ્રશ્ન- પારાઈ નાર હુસ્વામાં દશાનન^૩ દોષ ન બાણે ।
 ધનુષ કઈ સમણ પાયા કનક મૂળ મારવા માટે ।
 ખરેખર પૂત છે એટો યુધિષ્ઠિર બહુતા નહેતા ?
 વિપત્તિ આવતાં યાએ ગતિશિલ્પ કઈક જન ભેતાં ૨૬
 જાને તપત્તિ શીવેંચ ચલ્ય ન પ્રવિંત યથા ।
 વિપાયામાર્ગે ત્રાધેવા તત્ત્વ જન્મ નિર્લયકમ્ ॥

પ્રશ્ન- તમને તપસ્થા થકી બેલે સુચક ના બેળગ્યો,
 વિદ્યા અગર વ્યાપાર ત્યમ સુંદર રીતે તા કેળગ્યો,
 વિરતથી પણ એ જગતમાં લેશ પંકાલો નથી,
 છતાં ધરામાં પીઃક હોખનથી ગણુમે મહારથી. ૪૦

સાંઠવેન મિત્રં યપરંતઃ ધર્મ
 પરોપતાપેન સમૃદ્ધિમાયમ્ ।

શુભેન વિપર્ગ પદમેન નારો
 ચામદન્તિ મે વ્યન્દમગ્નિદત્તાસ્તે ॥

પ્રશ્ન- મન પાપિ સખી મિત્રકરે તે દેવા ?
 કે કપટિ તેને ધર્મિકજનકર્યમ કરેવા ?
 પત્તિદા કરી સમૃદ્ધિ માગે એવા,
 વિદ્યા બહુતા અંતર ધિડે સુખ-મેવા,
 ભગ-લેર કરી પર કન્યા ચાલે લેવા,
 સમને રૂતો એ નર તદિ વાનર લેવા. ૪૧

અંમત્ર થાય તો જ તે શોભે છે. જેઓ સમાજમાં આવેલાનું, પ્રતિષ્ઠિત, અને હાલ મુજબ
ઉ તેમણે એ આજના સુણેનો પ્રવેક સમયે થોડા રીતે ઉપયોગ કરવો જોઈએ.

ધુરોપમાં પહેલાં ન નાઈ ની ખદિ ધરાવનારા કેટલાક મનુષ્યોને એક મહાગન
-મંડળ હતું. હું જોતો જુઓ કરતું. એજ તેમના જીવનનું મુખ્ય લક્ષ્ય બિનું હતું. તેઓ
અત્ર-ચર સદિત મોટેરવાર સમી દીન-દુઃખી-આદિતમાં કમાએલાં નર-નારીનો ઉદાર
કરવાને માટે આમત્રેમ કર્યા કરતા હતા. એ મંડળનો દરેક મનુષ્યો વિદ્યાન, મુશુવાન,
કળવાન અર્થાત આનહન કુટુંબના, અને સ્વ-સેવકમાં એક એકથી એક એકો હતા.
તેઓ નિર્જળ જોતોને તો દેવની માફક આનવા હતા. એ નાઈ સંપ્રદાયના મોઝમાન
જોતોની રા-પીરતાનો કેટલાક દ્રષ્ટાંત હજય ધુરોપના ઇતિહાસમાંથી મળી આવે છે. એ
સેના કવચ પોતાના જાદુજીવીજ લખ્યાત યથા છે એવું નથી. તેઓ રાજલક્ષિત, સાહસ,
બળ, યુદ્ધ-કૌશલ, જાગૃક અને જિજ્ઞા ઉપર રેન્ડ અને મગતી, હુમે પિઝાતા મનુષ્યોને
સહાય, અત્યાચારી જોતોની સાથે યુદ્ધ-તપરતા, અને પરાજય મુજો ઉપર દયા, પોતાના
ફેલી અને સ્વજનો ઉપર સંપૂર્ણ વિશ્વાસ, સત્યવાદીપણું અને તેમના અરિમની નિર્મળતા
આદિ અનેક સદ્ગુણ સમ્પન્ન આદર્શ મેતા તરીકે પણ તેઓ વધારે પ્રસિદ્ધ થયા હતા.
એ લોકો 'નાઈ' Kungwek અર્થાત "બહાદુર" Bravo તરીકે જન સમુદાયની પ્રિતિ
અને પૂજને પાવ થઈ રહ્યા હતા. હાલમાં એવા અનેક મુશુવાન ધુરોપીની સંખ્યા વધારે
જોવામાં ન આવવા છતાં કેટલાક પરાપકારી કતમ્પરાયણ પ્રસિદ્ધ મનુષ્યોને 'નાઈ'
ની મોઝામાં માંથી ઉપાધિ બરાસમાં આવે છે. આપણા સંસ્કારની સુવિચાર પદ્ધતિ અને
ઉત્તમ સંસ્કારોનારની આદીકિક પ્રજાસિને લીધે હું જોતા જુઓ નરમ પાવાથી એ
'નાઈ' -શરમપ્રદાંયની આવરપકાર ન હોવાથી એ સંપ્રદાય-મંડળ નાજક યથુ પરન્તુ તેઓ
દેશના ક્ષયવા રાગના આગેવાન છે, જેઓ સમાજ સુધારક છે. તેમણે એ સંપ્રદાયના
મુજ મદગ કરી રાગ અને માન ઉભવના દિન-સાધનમાં ભાગ લેવો જોઈએ. તેઓ
કાલ્ય પરાયણ છે, સાદસિક છે, હુખી જોતોના સહાય છે, બહુવત્સલ છે, સમાધાન છે,
ઉત્તમ અરિમતાના અને સત્યવાદી છે તેઓ જ ખરી રીતે આગેવાન રાગ-મંજની સાથે
અનાદકાર કહેવાને લાયક છે. એક સુવિખ્યાત વેપારી એક દેશણે કહ્યું છે કે "આગેવાન
મવાને માટે સારા કીમતિ થોડાક-કાકાકાક વા વિજાસની મનમોહક સામગ્રીની આવશ્યકતા
નથી. લાપકાળ્ય પોષાક અને ઉપરના યાકમાળથી ખરી સુદરતા અથવા ઉત્તમ સ્વભાવ
નથી કહેવાતો. યાદા વિવેકી મનુષ્ય કહેતાની સાથે જોઈશું ખામ લક્ષ્યમાં સંખેવ કે તે
સાનત, ચિનથી, સતતન અને ઉત્તર દસે આ સિદ્ધાંતથી ઉત્તમ જાણ અને અવધન કાળ
તેની પરિણામ મોટી મહેલકથી થઈ ગયે. મનુષ્યોના સ્વભાવનો પરિચય તેની ગોલી
અને આમાર-વિમાર-પરથી આવે છે. કેવળ ઉપરનો આકાંક્ષ જોવાથી કાઈ કાઈના સ્વ-
ભાવને જાણી નથી પાડખી સકે. કેમકે મનુષ્યસ લોકે સાધુનારમાં સમતાનના આવરણ
માનસનારા રોય છે. ઉત્તમ મનુષ્યોને આટલે સ્વાર્થ-પરાયણતા જેની અવધમાં અવધ
બીજા લોકે ધરતું નથી. મુશુવાના અને નજીવાના મનુષ્યોની મજબીજ મવાઈ સમયમાં
થાય છે. અસખતામાં જેટલા લક્ષ્ય છે તેમાં ચોથી વધારે તિરસ્કારને પામ સ્વાર્થ-
પરાયણતા છે. માને કે મનુષ્યના અને સ્વાર્થ-પરાયણ પરપર મહા વિરાધ છે.

માનવર કંઈ પણ ઉપકાર ન કરી શકે તો પછી એ નિરવક જીવન ખારણ કરવાનું શું પ્રયોજન છે? મનુષ્ય બાળ પાખાનું ફળ શું?

સ્વદુઃખતિલકશ્રી રામચંદ્રજીએ ક્યારે વિજય પ્રાપ્ત કર્યો ત્યારે રાવણની માત્ર નાસતી કરતી બોધને કહ્યું હતું કે:—“અરે! શ્વહા! તને આટલો રાખત. પુત્રધર્મ રાખે તો તારા ઊકારના ઊકાર અને તેમનાય ઊકારના તારી નજર રહ્યો મૃત્યુ થત બેમાં તોય તને હજારો બોલ હાથથી મોઢ વળગી રહ્યો છે કે?” એ સાંભળીને એ રાક્ષસિયે કહ્યું કે: “મહારાજ! હું પ્રાણના મોહને લીધે આત્મરક્ષા નથી કરતી, તમારી મધ્યરી લીધા બેવાની હજી પણ મને અત્યંત લોભલા છે; બધા મુંગી જમિત રહેલા ત્ય સુધી મન બરીને બગવાન રામ-લીલા જોતી રહીશ.”

શરીર-રક્ષા તરફ જ કેવળ ખૂબ લક્ષ્ય આપીને માનસિક ઉન્નતિ તરફ ધ્યાન ન આપવું એ પણ ઠીક નથી. સ્વાસ્થ્ય-રક્ષા અવશ્ય જરૂરની છે એમાં તો કંઈ શંકા જ નથી. પરંતુ સ્વાસ્થ્ય રક્ષાથીય ચારિત્ર્ય-રક્ષાનું વધારે પ્રયોજન છે. માનસિક મંજૂ, મેઘચંદ્ર વગર ચરિત્ર રક્ષા થતી નથી. તેટલા જ વારતે સારીરિક બળની સાથે સાથે માનસિક બળ પણ પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ. મંત્રારમાં આવક જમરનો ગારિશ્વરથી દિસાખ રાખનાર માણસોની સંખ્યા બહુ છે; પરંતુ સ્વાસ્થ્ય રક્ષા સગંધી જરાબર કળજી રાખનાર માણસોની સંખ્યા ખૂબી જ ઓછી છે. પહેલી વેણીના લોક (દિલાબિમાની) મહાન સ્વાર્થી હોય છે, તેઓ કેવળ પોતાના જ લાભ-નુસ્તાનને વિચાર કર્યા કરે છે. એમનું હૃદય કોટલું બહુ સોંકે હોય છે કે: એક નછી બાપતમાં પણ તેમનું કળજી ઉપક્રમપાદ્ય થઈ જાય છે. એક સાધારણ વાતમાં તેઓ-ઉંચા નીચા થઈ જાય છે. વાત વાતમાં તેમને ઉપાધિમાં આવી પડવાનો ભય રહે છે. બીજી વેણીના લોક તંદુરસ્ત રહેવામાં સુખ માને છે, અને જો જ્યે કંઈ અજીબારી મહત્ત્વ આવી તો મલારાઈ ભય છે. તેમના મનમાં નિરંતર એવી જ ચિન્તા થવા કરે છે કે: આપણે શતા સર્વદા નિરાપી જેવી રીતે રહેવું, અમારા શરીરની ક્ષાન્તિ અને તેજ જેવી રીતે વધે-અને કામદેવ જેવા શી રીતે દેખાઈએ! હું અમારી જાન રાખી કશું માયાના સેવનથી પ્રદિષ થાય, અને અમે બળવાન જેવી રીતે થઈએ. જેમ જેમ તેમની ઉંમર વધતી જાય છે, તેમ તેમ તેમના મનમાં ચિન્તા પણ વધે જ ન જાય છે, રજો-ફાદ રામ આપીને તેમની અપાસમાં લે તેની તુમને બહુ ફીકર રહે છે. એ શેણીના લોક બીજાના સુખ-દુઃખ પર ધ્યાન આપ્યા વગર કેવળ પોતાના શરીરો જ હજાર રાખવામાં અને અવશ્ય આસપડી રહેવામાં જ પોતાના કર્મજ-કર્મની પૂર્ણહર્ત માને છે. તેમની ધારણા એવી જ હોય છે કે: પરમેશ્વરે તો તેમને કેવળ સામારિક સુખ-જોગવાને માટે જ મનુષ્ય ન-મ આપ્યો છે. અને તેથી જ તેઓ રાત-દિવસ સુખ પ્રાપ્તિને માટે હાથ હાથ કરતા ત્યાં ત્યાં ભટકે છે. આ સવળા સંસારી-અસાગી, કાગી, સ્વાર્થી મનુષ્યો નથી બળતા કે મનુષ્યત્વ શેમાં છે—“મનુષ્ય કોણ?” એવા લોકના પ્રશ્ન-અનુચિત દ્રશ્ય-સ્પર્શી કેટલાંય બ્રહ્મા-જોગી, સ્ત્રી-પુરુષો ભગ્ય છે તેના કંઈ સુખાર જ નથી સંધારમાં મન અને પ્રાણ ઉભયનું સંકલ્પ કરવા જેવું છે. કાંઈ પણ રીતે તેનું સંરક્ષણ થવું જ જોઈએ; પરંતુ મન-સંપ્રદાય જ જીવન સમર્થ જ કરી દેવું, અથવા અનિત્ય સુખસાધન પ્રાપ્ત કરવામાં જ કેવળ રચ્યા પચ્યા રહેવું એવી ઇપરી આજ્ઞા નથી. જે સ્વસ્થતાથી છે

તેના ઉપર વિશેષ શ્રદ્ધ આપ્યા કરનાં એ ચિરસ્થાની છે, એ અવિનાશી છે તેના ઉપર વિશેષ ખ્યાન આપવું, અને તેને જ 'મેળવનાં' તત્ત્વર થઈ પેનાનું તન મન અને પદે આર્પણ કરવું એ કૃષ્ટ છે. જેઓ આત્મિક અને પરમોક્ષના ચિરસ્થાની યુખને માટે યજ્ઞમંત્ર સરીકે અને નાશવંતે લક્ષ્મીના મોહને મોઝર લગાવે છે તેઓ દેવત્વ-દેવપાત્ર પામીને પરમાત્માના પ્રિતિપત્ર થાય છે. સમ્પરિવ્રતના જ ચિરસ્થાની અર્થર્થ છે ચરિત્રની ઉત્તમિની સર્વ પ્રકારના ઉત્તમ થાય છે; અને ચરિત્ર જમકથાથી જમી વાત જમડે છે. મધ્યમાં આવતી અને ઉપાધિત મૂળ કેવળ દુઃસ્થિતિના છે. ચરિત્ર નટ મનાતી માથે સમવા યુદ્ધો પણ નાશ પામે છે. પેનાના ચરિત્રને સાચીને પણ કોઈ કોઈ પોતાની આશય મૂકા અને આધ્યાત્મિક ઉર્જાન કરી શકે છે. એનું ચરિત્ર નિર્મળ છે એજ વચાય મનુષ્ય છે.

આવનવંતે દપે ઉલ્લેખ પ્રિય, ઉત્તમ ચારિત્ર્યવાન કર્મવીર મનુષ્યોની જ જરૂર છે. એ ઉલ્લેખ-પ્રિય કર્મવીર નર-નારીની કર્તવ્ય પરમજ્ઞતાથી જ સમાજ-પ્રગતિ કલ્પજ મંત્ર થશે આ દેશના ચીમત અને જુદિવંત, જનોએ અગાનરી અપકારમાં અધારે, પણ જીવન ચાલના યુદ્ધોને જ્ઞાન માર્ગ જનારી, ઉત્તમ ચારિત્ર્યવાળા મુશ્કા મનુષ્ય જનારી, તેમના મધ્યમેથી જીવનનો અમુક જામ દેશના નટપ્રાપ આપાર ઉલ્લેખની ખીલવડીમાં-અર્પણ કરતા તેમને જનાવજા નેધસે, જોમ-વિજ્ઞાસના જુખ્યા આત્માઓ આ આજુ પજુ કંઈ નજર કરશે કે ? મનુષ્યત્વનો-ચારિત્ર્ય-જાનનો પાક અગાન પ્રખને ઉત્તરમેર વજાવશે કે ?

ર. દ. મદ.

૧. આ આખરનો લક્ષ્ય અપાર દેશના કેવળ કીમ તેના ચિરસ્થ-અપ્રમથ સ્થેનના સં-જોથાં વપરે એકમા આપે છે. તેમના જ્ઞાન અને જુખ્યા પરિણા તે એકે તેમના કંઈમાં વજાતેમના પોથી નીજાની વાળી સંજોથા સમ્યા છે તેમજ જ અને છે. એકં પરિણા જે અવવાન રવા કરીને એ જાઈ સ્થેનને પાળની મુકાલ આપે તે નીક પજી એકેથી ગાન ! અનેતેમ પણ રવા કરે તે આ દેશ સેરારે જડુ આનંદ થાય

આજેજ મંગલે ! મુંગરસમાં તરમેળ કરે એવી

અપૂર્વ સામાજિક નવલકથા

લક્ષ્મી-કાન્ત.

લેખક, પ્રકાશક-રત્નકોડલાલ દરિયાલ ભટ્ટ.

૨૯૦ પૃષ્ઠો આ જગાર નવલકથાના અનેક પાનામાં કંઈ ઓરજ સમ-સિલા બરી છે. અંદરનાં કાખો વાંચીને જરૂર ખુશ થશો. આજેજ પત્ર વખી મંગાવી રમે ! લખો-અવરથાપ, કર્મવીર-સમપુર અમરાવાડ.

કેવળ મૂર્ખ !

હોં નેમજી, આ મદારા દાયપર ગિરી છે એ સેની છે? હીરાની નથી? કે પેનિના નહીં-હીરાની-કમિટેસન જનાવરી છે? જાઓ ત્યારે તમ ખરા જોરાની પરિક્ષા જ નથી, અરે આનો ખરી છે, એની કિમ્મત તો પુત્રી આયો-પાંચસો રૂપિયા પડાવશે. વિધારા નથી આવતો-જોડું, કે હું? કેમ આ-મદારા ધિગડાં દીધેલાં કપડાં, આ જુની ખેરી પાંચ. એ કે એવી સાસ અને ફાટયાં ટૂટયાં ખરખરાં નેમજી કે? જાઓ, મદારા મહેરજાન! પાંચ રીઠ આગ જુલોતો ખરા-મદારા દાય રદાયુ તો જુલો. આ મદારા દાયની રેખા શું કે છે, એ એ જરી નેમજી કે એમજ? આ ને રેખા આવીથી નીકળીને કેલ વંચલી આગળ ગુપ્તી ચાલી ચર્ચ છે, એજ છે તો! એતો ને છે એ એમાં જ છે! સમજ્યા કે એ નેમજી હરેક હરેક નેમજીએ મદને કહું હતું કે: હું મોટો લખપતી ચર્ચલ કેમ હસો છો, જોયું લોકોનાં એ બધાં જખાં જ માતો છે કે? અરે તેમ પણ મદને એમજી જુડું નથી કહ્યું- ખરે કહું છું, હું એક દિવસ લખપતી ચર્ચ ગયો હતો, પરન્તુ હજી એક જ દિવસ માટે! સાંભળશો, શી રીતે મોયો? હો, પહેજોથી જ કહું છું.

હું મદારા જાખો એકનો એક હોરો હતો તેજો મોટો લખપતી વજીસ હતો એ વાસકેટનાં અને એક કોટલુ એમ જણ ખીસાં ભરાય એટલા રૂપિયા પાખડાવતાં તેમ જોજી ધેર આવતા-પેર રૂપિયાનો તો દંડગળ જ પડતી હતી. District Pleader હસ્યા વજીસોએ પણ એટલાં મોટીયાં નાંદ પેતા હશે-હોય-જોડું ન માનસો.

પરન્તુ આટલું આટલું પેદા કરવા છતાં અણુ-શું એ કેમ તમે જાણો છો? જુલો પિતાની તિબેરીને ત્રણ કાણાં હતાં. એક કાણાંમાં મન ફારે એટલો દાય પાલીને મદાર મા એનાં પિપાપિપાને ભરતી હતી, અને બીજા કાણાંમાંથી યુનિમ વજેર મન ફારે તેટલ નાંખ્યાં જોખારાં કેઈ લખ્યા-નેપ્યાં વજેર જારેજાર લખ અદર ઉડાવતા હતા, પછી કોં જાપને એ ફરી સંભળવા છે? હવે રહું નીજી કાણું, એમાંથી મદારા પિતા રવજ પોં પોતાનું પ્રેમજી ખર્ચ, અને ઘર ખર્ચ વજેર પૂરું કરતા હતા, આ પ્રમાણે લખલખ ગીર વરસા એમને એમ જાણ્યાં ચર્ચ, ત્યાર જાદ વગરે એ જાંધો દાંભાર, ખું જારિજોય જોવા મોટો ત્યારે મહે નેમજી કે પિતાની દુકાનદારી-વકિલાત તો દિવસે દિવસે આજ ચલી જાય છે, પરન્તુ ખર્ચ તો નેમજી તેમજી છે. આ પ્રમાણે પણ દેટલાક દિવસ જાણ્યાં બધાં જાદ એકમેક એક દિવસ આ રૂપિયા ગેસાર-નાટપણાની ગતિ જુકાપીને મદારા પિતાનીએ ગિરકાળને માટે આંખો બંધ કરી દીધી. એ વખતે હું લખલખ પચે એક વખતો હતો. મદારા જાંબ ચર્ચે પણ જાંબે એક વરસ ચર્ચ હશે.

પક્ષીને મ્હેકસપાટી લગાવીશ એકાંક હોય તો તો હીક, પણ કંઈ આખી દુનિયાના બધામ લેખિએની વાત ખોટી પડે કે ? કદી નહિ.

હું, મ્હારી અવસ્થાની પાણ્ડવોના અશ્વત્થામની સાથે તુલના કરતો હતો. એક દિવસનો ધનવાનનો પુત્ર અને લખિએનો વ્યવસ્થિત હું, કાંઈકાંઈથી ઘેર આવતી વખતે એક પેસાનાં પોન, એક પેસાની ચોપારી, એક પેસાની તમાકુ અને અંબેડેર સાથે લઈને દીસાં ટાઈમ્સે ઘેર આવું છું, એ સર્વત્ર વિધાતાને ધન્યુંજી બરાબ લાગે છે, એવું હું ખરા હૃદયથી માનું છું-મ્હારા ટાંકણાં નસિયેથી હું પ્રતોષ માનું છું, એક દિવસનો ક્ષીરમંત પુત્ર વિચિત્ર અવસ્થામાં અનેક મઝી-ખુઝીએ એળખીને વર્તમાનની કરી નંગ, ધી-છેકળ દેરાન મયેમાં યાદો પાડે છે, આપેલા અટકાવ જાણે મ્હારો અત્યંત જાણે તો સજ પ્રસન્ન રહેતો. જે દિવસે તેજાઓ ગયા વાંતા તેજના બાકી-મ્હેલાં નીકળતા પેસા લેવા તદ્દસે કરતો હતો, અને આખર આડીને ખાલી હાથ લઈને બેઠાનો આંધો ગયો એ દિવસે પણ મને મ્હારી ગરિબી ઉપર જ્યારે અહસાસ-મ્હેલો મધો-એ વખતની તેની ખૂબીઈ જોઈને કેવળ હું જોતોમોતો કરચાચ કરતો હતો મને મનને સમજાવતો મંત્રોષ્યું કે: એમાં એનો શો વાંક છે, દુનિયાનું આંધળાં છે, તેવારો દિવસે શિખાકી પડાવાળાને લેખિ કદાચી સગાએ બરાબી ક્યારતા ક્યારતા આર આતા આંધે છે, મ્હારી પાસે આવીને દશને મ્હેલે ઉભા રહેવાની સાથે હું તેમને ખાજુખાજુ કરતો અંકરડા જેવો એક કમસાર, રૂમિયા આવું છું, એ જોઈને બીજા દાટખૂણિયાઓ મ્હારી તરફ આડી નજરે, જુલે છે-મ્હને મળે સમજે છે, ખરેખર હું છું પણ-મળે ! એ દિવસથી તેમજે મ્હારી નામ ગમિયરી પાડકું છે, પણ હું ક્યાં તેમને જલકે, માહુ એમ છું.

આ પ્રમાણે જાગ્યજાગીની જાગી પ્રસન્ન દ્રષ્ટિ ઉપર આધાર રાખીને દરિદ્રાવસ્થા જાણે કેવળ ગિજવંદગાંજ મસ્ત રી અધૂર વર્ષ વિતાવ્યાં, વચમાં આગાંશ કમિયાર શાલેજા જેટલાઈ સમજાને માટે વિલાપન રજા ઉપર ગયા અને તેમની જગ્યા ઉપર મી-મનની કાગમિયાઈ કમિયાર-તરીકે નિમાવા, એ વિલાપનથી નવાનરીજ આવેલાં હતાં. જોરીસના પોત જુલામગિયા-ગરદાદિયાન કરવામાં, જુલાં સાથે કરવાની દેવવાળા કારકુનોને ને ગિજકુલ નાપખંદ કરતા હતા, ખરનુ કમળ ભજે એ રી કાંઈ મ્હારા ઉપર રહેમ નહતું હતી ! એક દિવસ હું કંઈકે કમ માટે અદેખની જોરીસમાં ગયો હતો, તે વખતે મ્હારી ગાંઠગીએ ગમડ ગમડ કરતી વિડી ઉપર તેની દ્રષ્ટિ કરી, તેજે કહ્યું: "લાઈની હતો તો ફક્ત મરિને પદ્મક રૂપિયાન પગાર મગે છે ! જાતી બંદ મંડુ વિડી તારો હાથમાં કરાંથી આવી વાંક ?"

હું તેને મ્હારી મુશળી દક્ષિન અંધથી તે પતિ મુશી કદી નોંખાંથી, એ જાંઠગીને તેજે કહ્યું: "મને જાગે છે, તેથીજ હતો આ સમય-ખુશામતીપાઓની મારફતે જુલામીતો વપારે મોદ નથી જલુનો. એમના મ્હેલે કેવળે મ્હારીને ગિયા જતાં મ્હેલે એમજ જલુાય છે કે: એજો સમય ખુશગીની પ્રતિનિધિ છે."

વાલોમનિ વાલોમાં ચાલેજે મ્હને એ પણ પૂછ્યું કે: જાગ્યની આટઆટલી મોહમે જાવા જતાં નું દહન તારો એ અગાઈનો જાનસન રવજાર રી રીને સંચારી રવા

આગેજ માલક યાએ! શિક પાંચ ને બે કાજ! બીજીકુલ મહેલ!
મલ્લેક યુવક-યુવતીએ આ રત્ન-પુસ્તક હાથમાં લેવુંજ જોઈએ.

કર્મચીરના મુદ્રક
જમીનને બેઠા
(૧૧૫ મુદ્રા)

દંપતી મોક્ષ મંદિર.

જે માલકોનું જીવાન મ
પરેણું દશે મેખાજ
બેઠા ૬૬ સ્તોત્ર.

(તેમજ બંને પ્રાસંગ-ચમુષા-ભાગ પરિભાગ બદ્ધ. અવસ્થાપક કર્મચીર.)

પત્નીનાં કમેજ અને કંઠાસને હર કરી પરમાં યાનિત સ્થાપતી દોષ. ઉત્ત-
મિત પત્નીનાં પ્રોંપર મુદ્રક દારુ કમ્પનું મેનું દોષ. વલ અને આશ્રમરમાં વાપર્માં
માત્રી વર્ષ માસ અંતર્માં વારેવારે નિમાસ નાખી નાખતી અને વાપતી સિધ્ધાના
દાવમાં મેનજ અમલ અરુ દોષતે આ પ્રવાપરવ પુસ્તક પ્રમ્માં વારે રાખે.

દુર્ગુણી ભરવારને રેર નેસ નાતી મંચ. રમાં રવર્માં મુખ જોગતી સ્ત્રી-હવન
માગ કરવાતી ઉપાચારા અનેક મુદ્રક રમ્પુરે આ પુસ્તક મેનવર્તુન જોઈએ.
(સી માલકોને આ પુસ્તક પોણી કિમ્પને મળી.)

જગનાન છકિયન અને તેજવી સેવાન મેગવી કલ્પનાતી મનું દોષતે દરેક
મુદ્રકે આ પુસ્તક મંચાતી મંચ પ્રમ્પુરક વામનું જોઈએ. પુદા મુદ્રક-૦-૧૨-૦
આગેજ નામ નેરેખિત. સ્તોત્ર - અવસ્થાપક, કર્મચીર-રાવપુર, અમદાવાદ.

મોગલોનો મુલ પુરુષ.

કાનના રાજા અબુ-તૈયબના મર્જ પછી, કેટલાક ખડિયા-મિત્ર-રાજાઓએ રાજ્ય પોતપોતામાં વહેંચી લીધું. તે વખતે કેટલાક ભાગમાં દુસેન, કેટલા ભાગમાં તેલિમ, કેટલાક ભાગમાં અસિમે, અને કેટલાક ભાગમાં તેમજે રાજા અસિમર ફેલાયો. નેમરે પોતાનું શરદર મેરે ભાગે, પેલાં અસરનારાં માણસોનું જ પાનાંનું હતું. તેથી એક પેલાં અસરનારાં શરદરના અધિપતિને રાજાએ યવાતો પાંત કરતો નેહ, અસપાસના રાજાઓમાંના કેટલાક નેમર ઉપર અદેખાઈ કરવા લાગ્યા. એટલું જ નહિ પણ કેટલાક તો ખુલ્લી રીતે નેમરનાં ગેનો નાશ કરવાનાં યત્નો પણ કરતા હતા.

એ સમયે, પોતાના તાનાર દેશના રાજા દુસેન સાથે તેમજેનાં મિત્રતાની માફમાં નેમરે. એ જાને પોતપોતામાં મિત્રતા બંધીને, અદેખાઈ કરતા દુરમ્મા રાજાઓની કરી નાંજરમાંથી પોતાને રાકી સલામત રાખવાનો યત્ન કરતા હતા. રાજા દુસેનની સાથે તેમજની મિત્રતા જાંધવાની યત્ન બંધીને, કિંગ્ડમના નવાજ તેલિમને ધમીજ દિહર થઈ, અને મુલિમ દ્વારે તે જાનેના અદેખર ઉતારવાની દરખા તેના મનમાં ઉત્પન્ન થઈ. નવાજ તેલિમને નેમરે કે દેશમાં રહ્યા લાઈ કરવાની વિધિ અવધાનો સંભવ છે તેથી જાનેની સાથે મિત્રતા જાંધવાની માંધણી મોકલી. જાને રાજાએ તે વાત કહ્યું રાખી. પછી, રાકી પછે મઈ મુક્યું નેમરનાં અને દુસેનને, નેકિને પોતાની રાજધાનીમાં આવવાનું મોતદે દીધું. જાને જાદવાદોએ તે કહ્યું જમ્ કયું.

જમ્ રીને નેતાં સું તેલિમે પ્રેમજાગરી કરવાનું આં નોતદે દીધું હતું નહિ. તેજેનો માત્ર દેખડો જાજ મિજમી હતી. તેનો મોત વિચારવાતકતાજ દેતી. પણ જાગર પ્રાણી તેલિમે સું જાગર હતી કે તેની મિજમેલી કોટાની. જાજમાં તે પોતેજ ફાસે? તેને સું જાગર હતી કે એ વિચારવાતકતાને અગ્નિકુપડ સંજગાવવામાં આવ્યાં છે તેમાં બીજાને જાજમાં જતાં પોતેજ જાજી મરશે? અને તેમ પણ તે જાદુ મુક્યું હતું હતો. તેને જાનેન સકિતમાન પરમાત્માની લીલાનું ક્યાં જાન હતું? રવાઈ આંધિએ છે. રવાઈઓ પણ આંધિજાજ-દેખ છે. તેમને પોતાનાં દેશનાં પ્રેમજાગર જાજાતાં તેથી જાંધ કરે કરવામાં પોતાને લાંબેજ કાંટાની અજ. પાધર-છે તેથી તેમને જાગર દોતી નથી. એમાં પાધર કમ દેતી વખતે તેઓ જાગરને અને હમરી આતાને બૂધી લગ્ય છે. તેથી જાનેન આંધિએ પોતાની દેશ-જાજમાં લાસઈ, અપદાઈ, પોતેજ અંતત દુખ પામે છે? પોતાના સંજગાવેજ અગ્નિમાં બીજાને જાજવા જતાં પોતેજ જાજી મરે છે. તેલિમનું પરિ

બામ વાંચવાથી વાંચીને તે ઘન મારી પેઠે ગમણુ સરઝે. નેનર અને દુમેનને
 પોનાને પેર ખેડાદી પ્રાણુ લેવાનીએ તેલિલની ક્રિષ્ટા દલી, પમુ જાણી મનુભોનું પાર્ક
 ક્યારે રૂગિતન થાય છે કે પારેનું તો પરમેપરનું જ થાય છે. વિધવાની અર્જન કીકા પુરુષવાન
 મનુભોનેજ કચ્છાજીમરક નીચે છે.

ગોતાઈ મન્યાંગ નેનર અને દુમેન રૂબા શાકે પોટેરસર મિયાલીએઃ કમળે તેલિલના
 રૂબામાં આવી પડેઁઆ. તેમને ખજર ન દલી કે તેલિલ ત્યાં રમવાજી મચાવશે. એ જાને
 મળે-તેલિલને ખેડ આપવા માટે-કુણી ક્રિષ્ટાનિ વરનુએ સચે કીધી દલી તેમો મન્યાનીમાં
 આવે છે એ વાવ સંભવનાંગ તેલિલ રાજ્યાનીના મુખ્ય વરસાબ આપવે આવે. એ
 તેમને મન મનાઈ. તે બનેના કિનારા માટે મન્યાનીના એકે છેડા ઉપર એકે મસાન
 નખી કરામાં આનું હતું. તેજ મસાનમાં કિનારો લઈને તેપર તથા કુળે પગાજામા-
 કીની મળ માખજા ખાંડી !

દુસેન અને તૈમરે દિવાલ ચોળેખી તે વખતે તેકિય લશ્કર સહિત, પેલા મહનમાં પોહા, પરંતુ ઝોરડામાં રેસનાંજ તેણે શું નેયું કે તેણે નેયું કે જાનની લોહાની ભૂખી જાળી નાખી છે અને તે જાળમાંથીજ તૈમર અને દુસેન છટકી ગયા છે. ઝોરડામાં પેસતાં તેણે બીન્દુ પછુ કોંક નેયું. બીંત ઉપર કેવા બગડર ચમ્પો લખ્યા છે કે તેમાં કખ્યું હતું કે: "વિદ્યાસઘાતી, નરચિદામ્ય! આ વિદ્યાસઘાતતો બહોલ તને તાકીદ મળશે. જે તલવાર વડે, લીંત ઉપર આ બાકરો લખાયા છે તેજ તક વારધી સત્પર તારો શિરચ્છેદ થશે."

બીંત ઉપર લખાયેલા ચમ્પો વાંચતાંજ બાદચ્છાદ તેમજનો અંતરાત્મા કંપી ઉઠ્યો. "વિનાશકાળે વિપરિત કુદિ: " આ વાંત સત્ય છે. તેકિય જાળમાં ગયો, ત્યાંથી તેણે નેયું કે: મહનથી કેટલેય છોડે બહાદુર તૈમર અને વીર દુસેન પોતાના બે ઘોડા ઉપર ચ્વાર ચઢ; સિપાહીઓને કાપતા કાપતા આત્મા બલ છે. અને વચમાં વચમાં તૈમર ઝોલીથી ખરડાયલી તલવારનું માથું ઉચું કરતો તથા મેગ કઠાક કરતો કહે છે કે: "વિશ્વાસઘાતી! પાપી, અપમ! તારી પછુ ઘોડા સમવમાં આજ દશ થશે!"

બાદચ્છાદ તેકિય તરતજ જાળમાંથી બહાર આવ્યો અને એક હામર સિપાહીઓને પે લઈ તૈમરની પાછળ પડ્યો. પરંતુ તે વખતે તેઓએ એટલા કંપાટાગ્રાહ પોતાના પાં છેડી મૂક્યા હતા કે તેઓ તેમજની દરબાર ચઢીને રાજા અભિષેકની હદમાં આવી પહોંચ્યા હતા. વળી તૈમરનું છુકું પડી ગયેલું લશ્કર પછુ નહારી જઈને ત્યાં આવી પહોંચી તૈમરની મદદ માટે તૈમર હતું. આ વખતે પછુ ને તેકિય પાછો ગયો હોત તે હોતું કામચાલુ થાત પછુ છર્પાના અગ્નિમાં આંધળા બનેલો તેકિય પોતાનું અવિધ્ય જાળી રાખ્યો નહિ. છર્પાનો અગ્નિ એવો છે કે: તે જે વખતે સળગે છે તે વખતે કોને આજી મુકશે તે જી રાકાતું નથી. ઇતિહાસ કહે છે કે: છર્પાનો અગ્નિ, છર્પા કરનારનેજ એક દિવસ જાળી બસમ કરે છે! અનેક રાજાઓના રાજ્ય અને રાજ્યના અગ્નિને બસમ કર્યું વચાં છે તેનું કારણ છર્પાનો અગ્નિ! અનેક ભતિ ક્રમ્ય સ્થિતિમાંથી અપમ સ્થિતિમાં આવી પડી છે તેનું કારણ જાપી મનુષ્યોના છર્પાનો અગ્નિ! અનેક રસાળ દેશો ઉત્તરનાં કમચાન જેવા થઈ ગયા છે તેનું કારણ છર્પાનો અગ્નિ! અનેક રાજાઓનાં રાજ્ય આંતરનાં અગ્નિ સંબળાતાં હતા ત્યાં આજે રડોળીટ સંબળાય છે. તેનું કારણ છર્પાનો અગ્નિ! અનેક સરક સુખી મનુષ્યો દુઃખના દુઃખર તથા દુષ્ટાપણાં કાલાદલ મચવી રહ્યાં છે તેનું કારણ પછુ છર્પાનો અગ્નિ! છર્પાનો અગ્નિએ અનેકને જાળી બસમ કર્યા છે અને. અનેક અગ્નિ સળગાવનારનાં નરકમૂલ ઉમેડી નાંખ્યાં છે!

તેકિય એવુંજ જાણતો હતો કે: હવે પછુ તૈમર અને દુસેન, મદદ વગરનાજ છે. આ વખતે ને તેમને પકડી રાકીય નહિ. તે પકડી આવે લાજ ફરી કોંક કાલે મળવાનો નથી. આવો પિયાર કરીને તે તેમની પાછળ પડ્યો. તેનું લશ્કર કંટાળી ગયું હતું તેમ છતાં તે પાછો વળ્યો નહિ. તેથીજ તેને તેની વિશ્વાસઘાતકતાનું ફળ મળ્યું.

તેકિયનું લશ્કર કંટાળી ગયું છે એવું જાણીને તૈમર અને દુસેન પાછા ફરી મહન આવી પહોંચ્યા. તેકિયનું બધું લશ્કર આવીને તેને મદદ કરે તે પહેલાં તે સત્પર અને

રેશમ-શાળાનાં કારખાનાં.

જાજામાં ફક્ત જમ્મૂરનો ઉલ્લેખ આજુ છે તેમાં લક્ષ્મણ અતી લાખ મજૂરો કામ કરે છે.

ઉત્તરાં કારખાનાં.

સંયુક્ત પ્રાંત	૪	૪	૬૫૨
ખંભાળ	૭	૫	"
પ્રસિધ્ધ	૭	૫	"

લોખંડ અને તાંબાનાં કારખાનાં.

ખંભાળ	૩૪	૨૦	૬૫૨
ગિદાર-ગોરિસા	૬	૧૦	"
મુખાઈ	૨૧	૫	"

આસામ

મદ્રાસ, સુબાઈ ૧૧ ૨ "

ખાંડ સકરનાં કારખાનાં.

ગિદાર, ગોરિસા, સંયુક્ત પ્રાંત, અને મદ્રાસ કુલ કારખાનાં ૭૬૫૨ મજૂર ૨૫ ૬૫૨.

ચામડાનાં કારખાનાં.

સંયુક્ત પ્રાંત	૮	૪	૬૫૨
મદ્રાસ	૧૧	૧	"
ખંભાળ	૧૬	૭૦૦	(સાતમે)
મુખાઈ	૧	૫૦૦	(પોચમે)

કેસરીના

આસામ	૧	૭૦૦	(સાતમે)
ખંભા	૬	૧૦૦૦૦	૬૫૨.

૧૦-નવરત્ન—આરતવર્ણની સરખામણી ઉત્તરિને અર્થે નીચે મુજબેના ઉત્તરોત્તર નવરત્નોની આપસપક્ષતા છે.

(૧) આત્મજ્ઞા, આત્મ વિશ્વાસ; (૨) શીર્ષ, ધીર્ધ અને શાહશ, (૩) તેજસ્વી પદ્મતા; (૪) મીન્દર્થ, નેરેરેકપણ (૫) વિગ્ધ પ્રાપ્ત કરતા મુખી દ્રઢતાપૂર્વક કાર્ય કરવાની ઉત્તર; (૬) પૂર્ણ સાધન, આપણા કાર્યમાં શાંતિ પણ પ્રકારની ઉત્તર-ગોડ ન રહે એવી રહના; (૭) ધન-દ્રવ્ય; (૮) શ્રદ્ધા, આરતવર્ણ મુજબ-આત્મ; (૯) સાત્યાગ્રહ. એ નવ કેન્દ્ર છે તેમાંથી છેવટનું અર્થોત નવમું રત્ન આરતવર્ણના પાંચે ન હોય તો જાણના આકાશી જરૂર નામશે.

૧૧-કપાસ. દરેક રેશમ ૫૦૦ રત્નની એક માંસડી ગણવામાં આવે છે, એ દિશા ૨,૫૪,૨૨,૦૦૦ માંસડી નોટલો કપાસ વસાય છે. રત્ને આમાં ઉત્તરતા-મુજબે સીધે રેશમ આરત-ગોડો ઉત્તર-ગોડો સમાય છે; તેમજ આરત-ગોડો પાંચે વર્ગ છે. આખા આરત-ગોડો કપાસની ઉત્તરતા વર્ગવાર માંસડા નીચે મુજબ છે.

ખાંથી બે આનાની વચ્ચેથી સાચી રુલિંગ પ્રમાણે પાણીની ઉપયોગ કરી લેવા. બીજા સાથે તે ઉપયોગ કરવો નહિ તે એક વખત દોડવામાં આવે એક આના નહોતો ખમ્બો એક માની લેવું. અમે અને અમારા રોડીઓ આ પ્રવેશન દોડવામાં આવ્યા પછી દોડેલાં આ સ્વદેશી પાણીસ વળાવી તેનો ખા રાખે તે વખતે ઉપયોગ કરીએ છીએ.

ચાક ૧૦૦ ભાગ

પાણી ૧૦ ભાગ

મરચ ૨ ભાગ

ઉપર વચ્ચેના પ્રમાણે ત્રણે વસ્તુઓ ભાનિ પટેલાં સરખો પાણીમાં ભોળાવવો. ૫ અને પાણી બરાબર એકસાથે મળે ત્યારે એટલે તેમાં ચાક ભેળવવો. જાદ તેનો ૧ આકાર બનાવવો દોષ તેણે બનાવીને તરફે સમયસર મૂકવો, સાચુંતો જેવા જોખા રીંગ તેમ દરકન નથી, રાતે તેના વિચારની પાણીમાં જેવા આકાર પસંદ પડી શકે. ટી રીંગે મુકાઈ ત્યારે એટલે તેને ઉપયોગમાં લેવી એક આકારી વાંચક વાંધુઓને ખાતર લાભજી છે. સરોપકઃ-માણેકાચ અંબાલાય દાદ.

(૨) કપડાં પાંચાની નવી રીંગ:-તે પાણીને પાણીમાં ઉકાળવો, આ ઉકાળેલું પાણી કપડાં સાથે કરવાની અભ્ય-ગ્રહ સજ્જિ કરાવે છે. તે પાણીમાં કપડાં ભોળી તેમાં રાત્રિ એક રાત રહેવા છઠ્ઠી મીઠા સવારે તેને સ્વચ્છ પાણીથી ધોઈ નાખવાં અનુભવવા ની બાબત છે.

(૩) ચાકની લકડીઓ:-Chalk Sticks, અરેબીક ઇન્કને પાણીમાં ચાકી ને મીઠા કરી-ભોળવી ચાકી રીંગે ઉકાળવો. પછીથી એક સદાચ આકૃષ્ટ વાપરીને એક ૩ આકારમાં જેટલું ઉપરનું મીઠાજી રોકીએ તેટલું નાખી-ભોળવીને તેને અણાણથી ગરમ ટી રીંગમાં ખીલામાં નાખવું. પાણીને જાત ગળા જમી એટલે જેવા રીંગમાં મીઠા મુકેર-વિચારની જેટલી લાકડીઓ તેવાર થઈ મુકેરનો જાગ વધી પડે તે વાપરવામાં કાજી ભાગી અને જેટલે જેટલો અર્થાત થોડો હશે તે પોચી થશે.

૬. ફર્નિચ-બોર્ડ. ૭

૧ આપ તેનું કડિન કાર્પ દોવા જતાં તે અવલ્ય પ્રવત્તી મિક્ષ માપ છે.

૭ પ્રારંભ ઉપર આધાર સખીને બોલી મહેનાર માણેમાંનું પ્રારંભનું ભવંકર રૂમ અને શુધુ બને છે.

૮ પૂર્વકાગમાં કોઈકાં મુખ અથવા અનુષ્ઠ કર્મનો ફગ આ જ-મમાં અનુક્રમે સારા અવગા નારકાં બોધવાં પડે છે.

૯ પરમાત્મા ઉપર અવલ્ય જરા સખીને જેઓ ઉલ્લેખે કાર્પ કરે છે તેઓ અતે. પંડિતી વરુ જરૂર મેળવે છે.

૧૦ ઉગમ કાર્પે પડતાં મુખ બુધ્ધ અથવા અમનોનો મોડ માપ તો તે પદેશાં જાગ જમ્બાંના મુન્ન-ગનને ખારે અજા રૂમ જેવળી મુકી પછી એ ઉપરમાં વગતનું કાર-પુર્વ પાળળમાં ભરી ઉકાળીને જુલે મરી-શ્વેત આજ્ઞા જાળને વારે ન આવે.

૧૧ દોહનકારીની પરિક્ષા કરવાની ઉચ્ચ માપ તો મંદને સમનેજ તેમની પામળી ગમ્બ અમળી.

સ્વીકાર અને અવલોકન.

મારે જીવન-સંપાદક શ્રીયુત્તમ દાસગાંધી સમર્થક મહેતા. અમદાવાદ.

સરસ્વતી માસિકના પ્રાચીન અને જાણીતા અધ્યક્ષશ્રી મહાશયે મળ્યા છે. પૂરાં નવેક માં પછી ભારત જીવનનો નવા જ ધંધો-કાર્યમાં પ્રવેશી રહ્યા છે, એ જોઈ અમને આનંદ થાય છે. પ્રાચીન અને જોડાઈ વિશ્વેશ્વરી અરવર આ માસિક પત્ર સનાતન-ધર્મ-પ્રેમી અને આસ-કરીતે શ્રીરામકૃષ્ણપરમહંસ અને શ્રી વિવેકાનંદના લક્ષ્મીને આસ મંગાવવા જેવું છે. અવગમિત સંતીમંડળ, યોરખતાન, શ્રીમદ્ વલ્લભચાર્ય અને ઉચ્ચ લેખક પદાભ્ય વગેરે લેખો આપણે પ્રાપ્ત થયા છે. આપણા પ્રાચીન માસિક માસિકાની યુગ્મસતમાં લખી જ નોટ છે. એને અમને મુર્તર પ્રજામાં ધર્મતાન પ્રસારના હાથની સજ્જ મોંઘવારી છતાં ૨, ૩-૮-૦ નોટમાં જુદા સવાજમમાં પુનઃ ભારતજીવન પ્રકટ કરવા માટે શ્રીયુત્તમ દાસગાંધીને અમે અભિનંદન આપીએ છીએ.

મુન્દરી સુખોદા-તંત્રી અને પ્રકાશક શ્રીયુત્તમ દાસગાંધી સમર્થક મહેતા. અમદાવાદ.

આ જુના અને જાણીતા સ્વેચ્છાસેવી માસિક પત્રની ઉપયોગિતા કરી આપણે જુન્દરી સુખોદામાં જાણતા થય-પણ લેખો પ્રત્યેક સુસિદ્ધિત રીતે-પુરુષે વાંચના ધોમજ દાય છે. "કરીની ઉભતિ વગર દેહની ઉભતિ અશક્ય છે" એ આ માસિકનો મુખ્ય મેષ્ઠ હોય, શિષ્યોને હાથે ઉત્તમ મુન્દર-સિક્ક લેખો લખાવી તેના આસ અંક પ્રકટ કરી કરી વર્ષમાં જાનનો દેસાથે કરવાનો માસિકનો આદિ સિદ્ધાંત સરળ જ થયો છે. આપણા માસિકાના મુર્તર કંપની આદક થઈ જાણ લે એ છટ છે.

ચેતન-તંત્રી અને પ્રકાશક શ્રીયુત્તમ દાસગાંધી સમર્થક મહેતા. અમદાવાદ.

પ્રસ્તુત માસિકના ગદિર આંતર સીન્દરમાં કંઈ જ કહેવા જેવું નથી. તેમાંના લાવવાની સહીસ શિક્ષક અને આનંદ આપે એવા લેખો આસ આનંદ એવે છે. ચેતનમાં આવતા લેખો વાંચક દાસમાં નવું ચેતન અસ્થિત થાય છે. એવું કહેવામાં કંઈ જ અતિ કલોકિત નથી. "કવિ શ્રી દાસગાંધીસર અને તેમનું સાહિત્ય જીવન" આ રસમય લેખ આસ આદક છે. માસિકની ઉત્તમતા અને તેનો ઉદ્દેશ્ય દેવાયે થાય એ કહેવાયો થાય છે.

આસ જીવન-તંત્રી-ત્રી કમળાનંદ મુન્દરી.

જાણકોને આસ ઉપયોગી એવા આ નવન મનોહર માસિકનો આ નવા વર્ષથી જન્મ થયો જોઈ અમને આનંદ થાય છે. મુન્દર-પ્રજામાં લખેલા પ્રત્યેક આલેખોમાં લેખો આસ જાણકોને તેમને હાથે વચ્ચેના જેવા-તેમને પાસે ખેસાડી સારી રીતે વાંચી લેવાપાવવા-સમજાવવા જેવા છે. જાણકો આ માસિકમાંથી સદેશવર્ધી-અમત સાથે જાણ પ્રકટ થઈ જાય છે. સા. કમળાનંદ-તંત્રી આ ઉત્તમ આદકમાં અમે તેમની ક્ષેત્ર કમળાને છીએ.

હૃદિયી બુદ્ધિ-અવસોડનના કા. સ. નંદલાલ બુદ્ધિશાલ ભૈરવીશાળા. અમદાવાદ.

સ્ત્રીપોષણી આ મામિકપત્રના ચાર અંક અમને અવસોડનમાં મળ્યા છે, જે વાંચી નેહ જાણવાનાં અમને બારંદ ઉપર છે કે: એમાંના કેટલાક લેખ બેટક સ્ત્રી-પુરોગએ અપસ વાંચતા જેવા છે. વિરોધી પત્રિકામાં ૬૭ સદા વધારે સદા અપાવ નો “હૃદિયી-બુદ્ધિ” એ નામ મારેક થાય એમ અને ખાતરીથી કહી શકીએ છીએ.

નામર ઉદય-અવસોડન-સા. સ. રાજેન્દ્ર જોશનાથ દિપાવળ. અમદાવાદ.

આં મામિકનો ૩ ના વર્તે ૧૧ મેર અંક અમને અભિપ્રાય બદલ મળ્યો છે. દાસની સેવા મેંપવારી અને અભિપ્રાય બદલના લખવા મુજબ નામર વર્ષના અમારે દર ધીને મેંદને પ્રેટ થતા આ મામિકમાં વિગત જાનિ દિલ સખથી વિરોધી નીક આવે છે. પ્રમદિક લેખ પણ ખામ વાંચતા જેવા જાણાય છે. આસ કરીને નામર બંધુઓ “નામર કલ્પ” ને ઉત્તરના-અપસ આપે એ પત્રંદ કરવા જોય છે.

જાનપ્રવાસનાંથી યાત્રુ મેરવેનખાંડ સવ્યકલ પટેલ B. A. આમદ.

પ્રતિનિધિ લેખોનાં લેખનાં ઉપર પુરતો અને જુદાં જુદાં મામિકો તેમજ, વર્તમાન પત્રોમાંથી મારા મારા ઉપમ લેખો-મળે, મુકી કદાહી આ મામિક વાંચક વર્તને જેનું મેંદને મેંનું યાત્રા પૂરું થાડે છે. અમુક સ્વતંત્ર લેખો પણ તેમાં નામર પડે છે. અમે લેખ પણ આ પત્રિકાથી જાન પ્રવાસ મામિક દ્વારા જુદે પ્રમમાં જાન-પ્રવાસ કરવાનો ઉદ્દેશ જુદા મરજા થઈ યાત્રો એ નિર્મલિદ થાત છે. સ્વતંત્ર અને સ્વતંત્રીની ભાવનાને આ મામિકમાં અપના કેટલાક લેખ વાંચીને રૂમિકર થઈ પડે એમ છે.

હિંમિ પ્રવાસનાંથી અને પ્રવાસ યાત્રુ રેવજીભાઈ રજુભાઈ દાદા. સરિદ.

આ મામિકના જે અંક અમને પડેલા છે. કલ્પની-પાટિદાર-મિત્ર બંધુએને મારે આ મામિક પ્રેટ રી સ્વતંત્ર લેખ જાનપ્રવાસ તેના પ્રમદાએ લેખ લામે છે. જેમને મારે આ મામિક પ્રેટ કરવામાં આવ્યું છે તે બંધુએ એને ઉત્તરના ન આવે નો મામિકનો ઉદ્દેશ મરજા ન થાય હિંમિ બંધુએ આ મામિકનો અમે નેનું ત્રોપ અમાર મેનું માનીને તેના પ્રમદા થાય નો દિનમર્મિતિન હિંમિ પ્રમદા સ્વતંત્રિમાં જાનપ્રવાસ થાડે એ રજૂ થાત છે. અને આ મામિકની ઉત્તરનાર રજેદ કલ્પીએ છીએ.

. આ ઉપરાંત Hikal Mohil-દિન મલિક, નવરમે, છત્રામુ, વગેરે મામિકો તેમજ “મંમરોમ ફૂન અભિપ્રાય રજૂતિ” નામર હર્મિ (મામિકિકપત્ર) જેને નવરામ તેમજ અમોલકદર્મે મળ્યાં છે; જેનો અમે ઉપર સાધે રીમર કરીએ છીએ.
(અવસોડન રહે પછી)

૧૨ કામ-પત્રોથી જેવા પત્રિકા દર્મેમાં પછીમર યાનિ-અપ્રમ મારવરો દેખ નો જેમ જો તેમ તાત્રાં મમે વગવવાની રેવ રાખી.

૧૩ એ તમે નમારૂં કર્યા ઉપમ રીને જાનપ્રવાસ લગે, એ તમે માંજુદિયી તમેમાં મારે કરી લગે, તે પછી માવ મરજા માવકથી તેની વિન્યા કરકાની તમેને કંઈ નથી, માર તમેને સ્વતંત્ર મેંદને; અને તેને તમેને કોઈના આવડું જોએ.

નોકરોની સાથે કવો વ્યવહાર-શોભે ?

લેખક-શ્રીમુલ આપાસાલ મેહનવાલ ભેરો.

કેટલાક લોકો પોતાના મનથી એવું સમજાવતા હોય છે કે નોકરોની સાથે સ્નેહભાવ રાખવો, તેમની સાથે સંવ્યવહાર રાખવો એ બાળબાળી નથી. કારણકે, એમ કહેવાયો નોકરો બહુ જ સ્વેચ્છાચારી અને બેચેન વર્ગના શરૂ થાય છે. જેને બગે રૂપિયા આપીને અમારા આરામની-સુખની ખાતર નોકર તરફિ રાખ્યા છે, જેમને અમે પાળીએ છીએ. જેઓ જેવું આમારી કપા ઉપર ન જુવનારા છે, એવા સમાન્ય દલદળી સ્થિતિના-મજૂર વર્ગની સાથે ઉત્તમ વ્યવહાર રાખવો, તેમની સાથે શિશુચાર રાખવો એ બને કે ? નોકરોને ધમકાવ્યા વગર કે અગત્યની તરફિ નથીતે કંઈ વાંકું પડ્યું તો તેમનો અમલ્ય દંડ ચલાવ લેઈએ. તે વગર એ પાંચરા રહે કે ? અનેક લોકો આવા વિચારના હોય છે, પણ કેટલાકે લગભગ અનેક લોકો નોકરોની સાથે આવી જતાવતી વર્તન ચલાવતા બેચામાં આવે છે. સારા-કાણુ અને નોકરો કાણુ તેની પણ એમને અમ નથી પડતી. અને તેથી “ દે શેર બાછ; દે શેર ખાંત ” એ વાકા-બાદ બને છે. રાષ એક સંજ્ઞાને કહ્યું છે કે—

ઝવેરી દોષ તે જાણે, કરે કિમ્મત યઈ ધીર;
મુરખને મન સરખુ તે, દરો જ કામ કે ધીર.

તેમની પાસે ખોરી કાછ કા કરનારા, પરિણામે બીજા મહાવનારા, મનુષ્યના આંકરમાં કેવળ પશુ જેવા, અનેક જાતનાં સુખ અને શાન્તિમાં આમ લગાડનારા ફાવી જાય છે. કામચલા હપમાં એ કામ વૃત્તિલાગે નોકરોનાં મૂળ કેટલે ઉંડે પાતાળમાં પોતાં છે તેની વાત બ્યારે તેમના જાણુવામાં આવે છે, બ્યારે કંઈ આવી અવેળા થોપવાને છે ત્યારેય તેમની આંખ ઉપર છે. તેમ જતાવ તેમને સાન આવી અમારા બેવા-સાંભળવામાં આવી નથી.

તેમનાં રોન કડાપણુ અને અનુભવની અમે ક્યાં મુધી વાત કરીએ. નાલાયક હુમ્મ, શેર અને એક મુલામની સાથે જે વર્તન બાજે, તેથી જ રીતે તેઓ એક સંસ્કારી-સામાજ નોકરની સાથે વર્તે છે. તેમની આગળ જે આવે તેને એકદમ-એકદમ મૂકવાની વાત. બે કરે નારાયણને કહી બે તેઓ નોકરના રહાને નજર કરે તો નોકર બીચારા ત્યાંને ત્યાં જ ફરી જાય. એ સંબંધી વધારે માદિતિ તો જેણે કાક વખત સોં કે અમલદારની કરી નજર લેઈ હોય તેને પૂછનાથી જે મળે સકશે નોકરોને બેતાની સાથે તેમનાં મોં આજુ બજુ કેવાંય ઉતરી ચેલી કહી જેવાં ચાલ જાય છે. નોકરની સાથે મહુર સંબોધી પ્રેમપૂર્વક વાત કરવામાં તેઓ બહુ જ દિલ્લુપત બાને છે. નોકરો ઉપર દયા કરતી એટો બહુ મોટામાં મોટું પાપ જ ન દોષ. એટલે સુધી કે પોતાનો આ પાપવાની ખાતર તેઓ કેટલીક વખત નિરપરાધી નોકરોને કોર વચ્ચ કવી સંજ્ઞાપરે છે, અરે ! અને એવા પ્રત્યક્ષ કેટલાક પિતાય પ્રેરિતના, પોતાની અમલદારી-મોટાઈના દોષદમામ જતાવતા એક નજવા કારણાર હોય નીચેના મહુરોને-નોકરોને માર મારતા-નીપતા બેવા છે.

મારે તો શું ! તેમની સત્કાર્યનાની મી. અગ્રિયારી માણ્યો ! તેમના મુદ્દોષી નીકળી જઈ શકી જે મંદારી આત્માએ એક વખત પ્રત્યક્ષ માંભળ્યો છે તેમ તેમના વિશેષ હકાવળ અને તેમની કૃતિતાની કાવના કરી રાખ્યા છે. પાણીઆરાના મુનસી જેવા પોતાના ઘણાના નોકરોને અનુચિત મારે મારી જઈએ પોતાનો પુરુષોને બનાવવાની ખૂંટી લાલમા પ્રખનારે એ નિષ્કૃષ્ટ મનુષ્યો સરકે અને જેવગે દયાની લાગણીથી ભેદ્યો છીએ. શું નોકરોની સાથે એવો નિર્દય અને કઠોર વ્યવહાર રાખવો ઉચિત છે કે ! આથી તેમનું માન અને મરતવો થયે છે કે ! કાલકાલે નિષ્કૃષ્ટ બાંધે એમ કમંચથી ઉચકું ને કાળ પેદા થાય છે. એવા સાંકડા દિવસ માસિક નરક નોકરોની બાંધ, ઘડાં અને મમતા જે દોષ છે તે પણ એવી થાય છે. અને અપમાન પામેલા સપના મેકરો એકમંપ કરીને પોતાના અપમાનનો જલસો લેવા માટે માસિકની વિરુદ્ધમાં અનેક પ્રકારનાં કાવનાં રચે છે. છેવટે કંઈ નહિ તો મુખે જાણીને વેગવાતો નથી જ દેવા એમના પ્રાનમાં પોતાની બાંધ ઉપરનો પ્રેમ એકદમ બધો પ્રવળ છે કે : તેઓ એક બીજાના કલ્યાણ-ઉદ્ધવને મારે નિરાશાં પુનિથી કેવળ તનનોડ મદેનન કરે છે. તેઓ અન્યોન્ય બાંધ-પાંડુને મળી પૂરક આપ છે-માન આપે છે. પોતાની બાંધની નિંદા કરી તેઓ અપવરુ માફક મદાપાય બોરના નથી. મુદ્દોષમાં મુદ્દોષ મહો કરવા છતાં તેઓ પોતાના નોકરોને આપણા દેવોની મારફત કોર કિજા નથી કરવા. મોખની મોટી કરનારને લાં સમિપાને માર નથી પડતો. પરંતુ અમારે તાં તો વાતચાનમાં મમે તો દેશી દોષ કે પડેલી ઘસ-માસી દોષ પણ તેમનો નિરકાર કર્યા વગર તેમના બળતા આત્માને રાહ જાન લઈ કોઈ કોઈવાર પ્રકાશ થઈ પણ થાય ! માલિકોના આ અજુબગત અવધારથી નોકરોને રવમાવ હમેશાં બચતો જાય છે. તેઓ માસિકને સમુપ જેવો જુને છે. માસિકથી છાના છાના તેઓ વરમા-માર બહાર કાઢે જોડાયા થયે છે.

કેવળ એક કારણથી જ નહીં માલિકની સાથે એક વિદ્વાન માણસને ગાદ સેવક દેવો. સિક સાદેલ પોતાની પામે જે કાલ આવે તેના મોં આમળ સીથી પડેલી પોતાના નોકર-આકરની જ પાન કાઢ્યા. તેઓ કહેતા કે : મારે ત્યાં જેવાય નોકર રહી મલા : નામ પણ કેલ્યા છે : પરંતુ પ્રજા બળે શું છે કે : મારો પરમાં કાલ દિવસ એક પાણીમાં મોગી થતી નથી ! દિસાપમાં એક જાલમનીય બૂલ ન મળે ! રૂપિઆ-પેના, મુદ્દોષ-ગાંધી, કલપિ કોઈ દેશોએ એમનું એમ બૂલથી રહી ચલુ મેપ ને તેઓ નિચાળા કપાલ-બંધ મારી પાને આવીને અને દમતા દમતા પ્રેમ પૂરક સોંપી જાય છે. એક દિવસ શાણુએ તેમને કહ્યું કે : " નોકરો આપણા પરમાં બાવણથી પણ વધારે દયા-પાન છે. આપણા નોકરો આપણી લાં રહે અજાણ છે ! તેઓ જાગતી માફક હમેશાં મારી આગની વાદ જેવા ઘણ એકીને એકપૂરક પ્રલખિતે આપ રહ્યો કલપિના કળી. મુખી ઉભા રહે મે. જુઓને આપની તાનેલની રીત ઉભા છે ! તેમને તો જે વખતે જે ભેદ્યો ને આપી હમેશાં મોંપના એકી. તેમને મુખી કરવાને આપણે આપણાથી બની

કે અમલવારની મે. કુર્ચિયદ મીકન એક અમલવારે કોઈ એક ખસ થોડા નિર્ગેષ માણસની સાથે અવધારુ વાંન રહ્યો પોતાની મુનસી પ્રતિષ્ઠા દુષ્ટી અમલ મારે ખાં-વધારામાં પોતાના રૂપિયા દેવો સાંકડા દેવો. આવીને-માર વર્ષથી સાથે કમ વતું તેણે કિજાળુ લીધા પડેલા અમલવારનીમાં બી જનાર કલપિને બનુ જ સારવિત રહેવાું છે. એવક.

નદિ તેટલી તેમને ગાદાય કરી બેઠાં. બધારે તેઓ સંધ્યામાંનું એક પથ્થુ માંદું ચાપ છે. ત્યારે ખરેખર મહારા કવ્ય કપાઈ નય છે, મને ખાતુ-ખીતું પથ્થુ ગમતું નથી. એવે વખતે તેમની પાસેથી મને ઉઠવાનું પથ્થુ ઠીક નથી લાગતું. તેઓ બીચારા ક્યાં ક્યાંના રહેવાર હોય છે. અચાનક ગાંઠ પડીને દુષ્પ્રજ્ઞા થાઈ બધારે તેઓ “ઓ મહારા મા” “ઓ મહારા બાપ” કહીને જૂઓ પાડે તે વખતે હું તેમના કપાળે હાથ ફેરવી તેમને આશ્વાસન ન આપું-હું તેમની સંભાળ ન લઉં તો કેવું દેખાય! મહારાથી એવું કાળાંતરેય ન બને. લુથોને, તેમના ઉપર વિશ્વાસ વગર તમે તેમને ત્રિજોનીની ચાવીઓ વગરે સોંપો છો? પરંતુ નાથ! તેઓ ગાંધી પથ્થુ તમારા દિલની ખાતર-તમારી આત્મા ઉઠાવાને જરૂર આપણે કરે છે કે? અરે! તેઓ પ્રાણુની પરવાદ રાખે એવા નથી.”

શેઠજીના ઘરમાં તો સૌના કામની ચોક્કસી બેઠેવણીજ થઈ ગયેલી-સૌ પોતપોતાનું કામ ઉત્સાહથી, કળકળપૂર્વક-અદુર સાવધાનીથી કરતા; પરંતુ બે અચાનક તેમાંનું કાંઈ બિચારું થયું તો તેના કામની જરૂર રક્ષક નહીં થતી. રમ્ય ઉપર જનાર માણસનું કામ એકબીજા સહાદસેથી ખુશીથી કરી લેતા. તેમને માટે કંઈ નવા માણસો રાખવાની મથક નહોતી થતી! રમ્ય ઉપર જનારનું કામ કરવામાં કોઈનું મદદ પથ્થુ નતું ગરૂં. આમારા આજકાલના શેઠિઆઓની પાસે કારકુનાનું-એરીસરનું કામ કરનારા પોકાને શતાં શતાં સિપાહિતું કામ કરવાનો ચારો પથ્થુ નતો આવતો. તોફારોને હમ બરાંવતાં તો આમારા એ કપાવાન શેઠને જરીક પથ્થુ નતો આવડતો. રમ્યોના કલાકા કામવાની તેમને આવડત નહોતી. અરે! ઉઘોડે ગેકર- મનૂર મદિ પડતો તેને મારે! હવા-દારૂની વ્યવસ્થા પથ્થુ પેદી તરફથીજ થતી. એવી સાહેબી તો તોફારને ઘેર પંજુ ન હોય! પોતાના તોફારને ધર્મોક્તા દવાખાનાઓમાં મોકલવામાં તે પોતાની નાલાયકી સમજતા-બુલેટીય ન લંભા કે! એટલું પથ્થુ ખરૂં કે: તેમના દેવ જેવા શુભોને લીધે. તેમને ત્યાં એક પથ્થુ તોફાર મોર, દયમળાજ, લુટી ગાદી ખુશમદવાજો નહોતો જણાતો. ખુશમતિઓ પરંતુ મગજના અમલદારોજ ખુશમત કરનારા પ્રજાભોને ચોપતા ફરે છે. પોતાના માથિંકની સાથે નિષ્કપટ વ્યવહારે રાખનાર માણસોની સંખ્યા જગતમાં થોડી નથી; પથ્થુ જે મૌનિક જેવા તોફારોને સોંપે છે તેવાજ તેને મળે છે, નહિ તો પરમાત્માની વ્યા અનંત સહિમાં દયાથી ખાટ છે કે? તોફારની સાથે નિષ્કપટ વતન સંજનારો-તેમના કદગાથુ સાધનમાં નાપર રહેવાર-આધીન મનુષ્યોતો પ્રેમ મેળવવાની આકેશ રાખનાર મુલાગી માનિકમાં તોફાર પરમાત્માનાં કૃતિન ફરે છે. તેમને માટે તોફાર પ્રાણુની પથ્થુ પરવાદ કરાણે પૂકે તેમાં કંઈ આકેશ નથી? સ્વામિ-લક્ષ્મિતે માક જગતની પ્રજા આ દેશનાં શતાંતો પાસે-થીજ શિખી શકે. અંતિમ એજ કે: આ દેશના આખાર-ઉલોમને આગળ વધારવાની ગુતિવાજાઓએ આધિન કામદાર વર્ચને પ્રેમ મેળવતાં લિખતું બેઠાં. પ્રેમ પ્રેમજી ગર દેવજ બળાકારથી જે કામ લેવામાં આવશે તેમાં મન નહિ રહે. પ્રેમ વગર પથ્થુ માનિકને મ્હાતાં નથી. સત્યાથી નહિ પથ્થુ સ્તેદથીજ રોદ મળશે. માંખજ તારી આપનારને ચોક્કસી હાર તો મળેલીજ બેઠાં. અને તેમ પથ્થુ શીમતાએ દીન-દુષ્ટોને હાથ પકડવો બેઠાં. અમે તો એજ કહીશું કે:

“શ્રદ્ધા જે બાંધ તો લગ્ન તમારાંની તમેને છે.” ઝં શાન્તિ:

1. " There are certain bodies which when warm and dry acquire by friction, the property of attracting feathers, filaments of silk or indeed any light body towards them. This property is called electricity, and bodies which possess it are said to be electrified. " (Linnaeus Cunnning.)

" એવી કેટલીક વસ્તુઓ છે કે જે જ્યારે ગરમ અને સૂકી હોય છે ત્યારે ધાંજીથી ખીંજી, રેશમના ઘોરા અને ટુંકામાં વાળનારાં દ્રવ્યો પણ વસ્તુને પોતાની તરફ ખેંચવાનો ગુણ ધરાવે છે. આ ગુણને વિદ્યુત્ કહેવામાં આવે છે; અને જે વસ્તુઓ તે ગુણ ધરાવે છે, તે વિદ્યુત્-ગ્રા્ય યંત્રેથી કહેવાય છે. " (લીન્નિઅસ કન્નિંગ.)

2. The theory of electricity adopted throughout these lessons is, that Electricity whatever its true Nature may prove to be, is not matter, and is not energy; that it resembles energy in one respect, however, in that, it can not be created nor destroyed. (Silvanus P. Thompson.)

" આ સર્વ પાઠોમાં વિદ્યુત્નો જે સિદ્ધાન્ત સ્વીકારવામાં આવ્યો છે તે મને લેવા સ્વભાવની પણ એકજ વિદ્યુત્ છે, જે નથી. આ વિદ્યુત્ કવિધ્યમાં તે મને તે હોવાનું સાબીત થાય તોપણ તત્ત્વે નથી તેમજ સક્રિય પણ નથી. તે તત્ત્વ અને સક્રિયના એકજ અર્થમાં આવડે છે; તોપણ લેને ઉત્પન્ન કરી ચક્રાતી નથી તેમજ લેનો નાશ પણ થઈ શકતો નથી. " (સિલ્વેન્સ પી. થોમ્પ્સન.)

3. " Whatever electricity is, it is impossible to say, but for the present it is convenient to look upon it as a kind of invisible something which pervades all bodies. "

" It is almost absolutely necessary to look upon electricity as a something which flows along the conductor. "

(W. Perrin Maycock.)

" વિદ્યુત્નું ગ્રા્ય સ્વરૂપ શું છે, તે કહેવું અશક્ય છે; પરંતુ અત્યારે તો, લેને અદર્ય કંઈક કે જે સર્વ વસ્તુમાં વ્યાપક છે તે તરીકે લેખની સરળ છે. "

" વિદ્યુત્ને એવા કંઈક તરીકે લેખની એ વખતે અશક્ય છે કે જે વાહક પદાર્થમાં પહે છે. " (વિલ્કિયુ, પેરિન મેકોક.)

4. " There is nothing more certain to-day that electricity is not a fluid. " (Prof. Rowland.)

" અત્યારે તો વિદ્યુત્ અશક્ય નથી તે સિવાય બીજું કંઈક નક્કી થયું નથી. (પ્રોફેસર રોલેન્ડ.)

સંગ્રહ વિષે સર્વદા વિરુદ્ધ-મત જ છે. તેનું રહસ્ય લૌકિક વા સંશયપણિક બળ વિના અદ્યોગ્ય કામનું નથી.

આલેક્ષાન્ડર મેડી જગત્ સમક્ષ જે કાંઈ મુદ્દામાં આવ્યું છે તે ઉપરથી તે માત્ર વિરુદ્ધતાની બાજુર વાક્યક પદાર્થોમાં શી રીતે ઉત્પન્ન કરી, અને તેને મનુષ્ય પ્રાણીના વ્યવહારપર્યાયી કાર્યો માટે વિવિધ રીતે કેમ ઉપયોગમાં લેવી તેનું નક્કી થયું છે. આટલે આંશે પણ વિજ્ઞાનવેત્તા આ સમયે જગત્નાં વિવિધ કાર્યોમાં જે જરૂરયાતો સક્તિ ઉપયોગી નિર્ણયેલી જુએ છે તે સંકળતાનું એક અધિક લક્ષણ છે. વિશાળ સત્તાપિદ્તા આનંદમાં આં દરજ્જાના સ્થાનમાં જગત્ના ઉપયોગમાં કેવું નવિન-સ્વપ્ન વિચારી કયા મુર્તિઓ આપિર્ભાવે કરશે તે માત્ર જગત્ત્રિપન્તા જ બાકી રહે છે.

સૃષ્ટિના આવા મૂળ ઉપાધાન તત્ત્વના ઈતિહાસિક વૃતાન્ત પરથી સિદ્ધ થાય છે કે આપણાં પ્રાચીન પુસ્તકો અને દંતકથાઓમાં વર્ણવેલી વાતોપરથી જણાય છે કે તે સમયે સમુદ્ર ઉપર મુસાફરી કરતાં યજ્ઞો વ્હાણુ અચુક ખરક તરફ એકએક ખેંચાઈને લાંડી બેસતાં હતાં. તેથી તેમ થતું અરહારવાને પ્રાચીન આર્યો પોતાનાં વ્હાણુને લોખંડને બદલે માંખાનાં પતરાંથી મ્હાકા દતા; કારણકે સમુદ્ર માંહેના યજ્ઞો ખરાં ખાકોમાં ઘસા મુખ્યકીય પેટપરો પોવાથી સમુદ્રમાં મુસાફરી કરતાં લોખંડનાં પતરાં મ્હોડેલાં વ્હાણુ ત્હેમનાં બારે મુખ્યકીય બળથી ત્હેમની તરફ ખેંચાઈને આગ્રહ લાંબી બેસતાં દતાં. આમ થતાં સુખ્ય કારણ એ છે કે લોદશૂળકમાં લોખંડને પોતાની તરફ ખેંચવાનો શક્તિ હોય છે, માટે પ્રાચીન આર્યો માંખાનાં પતરાં વાપરતા દતા.

(અપૂર્વ.)

[અનુકંપાન પાના ૧૮૪ નું]

ઉતાવળ, કિનારનું મોલની તે ઉભી રહી. તેણે ધણું જોયલા પ્રવલન કર્યો પણ કોઈ ભંડાર જગાથી ને કોઈજ મોલી શકી નહિ. પિશાબના કાચબામાં આથી મહા રહેઠાડ વળકેળી તેણે આંતરે પ્રકારે આતુરતા પૂર્વક જે પ્રજા વાર મેનુ કારણ પૂછ્યું, પણ તેને કેવળ “દોડાડને” એ શબ્દો વગર બીજી કંઈજ પ્રત્યુત્તર ન મળ્યો. આથી પિશાબના પ્રાણ કંપી ઉઠ્યા. અધિરી બાજા તરખાડ પડાડ કરતી નીસરેણી. ઉતરવા જતાં અચાનક પંથ લપસી જવાથી છેક ભોંય જઈ પડી. તેને મું રાગ્યું રેટલું વાગ્યું તેની અમે અત્યારે કંઈ નપામ કદીએ પણ વાગ્યાં. લુપ્તે તો ખરા! આ મું રેટલીક આંગેતો આંગે! આ નામો ઉપર પેલી બાણની મોટરમાં પાંગ-આત મોલુસોની વચમાં પેલો લોદી-મુદાણુ પુરવ છે. એ કાણ! અરે! પાંચ એ મોટરને છેક આમ આંચમાં લાવવાનો નિર્ણય પ્રવલન સા સાર થાય છે! એ મો દો દો દો! આ મોટરની આસપાસ આવતું બાંડું મોડેલું લુગડું લુપ્ત-પાંગલો માંખણોનું લંકર રીનું ર સા આક પેચાએ. સારથિવેદ, આરતેથી, ગલદારોનો ના, ઉતાવળ ન થાએ, કદી મદ્ય વ્યવચાણુ મચાવી નહા છે. અરે રામ રામ રામ રામ! આલો પિશાબનું દરબન-લગ્નજો નરિમાન! નાના, નરિમાન તે હોય! દા, એતો એમ નરિમાન! એમ લોદી જુદાણુ નિમેટ નરિમાન! હે હે! હા, એતો એમ પિશાબનો પ્રાણ! મનુષ્ય મંદુઓનો દિગ્મોઝ મિત્ર! ત્યારે મનકડુ માંખડુ પુરતાઓ દોરતે દે દુખાન?

(અપૂર્વ.)

॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥

सर्वकार लक्ष्मी

समूह के आत्ममनुं नर ?

श्रीक मुद्राधिक, मनोरंजक, सुगार, इन्द्रावरमपूर्ण
आभाजिक नववक्त्या.

तृतीय परिच्छेद.

गोमद गुरुनाम अध्याय आति-दोस्त के: दुश्मन ?

(४॥ अंशो गुरु)

હુલિલ સદશ્યુ ક્યાંથી હોઈ શકે ? શીકર ન કરતાં, હું કેમ અકલ આરતની શુદ્ધિ પા
 ખરેખર ખોટા જાણી જાણીને, નહિતર આ પત્ર લખવાની પ્રેમમાં ક્યાંથી હોય ? કૃત્તિ
 -ખરા ખાનદાની ઘેરથી જ આજુસો દમેશાં શોભે છે-ગરિશાને સુખી થાય છે એ
 હું ખરી ખાતરીથી માનું છું. દલકી ઔલાદના માણસો, ગમે તેટલા અંગીર-ઉમરાવ થા
 છતાં હાલે તેટલા મોખા રાહી જ્યાં ત્યાં આગળ પડી ઝાંઝી ઝાંઝી વાતો કરી ઉપર
 ઉભળા જાતીને રૂંદે તેમ છતાં પરિણામે તેઓ પોતાની જાતે જ ગયા વગર નજર રહે
 માનવાને આજ નહીં પ્રત્યક્ષ દરજી મળ્યું છે. વિદ્યા અને લક્ષ્મીથી ખરી ખાનદાની નહ
 આવતી એ વાત નિર્વિવાદ છે. દવે જ હું સમજી કે જગત મદાય તેમ કહે પણ બીજા
 પ્રભાવ ક્યાં જાય ? અસ્તાદ ! તમે મારા જેવી લાલી આરતપર કુદરિ કરી લલાણ કાઢી
 એવો ગયાશ ન કરતો-તમે સાચે તેથી તારી પોતાની દલકી ઔલાદ પુરવાર કરી આ
 છે, તારાં માત-પિતા નેક-ખાક હોત તો તું આવો નાખાક ન થાત. એક વિકાન
 કહેતું મને અત્યારે બરાબર યાદ આવે છે કે બલિયારી માત-પિતાનાં સંતાન તેના
 તરુસાંકર-બલિયારી નીવડે છે એમાં જરાય સંશય નથી, અસ્તાદ ! ધીક પડશે તાર
 જીવતરને ! તમે મારાપર કુદરિ કરી તારી માતા તારા જેવી રખડતી બલિયારિશી હત
 એ જગતને રપાઠ ખતાવી આપ્યું ! શરમ છે ! માર પવિત્ર હસતું ખોલવું જોઈને ત
 તેનો અવજો અચર્યો કર્યો ! મને તારાં કપડાં ધોવાં, તને ઉત્તી રસોઈ ખવરાવી, અર
 મારા બધા બરબારની કેવળ તારી સાથેની ઘેરની લીધે તેના ખાસ દરમાનથી જ છુટક
 બોલી આવી આનંદ-વિનોદ કર્યો, તે તારાથી કરવાયુ નહિ-આગળજે ગદરમાં નાંખવ
 જોઈતી જ તારી અકલ કે ? આવ તું એક મોટો ભારતર ધરો તેથી શું થયું-તું એ
 દિવસનો મારો અગ્રિત છે એ સુલીલ નહિ. તું તારી સવળી છીંટ અને આખર મોર
 પગમાં મોકલે છે ખરો, પણ મૂંઝે ! તારે વળી છીંટ અને આખર છે જ ક્યાં ? ને હો
 તો તને આજ આવી કુદરિ શું ખરી ? તું લખે છે એ સંત્ય છે. જ માર
 ઉપકાર અને રોડનો બદલો તો તું મારો મુલામ થાય તો પણ ન પાળી શકે. માર
 નથી સમજ પડતી કે એવો તું મારો મુલામથીયે દલકો આવી પાપચાંચના કેમ કર
 શક્યો ? તને એવો વિચાર જ કેમ પેદા થયો-સુખાંખતું શું મળ્યું કે ? તે આટલે મૂંઝ
 પ્રમદા કરે-તેનામાં આટલું સાદસ સી રીતે પંદર થાય ? તું જેવા મુલામોનાં માર્યા નેક-પો
 રમણિઓનાં લાભ પ્રદારથી અવસ્થ લાગી જશે એમાં મોશય ન રાખીય. મને લાગે છે
 મારે તારો જગડાંકોળ છે. તું અંધરમ યાદ રાખજે કે મને કાશીતંદેવ બેઆખા
 કરી રાહીય નહિ-મને અપવિત્ર-બટ કરવી એ તારા જેવા લાખ સપતાનોના હાથમ
 નથી જ. કિયો પોતાની છિંટથી જ પવિત્ર નથી રહે છે-જરૂરી રહે છે. આ તારા
 આશાભર્યા પંચનો પ્રત્યુત્તર વાંચીને તું ઉજ્જલ કે ? ઉજ્જલ તો તેથી મને શું ? ને વળતે
 આ પત્ર તને મળશે તે વખતે તો મારાં નાચે તારી અને તારા ખુશય મીસ માલિકની
 મુલામગિરીમાંથી મારનાય મક્કા થઈ ગયા હશે. હું જોણી આજ સુધી તારા વિશુભ
 માની બેઠેલા રોડમાં દમેશાં હિમજોર સ્નાન કરતી હતી. આજ હું તારાં એ રોડની
 અને સાથે સાથે તારાં પણ અંતિમ સ્નાન કરું છું. દવે પડી પુદાનો કર. રાખી મારા

૭. દાન-સાધુના સુર નાન પગ-વાળા મનુષ્યના ખમ ડા,
આનો કંઈ કાલે કંઈ પશુદાપ એ સદૃશ દેશ છે,
પર કાલ નિવૃત્તિ સાધુની એ મંત્ર દિવ્ય જાપનો રહે,
તુલ્ય દાય મન્યા ત્યાં સુધી ઉપશાંત રર પ્રતિ કહે.

સદાશી ૫૫૫ જાગિની -

“पिरेजल” नी प्रभासिप

પને હવેમાં બીડીને તે ઉપર પ્રત્યક્ષ ગિરનારું કરી પિરોગળને તેને એક આકરડી સાથે દપામ બોરીકમાં ખડોયને કરી. હવેમમ માપકાળ થયા આમો દતો નરિયાનને આગવગો મમમ થોડો જામી પિરોગળ જણાવર રમમ થઈ અને પતિને આ જ્યા તોજાન - હવેનાનની ખબર પામે તો ઉપરું તેના આજ્ઞાને મદા દટ થશે એમ માનીને તે દનેજની આશુ કુંદ વચ્ચેથી મળત થઈ હવેમાં ઉમંગનેર આંસા ફેરા મારવા, લામી-મજાને મૂળડે પતિના આગવગની રાદ જેવા સાની. જાડે તો માનો કે ન માનો પશુ પારમી કુંદોમાં પિરોગળ જેનું એક આદર્શ રમગી રત્ન અને નથી જેવું. પિરોગળના પતિ પ્રેમ અને તેના નિર્ભય-રનેહજ રવમાવની જમિદારી છે. પુનમરમ અને માથે સાથે એક શ્રીમંત-ખાન- જાનની છાકડી જતાં પિરોગળને અ-વ જાનુએલી આશુ પતિની સામે કાચમાં કાચ ભેરવી અમર અનેક કંડેરી જાતોની સાથે અનેક પ્રકારના આળા-જાદા કરી રત્ન વચ્ચે આશુ કુંદનું પત્રક નથી તે સાથે પતિને વચ્ચે દર ઉપરાંત ખર્ચ કરાવી તેને નિષ્પ મગવવાનું -તેનું મોટી પિરાનું તેને જરૂર મમમ નથી. એવે દમેઈ-પતિ સેવા અને પતિ પ્રેમમાંજ આજુ સમજેડું જુવે. આખા રિવમો આકર પાકમે પતિ તેડરી ઉપરથી ધેર આપે ત્યારે તેની પામે જગજગાદ કરીને તે કાંઈ દહાડે દબી નથી રહેલી. પિરોગળને એવે

પ્રસાવ છે કે નરિમાન મજૂરી કરીને ગમે તેટલો આકાને ઘેર આવ્યો હોય, પંજુ, નળ પ્રમાણે લોહ કે તેનો અધલો ત્યાક-અમ ક્યાંય ચાલ્યો જાય છે. કારણ આગની પેટલી મુધરેલી, ખસાઓની માફક પતિને ઘેર આવવાને વખતે તે હાથમાં ટંગિયો પકડીને ઉઘી એડીવાળા ખૂટ પહેરી, મગરીના માળા જેવા વણ ગુચીને મેમ સાંભળી ચોક્ક ફૂચાં મળે અસાવતી હોરમાં હોરમાં ફેંજી જાણે ક્યાંય અચકાતી, ડીંગાલી ફરતી નથી. પતિપ્રાણ પિરોજાએ સધળા આનંદ-ગોજ પતિ દર્શન-સેવાગાજ સામગ્રેમાં લેવાં છે. નથીને, નરિ માનતું માથુ ફુગ્યું તો તે તેનાથી દૂરને દૂર રહી ગાલે હાથ ટેકવી નતમણે હાથ-ગુચીને બોલતી માફક ખેસી નથી ચોટી, એ વખતે તેના મનની અવસ્થા તે જ જાણે છે. નરિમાનને આરામ ના અથ ત્યાંસુધી પિરાજને પાણી પિવાનુષ ન ગમે-ખાવાની તો વાત જ ન કરશે. એવિરે કલાક અધિરી પિરાજ પતિને એસિંક ખેસી મને-પ્રાણ પૂરક પતિ-સેવા કરે છે. નરિમાનને, અર્થો સમ તો વચર દવાએ દેવળ પતનીની સેવા સુઝાયા, રમેક મનેતાથી જ ચાલ્યો જાય છે. પ્રિયતમાનું રમેક બધું વિનોદી રાણા, કુકા મલકાતું સુખો લેછોને જ તેનું સમજું ફુગ્ય સમી જાય છે. નરિમાન સહજ એ દલાક તેની સાથે નાંખાં તો તેનો હંધ ઉડી જાય-તે રડી રડીને મરી જાય-ત્યાં મુધી પતિ મનાય નહિ ત્યાં મુધી તે મોતે મોટો શો અપરાધ કર્યો કે તે આજ મહારી આવે ખોલેતા નથી. આવી આવી વિચારમને વિચારમાં મનથી મુગ્ધયા કરે. અપરાધની શમા માગતાં તેને રમેક વાર ન લાગે. પતિ દીસાંયા તો હાલ્ય વપર પહેલ્યા જાણે એનું પિરાજને નહોતું આવડતું. પિરાજ જેવી સદગુણી પતિ પ્રેમ પસપણા રમણી અમે ક્યાંય નથી લેછું નરીમાન તારાં આદો લાગ્ય છે. પિરાજના જેવી કેળાળા શુભસુંદરી લહે મળી છે, પછી લહે સંસારમાં શું લેછો. પ્રકૃતી તારા ઉપર રાખું કૃપા છે, હું સર્વ વાતે મુખી છે. હમર લહે અખંડ સુખ આપે.

આજે પણ પિરાજ કમેદાની માફક ખતી હતીને વિરામાંસન ઉપર ગિરાજ મળે છે. ગુતરમાં મળે મજૂરીને સંજાળતી-અનેક પ્રધરના વિચાર વખણમાં ગાથા ખાતી-મનથીને મનથી કંઈક સંકે સમાધાન કરતી આતુર નખને પ્રતિનાં પાસાં લેતી રડી છે. રમેક જલો અનેક સામકલવાળાઓના બેઝના દીકરા શૂને અચકાતાં કમેને પતિ તો ન હોય જોડી વારે લીકે કાન્તિમાં આવી જઈ દુર દ્રષ્ટિ કરે ને; પછી ખાતીમાની ખેસી રહે છે. આ રમણે એ પછુ જાણીવવાની અમને અમત્ય લાગે છે કે નરિમાન એક સારામાં સારા સાપ્રકિરત છે-પહેલો નંબર છે.

પિરાજાએ કોણ જાણે આવડે અનુષ મોં લેછું છે. આજ સદવારે યદ્ય તપારથી જે તેના આંતરને કાન્તિ નથી. પચારીમાંથી ઉડી લારમી જ તેની લંગણા આખી લેરાનેકે દરકયા લાગી છે. એ અજાણીનીએ તેનો લાલ અંજલવામાં હવે જરીએ કચોડ નથી રાખી, તો પછી આ શું કલાકેક સહજ રહી જાતને વળાં એ પાપિણી ફરીથી કેમ ખસકારા મારી રહી છે? હજુ કંઈ અણકે રહી જાય છે કે? આ પછે તો પિરાજની આંખ પૂર મહારમાં પલકારા લેવા લાગી, તેની સાથે જ તેનું કાળલુ કોમી ઉડ્યું. તેના હૃદયમાં અનેક પ્રધરની અંજળ સંકાઓ ઉપજવા લાગી. એક સજી દપાલમાં કાગળ નાખવા ગમેતી કોકરડી દાંડળી, દાંડળી રોતી-કંકળી કંકાળા ફરતી પિરાજના આંખી આંખીને કંઈ

દર્શન કરીને પાવન થાઓ !
 હિન્દમાતાની ધરમાં મહાવીર
 ખવા મીનમંડળ, સમા વહાતાને
 બેઠા, આપણા લાવક, આજ રંગમાં
 ઠપાએથી મુક્તિ, છત્રી, પોસ્ટેજ
 સાથે ૧૫ આને મળશે. દરબનો
 રૂ. ૧) એ.

સુવત ૨૬૭૭
 વેશાખ
 સને ૨૬૨૨
 એ

મહેરમખરના દર
 એક ને પેદા, પુજવા, પુજા
 વખતે) ૨૩, ૨૩, ૩૩
 કાવમની વધારે વખતની
 મહેરમખર, મહેર મોજા પત્ર
 વખતે કરી પૂજા.

જ્યોતિષજ્ઞમ ન હંધું હોય તે આજેજ મનીઆરવી મોઢી આપો. માન
 થઈ બેઠનો લાલ લેવા મુક્યો ના !

પ્રાર્થના:—પ્રત્યેક આદર જાંબુએને અમારી પ્રાર્થના છે કે તેમણે મોંઢાંની મોઢી
 જાંબુએને કરવીરના આદર થયા ભલામણ કરવી.

અમારની મુશ્કેલી:—જે જાંબુએએ લવાજમ પહોંચાડવામાં આગળ કરીએ, તેમણે
 નક્કી લઈ દિવસના કાલ પજુ વખતે ફગડમાં આવી જોશીએ લવાજમ બની મેટુ પુરતક
 મહા જરૂર. અને તેમ ન અને નો તેમણે નીચેના ધીરનામે લવાજમના રૂ. ૨-૪-૦ મેવાજ
 તમા બેઠના પોસ્ટેજના ૦-૨-૦ ફુલ રૂ. ૨-૧-૦ રૂપિયા મંત્રીગોઠરી મોઢી આપવા
 નક્કી થશે. આજેજ મોઢી આપો. ભેદ પ્રક્ટ થય મુકી છે. જે જાંબુએનો
 લવાજમ બાકી છે તેમણે લવાજમ પહોંચાડી બેઠનુ પુરતક મંજાવી લેવા ફગ
 કર્યો. જુલશના ! બેઠમાજ સવાળે રૂપિયા વસૂલ થશે.

માહકોનો:—લવાજમ બધા જનાં જે આદર જાંબુએને બેઠનુ પુરતક ન મેટુ હોય
 તેમણે દિવસના ૧૨ થી ૪ વાગ્યા મુખીમાં વિચાર માણસદારા તુરત મંજાવી લેવું.
 ૨-૫રોલના આદર જાંબુએને પજુ પહોંચવુ ફગામે આપુ છે. ન મેટુ હોય તેમણે
 પોસ્ટેજને પૂછવડા કરી મેવી. તેમ જનાં પત્રો ન આપ તે. પોસ્ટ ઓફિસમાં તુરત
 કરવી. ૩-અમારથી આદર થયા જનાં આજુ માસની આખર મુખીમાં જે આદર જાંબુએ
 લવાજમ નહિ આપે તેમનો બેઠ ટિપર ટક રહેશે નહિ. ફક્ત મળી-મળી મન શીલી
 ૪-પ્રક્ટ થએલા અકે પેદા જે જે અકે એમને દારજમર ન મળે હોય તેમણે પ્રક્ટ
 વેક હોઈ અર્ધા આવાની પોઢી કોપીટ ગીરી અવિશ્વને મંજાવી લેવા.

પ્રત્યેક મીસા અને દારજનાંઓમાં જેઓ લખી-પાંચી મકે છે તેમને
 આંરી રીતે સંમંતથી કરવીર માસિક-પચના આદર કરી રહે એવા અને
 મીસામાં બનેલી આજવા-પ્રક્ટ રહવા જેવી હકિકત નિયમિત લખી જણાવનાર
 દિસાલી એવર-જાંબુએની જરૂર છે. જેમની કમિય હોય તેમણે તે મંજાવી
 નીચેના સિરનામે સત્વર પત્ર વ્યવસ્થા કરો.

॥ શ્રી કર્મવીરાષ્ટકમ્ ॥ ૩ ॥

શ્રેયાન્સ્વધર્મોવિગુણઃ પરધર્માત્સ્વતુષ્ટિતાત્ ।

સ્વધર્મે નિષદનં શ્રેયઃ પરધર્મો મધાવદઃ ॥૧॥ ગીતા ।

તેની તમી દાણ ભાતે જગ્યાય, તેની તમી ખીચડીવી ન થાય,
તે આપાદી ભારતે વળું ભેદે, ના આપાદી વળું નાસું હરે તે.

સર્વત્રેય " કરે કરે " સહિ કરે, કર્તવ્યકે ના હરે
કર્તાનું સમગ્રના પિના જગતમાં કાલ ન કરી મંદે,
કર્મા કરે વિકર્મના જમણમાં ગ્રામાં પચા ખાય છે
પિદાગે પજુ કર્મમાં ગતમતે લોભાય, મોદાય છે.
કાળા આપ મરે સમુદ્ર સવતો રત્નો ન લેવાય છે
તામી તરતાં સિંચે નરને મેલી મળી જાય છે,
કર્તા આપ કુતકે મોઢગતી કાઢી થયા જાય છે
શ્રી વેદાદિત કર્મની ગદનના વેદેજ વેદાય છે. ૨

સર્વત્રેય પરીપોર કરે પાંડિત્ય ધેખાય છે
વર્તનિ વરતાવતા જગતને કાલકે લેખાય છે,
કર્તા લાવજુ પડિતો ન પગતા આપે, પગારા મરે
તેમાં ભાવજુને મરે લવજુ છે, એવું સહિ જા. કરે.
તબી કર્મ, અકર્મ, તેમજ વજી જલ્લી વિકર્મો વધા
અકર્મી ન થવું, વિકર્મ તજ્યા; સત્કર્મ કરી સાગ,
હ વર્ણાયમ તુકા નિલ સધળાં, તે કરે કરી સતા
તે વર્ણાયમ નિલ કરે કરે, તે પામરો આપદા. ૪

જાતાનો વિજુજી વધાય, પજુ તે છે કર્મ શ્રેયઃપ્રદ
ખાવતાં સમજાં જગ્યાય પજુ ન છે કર્મ દુઃખપ્રદ,
કર્મો સિદ્ધિ અસિદ્ધિમાં રાય રસી કર્તવ્ય કર્મો સતા
કર્મનો કરતા કરાસ થરિને સિદ્ધિ પામ્યા ગયા. ૫

સાધુશ્રમ પુકા કરે કરતા પ્રાલય પુલકાનના
તે વર્ણાયમ વિષુનો જગતમાં નિલય દુશનના.

રેખીને પરનું તણ ન નિગળુ, કર્તા વિદ્યો નવી
 ઉત્કૃષ્ટે નિગ કરે તાલર શ્રદ્ધે અંતિદિ પામ્યાં સુધી.
 મલકે જનકારિએ પણ કવી અંતિદિ પામ્યા મદા
 અને શોક દિવાયે કરે કરતા દેખ્યા મહાત્મા પડે,
 શી રૂપાંદિને અરે વિધિ નિંતે બાધ કાંઈ નવી
 તોરે તે વરતાવવા જમતને સત્કર્મ કરી મલી.
 અકર્મી અચાપ, આગમ વધે, શોભે અકર્મી મગ
 નિન્દા થાય વિદ્યોની જનનયા, વરતાવ અતે બધા,
 કર્મ-અપરાધો જમતમાં નંદાય, વંદાય છે
 મહાજીવમ, ઉત્કૃષ્ટ કરે કરતા પ્રેમિદિ પામ્યા છે,
 કર્મ કરે વિકર્મના, નિષવિધ વધે બધા વંદિ
 મરે સરસુરી રચકમ મમલ કર્તવ્ય કુવુ મા
 મી મોના વગજાએ વરતાવ અંતિદિ પામ્યા જાયા.
 રચકંદી મન કર્મ-અંતર રમે જનનય છે બધા
 રમેજાવાર તણ મહાત્મા પડે મના ન જો આ અંતે,
 વંદીને અંતિદિ પ્રમુખે વાગે અચાપી મદા
 મહાજીવમની જ સારનમુખી આગાહ હો અંત્યા.

એવા જીવનને શું કરે ?

જન્મી જ્યાં આ જનનમાં નર દેસી સેવા કરી,
 " આ દિંદ મરે દેગ મારી માન " તર મુખ ઉચી;
 જેના જનમ તર દેસવેનણ હંધ પ્રેમી ભરે,
 મો ઇષગ અમ બાવેના એવા જીવનને શું કરે ?
 વસવાન જેનાં માય જો નર અચુ મારે મર્મથી,
 સિતલ મો નદિ હાંવડી જેના મધુગ કર્મથી;
 મેધાવતાં ના રમેર કરે તમ જેનું નર મરે,
 મો ઇષગ અમ બાવેના એવા જીવનને શું કરે ?
 પરચારના તદિ કર્મમાં, કરે -કર્મથી જામે રે,
 શરિદ જામે દેસનું ના મરજિ આવી રે;
 પુત્રરે કરે તદિ અવનવા મદારમાં પડે મરે,
 આ રૂપગ અમ બાવેના એવા જીવનને શું કરે ?

અમગાહ તા. ૨૪-૩-૨૧

}. તાનાલાલ કલ્પવૃક્ષામ પેરેડ.

ખરી કર્મવીર !

હવે, કંઈક કંઈ ! કેમ હું કેવી કર્મવીર ખરી !
 પરણ્યા પહેલાં મ્હને માતને પેટ પ્રભુએ ઘેરી,
 ભણા જિજ્ઞાસા બોળારામને પછી જનેતા વરો—કેમ હું
 હું-જન્મી ત્યાં ભણા તાતને સરસ મોકરી જરી,
 પછી મજાણે ભાગ્યવતી હું કેટલું પગલી કરી—કેમ હું
 કહો, કંઈક ! તમે ખરે-ખર !-કેવી રહું છું બની ?
 આટું જાણને અલપ હસુ ત્યાં જાય કંઈક જન કરી !—કેમ હું
 ખરેખરા વાદ ! સાલ તમારે પાને ક્યાંથી પડી,
 લુલો ! આરસી મહી આપણું વાન સ્વામણા જરી—કેમ હું
 પાદે છોડીયાં માત તમારી રહે રોજ મહુ રડી,
 તાત તમારાને હું પગલારે નયને નયનું જરી—કેમ હું
 કશો મોરી કે જાઓ નાચવા પાટ' મમે તે પડી,
 ધડી આપણે નદિ જને જો રણ રમજતા કરી—કેમ હું
 મયા જમાના લુના દમેશો રહું અગમેલી બેની,
 મહા કામ કમ જાહે મેક રહે જોગન મદ ત્યાં જરી—કેમ હું
 કાવે ત્યાં જન્મ રહે અગરી રહું સાસરે ધડી,
 પિયર મહી પણ પ્રતાપ મારો પ્રકરે ત્યાં પુરવડી—કેમ હું
 જાય કહે સું રમટે હરનિસ ખર્ચ અલુચતા કરી,
 જાતી છોડીને આંખ કહું કયમ જાય, જનુ ના પરી—કેમ હું
 નયો ઘડાવી પાટ નવીને આપે તે જઈ બળી,
 માંચ પુરા લેતાં ના છોડું મોરી કું જન્મરી—કેમ હું
 મ્હારે પાપે મહા ખાસાં આતી નવીએ મરી,
 મ્હે માનું હું રહી મેહલી કરીસ મોજ મદસરી—કેમ હું
 મરવા કલો ન્હોત જાપની જીત વિષમે બળી,
 પોળો આટલો છતાં કહે હું ક્યારે, પરંતુ કરી—કેમ હું
 આપુ પોર્ણામાં દગ્ગર કહેતાં હું ક્યાંથી કર્મ મરી,
 લીધા કમલ પાકે લટુને-યવા મોલિયા મરી—કેમ હું
 આની કું કોરતાલ, છતાં દિવરની નમરે મરી,
 કહે જયોરે કહો ! બાબી ક્યાં ત્યાં દતાં સેવરી ?—કેમ હું
 નામ તમે ના છો નાજલિયા ને એ જોલે મરી !
 હું અંમળાની લા... મ અરે મા ! કરી ખૂબે ખરકરી,
 પુરા ભણાયે કહે પિટયો એ રહે પચમાં કરમરી,
 કહે હું જાઓ કર્મવીર ખરી.

૫-૧-૨૧ સુખવાર—વિગતઅમ, સુરેત.

વિગતી.

॥ आवाहन ॥

(अरुचीनी ६५.)

आधु वचन ह्ये पाणी, स्वाभय, आधु वचन ह्ये पाणी,
उरु उरु तैशरी-पथरी, आधु वचन ह्ये पाणी.

यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत ।

अध्वरुधानम धर्मस्य तदागमानं मृनाम्यहम् ॥

हृदि दशधर्या रीर ह्ये तो गीत वचन ह्ये पाणी—स्वाभय०
धर्म आनिनी ६६ गदी नदि, भार केश तैशरी—पथरी०

ऽ शमो ह्य स्तपः शौचं क्षान्तिं राज्ञेयं मेव च ।

ज्ञान विज्ञान मास्ति कथं ब्रह्मरूपं स्वभावजम् ॥

आन अरुछे पैर जीपी—उपा अत्र दिति—स्वाभय०
धर्म—धर्म्या अरु अरुछे पैर नाभय भारी—पथरी०

गौर्यं तेजो धृति दारुणं पुत्रे चाप्य वज्रपनम् ।

दानमिभार भारभ सायकर्म स्वभावजम् ॥

नाभ उरी दशर धनुषी, रीर उरी दशरी—स्वाभय०
हृदि दशर गीर अर्पा उरुछे पैर अरुछे पैर—पथरी०

कृषि गोरक्ष वाणीः यं वैश्वकर्म स्वभावजम् ।

परिवर्षाभिरं कर्म मृदस्थापि स्वभावजम् ॥

पैर दैव पथरी अत्र उ, विनीये पाणी भारी—स्वाभय०
सायकर्म उरु आने उरुछे पैर उरुछे पैर—पथरी०

परिवाणाय साधुनां विनाशाय च दृष्टदाम् ।

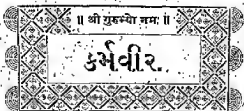
धर्म संस्थापनाय संभवादि दुगे दुगे ॥

स्वाभय उरुछे पैर अत्र—विनीये दुगे अत्र पथरी—स्वाभय०
आने धर्म—अत्र अरुछे पैर कर्मचार नर—पथरी०

पार्श्व—(६५० गुणित)

आवाय रत्नमाला मणीशकर.

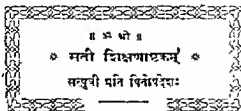
नं. २१-४-६६

શ્રી શંકર જયંતિ મહોત્સવ:—જેણા પ સુદ ૫ ને શુક્રવાર તા. ૧૨-૫-૨૧ ને શનિ અમદાવાદમાં લુદી લુદી સંસ્થાએ તરફથી લખવાન લાખ્યકારનો જયંતિ મહોત્સવ ધણીજ ધામધુમથી ઉજવાયો હતો. નિવન કરેલા કાર્યક્રમ પ્રમાણે શ્રી શંકર જયંતિ પ્રવર્તક મંડળે શ્રી શીવામીત મંડળની મદદથી શ્રી હરિશ્ચ સદાય વ્યાસગુની ન્યાતની વાડીમાં આ. વર્ષે ધણીજ મુંદર રીતે જયંતિ ઉજવી હતી. વાડીને ખુલ્લુ-ખતાક અને આસોપાલવનાં તોરણોથી શોભાવવામાં આવી હતી. મુંદર કીમતે ચંદનીની તીથે એક કીમતે આકર્ષક સિંદાસન પર ભગવત પૂજ્યપાદનો ચિત્ર-પદ અને પાદકા ચોડવવામાં આવી હતી. સિંદાસનની આસપાસ મુંદર રંગીની કાઢવામાં આવી હતી. લુદા-લુદા સૌ-રમ સુકત ધુધોનાં ડુંગની દર પાસુ ધણીજ સરસ રીતે, ચોડવવામાં આવી હતી. અનેક અતિક જનોએ પૂજન-દર્શનનો અનુભવ સાલ મેળવી ચંતોપાનંદ પ્રકટ કર્યો હતો. સાંજે શીશુલ ગોવિંદરાવ આજોરાવ શ્રી. એ. એલ. એલ. બી. ના પ્રમુખપદ નીચે પ્રસ્તુત માસિકના વ્યવસ્થાપકો આચાર્યશ્રીના જીવન યુગંધી દેહાવુમાં પાસુ આકર્ષક વ્યાખ્યાન કર્યું હતું. રા. વૈદ્યાશ્રી બળવંતરાવ ભાઈશંકર, દીપિત પ્રસોત્તમ દરિભાઈ આદિ જનોએ પાસુ ચોખ સમ્બોમાં આચાર્યશ્રીનું મુખ્ય-કર્તન કર્યું હતું. બાદ પ્રમુખ ભાણેએ પોતાની અમૂલ મય વાણીથી શ્રી શંકરાચાર્યજીના દિવ્યજીવનની ટુંકી રૂપ-રેખા ઓતાંઓ સમક્ષ અર્પણ રીતે રજુ કરી હતી. તે ઉપરાંત આચાર્યશ્રી સર્વશ્રી તેમજ પરિશ્રમ લઈ તૈયાર કરેલા સંસ્કૃત શ્લોકોના રસાન્વાદ અષ્ટાદી શ્લોકોને મંત્ર સુગ્ધ જેવા બનાવી પ્રકાશ કરતા. પ્રમુખશ્રીનું વ્યાખ્યાન ખૂબ સર્વ બાદ તેમને પ્રમુખાણ પહેરાવી તેમજ સર્વોપમ આપી લીધેલા શ્રમ બદલ ચોખ સંબોમાં ઉપહાર પ્રદર્શિત કરી દરદર મહાદેવની પેવિત મર્ત્તના કરી સદુ-વિખ્યાસ કરતા. બાદ રાતના સાંજના વાગ્યા બાદ જલમીતા વ્યાખ્યાનકાર શ્રીશુભ બાપોલાલ વેણીરામ ભક્ત એ સંસ્થાતરમાં ચોખ સંબોમાં શુભદિમા સમગ્રવી. પાછળથી સંદેશાસનું વ્યાખ્યાન, ધણીજ, છતાદાર રીતે સંભળાવી એતાંઓને ભક્તિ-આનંદમાં તલિત કરી નાખ્યા હતા. સૌ પ્રજ્ઞ મળીને વ્યાખ્યાનમાં ભગભગ પાંચસો મણિઓએ શ્રાવ લીધો હતો. આ ઉપરાંત શ્રી શંકર જયંતિ નિર્માણ પ્રેમભાઈ દોશમાં પૂજ્ય રવામીજી શ્રી અનામનંદજીએ “શ્રી શંકરાચાર્યજી અદૃત સિદ્ધાંત” એ ઉપર ચઢ દિવસ વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું. મેહમદિત્તના અધિષ્ઠાતા શ્રીમાત રામશંકર મદારાજે પાસુ ધર્મ પ્રેમીમંદુઓના આમદથી લાખ્યાની પોષમાં ભગભગ ચઢ દિવસ રાંધી ધણીજ મેહમદ વ્યાખ્યાન આપી ભગવાન શંકરાચાર્યજીને આચાર્યચક ચુકમણી તરફ સમગ્રવી પ્રત્યેક વર્ષે જયંતિ મહોત્સવ ઉજવેલા ઉપરેલ કર્યો હતો. મળીને શ્રાવનાવામાં મેહમદાણ બંધુઓએ મદરાવ

કમલ ન્હોતી રાખી. અતિથિ ઉપદેશ જનિ કિન્નરની પ્રાર્થના સાથે પ્રત્યેક શંકર જનિ પ્રવર્તક સ્વધર્મ પ્રેમી સત્જનોને અંમે મનવાન આપીએ છીએ. મુંબઈમાં મારદાપિયા પિયર શ્રીમદ્ સત્જનોઅરાધ્યમ સ્વામી મહારાજે, શ્રી માંધવ મદા વિદ્યાલયના નેતાઓએ, શ્રીમદ્ મેવાડા દિતવર્ધક સમાજ વચેરે ઓળાઓએ શ્રી શંકર જનિ ઉત્તરી છે. સુરત, અમ્ય-વડોદરા-વડોઆદ-પાટણ-ગીરપુર દિગપુર વચેરે સ્થળોએ પણ શ્રી શંકર જનિ કિન્નર છે. હવે પછી અતિથિ શ્રી શંકર જનિ મહેતવડ ઉત્તરી-વધર જનની આત્મદેશ્યાણુ સાધવાનો એ મગળ અવલ સદે કરવા અંમે કર્મીના વાંચક મમ્બાધને આત્મદેશ્યેક પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

એમની બે પરવાહે અમારા કાર્યની ચતિને મંદ-શક્તિ કરી છે. સોલ્ટન, આજે સવાળ
 કૃપિઆના સવાળમાં અમે હું રહ્યા એ ચીને બહુથી-નિર્મળ રોડમાં રહવાનું અમર
 પસંદ નથી. અમને માત્ર એટલું જ થાય છે કે: પ્રભુ આટલી જાણી અત્યંત-નિષ્ણાત દેશે
 એ અમારી અસાધ્યતાને લીધે રંગરંગ અમારા ખ્યાલમાં નેહાનું. બેસક કમ્પીરે વતંકિયિત રીત
 બળની ને બદલ ન્યાય અને નીતિના નામનાં પારણે કુલ-સરને એક અગર છે. પતી વગર
 સંખ્યાગંધ વિદાનો અને પત્રકાર જાણીએ તેની પ્રવૃત્તિ-આંકી-જેથી અમારી સેવાકર્મને
 નવું બળ મળ્યું છે, પરંતુ કમ્પીરના ગળાગાડમાં બેસકે આકેષ વગર આકેષ વધારવાનો
 અમ કોઈએ નથી લીધો એ સંખ્યાના આજ ઈસિરે કરતાં અમને બેક થાય છે. સવાળ-
 મના પ્રમાણમાં આકેષ સંખ્યા-તદન થોડી છે અને એ સંખ્યામાં અમર વધારો ન થાય
 તો નવા વર્ગથી કુલ-સરમાં વધારો થશે વચર જગ્યા નથી નવે એવું. એ ધર્મ સંકટથી
 બચાવવાનો એક સુદર હંજીર અમારા આકેષ જાણીની પ્રસે છે, અને તે એ કે: ને
 પ્રત્યેક આકેષજી રૂકત એક એક જાણે આકેષ કરી થોડી તો વૃષ્ટિ વખત આકેષની
 બીજી આગવતો કે: સવાળમ વધારવાનો વખત ન આવે. પ્રત્યેક આકેષ જાણે સફળતા
 પૂર્વક અમારી કિપરની આર્થિકા ઉપર લક્ષ્ય આપે તો કમ્પીરે સવાળ કમ્પીરે થશે-કર્તવ્ય
 પરાવર્ણતાના પાક પદાર્થો-નવા વર્ગથી નવાજ રંગ-રંગમાં આ કમ્પીર રીતે રહ્યું થશે.
 પણ એ સુખથી અમે પુનઃ કરીએ છીએ કે: આકેષ-પુખ્તિના દાસમાં છે. મોંઘિક
 અનિપજિત થવાના કારણમાં આ થયું એક પુખ્ત પ્રસુ છે. અમે આ વખતે આ
 સાથે બીજાના કોઈ-કોઈ તરફ પ્રત્યેક આકેષ જાણીનું પાત્ર એવોએ છીએ અને
 વિનવીએ છીએ કે: એક એક જાણે આકેષ કરી મોંઘી-રંગરંગ જાણી અમારા
 સેવા કાર્યમાં સદામગ્ન થાયો! કમ્પીરના આકેષની સંખ્યા માત્ર વર્ગની આખર
 સુધીમાં અમીત અમારા મહિનાની આખર સુધીમાં સગવળ-૧૯૦૦ આકેષની નકિ,
 આજ તેજ નિરૂપાય વદ ધન અમારે નવા વર્ગથી થોડું-નહ્યું સવાળમ વધારવું પડશે.
 કમ્પીરના એ આકેષ કરી મોંઘીનારે જાણે બ-મજ્જિ-દિ-છેતીની મદદમાં લીધે સુદર-
 વિગતથી બીરંગી જાણી બેક આપવામાં આવશે. અમારી આ આર્થિકાને લક્ષ્યમાં લઈ
 આકેષ કરી મોંઘીનારે વિદેશી જાણીનાં નામ અમે આપતા અંકમાં અપરધ

[समर्पक. महि.]

श्लोकः—वेदाल्म कोविद् भोयुत्त मणीशुक्ल समस्तकाल भव्यायो-पादज.

(शर्मूलनिष्ठादित)

शुभ्रस्मृहन् कुरु पियसखी वृत्ति सपत्नीजने ।
 भव विमृतापि रोषणनया मास्मपतीपंगमः ॥
 भूयिष्ठं भवदक्षिणा परितने भाग्येननुमेदिनी ।
 पान्त्वेनं शुद्धिर्नापदं मुक्तयो वामाः कुलस्याधयः ॥ १ ॥

॥ शर्मूलन्यादेवकावितः ॥

मेवन्ती ग्रहे, रीति शिव सन्धि पत्नी भवन्ती मने
 मन्त्री दुष्ट पदे न मेव भवती, वत्त न उक्त भवे,
 मन्त्रे मन्त्रिणी पदिते, मन्त्रे मन्त्रिणी
 मन्त्रे मन्त्रिणी पदिते मन्त्रे मन्त्रिणी

अभ्युत्थानं मृपागते निजपती सद्भाषणे मन्त्रता ।
 तन्पादार्पितं दृष्टिं शमनविधिं स्तस्योपचार्यः स्वरं ॥
 मृष्टे नव शयीत तन्मयमर्मा मृष्टेन दृष्ट्यामिति ।
 पान्त्वेनं पुत्रि निवेदिताः कुलशु मिष्टांत धर्मा भर्मा ॥ २ ॥

छद्मं सम्मुखं धाम आचरन् पती, सन्निवसन्तो वदो
 मया द्रष्टुं पश्यन्त, आसन्नं स्पर्शयेत् स्पर्शं स्नेहयि,
 स्पर्शं गृह्येत् स्नेहं, छिन्ने प्रथमं यथा तद्वत् भवति
 आर्षोक्तो गिरिपुत्री । मे कुण्डलं शिखांतं धरो अहं

भृशुपायनुरूपती क्षुब्धने वाक्ये ननान्द्रुसिपता ।
 दाक्षिण्यैक पराव्याणा परिजने मित्वात्तपत्नीजने ॥
 सन्नदादिधिसंस्कृतौ गृहभरे नैस्तन्यमा विभ्रती ।
 वत्से, किं यदुत्ता मनस्वकुण्डले भर्तुः धिये जाग्रती ॥ ३ ॥

भोदने अहं जानती, ननुदना येन ॥ १ ॥ वही ॥
 आत्तपं धिवात्तपं वरतते, सीमा सहे स्नेहयि,
 ३० के स्नेहयि इत्येतत्, तथा आतिथ्य साक्षात्
 साधुमी ॥ वत्तु ये ॥ ३०, ३० वत्तु ॥ ३० के पति प्रेमभा

रिचारी रतिमंदिरावधि सखी कर्णावधि व्याहृत ।
 इतः कान्त सखीदिवावधि महामानोपि मौनावधि ॥
 हास्यं चाधरपट्टावधि पदन्यासावधि मेलनं ।
 सर्वं सावधि नावधिः कुलभुवां प्रेम्णाः परं केवलं ॥ ४ ॥

संनतो रति भवितव्य, सखी कर्णावधि व्याहृत
 इतः कान्त सखीदिवावधि महामानोपि मौनावधि,
 हास्यं चाधरपट्टावधि पदन्यासावधि मेलनं
 सर्वं सावधि नावधिः कुलभुवां प्रेम्णाः परं केवलं

सौभाग्यधिरुत्तमती विजयति श्लाघ्या वसिष्ठाभिता ।
 हृदयं चयननपति धितवती धन्या मुकन्या यथा ॥
 आनेया इति संकराजजननी श्लाघ्याममुया यथा ।
 आनेयां यानुगतापति मन तया श्लाघ्यासदेवतामने ॥ ५ ॥

सौभाग्यधिरुत्तमती विजयति सखी वसिष्ठाभिता
 हृदयं चयननपति धितवती धन्या मुकन्या यथा,
 आनेया इति संकराजजननी श्लाघ्याममुया यथा,
 आनेयां यानुगतापति मन तया श्लाघ्यासदेवतामने

મીલ-ઉદ્યોગ સંબંધી લેખો ખત સુદર કાવ્યોથી બંધપૂર
 બાળ સુધી કામદાર બંધુઓ જેની આધાર તપાસે ત્યાં જોતા હતા હોજ
 મીલ-ઉદ્યોગનો અનુભવવાડ ! કર્તવ્યપૂર્ણ કૃત્યપુષ્પ !

સંપૂર્ણવાંચો ! આજેય માહકં યાજો ! અભિનંદન કરો !

અવ્યુત્તમ આશિષક પત્ર.

આખા વર્ષનું

વી. પી.

ચોટિય સાથે

કર્મ વીર

સાવિત્રી

કેકેલ

વૈ. ૨૦૧૪-૧૫

શુભે! તો ખરે! હિન્દુસ્તાનમાં લઈને જતીને દેશમાં નહીં - ૩૦ -

સુમન્તઃ—“હા, ભાઈ! આજે કાચડા ગામ ભર્યા ખરા! નહીં તો ઉમેશભાઈન જેમ વિસ્મર્તન ન મુતો ન પ્રવિવ્યતિ જેવું હતું, વાહ વાહ! આજ તો નેપનાં પાણી મોઢે ચડ્યાં, અને હવે બને તો મહિલાવતીને રંગમહેલ જેમ ગોરખ નેગીએ ગાંધીએ હતો તેમ ઉમેશભાઈની મનોરમાનો મહેલ બનવો તો શક્ય.”

વિદ્યુતઃ—“લોક સેવાના ઉદ્દેશથી કામ કરનારને એ કાર્ય પણ સહેલ છે, અ-
સુમન્ત! ધીરો થા! એ પણ થશે.”

સુમન્તઃ—મનોરમાના મનોરોગ્યમાં આકાશ સુખી હોયે ચંદ્રના મહેલની ઉત્કૃષ્ટ તોડી પાડે અને સ્વામીજી કૃષ્ણવર્માએ ઈન્ડિયન બાંધેલા ઈન્ડિયા હાઉસ જેની ભાવ ધમારતને જમીનદોસ્ત કરી દીધી તેવું કુમારભાઈ કરે તો એ પણ થશે.”

ઉમેશઃ—“ભાઈ! હવે બહુ થયું. મને પરમાત્મા સદૃશિ આપે તે પહેલાં મનો-
રમાના હૃદયમાં પ્રભુ પ્રકટયા છે. જો તે લખે છે કે મહારી આંખ પરમેશ્વરે ઉઘાડી છે, અને પ્રભુ ત્હમનેયે સદૃશિ આપે! ત્હમે પ્રોકતેની વસ્તુઓ વસ્ત્ર અસકારે વિગેરે આજ સુધી મને ઉપયોગી હતું. આજ તે નિરપોગી દેવાથી પાછાં પ્રોકતોં હવે છું. (એમ કહી ઉમેશ પત્ર ખુલ્લો કર્યો. સુમન્તે એ પત્ર તુર્તજાએ જી લીધો અને આગર નયને વાંચવા માંડ્યો.)

સુમન્તા—વાહ, ઉમેશભાઈ! તારે તો પાસલ પણ આપને મળી ગયું દરો.

ઉમેશઃ—હા, એ પણ માર્ગ સ્લાંગની દપ્પરમાં મળી ગયું છે.

સુમન્તા—તારે ત્હમને જીવ ભાગતા કરવાની કે લૂંટી લેવાની તેની ભાવના નહોતી એમજ ને!.

ઉમેશઃ—તહિ, જિલકુલ નહી. મહારી બાલક પુત્રી માટે તેમજેજ એરિય ખડાની પ્રકલ્પા છે.

સુમન્તા—વાહ ચા! ‘વન્ય’, ‘મનોરમાને વન્ય’, ‘ઉમેશભાઈ’.

ઉમેશઃ—“પણ એ વાત ઊંડા! બોલો કુમારભાઈ! આજ તો આપનાં જ્ઞાનને માંલગવા ઉત્સુક છું. ભગવતી મીરાંના વિપ્લા પ્યાલા ગીરધારકાલજી આમજ અમૃત ભર્યાં કર્યાં દરો. શું કહું? આજ મહારો પુનર્જન્મ થયો છે.”

કુમારઃ—“ભાઈ! ત્હમે કૃપાન ઊઠા; સુચીત વિનયી, અને કેળવણીએ છે એક લેજ બૂલ શીખી લડયા, પ્રભુ ત્હમને ઉચ્ચ શ્રદ્ધા અને હર્મભાવના આપે! ને ભાઈ! વાલિમંડી કાલુ દત્તા? પેલો બ્રહ્મવતીયો નેચલ દેવો હતો? એનાયે પરમાત્માને ઘેર ઉદ્ધાર થયા, તો એજ પ્રભુ ત્હમને પણ ઉદ્ધાર અવસ્થ કરશે.”

ઉમેશઃ—આજે હું પરેશ્વર કૃપાએ છું; પણા દીર્ઘ કાલને બોલે મહારા ચિરપરથી ઉતરી મણે દીપ તેમ આજે હું હજીવો થયો છું. ભાઈ! ત્હમારો ઉપકાર કદી નહીં બૂલ.

કુમારઃ—“ઉપકાર! ઉપકાર તો પ્રભુને માને કે જેજે ત્હમને સદૃશિ આપી, અને વિપય પૈતરિયીમાં દસાતાં શ્રીહરિએ તમને ઉમારી લીધા. સુખો—

દિમેશ:—હર દરના યોગિન્દ્ર ! હર દરના યોગિન્દ્ર !

હારા ઉઝા ઉઝા વાસ દરના યોગિન્દ્ર !

(મધુએ બોલવાનું)

—હર દરના

હારા શાન્તિનાં સગ મોહાયાં યોગિન્દ્ર !

તું તો મંગલને પાટ બિરાજે યોગિન્દ્ર !

—હર દરના

અમે માયાની બળે કસાયાં યોગિન્દ્ર !

અમે પાપને પંચ પડેલાં યોગિન્દ્ર !

—હર દરના

તેનો સ્વર્ગના સ-દેવ દીધા યોગિન્દ્ર !

અમે આશાનાં દીપ એલાવાં યોગિન્દ્ર !

—હર દરના

તેનો જોગીના જોગ લખાયાં યોગિન્દ્ર !

અમે જોગી જોગ-પિંજર પૂરાયાં યોગિન્દ્ર !

—હર દરના

તે તો પ્રાણના પ્રાણ જગાડ્યા યોગિન્દ્ર !

અમે જલવાં અગ્નિવાં અધરાયાં યોગિન્દ્ર !

—હર દરના

અમે જૂલાં મૂલાયાં વિસરતે યોગિન્દ્ર !

દીધા તાંપ અમાપ તે સમને યોગિન્દ્ર !

—હર દરના

ૐ શાન્તિ શાન્તિ શાન્તિ :

(માન પુરૂ થાય છે. ઉગેલ મેસ્કરી મિત્રો સાથે આવી તીકાઓ અને શ્લોક પઢી જવાથી નગદહિતા પતિ ભગવાન અંતરેખરનાં હર્ષન કરી અન્ધોન્ધ નામનન્ધન કરી જતા પડ્યા.)

(રજર ના પાનનું અનુસંધાન.)

અંતમાં આમું હરતપર અંપૂર્ણ શાન્તિ-સંગત અને વિવેક પૂરકે સંપાદ્યું છે. એ મીલ જૈનશ્રામાં સત્વરતા હોય તો આ જૈન હરતપરથી એ લગતનો સત્વર અંત આવવો જોઈએ. પરનું તેમ તથી ચમું એ દિગ્ગમીર સરા જેવું છે. મજૂર બાંધુઓની નિર્દયતા-સારી રોક અને રંગમોનની તેમણે આ મોહાઓથી તરને માંડે અને તેમનો વિગ્ન્ય જુઓતાં મુખારસપાદી આપીએ છીએ કીમાન બાલગેયીછના અભયાં હરતનાં હરતન મજૂર મંડળનું જરૂર હડવાળું કરશે. મજૂર બાંધુઓ હિષ્ટ તેમનો કાવમને માટે આંચા અનુચદ હો ! એ પગર અને જીનું કું કદી સહીએ ? મજૂર છતાં ભારતનુમિષદ વાનનારા મહાદેવ દેશપાંડુ છે. એ ભાવ બનવાન ધનસનોના લુપ્ત હરતમાં સત્વર સંપાદ્યું કરે એ વાંચનાપૂર્વક ૐ તત્સત્.

હો છે કે એના મંદાનની બચાવ મળી જાય છે. જ્યાં તેને મળે તેની નીચે આજવાપર
જ્યાં જાય છે, પણ એ સમયમાં તેણી કદિ કસુંપ દુઃખ વડું નથી.

સાચ તેના પતે પિંડગાથા દેતા, પરંતુ તેને તેની જગ્યા પડવા દેતા નથી. કરડે
ક્યાંથી ! તેના લક્ષ્યમાંથી જ્યાં અને એમના અસર વધી રહી હતો. અરે ! એ ખ્યાલ તે
એક જાણુદાય જાની રચો દેતા. આવીજ રીતે એ જગ્યાન શોધવાની મારક કંઈ અપૂર્વ
અનુભવ કરી રહી હતો. જે પુરુષને મંદવતી રંગગંગા અને કોઈ કદાચ જગ્યા દર્શાવી
રહતા નોતા, એજ મંદારને મડક અગરજાની નાખતો, અમેરિકાનો આવોજ એક
અન્ય મહાપુરુષ વોલ્ટરિસ્ટમેન (Walt Whitman) જે અમેરિકાન પુરુષી મનો છે તે
“સ્વતંત્રતાના યુદ્ધ” (War of Independence) ના દિવસમાં અતંત્રતાનાં શીત
માનો કરતા દેતા. એના વાનવરથી અતંત્રતા દેવતાની હતી, અને તે દેવતાને અતંત્ર
ઉત્સાહપૂર્વક સ્વયં દર્શાવ કરતા દેતા. લક્ષ્યમાં પિંડગાથાને મંદવતી કરવા, તરસવાને
પાણી પાપાં અને જુગ્મવાને અન્ય આપવું, જોડાના લક્ષ્યમાં દિગ્મન અને સાદસ પેદા
કરવું અને તે સાથે આતંકથી શીત જાતા કરવું આ તેના મુખ્ય કામ હતાં. એની
આંખમાંથી આતંકની ધાર વધી જતી, એના કલામાંથી કેટલીય મંદવતી નીકળતી હતી.
કુદરતની અભૂમિમાં જેમ જુગ્મ જગ્યાન, અને જુગ્મ-પિંડગાથાની મંદમાં જગ્યાન શોધ
વિચારતા દેતા તેમ આ મહાપુરુષ અમેરિકાના એ અભૂમિમાં જેવડા જુગ્મને-કરતા દેતા.
એણે “ લેવર્સ ઓફ ગ્રાસ ” (Leaves of grass) નામક એક પુસ્તક લખ્યું છે, જે
વાંચનાં અનુભવનું લક્ષ્ય આતંકથી મંદવતી થઈ જાય છે.

ૐ આમેદ ! આમેદ !! આમેદ !!!

ર. દ. મહ.

ઉ. આવીં તે હરેક જગે હવે કરવાં એવે એક આર્થિક-દરજાવાળ વાગવ મનાય છે. એવા તો વિરજા મનુષ્યો હશે કે જેનો પરજા પછી રહી અને ધાંધ્યાનું અરણ્યોપજ શી રીતે રહીયું એવે વિચાર મરણે કરવા હોય ! અથવા આવીં તો ' અપુષ્પવ મતિ-જાસ્તિ ' થાકે તો પાને અઘાડિયાંના અઘાડિયાં સુધી દઢાઈ કેમ ન કરતા હોય, પરંતુ જન તો દરેકજા ભેદભે-પરજાના કુલની એકમદારી સંભાળીજ ભેદભે-પછી પડશે એવા દેવાએ, પણ કંઈ પરજા વગર ને આવે શકે !

સાચામાં સમ તથા સંતાનોત્પત્તિને માટે જાડુ જાર હરેક દેશમાં આપ્યું છે. એવી ફેદલીય પાનો જાગવા-આંખમવામાં આવે છે કે જેમાં મતાનોત્પત્તિને માટે લોહાએ મોટા મોટા ભગિરથ પ્રવળ-ઉપાલ યોજવા છે, પરંતુ જે પિયારપુરેક વિવેક દ્રષ્ટિથી દેશમાં આવે તો વગર દરજે મમજવ કે, જન દરજાની એ દારાતાઓ આજના-આધુનિક સમયમાં-આ આજમાં મધ્યેની-વ્યાજની નથી એ સાચાનું નિર્માણ એવા સમયે થયું હતુ કે જે સમયે અર્થજાતિ જાનવનાં પ્રાચિન વનનિર્મિત ઉપર વિવેક મેલવીને આ દેશમાં જગી રહી હતી. એ સમયે વિગરથાનો પુદને માટે, ભારતવાંસા ખેતાની વિજય-પતાઈ કરસવાને માટે, સમય પવત દોડતુ જમિ ઉપર વમવાને અર્થે, અમખ્ય પ્રાચિન અને અસખ્ય જાનવન જનિયા ઉપર પેતાનો અદમ અધિકાર જમાવતે થાકેને જન સંખ્યાની વૃદ્ધિની પરમ આવરવાના હતી, અને તેથીજ સાચોમા એ સમયે સંતાનોત્પત્તિ ઉપર જાડુ જાર હરેક દેશમાં આપ્યું હતુ. આ અર્થાચિન હાજમાં જે સમયે આક્રમિકા આપ દરેક-એ મધ્ય જમિયા ઉતરવા જેનું છે, એવી અપ-દશામાં એક દુઃખની માથે બીજી ઉપાધિ અધાન રાગી અને દુઃખ મર્દેક જેવી નિરતેજ નિર્વિષ-અપજાની પ્રજા-સંતાન પેદા કરવા હવા નિઃસનાન રહેતુ એ પરમ અપજાર છે. એવી દુઃખીય સંતાનથી રહેતુ જગત દગર નથી રીડતુ. એવા દેશાચિઓની આજ કે હાજાંતરે આ દેશને આરમ્ભના નથી જનવા-રત્નીજ ડોહા-વનિતુ મુજ દારજ છે, પરંતુ તેની મખ્યા સાથે તેને મધ્ય નથી-તેનેક મધ્ય મુજ માથે છે. જે દેશની આર્થિક અને મામાકંક દશ સારી છે. જન ખાન-પરેવાનાં માપતોનો દુષ્કાગ આપાય નથી, એ દેશમાં જન સંખ્યાની વૃદ્ધિ દેશના જગ, અર્થ અને મોગની દનનિ કરે છે, પરંતુ એથી ઉપરુ ગરિદ દેશમાં તેના જગ, અર્થ અને પૌરતના નાથ દરે છે. લાં નેક એ જાગવાની આપરવાના છે કે જનવા-પ્રજાના સુખ-સૌખ્ય-આમવાનિની વૃદ્ધિ થાય. નહિ કે તેની મખ્યા વપારિને-તેની પિજાઓમાં વપારો-દેનેકે કરાય. જેટલી ઉતેદની પ્રજાને પૂરું પેદપૂર આવા નથી મળતું ત્યાં જગી વજની જગી લોક સંખ્યાનું શું રહે ? જન સંખ્યાની વૃદ્ધિની સાથે સાથેજ દેશની સુખ-મર્જાક પણ વધતી હોય તો શકે છે. દેશના અરેસાઓએનો એવા એકજન મત છે કે. જે જનસંખ્યાની વૃદ્ધિ અમરિય રીતે થએ તથ, અને દેશમાં કોયેક આપાર અને એવી નેક પ્રમાણમાં ન થયે તો દેશમાં અનિ રમિતા દેશવજ. એને ઉદારીજ જાગવ છે કે જનસંખ્યાની વૃદ્ધિની મારે આપાર-ઉલોગની વૃદ્ધિ ન થાય તો દેશ અનેક આપરિઓનો એક મવા વગર નજ રહે. એટલાજ વાગે અથવા તો જનવાની વૃદ્ધિ કરવાના પશુપ્રજાનો પડવા મુજા અરવાની આર્થિક અવરજા સુધારવા ઉપરેક યોગવાની ખામ અમલ છે. એક અજીતા

અર્થશાસ્ત્રીનું કહેવું છે કે : "સર્વનેતાઓનો પ્રથમ ધર્મ એ છે કે : પ્રત્યક્ષ-વસ્તી-સંખ્યા વધારવાના પ્રયત્નો. બાળ ઉપર મુદ્રા દેશ ઉલ્લેખપ્રાપ્તતાથી પૂર્વવત મુખી-મધ્યક શી રીતે થાય એવા પ્રયત્નો વગર-દેશના આંધાર-ઉલ્લેખની ઉત્પત્તિ વગર દોષ પણ પ્રગતું થાય કાંચે કદવાણુ નથી થયું. અને યહો પણ નહિ. આથી હીન દશમાં, જે સમયે આ અખિલ સંસારમાં દરિદ્ર અવસ્થામાં ભારતવર્ષજ પ્રથમ પદ ભેષ્યમે છે-અર્થાત્ દેશ દરિદ્રતાના ભિષણ કુખથી અત્યંત ત્રાણ ત્રાણ પુકારી રહ્યો છે, દેશવાસિઓને પુરું પેટ લરીને ખાવા પેણુ નથી મળતું, અને શરીરની અર્થાત્ હાંકવાને સામાન્ય વસ્ત્ર પણ નથી મળતું-એવે સમયે દેશની વસ્તી વધારવી. એ દેશની દરિદ્રતા અને વ્યથા વધારવા જેવું નહિ તો બીજું શું કહી શકાય ? આજુ તો "વર્ધનાદ્રશણ ટ્રેયઃ" લિખિત લખાય છે. આજુ તો આ દેશની જે કંઈ સંખ્યા-વસ્તી છે તેનું મરણનું ઘાપ-તે મુખી થાય તેમ કરવુંજ હજી છે. તેની આંધિક, શારીરિક, આનસિક અને સામાજિક દશ સુધારવાની પરમ આવશ્યકતા છે.

પ્રગતી સંખ્યાનો આધાર તેની ઉત્પત્તિ અને મૃત્યુ ઉપર છે. જે મૃત્યુ કરતાં ઉત્પત્તિ અધિક થાય તો સંખ્યા વધે છે-નહિ તો ઘટે એ ઉધારી જાણત છે. હમ અંતે ઉત્પાદનશક્તિ ઉપર, ઉત્પત્તિનો મુખ્ય આધાર છે. ઉપર અગાઉ કહ્યું છે કે : હમ કરવું-પ્રરણવું એને તો દિ-દુરયાનમાં એક ધારિક વાળત માનવામાં આવી છે. કુપારા રહેવું એના કોવી તો બધે કુખની વાત એક ન હોય એમ માની આ દેશના લોકો ગામગરાસ મરમાર અને ઉપરે જાતે વેચાઈને પણ પરણવાની પ્રયત્નો કરે છે. પછી આવનારીને રહેવા ઘર અને ખાવા અન્ન મળશે કે કેમ એની કલ્પના તે વખતે ભાવેજ એમના મગમમાં આવે છે. હમ કરતાં વધારે કુખની વાત તો એ છે કે : સુવાવસ્થામાં પ્રવેશ થઈ અગાઉ-વિવેક પરિપક્વ થયા પહેલાંજ પતિ-પત્નીનો સંયોગ થાય છે, અને તે પછી મરણ પૂર્વત લેગતું તેમ આવ્યાજ કરે છે. હવેના જાણપણુ લગ્નમાં અર્થાત્ કોઈ પણ અવસ્થામાં પછી એ ઉત્પાદન શક્તિ રાક્ષામાં નથી આવવી-એાછી નથી થતી. આજુ, જગત બધે છે કે : પશુચત્તી તુલિદાસ મીટ જેવી નિસ્તેજ. પશુ-સંપત્તિ પેદા કરવાની શક્તિ ભારતવાસિઓમાં વધારે છે. એ કે : ઉત્પત્તિ-સંખ્યાની શક્તિ થયી એ તો પછી નૈસર્ગિક બાળતજ મનાય છે. મુખ્યાત્મક આજકાને : જન્મ આવી ધારી-કંદાળી, ગએલી-અંધ ! અનેક વખત મ્હોતના પંજમાંથી ઉગરેલી-જિઓ અને મંદા પદમણે હવન નિર્વાહ કરી શક્તા હોય એવા પ્રયોગ, મુદાન કુખી હવન બાળાએ છાગે-સાળા ભોગ છે, એવું કહેવા છતાં પ્રજોપતિવા પુસ્તકમાં જણાય, આજકા નથી કરતા ! આ દેશી શરમતી-દેશને એવ લગાડનારી બાળત છે ! આજુસ, આવએ સમગ્રતું જોઈએ કે : "एक धंद्वस्तमो हन्ति" ન જ તારા મળો અપિ" પાંચ પણ કરતાં એક મુંદર-બદા-દુર-સંતુષ્ઠ સારો એ દાણ હજી નહિ કરે ? માણસની કુજ વસ્તીના પ્રમાણમાં, જે કંટે ૪૪ ટકા બાળક-બાળકીઓ પ્રતિવર્ષ જન્મે છે. આટલી ઉત્પત્તિ સંખ્યા તો ધણાજ યોગ મળ્ય, દેશમાં દશે. પુરોપમી કેવલ દરરે ૨૩ છે. આને સામે આ દેશની મૃત્યુ સંખ્યા પણ અન્ય દેશોની સરખામણીમાં ઘણીજ વધારે છે. પૃથ્વીપરના કોઈ દેશમાં એટલું સાખત મરણ પ્રમાણ ભિન્નમાં નથી આવતું, તેમ છતાં, ઉત્પત્તિ સંખ્યા અનિયમિત રીતે વધતી તંતી હોવાથી જન્મ-મૃત્યુ વચેજ અંધ છે. અને તેથી દેશને એકઠી, સામાન્ય હાનિજ.

ઉપરથી પડે છે એમ નહિ પણ આથી તો ફેરા સમાનતામાં પડેથી જાય એવા સમયને અસમજીબી કાલ છે, અરજુ. દેશની હિતિને અર્થે, તેને હિંદીનાના પાઠથી મુક્ત કરવાને વારને પ્રત્યેક દેશસત્તાનો પરમ કર્મ છે કે: અનિશ્ચિન રીતે જનસંખ્યાની વૃદ્ધિ થતી નોંધાતી. દેશની વર્તમાન અવસ્થા તરફ નજર કરતાં એને અર્થે ત્રણ ઉપાય જણાય છે:-

- (૧) ત્યાં સુધી જાને, ત્યાં સુધી યોગી અને ઘરિંદા જાનોએ લાભ ન કરતાં.
- (૨) કામી વયમાં લગ્ન ન કરવાં.
- (૩) લગ્ન થતા છતાં જ અને ત્યાં સુધી મનુષ્યે હિંદુધર્મિયદ્વ દરવે-અવસ્થા પાલન કરવું.

ઉપરોક્ત ત્રણ ઉપાયોમાં પ્રથમ ઉપાય ધર્મોદ્ધાર સરખ છે. એવા માન્યતાને મનાનો તપન કરે છે તો, તેમનું સુત-સિદ્ધિ દેશને લીધે મંદાન અવસ્થા રાખી અને નિર્વજ થાય છે, કે એએ પ્રજામાં રોજ, અવધન અને પાપ પ્રચાર છે. એથી આગળ જોના જાણે તો એવા માન્યતા મનાની મનાવિતુ પુરુષ અરજુ પેલા ત્રણ વળ નથી કરી શકતા. તેથી પહેલી વાત તો એ કે: એમની એવી મનાતિ દિશાવૃત્તિ દેશની-ધર્મીય નથી, અને કાં તો આપાંડે તો કેવળ દેશ-પ્રજાને આરોપ થઈ પડે છે. બીજા ઉપાય ધર્મોદ્ધાર સુવચ છે. એ તરફ મેં (૧) સારવાનનાથી લઈ આજવાની પ્રવેશ માયા મનુષ્યની પડેથી દરજ છે. આજ-જમણી સું મુશ્કાત છે, કેવ પ્રચારે જાન-સિદ્ધિ નાશ થાય છે, તેની વિચિત્ર-નિર્માલ્ય મનાતિ પેલા થાય છે, એ જાણી રહે અભવ્યુ નથીનીએ ઉપાયથી દેશનું અગ્ર કલ્પ કલ્યાણ થાય એમ છે. હિંદુધર્મિયદ્વ-અવસ્થાપાલનથી જીવે પૂન ધર્મ-પાલન-પુરુષ થયાથી મનાતિ જાગવાન, યુગલન, તેજની અને હરપુર થયે. દેશને આરોપ એવા નિર્માલ્ય, નિરનેજ, અહિં મનુષ્યો તો પડી દેશમાં આજવાન નહિ જડે. ન જડે તો પડી એવી જરૂર પણ થી નહિ અરજુ. આ ઉપાયથી એકથી લેત નેખ્યાત્ત મદ્યો એમ નથી, જનસંખ્યામાં અનિશ્ચિનપણે વૃદ્ધિ થતી જ અરજુ એવું પણ નથી, પરંતુ તેથી જોગલિતા મુખ્ય-આદિ કારણેય તેમની કારીરિક, માનસિક અને મામાકક કથા સુપરસે-નેમનામાં બજા, બુદ્ધિ અને મનુષ્યો અર્થ મંગલ થયે, એ માનને પડી રા-નંજના-વરાનની બીજા માગવાને પ્રમંજ નહિ આંજ.

કેઈ એક વિદાને કહ્યું છે કે:- " જો મનુષ્ય ધર્મિનિ ઉપાયથી લેક મંખ્યાની વૃદ્ધિ થતી અરજવાનો કંઈ પ્રવલ ન કરે તો અનિશ્ચિનપણે તેથી વૃદ્ધિ થવાન કરે છે. પડી હિંદીનાને લીધે [જો અનિશ્ચિન-વૃદ્ધિ-એ એક નિર્મિત પરિણામ છે] કે કાંતો મંખેરિય ફેપ દ્વારા દેશની વસ્તીમાં-જનસંખ્યાનો નાશ થાય છે. રાન્યોમાં પરસ્પર પુદ્ધ જામે છે, દેશમાં ઉદિવા અને હુંદિવા જોડા અન જનજન નાશ નવા રોજો પેલા થાય છે, અને દેશસત્તામાં-જાગૃત્તામાં-અનંત જાગૃત્તામાં અકળ મનુષ્ય થતા મોંડે છે. " આ જણે જાણે આ દેશમાં મંખેરિ-મખેરિ રીતે પ્રવલ જોડામાં આવે છે. સમાર-જાણી રાજસી પુરનો તો માનો કે: અમલેજ અન આજો છે. રાજની કિન્દુગાન આજન જાણી રહ્યો છે. રોજ, એ-કલ્પ-અન્ય વને રોજો ને પાનપોતાનું જાણ પાપર-મામાં જરાય ક્યાંક પ્રવલ નથી જાગૃત્તા મનુષ્ય પ્રવલ તો અન્ય દેશના કરતાં

જન્મે વધારે એટલે પાત્રી મરે પણ તેટલાં એમાં પુણ્યનું સુંદર કૌંકરે ૨૫ બાળકો તો પુરો થયાર : દિવાનાં ચતા ચતામાંજ કાળના મોઢોમાં બાપ છે. હજારે લગભગ ૨૬ બાળકોનાં મૃત્યુ હારખાદ એ ચાર વર્ષમાં થાય છે. બાળીનાં વખતે તેમાંથી હજારે ૧૩ થી ૨૩ માથુસો મરે છે. સુરોપમાં તો ૧૩ થી પણ મૃત્યુ સંખ્યા એટલી છે. તાત્પર્ય કે, અન્ય સંખ્યા દેશોની સરખામણીમાં આ દેશનું મૃત્યુ પ્રમાણ ઘણુંજ વધારે છે.

આ સંખ્યા ઉપાધિઓનું કારણ લમની લગપતા છે. પોતાને પેટપર ખાવાનું ન મળે, રહેવા સ્થાન ન હોય, શરીરમાં તાકાદ ન હોય. મોંપર તુર ન હોય, પરંતુ પ્રત્યેક ક્યારે પેદા કર્યા વગર નજ આવે! પાત્રી મહુ પ્રમાણ વધ્ય વગર રહે કે? બાળકોનાં મહુ પ્રમાણ કી રીતે-ક્યાંથી આવે?

જડ સંસારમાં તથા નીચ પશુઓમાં જે એક પ્રાકૃતિક-કુદરતી નિયમ જોવામાં આવે છે કે: તેઓ પોતાની ચેલે અજાનમને અજાનમાં પોતાની જાતિની સંખ્યા વૃદ્ધિના પ્રયત્ન કરેજ નય છે. વૃક્ષ પવનક્રોસે પોતાનાં બીજ જ્યાં ત્યાં ફેલાયોને પોતાની જાતિની સંખ્યા વૃદ્ધિ કરે છે. એકજ જાતનાં મનુષ્યના પછી, લગપતા તરફ સ્વર અને મૃગિની સંતાતી, જેટલી ઉત્પન્ન થાય છે તેટલી જો કાંઈક રહે તો કંઠાયિત, ચોક્કસ શરૂઆત અંતમાં પણ તેમને રહેવાનું સ્થાન ન રહે. જે અસિમ વૃદ્ધિને રોકવા માટે પ્રકૃતિકો વિવિધ પ્રકારના ઉપાય રચ્યા છે. કાંઈને કાંઈ રીતે તેમને નાશ થાય છે. જ. આ નિઃસીમ વૃદ્ધિને ચારતે અવલ કરવાનો પ્રાકૃતિક નિયમ સમય ચેતન્ય તથા જડ પદાર્થોમાં જોવામાં આવે છે. નીચ કૃષ્ણીનાં પશુઓમાં જેટલો જે જોવામાં આવે છે એટલો જ ઉચ્ચ કૃષ્ણીનાં પશુમાં નથી જોવામાં આવતો. નીચ કૃષ્ણીમાં અમણિત પશુ ઉત્પન્ન થાય છે, અને તે પ્રમાણે તેનો નાશ પણ થાય છે. સારાંશ કે: જે જાતિમાં જેટલી અધિક ઉત્પત્તિ થાય છે, તેટલાં વધારે મૃત્યુ પણ થાય છે. જે મૃત્યુ પણ આ જડ સંસારના નિયમ અનુસાર અવિધ્યનો લેણ વિચાર કર્યા વગર, નીચ કૃદ્ધિઓની શાન્તિ-નુમિને મારે સંતાનો-ત્પત્તિ કરે, નય તો તેમની પણ મૃત્યુ સંખ્યા વધેજ. અંગત નુકસાનની વાત નો અંશગ રહી પરંતુ સમગ્ર દેશ અને જાતિની ઉચ્ચતિનો જેના ઉપર આધાર છે એવા જળ-ભૂદિ-શાળી લોકો પણ શેગી અને ફુળી સંતાન પેદા કરી મહાપાષી થાય છે. એક તરફથી બાળક સંસારમાં પ્રવેશ કરે છે, બીજા તરફથી કાળ અટકાવ કરે પોતાની ચિકિત્સા બુદ્ધિઓ પ્રમાણે તેને ઉપચવાનો અવલ કરે છે. ઉત્પત્તિ અને મૃત્યુ સંખ્યા ચિકિત્સા વારણ કરે છે. કાંઈ મૃત્યુને છુદ્ધિ આપી છે તેને સંખ્યા જડ અંતે ચેતન જગતનો સ્વામી બનાવ્યો છે; એ જો દહિ સજા અને દામિનો પિયાર ખાણુ ઉપર મુકા કેવળ પશુવૃત્તિને વશ થઈ રહે તો, એ સર્વથી નિષ્કલંકસ્વરૂપ વાત છે. ક્રિદિયોનું દમન કરવાથી તેની અપમતા તેમ અપમાન થઈ છે. પરંતુ જે તેને નિર્દોષપણે પ્રિય-ભોગના માર્ગે વળવા દેવામાં આવે તો, તેને શાન્તિ-નુમિ કરવાને જેમ જેમ વધારે અવલ ઉપાય કરવામાં આવે તેમ તેમ તેની વૃદ્ધિ-તેની હઠકા વધેજ જગનો માનવધર્મ-શાસ્ત્ર પ્રણેતા ભગવાન મનુએ કહ્યું છે કે—

ન. જાતુકોમ કામાતામુખમોનન શામ્યતિ ।

દયિષા કુપ્તવત્તેવ મુદ્ધ પચામિવધેતે ।

વિકટેરીયામાંજ આવશે. અને તે તમારા માહેબીને વધારતી ધણીજ હીક થઈ પડશે. બોળી અને ભાલી એમને બોળવંતો જરાય વિલંબ નહિ થાય. કસોળીવાની જાળમાં માખી ફસાયજ ફસાય ! ચૂકશે તો વાટ નહિ ખાય. સમજવંતો ચીંચી રીતે તેની સાત્ર દેઝણે નહિ આવે તો સાહેબાસરના શેજે કાંઈ તેને બાપ તેને સહાય કરનાર હોય મુશ્કેલીમાં વાતજ ન કરશે. બેઠો જરૂર પાર થશે-પણ ગિરાદર ! સવચક હોય તો બસો. એક-બે-બેઠા ખીરમાંનાં નાખતા આવશે જોજ.

[illegible]

ક્રમે:—કર્મવીર કાર્યાલય, નાલપ, જાહિંગની પેળ, અમદાવાદ.

દશમ ક્લીને પાવન થાઓ !
 હિન્દુભાતાની ઘરમાં મદાની સ-
 અપા મીઠમંડળે, સર્વો નહોવાને
 લેટ આપવા લાયક, મહુ રંગમાં
 કુશલેથી, મુંદર, હેલી, પોરટેજ
 સાથે ૧૧૧ આને મળશે, દરબને
 રા. ૧) બેક

સુવર્ણ ચક્ર
 બેક
 સુને ૧૬૧૨
 જુન

અંદરખાંડના હરી-
 મેડ } પૃષ્ઠ ૧, પૃષ્ઠ ૧૧, પૃષ્ઠ ૧૧
 વખતો ૬ ૩ ૫ ૩ ૧ ૩
 કાચમની વધારે વખતની
 અંદરખાંડનાં મોટાં આંતર, પત-
 નેવણાર-કરી પુલગો.

આ વાંચ્યા પછીજ આગળ વધો !

૧. સફળી-કાન્તના લુના આંદરને લઢની-કાન્ત બેટ તરીકે તુથી મોઢસવામાં
 આવે, સફળી-કાન્ત લાગ-કે સ્વે પ્રક્ટે ચનાં પોરટેજ સાથે ૬૬૦-૮-૦ આંતર મળે
 તેમને તે મોઢલી આપોરું વિક્રમને માટે લેમાં !

૨. અગાઉથી આંદર સમા જતાં જેમનાં પ્રવાજન આંદર આગીઆર, અગીઆર
 મદિના મપાં નથી આવ્યાં તેમને પણ બેટ નહિજ મળી થાય, મનીમોઢરથી ૬, ૬-૫-૦
 મોઢલી આપી બેટનું પુરતક મંગારી લેવું.

૩. સર્વાગ્ય લર્વા જતાં નવા ચએસા આંદર જેમને બેટનું પુરતક ન મળે
 થાય તેમજો અગિયાર ૦-૧-૧ ની લીટીટ બીડીનેજ મંગારી લેવું. પ્રજીજ લુજ
 માંથી સીસીકે છે.

૪. જે આંદર અંધુઓ પોતાના ગાય પ્રવાજના સ્નેહી સખિઓનાં શિરનાં
 અમને તપ્પી જણાવશે તેમને નમુનાના આંક વિના પૂરે મોઢલી આપવામાં આવશે.

૫. આંદર હરી મોઢસવાની તરફી યેસા તે ઉપકાર થશે !

૬. આજુ વાંચે છેએ બેક હો મહી સમજાવ પંદરેક વિવસમાં મહુને પદોંથી મહી.

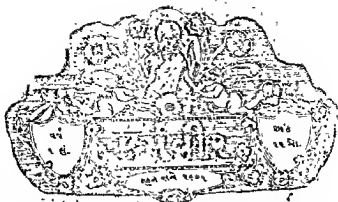
૭. જે આંદર અંધુઓને હજીજ મહિસની કાણમી જે જે આંકે ખૂટતા-
 પદોંમાં થાય તેમજો ખૂટતા, દરેક આંકે દીક મહુ પાછળી લીટીટ બીડી આવેસ કંપી
 બગર પુરત મંગારી લેવું-લીટીટ મોઢલી હજો તેમનેજ મોઢલી સજાશે.

૮. પરતુ દેશજુ બંદસવાં અમને લખા જણાવ્યા બગર આંક નથી પદોંમાંની
 હરીઆર કરનાર સજાજોએ પોતાનું નવું દેશજુ પુરેપુરે અને આખજુ લખી જણાવવા
 તરફી મળે આખજી.

જેમનાં-કમીની-રાવજુ, અમદાવાદ.

પ્રકાશક :-
 મહાશય હરિશય વહ-
 ૧. તંબુર-આંધ્રની પેલ.
 અમદાવાદ.

આ આગ્રિકપત્ર મીનવાલ
 ઉપરથી પોતાના કામજુ, સમજાની
 પેલ માટે આવેલા 'વગર' પ્રિટીંગ
 પ્રિન્ટીંગ હાથે અમદાવાદ.

માહરી માત !

મનાલાલ દલપતરામ પટેલ.

(યોગવદ સંદેશ કોલેજ સ્થાપને-એ સામ)

સુખ નથી.

કૃત્તિ કૃત્તિ કૃત્તિ કૃત્તિ

નિષ્કામિણી છંદ.

જન્મા છે તોયે શું ? કલોક વચના બે . અધિપતી,
જન્મા છે તોયે શું ? કલોક વચના અતિ અતી,
જન્મા છે તોયે શું ? ગુણોજ જાતુ તોયે મર્યા મર્યા,
પરુષીને પેખું, સમજ મન રચને સુખ નથી. ૧
સુખી શું તે કીધે ? કનક ઘરમાં દેઢ પડના,
કદી થીયે મેલ, 'જ્યો જ્યો સુખો છેક સુખો,
હવ્યા તે ના હવ્યા, હવિત મયું કોયે વચનાથી,
પરુષીને પેખું, સમજ મન રચને સુખ નથી. ૨
મદા ગળે શીયે, મારક ! સુખાથી શુદ્ધી મળે,
મુકામીનું શાકું, અરવ કદી કાંકરું જાતુ 'ગળે,
કૃષેયે કાલીને, સુલકી મન મોદે મલપતી,
પરુષીને પેખું, સમજ મન રચને સુખ નથી. ૩

વિશુદ્ધિ ક્યાં વસી ?

દરિબીત.

(૧)

કે મિત્ર કે રમેલી આને, કે જનપુત્રે ભગિની તબ્બાં,
કે કે' નિદામ્યાં છાપન મટે, અનુપમ વિશુદ્ધિ શોધમાં,
હા! પ્રેમ બીતાં હલમ એ, દલનાં દલ્તાં ચતરનેદથી,
શીષા અનેશ ત્યાગ મટે, હોન પરમ રસ ધમધી.

(૨)

હું રું વડુ' શિષ સત્તરગો! હર પન્થતા કે' અનુભવી,
રસ ધમધનાં રવખો ગોશાં, દરજી થકે કપમ માનવી !
લેખો હરે મિત્ર જનપુ! આ, મિથ્યાત્વ ત્હારી રૂદ્ધતા,
" મિશુંક હે અંતર નથી, છાપા નથી આ કાશમાં."

(૩)

નથી શુદ્ધતા—નથી શિષ્યતા, પાશર ખોલ. અખ્યાર છે,
મિથ્યાર છે તે માનવી! છુગ અનેદને વિદ્યાર છે,
શિષ્ય, રમેલીશ્વર! શિષ્ય તજજાં, આપે કે કહેવું પર,
" આની વિશુદ્ધિ છે કુલી, પિદાનની લેખજ વિશે."

(રસકુંવર)

" નરિનીકાન્ત "

કર્મવીર.

મધ્ય નિર્ગેહ-આજ સમયે આરેક માણસી અમદાવાદમાં હાજર નિર્ગેહની અગવળ મનુષ્ય સુંદર રીતે મારે છે. આ સામાજિક સ્તુતિ પાત્ર અગવળની અનેક ગરીબ લોકોપર અનંત ઉપકાર થયો છે એમાં કોઈજ સક નથી. આ દુર્ઘમનના પ્રતાપે તન-મન અને પત્ની દેરાન થઈ પણ હાંદી ગાજનારા લોકો જેઓ આ દિલચાલના પરિણામે વ્યસનથી મુક્ત થયા છે-ઓ અને આગેવાના પ્રેમને પાત્ર થયા છે-અદેર રમતા ઉપર લયડીમાં ખાતા-ગદગમાં મોઢાં પાતા અને પેલીમના કંડા ખાતા બધ થયા છે તેઓ અદેર રીતે અંતઃકરણ પૂર્વક આ દિલચાલના આગેવાનો અને સ્વયંસેવકોનો ઉપકાર માને છે એ 'અમે જોયું-જોઈએ' છે. આ મતઃસાક્ષી મહેનતુ વ્યસની પ્રજાએ મોહીનું પાણી કરી પ્રેમરેષા દબાવી રૂપિઆનો ઘોડાગ મમયમાં એમને દેખીને કાપડે કપડેએ લોપડે લીએ. લોક નાપોની સુવનાને લક્ષ્યામાં લઈ હજુ પણ આ અગવળને અમદાવાદની સમગ્ર પ્રજા ઉત્સાહથી ઉપાડી લઈ કંઠના પૂર્વક નિયત કરેલા સમય સુધી માથુ ટાપે તો વ્યસની જનોની સાત દેડાએ આવનાં તેઓ પોતાનું દિલ્લિલિલ અમનના, આ વ્યસન પ્રજામાંથી એકદમ નાશુદ થઈ જશે, અને એથી એકલા અમદાવાદનેજ દેખીને લાખ્યા રૂપિઆનો કાપડો થશે. વ્યસની પ્રજામાં ઉંડી અકલ અને સૌંદર્ય-વિનં દોષજન કુર્ચાંથી વ્યસની-મૂર્ખ પ્રજા સમયપર ન કરવાનાં કાર્ય કરી એને છે-અર્થત્વ મુશ્કેલી દારે કરીને પાપમાલ સાધ છે. એ કર્મદાનશન મહંત પ્રજા તરફથી શી આજી રાખી લાગવ ? અદાતો દિન-દુઃખાવમાં પોતાનું દિલ્લિલિલ સમગ્ર તરતુસર વરતો રહે એવી આજીક વિવેક પ્રજાની જરૂર છે. પોતાનું દિલ સમજનાર પ્રત્યેક વ્યક્તિએ એવી નિર્ગેહ-જીવાનકારક વસ્તુઓ વિના મુખે-મરત મને તો પણ તેને સિંધ નિર્માણવળ ગણીને તેને અર્ચ્યા નાગ કરે એ લોકોએ. આ વ્યસને સુખમાલે મહેનતુ-અમૂર વર્ષમાં સારી રીતે ખર હજુ છે. સિવાજીની સાખ હાંદીમાં અંગ દાંડવા' નાગ-મરમ વસ્ત્ર ન મને, સારો પૌરિઠિ જોગક ન મને એવી રિધિમાં આ રાશ્ત્રિ વ્યસનની પાલક 'સોજના' છ જ આઠ આઠ આનાનો કુમરડો થાવ એ દેહથી આશંકેજનક-શરમ ઉપજાવે એવી વાલ છે ! ઘણા અને દેશિઆર છાંઈ વ્યસની આજસની ગજુનો નાના-દાંડીયામાં થાય છે, એ જાનાથી અનવધુ છે. ૧ અમૂરનું દિલ દિવ્યનાર-સાચા દિલ્લિલિલિએ

૧ કર્મવીરના પાત્ર જોયુંએ જોયું કર્મવીર નર્ ૨ નર્ ૧ ની અંદરની સુલિલ નામની દર્શન-સિદ્ધિ વાનો વ્યાનપૂર્વક નાંચી દેશે તેઓ સારી રીતે જોઈ સકયા દશે કે કાલેક-સેકેન્ડિ-જાઈ વ્યસની મનુષ્યો સમયે સમયે દેશ અનર્, કરી એને છે પુનઃ એવાર એ જોયક વાનો તરતુ નર્મ કરી અગવળ અને કર્મવીરના વાંચક મધુલાલે આજેના કરીને લીએ. ન્યેવકેશીયક.

તેમનું આ અને એવાં અનેક દુઃખસભો હોવાવા ખરા હૃદયથી કાર્ય કરવું જોઈએ. મીઠા માલેશ, મીઠાના અમનદારે, સપાયાં મનુર મંડળો ઉપરાંત પ્રત્યેક સાતિના આગેવાનો- પ્રતિષ્ઠિત માણસોએ એવા બસની માણસોને એ બસનથી મુક્ત થવા પાસ દયાથી કરવું જોઈએ. સદરહુ પ્રવૃત્તિ મંદ પડે તેમજ દેવચાત્ર અટકી ન જાય તે અર્થે બસત નિષેધક મંડળ નામની એક કામગીરી સંસ્થા સ્થાપી તે દ્વારા આ શહેરના પ્રત્યેક ચક્રે- ચક્રે-પોળ-મહોદયે અને સાથે સાથે શહેરની આલુઆલુનાં દાનાં-દાનીં ગામડાઓમાં પશુ સમયે સમયે હિસાબી વકતાઓ દ્વારા બોધપ્રાપ્તિ અપાવવાં જોઈએ. આથી ઘણું જ લોક દિલ સાધી શકાય. બસની-હલ્દી પ્રજા-સાગી કર્તવ્યપરાયણ-કર્મવીર ક્યાંથી દોષક શકે ?

શ્રી કામદાર-ઔદ્યોગિક પ્રવૃત્તિને આગળ વધારવાના કાર્યમાં રિઝો તરફથી આપણે કેવી રીતે સારો લાભ મેળવી શકીએ-અને તેને અંગે તેમની દાક્તરી દુઃખદ સ્થિતિમાંથી મુક્ત કરી તેમને યોગ્ય અનુકૂળતા કરી આપવા સમાજે અંગર તો સંસ્થા-ઓના સંચાલકોએ શાં શાં પગલાં લેવાં જોઈએ એ સમગ્રી કર્મવીરના વૈચક સમજાવને અમે તેમને પોતાના સ્વતંત્ર અભિપ્રાય લખી-જણાવવા આમંત્રણ કરેલું, પરંતુ દુઃખની વાત છે કે એ બોધપ્રાપ્તિ અનુભવી અને વારંવાર સ્ત્રી કામદારોના સંસર્ગમાં આવીનારા વિદ્વાન-દિલસોજા પ્રાદેશક વર્ગ તરફથી અમે કાંઈ પણ પ્રકારની સલાહ મેળવી શક્યા નથી. પોતાના અંગત લાભને હાની પહોંચતાં તે સમયે દક્ષિણ માસિકમાં પ્રકટ કરવા વિનંતિઓ-અરંજીઓ કરનારા બહોલ અને યથા જનો અમે અનેક જોયા છે-એવા અનેક બંધુઓના પરિવર્તમાં અમે આવ્યા છીએ, પરંતુ આવા સમાજ દિલકારક પ્રસંગોમાં પાછળ પડી જઈ, જાણે તેથી હસદુ પોતાને અંજલ નુકસાન હોય તેથી, અંગર તો સહયતા હોવા છતાં કેવળ તટસ્થતા બાજરનારા બંધુઓ આવી એક સામાન્ય કર્તવ્ય-પરાયણ તરફ બેઠકાર રહી વર્તમાન નવપુર્ણ ક્રોધે વા કર્મભુને પોતાની સ્વાર્થરૂપિ તો નિર્મળતા અને નિરપ્રકૃતાથી દાગ લગાવે છે એ સમાજ અને દેશના વાત છે, અરહુ.

તેથી જનિ સગથી અમે અમારા અનુભવની એક બે વાનો મપા પિકાર છે કે આજે જે નિમળની વિસ્તૃત આલોચના અમે પ્રિય, રતેલીઆ ! દિલ લકળ, આજે શ્રી કામદારોને આગળની સાની નિગુદિ છે. વૃદ્ધિ, વિદ્યાનની લેણ કરી આપવી જોઈએ એ રહુ કરીએ છીએ.

કામવર ચક્રવાતી સમય

(સરકુળ)

જે મુદ્દી એટલે પુરા
દોષ પણ રહુમાં એ

રજ મંજરી જોઈએ.
એ, તે હપ-

રાંન બ્રાહ્મણ-સમિ વૈદ્ય-સુદ અને અતિમુદ આ મતૈક વર્ણને માટે ઇલાખદાં સ્થાન હોય તે તે વર્ણી વધારે પસંદ કરવા જોય છે.

૪ અગ્રીઆરથી સામાન્ય અગર એક પછી અધ્યા કલાકનો આરામનો વખત મળવો જોઈએ.

૬. પાંચ વાગે ૧: તેથી વહેલા પરન્તુ પુરુષોથી એક કલાક અગાઉ તેમને કાર-ખાનામાંથી છૂટા કરવાં જોઈએ. ૬ જેથી પુરુષોના ઘેર આવ્યા પહેલાં તેઓ ગૃહ-કાર્યની જોખમદારી વધારે સંભાળી લે.

૭ પાણી-પિમાણને માટે નિશ્ચય ધ્યાપદી-મર્યાદિત અવરથા હોવી જોઈએ.

૮ જિઓના ખાતામાં ઓ-મુકરંદો હોય તે વધારે સા-મગીનરી કામને માટે પુરુષની સામાન્ય હેમરેખ હીક છે.

૯ કારણ વગર પુરુષો જિઓના ખાતામાં દખલ ન કરે, અગર તે નિર્ધારક મર્યા ન માને. વસ્તુના પુરુષોના પ્રવેશમાં જિઓ જેમ અને તેમ ઓછી આવે એ મર્યામાં રાખવાનું છે.

૧૦ જાગજાગી જિઓના જાગડાને સુવારવા માટે પારણા-રમુસાનાં સાધનો વગેરે પણ જોઈએ.

૧૧ કોઈ પણ કામની સ્ત્રી નેની ન્યાત-ન્યાત અને ધર્મ મુજબ માસિક ધર્મ પાળે વા-નદિ તેા પણ તેને મદિનાના વજુ દિવસની રાત મળવી જોઈએ એ વજુ દિવસનો તેને અમુક પગાર મળવો જોઈએ.

૧૨ મનુષ્યો જિઓ કામ કરવાને અચકત જગ્યાએ એરંપ બાળક પ્રસવ થવાના વખતજ અંધારીઆ અંધારીથી ને બાળક પ્રસવ થવા બાદ એક સામ એટલે 'જનમજ મવા મદિનાથી તેમને રાત મળવી જોઈએ અને ને રાતના દિવસોનો તેને અમુક પગાર મળવો જોઈએ.

આ ઉપરાંત 'કારખાનામાં આવનાર ઓ-પુરુષોના જાગડાને માટે કેળવણીનું (નિર્દેશ જેનું) કંઈક અપન કૃત્ય, અરોગ્યને માટે દવાખાનું હોય, સામાન્ય કામો પાત્રી સહ નેરા કામદારોને માટે કાચબેરી હોય, સન્તા અનાજ અને કાપડની 'કુકાનો' હોય, 'કુરુનો' અખાડો અને આમાજક રાજદારીક અને પાર્શ્વિક જાગડોમાં કામદારોને રસ મેળા બનાવે એવો નિઠાન ઉપરેક હોય વગેરે જાગડો વર્તમાન મર્યાપ્તિમાં વિસ્તરણ જોઈ નથી. નિર્દેશ અર્થમાંજ રચી-પચી મહેવાસ શીમતો આધિન-મજૂર વંચેને સુખી-અંધારી બંદી ને કારણ થારે તેા મદા ઉપકાર કરી રોકે એમ છે. પંખા ખાના પેટપર લાપ ફેરડીને કેવળ આર્થ-મુખચિન્તનમાંજ રહી કાઠી-વાડી અને માડીમાં મોજ કરી ઉંચી ટેકડીઓ ઉપર દેસા ખાવા જવાનું અજ નથી. શાખનું. સમગ્ર દેસના મારે ખુજામાંથી ફૂળ આજીવનના પેટપર સંભાળના હોય એવે. વખતે કેવળ આર્થ મુખ ચિન્તના પ્રવાસ થાય એ તરમ ઉપખરે એવી વધાજના જાગડ છે શીમંત હતા સાચી કમણી કનાથ કાપુજોને મેમારમાં નિરવેશ હોય છે. એમના જીવન અને પંની અવિદાની છે.

ખાદી લાંઝાર-સ્વદેશી ખાદી. લાંઝારનાં પાટિઓ આજનાં અમને અનેક
 થયે તોયે છીએ એ સમજાય લાંઝારમાં શુદ્ધ સ્વદેશી ખાદી મળતી હતી કે કેમ ?
 આ એક સંકેત લેવેલી બાબત છે, એવું અમે અમારા સામાન્ય અનુભવ ઉપરથી કહી
 શકીએ છીએ. કેટલાક લેણાણ વ્યાપારીઓ ફક્ત શુદ્ધ સ્વદેશી અર્થાત્ દાણ વણાટની
 ખાદીના એક બે તાકા રાખી બાકી મીઠા વણાટની મોટા જથ્થામાં રાખતા માલમ પટે
 કે કેટલાક તો કેવળ મીઠા વણાટની અને મીઠાનું સુતર અને દાણ વણાટની આવી આવી
 પચરંગી પ્રકારની ખાદીઓ રાખી શુદ્ધ ખાદીના વ્યાપારી થઈ બેઠા છે. અને કેટલાક
 તો કેવળ ખાદીના એક બે તાકા દુકાનમાં રાખી બાકીના વિદેશી માલ ભરી સ્વદેશીને
 લ્હાવ લઈ રજા છે, અને આવી અનેક ગેર બાબતો રીતે પાખી પેટને ખાડો પૂરવા
 દુનિયા કુદતી હવે જુઠાનેવાળા આદીએ એ સુળત ઘણા લોકો, અનુચિત માર્ગ લઈ
 બેઠા છે, આથી મહાત્માજીની સત્પ્રશંસિતે એવું કોઈએ એવું શોધણું મળવા કરતાં એ
 પ્રશંસિતે કંઈક દાણ લાગે છે એવું અમારું માનવું છે. “ફક્ત દાણથી દતાએલા સુત-
 રની દાણથી વણાજોલી ખાદી” અને તેમાં પ્રમાણ પત્ર મળ્યું હોય તે વર્ગે કાંઈ
 પણ વ્યાપારી આવી રીતે, “સ્વદેશી ખાદી લાંઝાર” ના માલિક ધંધાનો મોઢ ન
 રાખી શકે એવી બવરંધા થવાની બાબત ખાસ અગત્ય છે. વધારે દુરત પમાડે એવી
 અને તેમાં ખાસ વિચારવા જેવી બાબત તો વળી એ છે કે પ્રજામાં ખાદીનો પ્રચાર
 જોઈ એ સત્પ્રશંસિતમાંથી પછુ સાચે લાભ ખાદી જરા કેટલાક મીઠાગાલોડાએ આજે કે-
 લાકે સમજાવી મૂકેલાં ખાદી નેવાર કરાવવા ખાજવાર કરેલી બાધી કે, કારણે આજના
 પ્રજાને એની લાગણી લાગી છે તે। શુદ્ધ સ્વદેશી ખાદીના પ્રચારની પ્રવૃત્તિને આથી
 કેટલું તુલ્યાન થાય છે તે તેમની સમજ બદલતો નહીં રહે તેમ છતાં લીધો એ લ્હાવો,
 એ આંખે હાવે થાય છે. સાચી સમાજ સેવા થા લોક સેવની અવિર લાવનાને તેમના
 હૃદયમાં સ્થાન હોય તો આમ ન બને. પણ ક્યાંથી હોય ? સ્વાર્થ સાધવાનો અધવા તો
 પ્રજામાં સ્વીકૃતી રહેવાને આ જમાનો નથી. આજ તો સમગ્ર ભારતમાંનું દિત કપે
 રતે સધાય એ એજા અને સર્વામાન્ય પ્રિદાન પ્રમાણેનું હાથે કરવાનો આવરમકતા છે,
 મીસામાં રેડીયાને જ્ઞાન મળે અને દાણની સાચોદાર એ મેર્યાઓમાંથી શુદ્ધ અને
 સ્વદેશી ખાદી દ્વારા પ્રજાની જરૂરીયાતને પહોંચી વળવવાનો નાંખો. પરંતુ વિવેક બોલે
 લાલ મેળવવાનો પ્રયાસ થાય એ પ્રયત્ન પાત્ર છે-કેવળ પોદેલ કરનારની જ જરૂર છે.
 એમાં મીઠા પ્રાણેકાની પરમ સૌજન્ય છે. ચોખીછંના અપરપરનો આખો પ્રાપ્તમ મળે ન
 ઉતરે તો પણ રેડિયો અને તે દ્વારા શુદ્ધ સ્વદેશી પ્રાંતે તૈયાર કરી પ્રજાની સંપાદ
 લોકોનું પરમ મંગલ હાથે આજ સીમંત વર્ષે ઉપાદી લે, તો નાજા કિંદર્પુ સુખ એ
 આજે કંઈક અર્થે શરૂ. વ્યાપારીઓએ હાલ તુરંત તો વધારે કમાવાની ભાવને કારણે
 મુઠી ચેત ક્રમકરેણ પ્રજામાં ધેર ધેર શુદ્ધ ખાદીના સત્તર પ્રચાર શી રીતે થાય
 એમ લક્ષમાં રાખી સ્વાર્થ સાચે સાચી લોક સેવા કરવાની આ સુદર તક સાચવી
 લેવાની છે. સ્વરાજ્ય-સ્વતંત્રતાને અર્થે ઔદ્યોગિક ઉન્નતિની આવરમકતા સ્વીકારનારા
 સંજના દેશ દિર્ઘવી નામવર નામકાએ ચોખીછંના આ પ્રકારે તો પૂરા જપાય
 વાગવો પડે છે. હતિ.

આણસુ-અભાગી લક્ષ્મી ભાગ્યે જાવે !
ઓ, દુષ્ટ પુત્રને મનથી જરા ન આલે,
રહે અજાણે સુજન સમગ્ર, દુર્જનની ભાજે.

૫૩

નાયં દાન્તિ મુક્તં મૃતે જીવણત્યુજ્વલં યશઃ ।
અમૃતસ્ય પ્રકારોઽયં દુર્લભઃ સાધુ સંગમઃ ॥
રસાયનમયી શીતા પરમાનન્દદાયિની ।
નાનન્દયતિ કે નામ સાધુસંગતિ ચંદ્રિકા ॥

દુર્લભ સાતંગ સાધુ સંગનો પ્રસારમાં, (૨)
દૂર કરી દુઃખ મરદુર્લભ સુખ આપે,
અમૃત એ અમૃતવત્ વૃક્ષિ ઉર રચાપે,
અજાણ કરે સુખી ઉપાધી પગલામઠ-દુર્લભ.
સુખકર સુશિત્ર સતસંગ એ પચાપે !
સશિખરા સમે એ સંગ મુદ્ધાર સેખાપે,
સૌથી સતંગે મઠ મનાવું ધારમાં-દુર્લભ.

૫૪

સાગસેઽપિ ન કૃપ્યન્તિ કૃપયા ચોપકુર્ષ્વેતે ।
ચોષ સ્વસ્વૈવ નેચ્છન્તિ તે વિશ્વોદ્ધરણમાઃ ॥

અપરાધી પર કોષ કર્યા વિશ્વ દયાલયી ઉપકાર કરે,
દાન છતાં અવિદ્યાન વિના ઉર માન વીના રસતાન ભરે,
ભાવ ઉદાર સ્વયંત્ર વિદ્યાલ મુશુભથી મણીમાલ પડે,
એજ મહાત્મ-અભાવ વડે જ્યદિત સધાવ સદાપરે.

૫૫

પાશપાત્ર વિવેકોઽસ્તિ ચેતુષ્પન્નમયોર્વથા ।
તૃણાત્સંજાયતે શીરં ક્ષીરાત્સંજાયતે વિપમ્ ॥

પાશ અંધાર વિચાર કર્યા વિશ્વ દાન કરી પૂછ કેમ થવાએ ?
ધેનુ એને સરખાવી છુટે જરી સર્પ મદ્ય કેષ.કે જાણાએ !
દાન થઈ વશુ ધેનુ ગરે તરપિ દહી દુધ દીએ સુખકારી,
સર્પ દહી પચાન સમાપર દષ્ટ કરે મદ્ય વિપ વધારી.

૫૬

અપૂર્ણ

સ્નેહનું સામ્રાજ્ય.

(ભાગ- શીશુ વાનુદેવ સમયે દેવ રોલ.)

ગુરુવારનો દિવસ હતો. જમરાન દિનપત્ર પોતાના નિમ્ન કાંપેથી નિગમ ચઢાવતા ગયા. જમરાનની તૈયારીમાં હતો. આ વખતે વડોદરાના પબ્લીક-પાઈ નામક અને વિખ્યાત હોલમાં ઉત્તર ડોકુમાં આવેલા દિલી દરબાર નામક સભામાં એક યુવક અને એક યુવતિનું મેડ ટેનીસ ટાઈ ઉપર ટેનીસ રમી રહ્યા હતા. હુંક સમયમાં એ ઉભા બન્યાં અને પોતાની રમત પુરી કરી અને પાસેના આમ રમી રાજાઓ નીચે મુકામાં આવેલા એક બાંકડા ઉપર પોતાનું રથાન લીધું. ત્યાર પછી એ હાજમમાંથી યુવતિએ નિમ્નોલિખિત રીતે વાર્તામાં પ્રારંભ કર્યો.

" ચિરદર ઇંદુકાર ! આ વર્ષે બી. એ. માં ફર્સ્ટ ક્લાસમાં પાસ થયા બદલ હું તમને અંતાઃકરણ પૂર્વક મુજારકચારિ જણુ છું. "

" અને તે સ્વીકારનાં પરમાર્થ હાથ છે " પુરે પ્રાપ્તિ વાળો.

" કેમ, તમને આ વખતે હોશીય મળે ? " પુનઃ યુવતિએ પ્રશ્ન કર્યો.

" હા, મળે છે બી. પરંતુ પ્રતિ અસ્વસ્થ રહેતી હોશીય મારે તે સ્વીકારવાને મનોભાવ નથી. " પુરે પ્રાપ્તિ વાળો.

" ઠીક, ત્યારે હાલ તરત તો તમને થોડો સમય આગમન મેળો ? "

" હા, હવેથી થોડા દિવસ પરીક્ષામાં મુગ કરવા માટે છાત્રાલય મેળો છે. "

આ પ્રસંગે વાર્તામાં આગળ દેવે. વર્ષા ! એ ઉભા સ્નેહિત્રીએ આજ એક વાર મનમનને વાર્તામાં કરવા દે. આજ આવો, ત્યાં મુકી આપણે તેમની આગ-આજુ કરી લઈએ.

(૨)

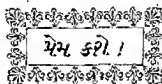
યુવતિનું નામ પુષ્પાવતી છે. તે ઇન્ડિયન ટેનીસમાં આગમન કરે છે. યુવકનું નામ ઇંદુકાર છે. તે આ સામ્રાજ્ય બી. એ. માં ફર્સ્ટ ક્લાસમાં પાસ થયો છે. ટેનીસમાં આ એકાદને ઠીક ઠીક રીતે જાણ કરે છે. યુગીવાર તે બન્ને અદિ ટેનીસ ટાઈ ઉપર આવી ટેનીસ રમે છે. આજે જય બન્ને અદિ એવી રીતે રમવા આવ્યાં છે. યુવક ક્રિસ્ટિ આફળુપુર છે, અને યુવતિ જય અન્ન વર્મની નથી. પુરેને માતાપિતા છે. યુવતિ યુગમણીના માતાના સ્નેહથી વસિત થયેલી છે. યુવતિ વડોદરા કેપમાં આવેલા એક મુન્ડીટ પ્રમાણ તુમ જમરામાં નીચામ કરે છે. તેનો પિતા "Athletic Trainer"ના અધિકાર ઉપર ઇન્ડિયન ટેનીસમાં કામ કરે છે. તેને જયકમ પોલો-ફિલ્મને અસિદ્ધ દરમિયાને મળે છે. અસિદ્ધ આદિ પાસાવ દેવો તે ફરી આવે.

“હો, મ્હાફ વચન છે પછી ?” કહીને પુરો કાત આપ્યો.

“જાણ, જો એમ જ હોય તો મને ચાલુજીવન આપની શદ્ધતરી-ધર્મદારા તરીકે સ્વીકારો, અને તમારી શદ્ધિશીલના પદને પ્રાપ્ત કરવાનું જલ્દી માન આપી મારી આશા પુરી કરો-મ્હારી પ્રાર્થના સ્વીકારો.” સુવર્ણિએ એક અકસ્માતીય માગણી કરી.

“હે !” સુવર્ણ મંમકર્યો. “પુષ્પા ! લમણે હાથ મુકીને તેણે કહ્યું તમે આ સું બોલો છો ! હું તો ગયાં ત્રણ વર્ષથી પરણી સુકો છું, મ્હારા આ પંચમૌલિક સરીર માફ નથી, તે હું તમને સી રીતે આપી શકું !” પુરો સત્વ રોકાઈ રહ્યો.

(અપૂર્ણ.)

પરણી કેવળ અત્યંત રહેતું અને ઝાડની પ્રીતિ સંપાદન કરવાનો પ્રયત્ન ન કરતો અને કેટલાક નિરપદતા આપણા વૈરાગ્ય ગણે છે; પરંતુ ઝાડ આપણા ઉપર પ્રીતિ ન કરે એવો સ્વભાવ રાખતો. એ કંઈ નિરપદતા નથી.

પરમાર્થના સાધનો સર્વોત્તમપ્રકારે સંધાય માટે વૈરાગ્યની અસંત અગત્ય છે, પણ પરમાર્થના સાધનોમાં આપણે આપણો ધર્મો સમય માગતાં હોઈએ તો આ પ્રકારનો આપણો અત્યા રહેવાનો સ્વભાવ આપણા અવદારને સંધારતો નથી અને આપણા ઉદ્ધતિને સાધનો નથી.

જો પરમેશ્વર જ હતાં હતાં છે તો પછી પરમેશ્વરની જ આપણે સ્પૃહા ધરવાનો અને તેમની જ પ્રીતિ સંપાદન કરવાનો પ્રયત્ન કરવાનો આપણે અગત્ય છે. પણ અંદર અંદર અને અંદર અંદર અનુભવેની સ્પૃહા ધરવાને અને તેમની પ્રીતિ સંપાદન કરવાનો પ્રયત્ન કરવાની આપણે કશી જ અગત્ય નથી, એ પ્રકારનું કારણ આપણે કેટલાક જગત્પત્રી અત્યા રહેવાનો ભ્રમ આપે છે; પરંતુ જો પરમેશ્વર જ જગત્પત્ર ધરા છે અને જગત્પત્ર મનુષ્યોમાં પરમેશ્વરનો જ અંશ રહેલો છે, તો પછી જગત્પત્ર મનુષ્યોની પ્રીતિ સંપાદન કરવાનો પ્રયત્ન પરમેશ્વરની અંશત પ્રીતિ સંપાદન કરવાનો પ્રયત્ન નથી એમ માન્ય કરી શકો ? અને પરમેશ્વરના અંશત મનુષ્યોપ્રતિ આપણો દેવ એ સું પરમેશ્વરપ્રતિ આપણી પ્રીતિને સુચવે છે ?

ગમે તેમ હો-તોપણ એટલું તો સિદ્ધ છે કે જેને પોતાનો અવદાર ઉત્તમપ્રકારે સાધ્યો હોય અને જેને પોતાના ઉદ્ધાગમાં સર્વોત્કૃષ્ટ વિજય મેળવ્યો હોય તેણે સર્વ મનુષ્યો પોતાના ઉપર જેમ જો તેમ અધિક પ્રેમ કરે એનું વર્તન રાખતું જ નોંધ્યે, તેણે જેમ જો તેમ પોતાના પ્રિયોની સંખ્યા વધારવી એમને.

મારું આચાર ન આપનાર, દુકાનઉપર ચડતાં જ કોર ચાલે ઉચ્ચારનાર અને માલોની રજા ન થવાનાર દુકાનદારની દુકાને ઘણી માલો જતાં શું તમે જાણ્યા છે ? ખીંડી-વાણીથી ડોકટર અને વજાત જેટલાં માલો પેનાના ભણી આકાંષા સમર્થ થાય છે તેટલાં નેમનાથી નિરપદ રહેનાર, આકાંષા સમર્થ થતા નથી.

જેનો જેનો મેળવે થાય તેની સાથે સર્વદા ચક્રુર જાણી પોણો, આમે માણસ ખજાનો પાસાદ તમને જાણાય નેજાનું તે તમારા ઉપર રહેલું છે, એવું જ તેની માથે તમે વર્તન કરો. બીજાઓનું કંઈ કામ કરવાનો પ્રયત્ન આવે તો તરતજ પ્રસન્નતાથી તે કરો. બીજાઓને તમારાથી બને તેટલી મદદ કરો. બીજાઓનું કાર્ય કરવાનો ઉદ્દેશ રાખો, તેઓ સુખી થાય એવું જ કૃત્ય કરો. તેમના સુખમાં જીવે થાય, એવું કંઈ પણ તમારા જીવનમાં આવે ને તે તરત તેમને જાણવો. પેનાની પામેનું બીજાને આજવામાં મનુષ્યો અત્યંત કલુસાદ વાપરે છે. આત્મ કૃષ્ણતા જેમ બને તેમ તમારામાંથી કાઢી નાંખો. તમારી સાથે કામ કરનારાઓના કામની કલિના દૂર કરવા પ્રયત્ન કરો. મામાને ક્યાં મુશ્કેલી નરે છે, તે જોઈ કોર, અને તેમને અથે તે દૂર કરવા સર્વદા તત્પર રહો. તમારા બીજાઓને માટે આ પ્રમાણે વ્યાપ્રિ પ્રયત્ન થવા માંડ્યો કે બીજાઓ તરત જ તમને પોતાના વિનયિનક તરીકે ગણશે. તેઓ પોતાના દુઃખો દાખવા તમારી પામે આ-વશે, તેઓ તમારા વિશ્વાસ થશે અને પોતાની સુખ થતા તમને કહેશે. તેઓ તમારી મધ્યમ ક્રમણે ચાલશે, તેઓ સર્વદા તમારા ઉપર પ્રેમ કરશે અને તમારું કામ કરવા મરી મરશે. અને માણી માણશે તો તમારા આગળ દુધ બહારને રખા કરશે. મેવક વગેરેથી તમે બીજાને ધેરા કરો છે. પ્રેમ દર્શાવવાથી તમે બીજાના પ્રેમને પ્રાપ્ત કરો છો.

તમે દુકાનમાં દો ત્યાં પણ આજ નિયમે રહે. તમામ માલોને તમારા મિત્ર જેવા જોજો, તેમને મુંડવાનો ઉદ્દેશ ન રાખો. પણ તેમનું દિન કરવાનો, તેમની સેવા કરવાનો ઉદ્દેશ રાખો. તેઓને જે જીવનું દેણ તે ઉપર પ્રાર્થનું આપો. તમામ નેજાને પણ માલોના સેરા થવાનું તમારી પોરે તેમની સેવા કરવાનું રાખવું. તમારા વેચેલા માલથી કાલકને પૂર્ણ સંતોષ થાદ તમારે તમે ઉત્તમ વિદ્ય (વકરો) કરો છે, એમ માનો.

માલોને સંતોષ આપવા ઉપરજ જે દુકાનદાર કલિ રાખે છે, તેને ઘણી ધરાઈ ખેંચાય છે, અને ઘણી ધરાઈ જમાવી જેટલે આપારમાં વિનય મળે એ શું તમને રજા નથી થતું ? કોઈ માલોને મુંડવાથી જે સાચ થાય છે, તેના કરતાં પ્રમાણિકપણે વર્તીને અને માલોને સંતોષ આપીને કાલકે માલો મેળવવાથી વધારે સાચ થાય છે.

આપારમાં આવું જનંદ ગણવાથી વિનય મળે છે એમ નથી. જ્યે તે ઉલોગ કરવાને આજુબ વર્તન આજકાર સાચ છે સજાઈ માંડીને તે રક સુધી તરંને, ધર્મ સુરંજોને, જીવંદગીને, વેગાઓને, વિદ્યાઓને, અભ્યાસોને, નોકરોને, કારીગરોને, ધર્મો-તોને, પર બહુને સવને આ પ્રમાણે વર્તવાથી પેનાના અવદારમાં અત્યંત સાચ થવેલ જાણશે.

મનુષ્યોના માર વિષયગ પદી સમાચ, દરુદ્ધિવાચ, તિશુરજિવાચ, હાથપર કલ્યાણ વિના નિર્મલ કરનાર અને પુરુષાર્થ કરીને નિર્મલ કરનાર.

ચોર, હમ હુદારા એ વજેરે દસુપતિ-ગણા મણુપ છે.

સામે યોગ્ય બદલો આપ્યા વિના, હવનની નિર્વાહક પરતુઓ બીજા મામીને, મામ કરનારા ભિક્ષુક પૂતિયાળા મણુપ છે.

કંઠો પશુ અમલ કયાં વિના નિર્વાહનાં સાધનો લેખને પ્રાપ્ત કર્યાં હોય છે, તેઓ દાયકમ દુષ્ટાબ્યા વિનાં નિર્વાહ કરનારા મણુપ છે. આ વર્ષમાં રાજના તથા ધીમંતના પુત્ર તથા પુત્રીઓનો સમાવેશ માપ છે. આ કોષ્ટકને કંઠો પરતુ મામ કરવા માટે મહેનત કરવી પડતી નથી, તેમ તેમને લિખ પશુ મામવી પડતી નથી. તેઓને જે જોઈએ તે ચિંતા કર્યાં વિના બેઠાં બેઠાં મળે છે. આથી આ કોષ્ટક પ્રથમ જે પ્રકારના મનુષ્યો કરતાં ઉતરતા પ્રકારના છે; કારણ કે ચોર કે હુદારા ચલામાં અથવા ભિક્ષુક ચલામાં શુદ્ધિનો ઉપયોગ કરેલો પડે છે અને દાયકમ પશુ હતાવવા પડે છે; પશુ આ કોષ્ટકને તો આમાંનું કશુંજ કર્યા વિના તેપાર લાલુ ઉપર બેસવાનું હોય છે.

પુરુષાર્થ કરીને પોતાનો નિર્વાહ કરનારા-ઉલોમી-કામ કરનારા મનુષ્યો આ સર્વમાં પ્રેમ છે. આવા મનુષ્યોજ આ સંસારમાં વિચરેને, સિદ્ધિને, મહત્તાને પ્રાપ્ત કરે છે, તેઓ મોટાં મોટાં પરાક્રમે કરી શકે છે. તેઓ મહત્તરું તકરવાના હોતા નથી, ખેડ પરસેવાનું તેઓ ખાનારા હોય છે, બદલામાં કશું આપ્યા વિના કંઈ પશુ તેઓ સ્વીકારતા નથી. જ્યોતર્થથી ધનના અર્થ નીકળવાની કે આકારમાં ઉડતી સમઘીનાં મોંમાંથી નપ લાખનો હાર આવી જોણામાં પડવાની તેઓ પંડાશું મોં રાખીને, શક્ય જોતા નથી.

સરકારથી સધાર્ય શિક્ષણ પામ્યા પિતૃના ચલા મનુષ્યો આવીજ જુદાં કરે છે. કોઈ સાધુનો કે સંપારીનો સમાચાર લખાવી અથવા કાંઈ બહતનું યોગી કે તત્ત્વજ્ઞાનનું સાઈ પુસ્તક વાંચવાથી તેઓ જાગ, યોગી કે તત્ત્વજ્ઞાની બની અથ જ. સંપારમાં વહેલાં કન્યાન કરી શરીરે સરખના અને ચંદનના મોટાં મોટાં લાવેજ કરી કાઢે છે. ટંગપડાં વિનાના પોંચ સાત માણાપરમે કરે છે, આખો ગીચાને દસ વિશ માણાઓ ભરકાને પિતે દેશી કરે છે; ત્યાં જાય છે ત્યાં દાયકમાંથી બેરંગો દોઢો મુકતા નથી, આપ્યા જગતને અતો-નમાં ઉપાત્ત અને પોતાનેજ દેવળ અમતાં માને છે, અને આમાં પોંચ સાત માસ પીતતા પરમેશ્વરો પોતાની દષ્ટિ સમીપ પ્રકટ થયેલાં જોવાને તથા અપરિશિદ્ધિઓનું અનર્થ પોતાને પ્રાપ્ત થયેલું અનુભવવાને આશા રાખે છે. અથવા તો નિર્વાહક સમાધિમાંજ પોતાનો પ્રવેશ થયેલાં જોવાને ઇચ્છે છે. તેઓ પુટી જતામ આપીને તેના બદલામાં કાલિદાસ મેળવવાનાં ફાંદાં મારે છે. તેઓને મરિને આર આના વાદ આપીને મોટાં મદા-લવ નિવાસ કરવાને મંદિર જોઈએ છે. પુરુષાર્થ કરતાં તેઓને ક્ષીદ્રીઓ અંદ છે. પીમંતના પુત્રને જોમ વગર મહેનતે વારસો મળેલો હોય છે, અથવા રાજના પુત્રને જોમ વગર અને રાજ્યાદી મળી હોય છે તેમ તેઓને વગર પ્રમલો જનધન જોઈએ છે. આ કોષ્ટક પશુ ભિક્ષુ કરતાં ઉતરતી પક્ષિના છે.

જેની પાસે પાવને અન નથી હોતું તેને પરસેવા ઉતાપી વિના ખાવાનું અન્ન નથી મળતું તો પરસેવા ઉતાપી વિના, હચ્ચરો વર્ષ પશુ તપ કરવાથી ન મળનાર પર-મેશ્વર શી રીતે મળે ?

કર્તવ્ય અને શિક્ષિ.

કર્તવ્યપરાયણ મનુષ્યોના અસંસારમાં મુખની સામગ્રી અને પોતાની ધારણી પાંચિત્ત વસ્તુ મેળવવાના અધિકારી છે. કાર્મ કર્મ વગર કળ મંત્રે કે. ? વિદ્યા, વિભવ, માન, પ્રેમ, પ્રજ્ઞતા, પરાક્રમ, ચરિત્ર-ગુણ, આત્માર્તુ કર્મણુ, પોતાની દેશની ઉચ્ચતા, પોતાની દેશના ગૌરવનો વિસ્તાર, સ્વતંત્રતા અને સ્વર્ગીય સ્વર્ગ છત્યાદિ સમગ્ર વસ્તુઓ કર્તવ્ય કરવાથીજ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. પ્રથમ કર્મણુની નિરૂપણ એક મોકરની મારફત કામ કરે છે, પર્થન પોતાની જાતી ચીડીને કર્મવીર મનુષ્યોને નંધાને માર્ગ કરી આપે છે, અંધકાર પ્રકાશની મારફત તેને તેજ સમયે રસનો જતાને છે, અને જે વસ્તુઓ સામાન્ય માણસોની કળનામાં પણ નથી ઉતરતી તેને ઉચીગી પુરૂષો પોતાના કર્મ-ગુણ વંદ પ્રત્યક્ષ એક સાધારણ વાતની સિદ્ધ કરી આપે છે. ક્ષિત્તાનું વાસ્તવે કર્તવ્ય એજ વૃત્ત, કર્તવ્ય એજ તપ, અને જે કર્તવ્યનું નામજ પોત મનાય છે. જેઓ કર્મ ગાર્ગના સંસારર બર્તનિ કરવાપૂરક એ વસ્તુ માલમ કરે છે, તપસવીની મારફત પોતાનો કાર્યો તનમવ-જની કામ છે, તેઓના માર્ગ સિદ્ધિ મેળવી શકે છે. જેઓ કર્મ પણ ઉચ્ચ-કર્મ કર્યા વગર આજસુ-દાની મારફત-દ્વિતલ જેવા બેસી રહે છે તેઓ આપાર મનુષ્ય માર્ગે પણ આવે છે.

અધાએ મળીને દેવદારનોય તેને તેજ સણે માદી નાખ્યો હોત; પરંતુ, એ આંધળાઓની ટાળી-આંધળી પ્રજા કેવળ તેને ડાળજી એની રહી. એનો એની મેળે એ સમયે મુકુતો, પરાક્રમનો એક અદ્ભુત મહેલ રમવામાં રાત-દિવસ મંડેલો રહેતો. બપોરે વીર-શ્રેષ્ઠ ભોળા-પાદ એકિદિનના મુજાસ જેવા કોમળ દાંધને પકડીને ગેરિસમાં એ સમયના રાજ્યવર્ત્તા-પત્તા પ્રસિદ્ધ વૈરસનારે ધરમાં આનંદથી નાચતો હતો તે સમયે જ કાંઈએ તેના હૃદયના મંત્રનો ધીમેથી અવાજ સંજાળ્યો હતો તો તે નિઃશ્વ મુશ્કારીને મરી જાત. લોકો તો જાણતા હતા કે એ નાચતાં રીંચે છે, પરંતુ જે તાલથી સવણું પુરાય એક વખત લપકરે કેવં નાચવા સામું હતું, તે એજ તાલનો અભ્યાસ કરી રહ્યો હતો. પૃથ્વી ઉપર જે જાંઘ કાપ કરી થયા છે તેમનો આવી જાતનો એક મુખ્ય મંત્ર હતો. તેઓ પોતાના મંત્રના પ્રભાવ વંદ કરીને સ્વર્ગની અર્જીશ્ક યોગા અને સંપત્તિ તેમણે સાધીને પૃથ્વીપર દેશાવી દીધી છે, મૃત-દેહમાં જીવન સંજી મૂકી છે, અથવા પૂતળાં અને રમવાની વસ્તુઓને તેમણે સજીવ બનાવી દીધી છે.

જો માણસો કર્મન્ય-મંત્રની કીડા મદળું નથી કરતા, તેમનાં પ્રત્યેક કાર્ય નિષ્ફળ થાય છે. તેમનાં જીવન કેવળ નકામાં જતી જાય છે. તેમની મતિ લપકરે રાવાનોકાનો તોફાનમાં ઘાસના જેવી ધર્ષ નદય છે. તેઓ એક વખત ઉગર તરફ જાય છે તો બીજી વખત, દક્ષિણમાં, ક્ષયિદ્ધ પૂર તરફ તો કરી પશ્ચિમ તરફ પહોંચે છે. તેમનો સંકર્ષ કોઈ દિવસ સિદ્ધ નથી થતો. કર્મન્યપ્રભાવજના પરમર નેમનું કોઈ પ્રજ્ઞ કાર્ય કંઈપિ સિદ્ધ થતું નથી. આવાની વખતે એ ખાવ છે, સ્થાની રખતે મરે છે, કોઈ જગાડે છે તો ધોડીવાર નમે છે, અથવા પડીજ રહે છે. યોગ અગર, હુમ્મલ તેમને કંઈપિ મળે, ખરી રીતે યોગ્ય એ પ્રવૃત્તિનો લાસ છે-પ્રવૃત્તિની સાથે સામનારો છે. હિંમત. સ્ત્રી છે. તેને મહા પ્રિયાપદ્માલિની છે. લોભ-પ્રવૃત્તિના ઉત્તરજનથી ઉત્તેજિત થાય છે. પ્રવૃત્તિ નિદ્રા પહેલામાં પુરી થઈ પાડે છે. ક્રોધ પોતાની સક્તિથી ઉત્તેજિત થઈને પ્રવૃત્તિપર સંપંથા પોતાનો અધિકાર જમાવે છે. આસ્તિક રીતે એવા જનો મેંજા. એક મહાન સક્તિ છે. તેઓ ક્રોધ-તાનવાળા છે તેઓ લોભ સંદિત પરંતુ મેંજાવાળા છે. તેમની મેંજા-દેહ મદાનુ જ્ઞાને કલ્પજાળી હોય છે. તેમની શુદ્ધિ, તેમનું દૃઢ્ય અને તેમની દરેક પ્રકારની આત્મિક પ્રવૃત્તિઓ સમ્પૂર્ણ રૂપે તેમની હિંમતને અધિન રહે છે. પરંતુ ઉપર સંયન્ધા પ્રમાણે ન કરતા જે અવજ્ઞા રહિત કાર્ય કરે છે તેઓ હિંમતિન. જતાં લોભ ક્રાંત હોય છે. તેમની રાખથી મનોવ્રત્તિઓ વિવિધ વિવિધ રૂપે કામ કરે જાય છે, કોઈ કોઈના કલામાં જાણીપિંડીની સ્થિતિમાં મનમાં હિંમતને નંદિ જેવા લાભ પ્રકટ થાય છે. પરંતુ, એ દેખાવ મદિ જેવા હિંમતિ હોય છે, અને તે કોઈ પ્રજ્ઞ કૃતિને કિયર નથી રહી શકતી, તેથી કિંધા મેંજાનો કંઈપિ પ્રજ્ઞ પ્રભાવ થતું નથી.

૩ વૈરસ રાસના બળવાને પુખ્તે યજ્ઞ-તંત્રને એક અભોવાન હતો. પડેલાં નેપેતિમન બોનાપરંતો સાથે તેને સારી ખિજતી હતી. અતિ જો નિવજા દુદ્ધ અને હુનેપાતિમને તેને બહુ જોતજોત મેંજા કોરિન વૈરસના ધરમાં રહેલી હતી મેંજાતિમને ત્યાં આગળ તેની સાથે જોગ-આગ પિત્રન મદિ અને ઉપરે એક બીજાનાં જન્મ થયાં.

માનવા અથવા કર્તવ્યપરંપરાજનું બીજું અંગ પોતાના કાર્ય-ઉદ્દેશ્યને મુખ સાધ-
તાનું છે. ઉદેશ્યને મુખ સાધવું એ ઉદ્દેશ્ય સમ્પન્નમાં ફેરવું સહાયક છે એ યશસ્તાપી
પ્રમત્તજાનું કાર્ય અર્થાત્ કડબું છે. પરંતુ જેઓ કમળાના પ્રગોડ-રતમાં ફાંપી બગર
મનુષ્ય જાનના કાંઠાથી સરેલા-કડબું માર્ગમાં ચાલે છે, ને મનુષ્ય-મુક્તિના બહુદત્ત
આંગણમાં હમેશાં મૂર્ખની મારક છાસ નથી રહ્યા, વિચારની સરજતાથી તેના અંતઃપુ-
માં પ્રવેશ કરી શક્યા છે, તેઓજ તેમાં કમજીર હો છે. તેઓ વારંવાર એવાજ ઉપ-
દેશ આપે છે કે: ને કર્તવ્ય-ભાવના-મંત્ર કુચમાં નાખેલા એક ધોડાના ખીચાની મદદ
કર્તવ્ય-સાધના હલખમાં જુલાઈ રહે છે એજ સચ્ચે મંત્ર છે. ને વાત એક કનડી
નીજે જાન અને બીજોડી તીજે અને ત્યાંથી દબોલે કાને ખોંચી ભય છે, તેથી કાન
નથી સરતું. કાનથી ને કાંઈ માય છે તે બધે પ્રત્યક્ તેના મંત્ર-રસાઓનો છે. ખરી
પૂતી ત્યાં છે કે: તમે કયું કાર્ય કરો છો તે બિદા કરી છે. તે માનવા જાજવામાં ન આવે
તેને માટે કાગળ સાખવાની આપરકતા છે.

કમાઈદિ એક ઠેકાણે લખું છે કે “તમારા જમણે હાથ રાંધે છે તેની સાથે
હાથને પજી જીરૂ બગર ન પડી જોઈએ.” વર્તમાન સમયમાં પુરાણના ઇસાઈઓએ
જાન અલિંગ સમયમાં એ આજાનું પાલન ન દરજી હાથ પોતાના સહ્ય-મંત્રને મૂક
મખીને અપ્રમા તેનું પ્રતિપાદન કરીને મલક મિદિ મેળવી છે. અર્ચિનની કોંઈ ચાલ્ય-
નીનિ ફક્ત કડબ પિન્દુને જણાવી રાખવાથીજ, અને પાટુજગના પ્રતાપજ અભિમાની
શામવાળાઓને ધર નીચે જાંડી સજી છે.

રસિઆરાજા પોતાના આંતર દેહને જુલાઈ રાખવામાં મલક મૂકે છે. તેથીજ
તેઓ હમેશાં અનેક પડોસિઓને કામમાં મખવાને સમયે થયા હતા. રાખવું વર્તમાન
પ્રાજ્ઞ, મંત્રને મૂક મખવાને લીરજ પુનઃ રાખને કીનમ સિમિતિએ પડોવારી રાકવું છે.
એજ રીતે ઉદ્દેશ્યને મૂક રાખવાથીજ સિંગરવાળાઓ પજી એશિઆ અને આશીયામાં
પોતાના વિશ્વાસપર મુજ ચતારાં રાજ્યોપર અલિંગ પ્રમાણ જમાવી શક્યા છે.

આની જાનની એક પ્રચલિત કંનકણ છે કે:— અલિંગ વિદ્યાન પિધાગોરાને પોતાના
સિધોને પાંચ વર્ષ સુધી મૂક રહેવાને આજ્ઞા કરેલા હતા. ને આ પાંચ વરસ ‘સુધી
સાન્તિથી મૌન્ય રાવું પાલન કરના હતા, તેમને એ પોતાના કિમ્પ ખનાવી જાન આપેલી
હતા. જેઓ તેમાં ચામડે નહતા થતા તેઓ ત્યાંથી જાજ આજ્ઞા જતા. ઉપર દંપત્તે
જેનારા પિધાગોરાના આ સદાન વિજયની આજ એવી નિન્દા કરે: પરંતુ એક
કરકામાં તેનો એક આજ્ઞે આંતર દેહ હતા. મૌન રહેવાથી મનનું ચિંતવને થાય છે,
મૌન રહેવાથી મંચિરતા આવે છે, મૌનજાત જાજન કરવું એ ચિત્તને મંચિ
ખનાવવાના પદેશ પમિપાદક છે હેટલાય કુર્બજ મનના માજુસો વિના કારણ કાર્યમાં
જણાએલો મૂક જોડ બાહેર કરી દે છે: એનું કારણ શું છે? મૂજ જાન એ છે કે: જેઓ
ચંકિતિ હંચના દેવ છે તેઓ એ હાજ પોતાની વિચાર જાજુનિ છે. તેમનામાં એ જોન

મદત કરવાની શક્તિ ક્યાંથી હોય ? તેઓ લૌકિક વસ્તુ મેળવવાની લાગણીવાળા હોય છે. તેઓ અચાક બળમાં રહેનારી “સવત” નામની માછલીની રિયરતા અને અદ્ય બની રહેવામાં કેવી મહત્તા છે તે એ નથી સમજતા. જેનું હૃદય એક ન્દાનીથી માછલીની માફક યોગ્ય પાણીમાં રહીને મુખેનો અનુભવ કરે છે, એ કારણે ‘પણ’ થવાની વાત નો આગે રહી, પણ કાર્યનો આરંભ ક્યાં પહેલાંજ તેનું ‘દેવ’ મેળવવાની પ્રયાસ સાંભળવાને માટે તલપાપડ થઈ જાય છે. કોઈ એક રસી જેવી રીતે બોજી કોઈ એના ગળે વળગીને પ્રાંતજન વગર કેવળ પોતાના મનની મુખ-દુઃખની ‘વાત’ કરીને ‘આનંદ’ પામે છે, તેજ પ્રમાણે એ પણ દેશની ઉત્તિ અવનતિ અને સમાજની ઉત્પત્તિ તથા વિનાશની ભવંક વાતો કરીને આનંદ પામવાની લાલચ રાખે છે. એ દમેલાં બીજાં-એની આંખેજ જેવાનું કમંડ છે. તે દમેલાં બીજાઓની દ્રષ્ટિ ઉપરજ આધાર રાખે છે. પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન ગિચિત્તુ આવી જ્વલતા યુગ્મને ભેરીએ જેવા કહેતા હતા. તેમજ ઉપર જેટલી ધ્રુવ યાગ તેટલી યજ્ઞ અને બલિ રાખો, તેમાં કોઈ પણ પ્રકારની ભેદ ‘પણ’ હાની નથી. આનંદના વખને તેમની સાથે બાળકપની માફક વર્તે, એમાં પણ કોઈને કંઈ દુઃખ પામવા જેવું થા અદિતકર નથી. પરંતુ કર્તવ્ય-સાધન મંદિરમાં તેમને કોઈ દિવસ પાસે ન રાખતા. કેમકે જેઓ કર્તવ્ય-મંદાની રહ્યા નથી કરી શકતા તેઓ કુદરતી રીતેજ નિષ્ફળતા મેળવે છે.

કર્તવ્ય-સાધનાનું નીલું અંગ ઉત્સાદ અથવા ઉત્તેજ-મંદમાં નાંખી રીતે રંગીપરી ન્તાનું છે. મોયું અંગ ઉલ્લેખ જયતા કર્તવ્ય-ગંગો પ્રયોગ કરવાનું છે. પાંચમું અંગ આત્મ-લાગ, પ્રાણાપંજ અથવા કાર્ય-સિદ્ધિને માટે દેહની આદિતિ આપવી એ છે. છઠું અંગ દ્રવના અર્થાત્ કર્તવ્ય-મંદથી પવિત્ર યજ્ઞેલી આંખે સામયની રાદ જેવી એ છે. ઉપરનાં પાંચ અંગ મુખ્ય છે, તેના મિત્રજીની મનમાં એક પ્રકારની આદ્ય અપરમા ઉત્પન્ન થઈ જાય છે. એ દેહીલાય-અવરણનું કર્તવ્ય લાપ્ત સંપૂર્ણ રીતે નથી કરી શકતી.

કોણ કહે છે કે મનુષ્ય દુરવચ છે ? કોણ કહે છે કે રાજ મનુષ્યની ‘શક્તિ’ને યોગી કંઈ છે ? કોણ પૂરવાર કરી આગે છે કે રાજ મનુષ્યને ‘વાણી’ મુકે છે ? કોણ મગજવવા આગે છે કે જદ યજ્ઞથી જય આવીને મનુષ્યને મળી જાય છે અને દુઃખ ગરીબી અને અન્ન અનેક ઉપાધિઓ ઉપરિયત્ત યજ્ઞથી તેનો આત્મા કોઈ ઉકે છે ? જેવા હૃદયમાં ઉત્સાદનું ઉત્તેજન નથી, આત્મામાં રજીતિ અર્થાત્ મેનનપણ નથી, એને માટે તો આ સવળ અપરમા યાગ એમ છે. તેઓ કોઈ પણ પ્રકારના રાજ વગર રાગી જેવા જોવાય છે, જદવરથ આપ્યા વગર અપૂર્ણ મુખન છતાં પરક-મંદાલ જેવા, અને રાજ તેમજ દુઃખ વગર પણ દમેલાં આનંદ-દુઃખી અને નાશમા બની રહે છે. (અપૂર્ણ)

૧૩. તમે જે કંઈ કરો તે જાને તેટલી સારી રીતે કરો, અને તેમાં જ તમારી યોગ્યતા છે, તમારી ખરી સામક્ષતા તો તમે જે કંઈ કરો તે ખર્ચા હદયથી કરે ત્યારે તેમાં જ સમાવેશી છે.

૧૪. જલદેખપર આપવાથી માલ જનાવનાર અને વેચનાર ઉભયની વચ્ચે સંપ અને રાહલાવ પેદા થાય છે.

૧૫. તમે જે કંઈ કામ સારમાં સારું જાણતા હો તેમાં જ ખરા દિપથી મંડળ રહે, કારણ સારમાં સારા સાબ એ વગર અન્ય એકે રસ્તેથી તમે નહિ મેળવી શકો.

૧૬. વ્યાપારીને માટે મૂળ મંત્ર એ છે કે જે કંઈ કામ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો તે પુરેપુરું સમજ લેવું, અને જે કામ મંજૂર રીતે સમજાવું તે કરી નાખવું.

૧૭. નાની નાની નજીની જાણતોનાં પણ જેઓ આરિઘંદથી નાર રહેતા રહે છે તેઓ જ પોતાના વધારાજમારમાં કંઈક હાથે કરી શકે છે.

૧૮. સાચો રૂઢ અને સાચી ધંધાનકારી આ બે ગુણ જેઓમાં હોય છે તેઓ પ્રત્યેક કાર્ય ધણી જ સરજતાયે કરી શકે છે, એ વગર સધળી યોગ્યતા અને ચાલાકી નકામી છે.

૧૯. સંસારમાં મોટાં મોટાં ધનમના અધિકારી સાદસિક મનુષ્યો જ છે. સાદસ વગરનાને માટે કંઈ જ નથી.

૨૦. તમારી ટોપી ઉપર ભટ્ટારી હોય, ગેજ ઉપર સખી હોય, પડીઆળ ઉપર મોતરાવી હોય અને તમારા કારપર ચીતરાવી હોય કે—“વખતસર કાર્ય” કરો !”

૨૧. વ્યાપારીની મોટામાં મોટી બલ બેપરવાદ છે.

૨૨. નહું કાર્ય શકે કરો અને નથી શક્તિઓ માંગો.

૨૩. તમારા ઉપરી. કામ નીચેના; અને અસપાસના સુખમાં માણસોના કામમાં નગર રાખો—નાં જાણતા હો તો ક્ષીપી હોય, એ સરળો માણસોના કાર્યની યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરવા તમારે પ્રયત્ન કરવો જ જોઈએ, એમાં જ તમારું બાળી મંગલ છે.

૨૪. જેઓ દિશ્વિમિત અને વ્યવસ્થિત કાર્ય નથી કરતા તેઓ દમિયાં અન્યની અમલ જાણ કરી જાય છે, અને તે ઉભારી વાત છે કે દમિયાં ફક્ત દારૂ છે અને બળવાન છતે છે.

૨૫. પાંચસોના પિરેથી માલ અને ધગાગની ખાદી દુકાનમાં ખામી તમે “શદ્દ ખાદીના પ્લેપારી” થવાનાં કારણ ન મારના. કચેરીમાં ત્યાં પ્રવેગે દગાનુ એ ગદાગાથ તમને જરૂર નહીં નાખશે.

૨૬. ફક્ત ગુમાઓ તેણે કંઈ જ નથી ગુમાવું. પ્રાણ ગુમાવ્યા તેણે કંઈક ગુમાવું, પણ જેણે પ્રાણને વિચારા અને પ્રતિજ્ઞ ગુમાવી તેણે સ્વરૂપ ગુમાવું.

૨૭. દેવતાએ અને હાજીરનું કરી મેળવેલી લક્ષ્મી સ્વાર્થમાં અને કુટ મિત્રાની મારફત કુપાતમાં હણવાર દસાવી, પાછળથી રડાઈને રસ્તો માગી જાય છે.

કંઠક જાણવા બેગ.

માણે બેનની:—આ નામાંકિત નર બપોરે સાચાર અને ખચાર થઇ મળે ત્યારે તે બેલ્લો હોય કે: " મહે" આફે જણુ બેલુ છે, જરનુ, ને કાંઈ મહે" બીજાબોને આપુ છે તે બેલુ નથી.

સાર વાદર રકોડ:—આ વિરોધી કવિએ કહ્યું છે કે: અનુષ્ઠ પ્રાણી ભે એક બીજાને મદદ કરવાનું બધે કરે તો તે મરી જાય માણસના જન્મથી તે મરણ પર્વત તેને મદદ લીધા વગર માણસ જ નથી, આરે જેને આમનરી જરૂર છે, તેને તે મેગવવાનો પણ અર્ધુરૂ દઇ છે, અને જે માણસ મદદ આપવાને સક્તિવાન બને નથી આપનો તે છપરને મદદનુ કુન્દેમાર થાય છે.

ચેખ સાદી:—આ સાધુપુરને કહ્યું છે કે: પ્રભ જી છે, અને રાખ જી છે, બો પુત્ર! જણ તેના મુળથી જ પદ બને છે.

સરેલ દારી:—મુઠા નામનો અપકાર કહે છે કે: એક પુનાનિ ઘખસે પાતાની દારી જણી જ વધારી હતી, તેને કાઠબેક માણસે તેનું કારણ પૂછ્યું ત્યારે તેણે જવાબ દીધો કે: " મારી દારી સરેલ થઇ છે, અને લાંબી વધારીથી તે કુમેલાં મારી નજરે લખી કરે છે, તેથી તે મને પાદ આપે છે કે: એક કામ ન કરી બેસતો કે ત્યારી સરેલ દારીને કામ થાય."

દરેકજા, વર્તમાનપત્ર વાંચનારાઓમા ખરાબ જાનવાના માણસો દિવાળીએના નામની દિપ રોધે છે, ખખદારીએ જણસેના આવ-સાથ જુએ છે, પરવારણાઓ અપસપ રોધે છે, કનાઓ બનની દિપ વાંધે છે, ઉગક જુવાનિઓ મરણની દિપ તેપાસે છે, અને ઉચખટાકે! તેઓ નાચ-મુજરા અને વાટક નવમાસાની જરૂરખમરી વાંધે છે.

કલમને મેલો:— કંઠક જણુ જણે પાપ જરણના મોઢા લજો,
ભાષા તજા બેને કંઠક જણવિત થાય છે;
જાંદુકો પાપ કંઠક જણે મળે છે જુવાબી,
ચૂંપિત તજા બોધ મળે કંઠક જણાય છે;
કંઠક દરિયારને એભરજા મદાર એવા,
મિત્ર મારી મન નદિ તે મળી મુંજાય છે;
એ સદુ મોઢા પાપ મેળખાઈ રૂચવ પણુ-
કલમના મોઢામાં તો કંઠક મરી જાય છે.

કાઠી રુઝા:—મેળખાળાની કુટુંબિનો નાશ થતો અટકવવા આરે પેદુઅપના રાખ પહેલા પિરે એ એવા કુકમ ખચાર પાડે હોય કે: ભે મારી રેપમાંનું કાપપણુ રીલા દિમ્લ આપ્યા વગર અગર લીલા વગર માત્ર સેરો અપરા આપશે તો, તેણે જ કુન્દેર તેણે બીજાકાર કંપો એ વાત કંઈ અવનાં તેને બોલાવી સિફા કરવામાં આવશે.

૭૨મું વિધાનુ:—એક માણસે રસ્તામાં પોતાના એક ઈશખીનાંને કહ્યું: "સાહેબ! ત્યારે માટે તો 'નંદી' સાંભળ્યું છે કે નહીં મરી ગયા, તે ખરું કે? પેલાંને વંચાણ આપ્યો કે—અરે! જલ્દા માણસ પશુ આ' હું ત્યારી રસ્તાં તો છડતો—જાગેના ઉભાહું! પહેલાંને કહ્યું: ખરેખર તું એટલો જાણી લુકોઈ કે માટે માનતું કે તું છડતો છે એ નાંત અચકા છે. કારણકે: જોઈને નંદીને ત્યારે મરણના અંશગાર કેવરાંવા દતા તે સાંદ સામે અને બેસક વિધાનુ રાખવા લાંબક માણસ છે!!! ૭૨મું વિધાનુ!

૭૩મ-મણી:—એક દિવસમાં આખી દુનિયામાં ૯૭૭૯૦૦ મરણ થાય છે, એક મિનિટમાં આશરે ૧૭ થાય અને ૪૪૫ દર મિનિટ ૭૦, દર દિવસે ૧૦૦૮૦૦ અને દરેક વરસમાં ૨૬૭૨૨૦૦૦ થાય છે.

મુ'દર ૭૪વામ:—કેટલાક દરખાસીઓએ એક વખત એક રાત્રીને ઠગો આપ્યો કે: "સાહેબ! તમે તમારા દુખાનોનો નાશ કરવાને ગલ્લે ઉપડ્ય તમે તેમની ઉપર મહેર જાની કરો છો!" એ સંભળીને રાત્રીએ સદાક દસીને જવાબ આપ્યો કે: તેઓનો નાશ કરવાની એથી સરસ રીત બીજી હું એકે પર્વદ નથી કરતો. તેમના ઉપર મહેરજાની કરવાથી તેઓ ખરાબ દોરત જાને છે, પછી તેમની દુખનાવટનો નાશ થયેનો રતો જ ક્યાં? કેવો મુ'દર ૭૪વામ!

ક્રોસમેટિક પાર્પરવાં રાખયેન રહેતો:—અમેજ જાનુઓ પોતાના ગદેશને ખુબ સુરત જતાવવા માટે ક્રોસમેટિક લગાવી પોતાના આસને યુગાખી કરવાની તજવિજ કરે છે, અને તેમનું લેઈને આર્થ દેશની આર્થજાગ્યાઓ પશુ તેનું અનુકરણ કરતાં જરાય આધુ'પાધુ' નથી લેતી. અમેજ જાનુઓ માથે અમને હાંઈ લેવક દેવ નથી, પરંતુ આર્થ મુ'દરિઓના લાખની ખાનર દર્શા એ સખથી એક વાલુરા એવી હાંકિત આ રથો જાગુ દીએ છીએ.

કામ એક અમેજ જાનુ પોતાના ગદેશ માટે દમેતાં મણી જ મમારે રહેતી. એક દર્શા આધુક રમાયજી સારના એક રથે મદદર રીને અખતાર કરવામાં આવનાર દતા, તે મદેશ માટે ખીમા લગાવી કાંઠાની આકે તે પશુ રવાજમાંને રવાજમાં લાં પંદોંથી અન. ધારીક ગારમાં તે તેનો ન્દેરે અનુ થવા ખીંદો. સપજાંઓ અનવજાંથી તેજીની તરફ લેતા લાખાં, ત્યારે એ સખછ કે અમારું વખતથી આક લેઈને વિરો આરાપર આંદિત થાય છે! તેથી ન પોતાના મદમાં 'ફૂલ મસકાવ' જમા જાખી. અને દસતાં દસતાં તેનું આલુઆનુનાં માજીએની માથે પાતચિત કરી આડુ રાખી. આખરે તેના એક મિત્રે મામાં વંકા વળીને આરનેવી ખંકે માડી. તેની આપે મદમ જિવારી ખાંદરી જની ગઈ. તે મુશ ન જાંથી દીડીને ખીંદો ન્દેરે આપવી પડે. આખરે માજીજાનમાં આ ફેસારનું મરણ રહી નેમજાનુ કે ઉપરોક્ત કિમમાને પોતાના ન્દેશર સખથી ક્રોસમેટિક લગાડું દટું, એ ત્યાં આવેજી થતાં રમાઈડુક અખતારના પુમાકાને કાંઈ દેરાપરને અનુ થઈ મણું દનું.

વિવેકી આહકજાંધુ! તમે લવાજમ મોકલાવ્યું છે? ન મોકલાવ્યું તો તો કૃપા કરી આ ઘડીએ જ એ પાત લસમાં લઈ મોકલી આપો તો આભાર થશે.

ભયંકર બૂલ અથવા

મંજૂર કે આલમનું નૂર ?

એઃ સુબોધક, મનોદંજક, મુંઝાર, કંઠજારસપૂર્ણ
સામાજિક નવલકથા.

૫૫ પરિચ્છેદ.

પ્રશ્ન ગયો છે ?

ન્યાયના પથે જતાં અટકાવનો કે શું ?

"જ્ઞાને પર્વતા રહેને જતા ફર્યાવનો કે શું ?"

"અદિમા, મત્ત, મેઘ, રમેદના મિદાનની રક્ષાને, -"

"આકાશના કુખનો આપર ખરેખર શરણ કે શું ?"

ફમલી કુખબુધ્ધ સતી-માર્ગચ્છેદના સામ્યમાં વૈષમ્ય કેમ સંભવે ?
હિસન જનોને ફક્ત પલુ ક્યાંથી દોષ ? સત્ય-પર્મનો જ્ય મનાયે છે, તેવીજ
દીતે અપર્મ-અપ્રમત્યકારા મનુષ્ય સ્વભાવને બુદ્ધી ગચ્છેમાં જર્ન-પશુઓનો,
અનંત કાળેય સાથ દોષ જન્મે કષ્ટક પ્રસામાં વિવેકીજનો કેમ વિલંબ કરે ?

ગરબે છનિવાય તપાવતાં જીવ્ય છે કે માગી ખાનદાની અને
ઈમાનદારી પામે જરૂરી ગીમનોમાં નથી જોવામાં આવતી.
ભરખીના મહો લીધે કોઈ ઉપકારને બૂલી જતાં, તેમજ જરૂર
વાર નથી સાચી. નીનિલગ્નઓએ કપું છે કે ખરો ખાન-
દાન ઉપકારને નહિ બૂલે! પ્રજા-નેષ ઈમાન નહિ તરે.

સદની અને એઃ સામાન્ય અનાય મદમાં અથ જોઈશ
ગુરનાઃ વિધામુ મિત્રની ખાનદાનીનો જેલ મેરવામ લીધો,

અનેક ઉપકારને વિવેકી જઈ એ નર-નાંદે પોને પોત નેમમાં પડતાની મેઠવેલી બાજમાં
મેલ પશુ ન કાવચાળી આપર નેરિમાનપર નેજ કેદાઈ જુદમ પ્રાપ્તિ એજ આ પ્રકરણમાં
અમે વાંચક વર્ગને જ્યારા આગીએ છીએ.

પ્રેમ-બક્ષા લેવા જતાં પિરેશન તરફથી જે સખત અપમાન સહન કરી બીલે મ્હેણે પાછા ફરવું પડ્યું તેથી યસ્તાદના યુરસાને પાર ન રહ્યો. પિરેશનએ કહેલા અપમાનનું આજ તેને પ્રેરેપુરૂં ફળ આપતું એવી કિબ્ર પ્રતિજ્ઞા કરી યસ્તાદ પિરેશનને છેવટના જે કાંઈ બે શબ્દો કહેવા દેતા તે કહીને-એક છું એ આવતી કાલ કેવો પ્રત્યુત્તર આપે છે એ સંજોગી તકવિતક કરતો. મીલમાં પહોંચી ગયો. ખૂંટોમાં પણ મુકતાં જ રહામેથી હાથમાં કાગળ સહિત માલ્યો આવેલો તેણે નરિમાનને બોલ્યો. નરિમાને બોલ્યું કે: આજ સાહેબનો પિત્તો ઢેકણે નથી, તોપણ હાથમાં કાગળ તેની પાસે જઈને તેના હાથમાં મુક્યો. કાગળ પર નજર પડતાં જ તેણે મ્હેટા ડોળા કાઢીને એક જમરગરત ગળના કરીને કહ્યું: “કેમ અહીં મજૂર મહાજન મંડળનું કામ કરવા આવ્યો છો કે કંપનીનું? જરીક તો મશાસાઈ રાખો!” એણે તમને તે કામ કહેનાર કરનાર છે! મહાજન અને મંડળ ક્યાં કરશે તો કાંઈ આંગણેય નહિ બાંધે-પંચાસ રૂપરડી પણ કાંઈ નહિ આવે. આ બધું જ્ઞાન અને કહાવણ ક્યાંય આપતું જશે, સમજાવે મહેરબાન! નોકરી કરવાનો ચિચાર ન હોય તો ચાલનામું લખી આપો! મંજુરીયાં ઉરેરેવાં અને મન શાવતી નોકરી કરવી અમનેય પાછો કાંઈ પુછનાર છે, તમારે લીધે વારંવાર એ અમારે સાંભળવું એ દબે નહિ પાલવે.

નરિમાન આ સમજી બદલ વાણીને બનોમાનો સાંભળ્યા કરતો દિવાલને અંદેશીને બોલે જ રહ્યો છે. પિરેશનએ દમેચના ફરતાં આજ મીલમાં બેસા કેમ જાણે છે એવું પૂછ્યું, તેના જવાબમાં એણે હસેક મિનિટમાં પાછા આવું છું કહીને ઉતાવળે ઉતાવળે મીલમાં જઈ પહોંચ્યો. આખી મીલમાં એણે વળ્યો પણ યસ્તાદનો પત્તો ન આપ્યો, તેને બસા માણસને શી ખબર કે એ હાલતિર તેની ગેરહાજરીમાં પિરેશનની પાસે જઈ પ્રેમ-બક્ષા માગી રહ્યો છે-પિરેશનને સિયળ-વર્ષબ્રહ્મ થવા સમજાવી રહ્યો છે! યસ્તાદની કાળી દાનંત કળી જવાથી જ નરિમાને વિચાર્યું કે દબે એ વિવેકબ્રહ્મ પશુનાં સંસારમાં આવવામાં જરાય સાર નથી, અને તેથી જ તેણે કપ્પારનીય મીલમાંથી છટા થવા વાસ્તે એક નોટિસ પૂજી લખીને દેવાર રાખી છે, પણ યસ્તાદ ક્યાં? યસ્તાદના આવવાના સમાચાર મળતાં જ તે તુરતજ હાથમાં કાગળ યસ્તાદના હાથમાં આપતો કે બોલે રહ્યો અને હતાવળને લીધે નોટિસ આપવાને બદલે દેવચેરે ફેટલાય કાળનું મજાવામાં પ્રવીરેલું મજૂર મહાજન મંડળનું ફોર્મ આપીને ઉલટો પૂરો પસાર્યો. પરંતુ નથી કશું કે નિસ્પૃહ્ય તુળં સગત્ એને નોકરી કરવાની પરવાદ દોષે તો તે જરાય યસ્તાદથી દળાવેને! તેણે તુરત જ મજાવામાંથી નોટિસ કાઢીને યસ્તાદના હાથમાં મુકી દીધી, નોટિસ વાંચીને યસ્તાદ સમજી ગયો કે નરિમાન દબે જરાય વશમાં રહે એમ નથી, અને જો એ અહીંથી એકદમ છૂટો થશે તો પિરેશન સંજોગી વાત મારી જશે. તેથી તેણે સહજ દમ બરાવતાં કહ્યું: છૂટા થવું હોય તો જાઓ મેનેજર સાહેબ પાસે, નહિતો કંપનીના કાયદા મુજબ રીતસર નોટિસ આપો નોટિસ. વળી પાછો ચૂકતે પચાર જોઈએ છે! શી ચાલાકી! શી અક્કલ!

“અક્કલનો હાલતો તો તમે જ લીધો છોને! કહેલા ઉપકારને વિસરી જઈ ઉપરથી પાછા દમ બરાવો એવું જ નામ અક્કલ! જરીક તો ઇશ્વરનો ડર રાખો

નરી ? પછી.....

નરિમાનને આગળે બોલતાં બટકાવીને ચુસ્તાદે વચ્ચે હમેશના દરમ્યાન મુજબ જાણે કરડવા જતો હોય એવી રીતે કહ્યું: “એટલે તું કુ કહેશ માથે છે ? તું અમને તારા મનથી એવું કહે છે ? તું જાણીયો છે ?” આ બંધાર, જે આગળ એક શબ્દ પણ બોલ્યો તો, જા, કરને ત્યારે કરતું હોય તે, આ કંપનીમાંથી નવે એક પાંચ સરખી નવિ મળે, હુઆનો સરદાર !

સવે સાંખીડુંડી કર્યા વગર મને એકતાર રજાથી આપોને એટલે હું મ્હારી મેલે નેત્ર લાઇએ આગળ ઉપર કહીને નરિમાને કારકુન પાસેથી રજાથી લાવીને કોષમાં કોષમાં દેખાડે ઉપર પછડી.

“સાંખીડુંડી જે દિવસ પછી આવીને” કહી ચુસ્તાદે નરિમાનને કાલેની મારાણે ખસેડી નાખ્યો અને કહ્યું કે: કેમ હવે નહીં સમજાવ્યું કરતા અહીંથી માન-ભેગ જવું છે કે: બોલાવું સિપાહિને !

હીને માથા મારીને નરિમાને ખૂબ જ તપિ જતો ચુસ્તાદને એમાંથી કાઢી પછડીને કહ્યું: “અરે ! જોયે ત્યારે સિપાહી અને તું, રજાથી આપે છે કે જોયું છે ?”

“જોયું છે” એ શબ્દ કાને અધ્યાતાની સાથે ચુસ્તાદે પગમાંથી જાડ કાઢ્યો, તેની સાથે જ નરિમાને પણ ચુસ્તાદની મરદન પછડીને એક એવે કહ્યો માથો કે ચુસ્તાદ ત્યારે ચુસ્તાદ ખાંધ મળે, તેની સાથે જ ખાતરના મજૂરો કરડતો વચેરે આવી પહોંચી નરિમાનને બાથમાં લાઈને કાંચાળે લઈ ગયા, એટલે બંધાર સાથે આપ્યો નેત્રને ચુસ્તાદે એક ખુજામાંથી મોઢું પાટિયું લઈને નરિમાનના માથાપર એક મખત પ્રદાર કર્યો, પ્રદાર થતાની સાથે જ નરિમાને પણ સનુના કમળમાંથી છટકી નર્મ ચુસ્તાદને બેચાર ગરદન-પાકુ ટોડી દીધા, એટલામાં જ બેચાર પહેરાવાળાએ સદા જમાદારે આવીને નરિમાનને દિપચા માંડ્યો, દરિયાન ચુસ્તાદે બેચારેક ફટકા એવા જમરજમરત લગાવ્યા કે: નરિમાન લોહી-મુદાણ રહીને જમિનપર પડ્યો.

નરિમાન અને ચુસ્તાદની આ કારીરવ જોતજોતામાં આખી મીલમાં મંચરી ગઈ તેની સાથે જ સખા કારીરો ત્યાં આવી પહોંચ્યા. નરિમાનને નીચે જોતાની સાથે જ કારિ-મરોની અંખે કારી વર્ષ, તેમજે એક સાથે મદામજના કારીને કાષમાં જે આપ્યું તે સહને પૂછ્યું પણ એ ચુસ્તાદ મરી ક્યાં મળે ? સહ કામમાં જે કરો અને એ અમાનિયાની આજ બંધાર કોઈ એકવાર, કહી બેચાર વચેરેક કારિમર વગર સખા કારિમરોનું યુચ ચુસ્તાદના બંધે પડેલું. સહીય તપાસ કરતા આં ચુસ્તાદ કે મીલ મેનેજર બેમાંથી કાઢીને પતો ન આપ્યા. કારિમરોએ એક પહેરાવાળાને ત્યાંથી પાટમે મંગારાની નરિમાનને તેમાં સુતાડી દોસ્તિલમાં લઈ લીધો. સહનાને કંપનીમાંથી પાંચ પચીસ ફીઆ આપવાને પાંચ કહ્યું પણ કારિમરો તે તરે લઈ આપ્યા વગર મીલના કામચાઉ-કામથી નીકળી મણ લગતજ જમી-જમીની કારિમરો સાથે-આસતોથી વચેરે જમી પાડતા દોસ્તિલ આગળ આવી પહોંચ્યા. દોસ્તિલના મુખ્ય ઓઢરે હુર-તજ ઉછરેને જોઈ-પામી કીધો, જમીન મળે એવી જમીની તેને સારી રીતે તપાસી

હાં વગેરે આપી સંપૂર્ણ સાવચેતીથી તેને ઘેર લઈ જતા સલાહ આપી. ડોક્ટરની સલાહ માંગતાં મોટરમાં લઈ જવામાં દરેક નર્સિંગ બેડું કહેતાં જાડાંની મોટર ફરી નરિમાનને તેને ઘેર લઈ જવામાં આવ્યો. ખાનદાન-ઈમાનદાર કારિગરની કંતિય પરાપક્ષતાની જાહેર રસ્તા ઉપર જતા આવતા કોઈ વાદ વાદ! ચાઈ રહ્યા.

પતિ કચ્છર દાસતમાં ઘેર આવ્યા છે એ હકીકત પર નાંખવા મચેલી ચાકરડીને મોહોડેથી સાંભળનાંજ પિરોળના આજુ-કપિ ઉડ્યા. તે કાંઈની કાંઈની નિસમજી ઉતરવા જતાં મોતેજ ઉધે માથે પડા! બેચાર કારિગરો ઉતાવળા ઉતાવળા ઘેર આવીને લુપે છે તો છનામાંજ પિરોળ પણ નિષ્કેષવત્ પડી છે. તેના માથામાં પણ એક સમજા ધાં પડ્યો છે. આ દેખાવ જોતાની સાથે દિલસોજ કારિગરોની આંખમાં પણ આંસુ આપી ગયાં. તેમણે મનોદાપૂર્વક માનવત્ જાવથી પિરોળને છનામાંથી લઈ સાચવીને બેઠી કરી અને તેને મદાદારાણે માળપર લઈ જઈ એક કાચમાં સુવાડી, માથાપર પાટાં વગેરે લગાવી દીધાં. બાદ સખળા કારિગરો મળીને ઘણીજ ચાલાકી અને નાહોશીથી નરિમાનને પણ સજા મળ્યા, અને એક પક્ષગમ્માં તેને સુવાડી દીધાં. બેચાર-મુખ્ય કારિગરો વચર અન્ય સખળા નરિમાનની દયા ખાતા અને યુરતાદને સેકડે માળા દેતા પોતપોતાને ઘેર ગયા.

પ્રારબ્ધની ગતિનો વિચાર કરતા કારિગરો અદ્ય જાણીને ઉદાસ થિતે ઉભા પતિ-પત્નીના મોં સ્થામે નજર દેડતા ઉભા રહ્યા છે. ચાકરડીના જોખીયામાંથી પણ મામો કે આ પળે છવ્વ ઉડી ગયો છે. તેના ચોપાર આંસુ કાઢતી મુસકે મુસકે રહે છે, અને રહતી. નોંધ બિચારાં કારિગરોની આંખમાં પણ આંસુ જરાપ છે. લગભગ અર્ધા એક કલાક પછી પિરોળએ આંખ લપાડીને બેડું તો ચાર-પાંચ અપરિચિત યુવકો તેની નજરે પડ્યા. સ્થામેના પક્ષગમ્માં નરિમાન પર દ્રષ્ટિ પડતાંજ અદ્યત પિરોળએ કાચપ રેથી ઉડીને આસ્તેથી પતિની પાસે જવા માંડ્યું. તુરંતજ ચાકરડીએ પિરોળને ટેકા આપી પક્ષગ પાસે લીધી.

ચતિર્થ રિશતિ જોતાંજ પિરોળએ આજુ ઉડી નવા સેરી આંગે અચરસ આવી ગયાં. તમજું જાન અને જાન ગુમાવી તે પુનઃ જમિનપર પડત પણ ચાકરડીએ તેને જખચાવી લીધી.

વળાં પાછી કારિગર વગેરેએ મળીને પિરોળને કાચપર સુવાડી દીધી. શુદ્ધિમાં આવતાં દિમ્મત રાખીને પિરોળએ જાવથી તે પતિ સુધીની સંખળા દોષકત કારિગરોને પૂછી લીધી. સખ્ત વાગવા છતાં નરિમાન સંજોઈ કંઈ ગંભીરાવા જેવું નથી બેડું. ડોક્ટર સાહેબે કહ્યું છે એમ જવારે અતિશય પૂર્વક કારિગરોએ કહ્યું ત્યારે પિરોળના જીવમાં જીવ આવ્યો. સખળા કારિગર જાણીએ તો ફરી ફરીને મદાદાર માનવા લાગી. પિરોળની સહકંપતા નોંધ કારિગરો અદ્ય મદ-મદ થઈ ગયા. દરેક કારિગરો એટલું જ કહેતા રહ્યા કે સાહેબે અમારા ઉપર યોજા ઉપકાર નથી કર્યો-એમના જેવો દિલસોજ અમલદાર અર્થે હજી જોયા નથી. આમાં અમે સુ કહ્યું છે. એતો એમ કહેને

પિરેન્ગએ હાંતયાં છાજ દખાવીને કહ્યું: "અરરર ! ભાઈ ! એનાં ક્યાં એ બોગવરી. તમે એને કંઈ દાંત તો નથી કરીને ? એ પશુ જુદીનો અમારા અનેક ઉપકારને બૂલી જઈ આજ સરખા મદમાં છડી જઈ, વિરેક-નીતિ કર્યાં બદલ યશે છે. પ્રભુ સમર્થ છે. એને એ જરૂર થોડાંજ સમયમાં એનું કમરૂંજ આપશે ! અમે કેહ્યું જમંડયું નથી, પ્રભુ અમારું કેમ બચાડશે ? અરે ! પશુ ગુસ્સાદ ! તું અવશ્ય મુખી નહિ યાવ ! અમારા નિખાલમ રહેલ અને બાગમનસાઈનો તું આજ બહોલો વાગ્યો કે ? એર ! પશુ અમારો પ્રભુ ગયો છે !"

(અર્થ.)

મીઠું સમર્થ.

રાય બહાદુર !

દિલ્હીના એક વિરાજ મહોલ્લામાં ત્યાં આમળા સંખ્યાનંધ અપીણીઆએ રહેતા હતા ત્યાં સાચા પોલીમસ નામે એક અરરર રહેતા હતા. તેની અંતુ નામ માનવરી હતું. માનવરીને એક સ્વદશા કરીને દોડરી હતી. પોલીમપતા પિતૃયુ નામ તત્તુરામાં નથી, પણ, ત્યારે લોકો તેને જોતા ત્યારે કહેતા કે: "જુએ યેએ" "કલુમ મકખીમુસ" ત્યાં સાચા કંજુસ મકખીમુસે યજ્ઞ યાત્રી યાત્રીને, યજ્ઞાજ મંકરો વેડીને જળ મંદિ-નને જમમળ એક કરેલ જોડરી રકમ એકરી કરી હતી. દાંત પુરવતુ તો તે નામ સરખું જાણ્યો ન હતો. પોતાને ત્યાં રવાદિલ બોમન જમચાતી વાત તો આવી રહી પરંતુ પારકે ધેર પણ તે પડવાનવી મુખે સરખી લેતો ન હતો. રમને દાંત ચમકા જાય ! અમ-લના કામ શીવાય તે રાહ કેહાં જતો ન હતો. સાચા કંજુમની વિશેષ પ્રથા હરવાની અત્યારે કાંઈ જરૂર નથી.

પોલીમસ એક કંજુસ મકખીમુસ તથાવા પુત્ર દના. તેમને મારાંય પુરપો સાચે સદવામ રાખવાનો યજ્ઞાજ કાંઈ હતો. સરકાર તરફથી તેમને રાખવાડાંડુનો ખીનાજ મળ્યો હતો. નિચારી માનવરી અણી જમન કોટી:—જુએ, આમાના પિતા ! રાખવાડાંડુર પડમાં મું સુખ છે ! કાંઈ કેય સોસ દસ, પરંતુ તેનો કાંઈજ મજાકારતા ન દના. સંવર્ણ પત્થર ઉપર ધાણી !

એક દિવસ એનું બ-કું કે મખ રાત્રીની મધ્યે રાખવાડાંડુના ઘરમાં ચેરે પ્રવેશ કરી ચેરને ઘરમાં પ્રવેશ કરતા દેખીને માનવરીએ કહ્યું:—"સામાના પિતા ! હો ! ચેર આગ છે. રાખવાડાંડુર કાંઈજ સાંભરકું નહિ. માનવરીએ જુએ ઉપર જુએ પાડી પશુ તે જવા માગુને એક પશુ સાંભળી નહિ. સાંભળતા જતાં નખસીય પર્વત આજર એકીમે રાખવાડેન નસોરાંનોવાજા વિગ્તે સંક રમા. નિચારી માનવરી રાખવાડાંડુરની આ પાડાંડુરી ત્રીજ મનમા તે વર્તમાં કહેવા સાચી—પાંદરે રાખવાડાંડુર કે જોતાથી પોતાના વાગોજ પ્રતિવજ નથી રાખી રાખતો. તેમને પજીમાં બહાર રજાનું છે ! જે કાંઈ થયું હતું તે મજાનું રાખવાને અર્થજ કહું. અને અવશ્ય રજાનું તે આ ચેર લઈ જાય છે. હું નથી મજા રાખી કે અરે આમને જેવા બહાર કહેવો ! ક્યા પરાપારી પુરપે આમને સું જોડે રાખવાડાંડુર બનાવ્યા હશે ? સરખ છે, એ રાખવાડાંડુર બનાવનારને અને

અગાઉથી આંદકે થઇ નામ નોંધાવો! ચોક્કસ સમય પછી પ્રકટ થશે !

સદ્ભૂમિ-કાન્ત

(દ્વિતીય પત્ર.)

પ્રત્યેક પાત્રના અપૂર્ણ ચરિત્રની પૂર્ણતા માથે નવા જમાતાની નજીરો દાર
નવીનતાનો મુખ્યત્વે ગોમંત જણાશે. ચરિત્રની આંદક થઈ નામ નોંધાવનાર પાસેથી
૧-૦-૦ ચોરસ વી. મી. વધુ પાછળથી ૧-૪-૦ ચોરસ વી. મી. વધુ

લખો :— ગણદાસલાલ દલિવાલ ભટ્ટ.

સમુદ્ર, જાડવાની પેળ—અમદાવાદ.

કર્મવીર

ક્ર. ૧૩. સુસાઈ ૧૯૨૧-૨૨ ૩૩ આજીવ અંક ૧૨ ના

કર્મવીર.

માસિક પત્રતા રૂ.૨ થી ના બીજા વર્ગના

પહેલો અંક -

૧-સાવળ મુદ પુનમ (જાગેર) ના પવિત્ર દિવસે તા. ૧૮-૮-૨૧ ને રોજ પ્રકટ થશે.

૨-પોંજ દિન મુખી પ્રકટ થએલા દરેક અંક કરતા મુંદર અને દાગદાર થશે.

૩-નવા વર્ષનું લગભગ મનીઓઈરથી જ મોકલવાના આજેજ બદોગસત કરો. નહિ તો અંક પ્રકટ થતાં તુરત વી. પી થી રવાના કરવામા આવશે, એની ખાસ નોંધ કાઢો, પરંતુ તેથી તમાને બચાવ ૦-૩-૦ ના વધારે ખર્ચાતમે આવડું પડશે.

૪-આ અંકના ૧૪ ૩૩૩ થી ૩૩૬ મુખીની ' કર્મવીર ' એ મથાળાવાળી જ મારી ખામત નોંધ તરફ તમારું ખાસ ધ્યાન ખેંચવાની અમે રજા લાઠીએ છીએ. પહેલ વહેણાં એજ પાનું ઉઘાટો !

૫-શિરનામામાં મરબડ જુલની રોજ-માસિક વેળાસર ન મળતાં રોજ તે જાહેર થાકસ ઠેકાણું લખી જણાવેલ.

૬-મનીઓઈરના ફોર્મમાં નમારું ૧૩ શિરનામું દર્શાવતો !

૭-માહિક કરતોજ અને ચનાદે આ પળેજ તે સંબંધી જરી જાહેરના ઉઠાવી બચતપાકના શિરનામે સૂચના કરી દેવી.

અંગાડથી આદર્ય થઈ નામ નેધાવે! ચેદાજ સમય પછી પ્રકટ થશે !

સદમી-કાન્ત

(દ્વિતીય પત્ર.)

પ્રત્યેક પાત્રાના અપૂર્વ ચારિત્ર્યની પ્રવૃત્તિ સાથે નવા જન્મતાની નમુનેદાર
મહાનતાનો મુખ્યત્વે એમાંજ અનુભવો. લેખકથી આદર્ય થઈ નામ નેધાવનાર પ્રત્યેક
૧-૦-૦૦ પોસ્ટેજ થી મી. વધુ. પાત્રાથી ૧-૪-૦૦ પોસ્ટેજ થી મી. વધુ.

લખો:—**જુહાપુરાલાલ દરિયાલ ભટ્ટ**

અથવા, આડવાની પેઠા—**અમદાવાદ.**

રોઈ રોઈ રાતી કરો માં આંખો !

જન કરે કુર્યાન જુઓ સત દેહી સદુ દયીઆરો,
નીતિ-મયદન મૂંઝે ઉદયું ઉરથી રક્ત કુવારો,
જનેતા શબ્દ તેથી દુષ્ણ પાળો,
રોઈ રોઈ રાતી કરો માં આંખો !

યહ તંબાર ઉભા દરખાતા નોગત કરજાઈ કરે,
કુંકુલિને કંઈ વાચ જનેતાં સુણીને કાયર કરે,
દવે પ્રભુ સત્વર આપશે પાળો,-

રોઈ

ત્યાગી મરણુ જાવ રમણુ કરી રણુ-હાક ઉડી ગુલાવીશુ,
સત્ય-સનાતન સાધન સત્વર સાધી યહ ધૂમિશુ,
દરીશુ સદુ જનનો યશ આંખો,-

રોઈ

ઉછળે દેશો બેંત જનની ઉદારશુ કારણ મારે,
નિર્જન પતાકા તુજ ફરકાવા ભારત શિરને સાટે,
દવેશુ સાન્નિધીરજ મા સખોજુ-

રોઈ

ભારત રમણી જાયા અમ મો રણુ એ રમત અમારી,
અરણુ તલો જાવ લેશ મળે ના મરી મરીએ મુઠ પારી,
નીતિ-યુદ્ધ શું અમને એ રોકો,

રોઈ

આગળ એક બંધુ કમ કહે પછી પીર વળે કવચ પાછો !
છેલ્લું મનોરથ સિદ્ધ થતાં હો કાષ્ટક સમા કદિ બાંધો,
કરે ના આદા જરી ધરી કાંકો,-

રોઈ

ધર્મ-મુધે ધસનાર અમલ જૂઝ રક્ત વહાવી ન યદ્ધિ,
મુકા-સ્વતંત્ર-સમાન થતાં, સંકટ સતન કરી લઈએ,
ભવે નિર્દોષ મરે જન લાળો,-

રોઈ

જાત ભલી બહી જ્વેત તાંતુ કંઈ જોડ થયા સદુ નાશી !
નિન ઉગ્યો સોનાનો આગે સદુ કહે શું કું ભારતવાસી,
મધો દવે ખેલ તમે મા હોશ-

રોઈ

ધન્ય ! સુખક સદુ સાચ મળી સદેશ પાળે આળો !
“વામુદેવ” પિનિત રસીકરી સુર દુર્જીવ દશે ! મદાનો.
મયાણે રાત્ર વચન દવે લાળો,
રોઈ રોઈ રાતી કરો માં આંખો !

— શંભત વામુદેવ રામચંદ્ર.

ત્રોતક છંદ.

કરી કૌતુહલની જાણુ રહે મને,
સદાંત્ર મુખે જનાવી બહે;
કર કામ પાસી પાસી રે । કહે,
પણ રેલ તારું ન દરિદ્ર દશે ૧

મનથી મનવંત રણાદ મગી,
મન કોપ અનંત દિશા ખરમી;
કુખી રંક તારું કુખ દેખી દશે,
પણ રેલ તારું ન દરિદ્ર દશે. ૨

મુખવંત ખાન મુઝા મમતા,
ઉપરોક્ત એસ જાણુ કહેતા;
મનુ-વિચાર પડાગે અરે । પડે ।
પણ રેલ તારું ન દરિદ્ર દશે. ૩

વરજામ મર્મ પળાવે કરી,
પડી રેલ મુખારક નામ પાસી;
મુખની પગી તાન કોતારી મને,
પણ રેલ તારું ન દરિદ્ર દશે. ૪

તણ મંદ શાખમ મમુદ તપા,
પરી દામ રિદેલ રિંગે વિચાર;
અપાસી સગરે અવગોડી વણે,
પણ રેલ તારું ન દરિદ્ર દશે. ૫

મદિલા તપી મેલીઓ મજાની,
તર મંડામ મખ નિશક લગી ।
તણ છપ બુલો । કમલે કલે ।
પણ રેલ તારું ન દરિદ્ર દશે. ૬

દલાર કરી અન દરિદ્ર વરણ;
કરતાં જુન મન ખરે ન ખાણુ;
કરી પુણું પરામ કો મજાને,
પણ રેલ તારું ન દરિદ્ર દશે. ૭

જુ મેનું અણે બદો કુદિ મણે,
સજી "સગર" મન મજા સપા;
તપી "પાન" વિદા મેલી નીમરે,
પણ રેલ તારું ન દરિદ્ર દશે. ૮

इष्टं शिष्टं विदिष्टोऽस्यः प्रणम्याऽम्बुधरामहे ॥

चिरं प्रयस वर्षीय कर्मघोरं पितृधनम् ॥

शाहूनिनिद्रितं छंदः

पुत्रं वर्षीयसुः सहर्षं विष्णुं, महादशमे लघु,
नाना लेखे लब्धौ वृष्णवदपथे सन्मार्गमां सन्मार्ग,
ब्रह्मा वर्षीयं प्रतिभासं प्राप्तं कर्तुं सेव्यं रत्ने न्नाद्यतु
श्री विष्णवेधरं कर्मवीरं सिन्धुने सन्मार्गं चिरं श्रुतं,
जन्मो जायते अत्र वर्षीयसुं येन कर्तुं शी शीरं
श्वासापे, निजं यत्किं रघुनाने सत्ते रघुवंशीयं,
तेषु जायते कर्मवीरं पश्य आ दनिशं दम्भपुत्रं
प्रेमे प्रोदं यत्किं आभयनली करके सुमेदा वक्षु,
गंदु जायते होय, होय पश्य ते जाये वदातुं धर्षु
भंदु होय सभाय, होय पश्य ते शिष्टो सदे शिष्टानु,
होय भासिक कर्मवीरं सिन्धुने उत्साहयि होयतु
येन प्रायमि प्रवास, करके विद्वद्रे । भानतु
येन जायते पश्य पश्य जनुं दमे रवभाता पिता
भूमे शिष्टं जनुं तयापि शुद्धो सत्ते नथी शोपनां,
जन्मोत्साह सदेवत रघुनाने उत्साह वधायता
शिष्टो जायते कर्मवीरं उचरे, अदेवुं यत्किं रावंधा,
देवोत्साहं रघुनाने पश्य प्रतिपदं येन सुभा पश्यते
विद्वाने ! उचरेत येन करके सारी रत्ना आ पश्ये,
राजा भन्य पत्नी सुहाय्य सदा आ पश्यने आपश्ये
तो आ भासिक कर्मवीरं करके सेवा, सदा दम्भशो,
भूमि शास्त्रं जनुं योवद कर्माभिसम्भं संपर्षने
सारी होय करके, विष्णुं करके प्राचीनं संपर्षने,
देवोत्साहं येन लेखे लब्धुं विष्णुं विष्णुं जनुं
वर्तमानं, विष्णु ! कर्मवीरं सिन्धुने सन्मार्गं वर्तने,
जन्मोत्साहं निजं देशं सन्मार्गं सदर्शनाने सदे
देवोत्साहं जनुं सन्मार्गं पथे सदेव सेवा करे,
प्रोदं प्रोदं कर्मवीरं वरते सत्तेति रीती पथे
प्राचीनं देशं विद्वाने, येन असदे अदेतुं करे । शोपने !
श्री विष्णवेधर ! कर्मवीरं भुज्जने श्री शास्त्रे सौ जनुं
निष्पार्थं वरती महादशमे वर्तमानं सदर्षने,
देवोत्साहं कर्मवीरं जन्ममां वत्ते सुद्विद्वद्रे
वत्ते भासिक कर्मवीरं सिन्धु आ, अदेवोत्साहं विद्वद्रे

હોય કરીશું. અને તેથીજ તેના લગાજમમાં વર્ષના ફક્ત આઠ-આનાનો વધારો કરવાની રજા માગીએ છીએ-એટલે ત્રણ વર્ષથી કર્મચીર માસિકપાતું લગાજતો-ફોર્મીયા ૨-૮-૦ અને આખા વર્ષના પોરટેજ વીધી ખર્ચના ૦-૬-૦ તથા બેરના પુરતેજ પોરટેજ ખર્ચ મળી બીજા ૦-૬-૦ મળી કુલે રૂ. ૩-૧-૦ કરાવીએ છીએ. સ્વમલ્લાવાદના આદક બંધુઓએ આ વાત લક્ષમાં લઈ નવા વર્ષનો પ્રથમ અને આપવા આવનાર અગાગ્ર માહસને રૂ. ૨-૮-૦ આપી તેની રીતસર ડાખેલી પહેલે લેવી અને આપવા આવનાર માહસદારા નિયમીત ન મળવાની ફરિયાદ રહેતી. હોય તો લગાજમના રૂ. ૨-૮-૦ ઉપરાંત પોરટેજના ૦-૩-૦ આના વધારે આપવાં એટલે પ્રત્યેક મહીને તેમને માસિક નિયમિત રીતે ટપાલ માર્ગે મળી ગયો. વિવેચા સાદક બંધુઓએ આ ફેરફાર અંક મળતાંજ પુરસદ લઈ એટલેજ આવી નવા વર્ષનું લગાજમ રજા રૂમાં કરી જઈ પડેલું લઈ યમ ઠેકણામાં કંઈક ફેરફાર હોય તો તે એકસ કરી જવું.

પરમામની સાદક બંધુઓએ આ ફેરફાર અને મળતાંજ નવા વર્ષના લગાજમનો પોરટેજ સાથે રૂ. ૨-૧૪-૦ નો મનીઓર્ડર કરવા ચૂકવું નહિ. પી. પી. કરવાથી નાબંધનું ૦-૩-૦ આના વધુ ખર્ચ આવશે. નવા વર્ષને પહેલાં અંક આવણ મુદ પુનમ (બીજવ) તા. ૧૮-૮-૨૧ ને દિવસે અવસ્ય પ્રદેશ થશે. તે તારીખ મુખીમાં નો માત્રક બંધુઓનાં લગાજમ અમને મનીઓર્ડરથી નહિ મળ્યાં હોય તેમના ઉપર રૂ. ૩-૧-૦ તું પી. પી. કરી નવો ખાસઅંક મોકલવામાં આવશે. જે સ્વીકારી લેવા રૂપા કરવી.

લોક હથોડા:—નવો અંક પ્રદેશ થયા અમાઉ જે મલ્લનોનાં લગાજમ અમને પહેલાંથી જ્યાં હશે તેમને નવા અંકની સાથેજ સ્વતંત્રતા પ્રાપ્ત કરવાની ચિન્તામાં વિચાર માન અવસ્થામાં ઉભાં રહેલાં કિન્દ માતાની ફરિયાદ-પુજન કરવા થોડાં નમન મનોદ્વેર જીની બેઠ તરિક પહેલેથી કરવામાં આવશે. વેચતાં પછીજ જીજ દોપી સીટીક રેડી છે. ઉતાવળ કરજો! આજેજ મનીઓર્ડર કરી 'હારતખાતા' ની લોક લેવા લાગ્યશાળી ધાગ્યા! બહેલો તે પહેલો!

ઉપરોચી અને મનનીવ લેખો સહિત પ્રત્યેક મહિને નિયમિત પ્રદેશ કરવામાં આવે. ચિત્ર બાબતજ આડે આવતી હોય તો લેખ પ્રજાણમાં તેનું લગાજમ વધારવા અમારા જે જે શુભેચ્છા અને આદક બંધુઓએ અમને અમાઉથી ખારા આપક દરેકો તેમની વિષેકવાણી અમને માર્ગ દર્શક નીવડી છે. તેમના એ સંરંભાવ બધો રાખેએ અમારા હૃદયમાં અપૂર્વ શક્તિ અને જળ સ્તંભન કર્યાં છે.

પ્રમાદ અગર તો એવાજ કોઈ કારણસર જે સ્નેહીઓ અને આદક બંધુઓએ જ્યાં વર્ષમાં આદેશ વધારી ચલિત સદાય કરવાનાં લક્ષ્ય આપેલાં કંતાં લેખો લેખએ એવો અંકર તો કંઈજ ઉપસાર કરી લેવા નથી તેમણે આ અંક મળતાં પુરતે એકે બંધુએ આદક કરી મોરસવા ચૂકવું નહિ. લોક આદક બંધુઓ પ્રારે તો પ્રત્યેક વર્ષે એક બે આદકોની સદાયતા તો મહેસામથી કરી રહે. કર્મચીર માસિક હૃદયમાં આવતાં તમારા સ્નેહી-સખધિઓ તમારો જરૂર આભાર માનશે-નેઓ અવસ્ય પ્રસન્ન થશે! નવા વર્ષમાં આદક તરિક કેવળ ચાલુ રહી રહેલા ઉપસાર કરનાં નવા આદેશ વધારવાથી કંઈક ઓરજ ઉપસાર થઈ રહે છે. એ ઉપસાર કરનાં કર્મચીરના પ્રત્યેક.

કાર અમ કમ ગુલાબ ૧ મણાવણ બહુચાગા, પદ્મજા સ્વાર, બહુચાગા, અનુક્રમ: ૧૦મ, ૨૨મ, ૨૫, અને ૧૫ આદકો કર્યા છે. એ ઉપરાંત મુંગમ્પી રા. રા. હુળમલકર-જેણે કમ પદ્મજાએ ૧૫, રા. જયકૃષ્ણ મગનલાલ, મીવેદીએ ૧૦, રા. સંકરલાલ મોલીલાલ પદ્મજાએ ૭, ૨૨, જયકૃષ્ણ મગનલાલ પાટનાળાએ ૧૦ આદકો કરી મોદલી ઉપકાર કર્યા છે. આ સંબંધો રોહી-મગધિએ અને વિરમતિને લીધે જેમનાં તામ પ્રકટ કરી બહેર રીતે આભાર માનવો સુધી ગયા હોય તેઓ માર્ગ આ નવા વર્ષમાં પણ પોતે કરેલા ઉપકારના ઉમેરો કરી રોહી મમતા કાચમ ગોખલે એ પ્રાર્થના સહિત, સહુનો કરી એકવાર આભાર માનીએ છીએ.

(૫) કર્મવીર માસિક ૫૫ પ્રવેક મહિને કાળજી પૂર્વક નિર્ધારિત હોયી શી વસ્ત પ્રેસના વ્યવસ્થાપકોએ પણ અમારા કાચેને શોભાવવા ને અમ લીધો છે તે પણ કંઈ જોયો તેવો નથી, તેમના પણ અમે ઉપકૃત છીએ.

(૬) જાણતાં અમલુતાં કર્મવીર સમય પર લેખક-લેખિકાઓ, વાંગકવ-હુ-મગિ નિમ્નોના અસંતોષનું કારણ જાનું હોય તો તે જલ્દ અમે દિવસીર છીએ. હમા !

(૭) ઝોડર મળ્યા વખર માસિક મોદલવાનો અમારો કીવાજ નદિ જતાં, ઝોડર આપીને પાઠજયી શી. પી. રીઘુવ્રત કરી અમને નિરર્થક પોસ્ટ ખર્ચ-નુકસાનમાં ઉતારનાર અમને આ વર્ષમાં કોવા ફેટલાક વિપેક્ષણ પ્રાંદક-એજ-એ પણ મળ્યા છે, એમાંના અમુક શુદ્ધચેતને વગર લવાજમે વર્ષ પૂર્વે માસિક પૂર્વ પાઠ્યું છે. તેમનાં તામ પ્રકટ કરવાનું હોલ છુપત સુલતવી રાખ્યું છે. ભવિષ્યમાં અમને અગર યોગ્યને એવી સંજ્ઞા નતા ખતાવવા તેઓ ન લખ્યાય તો તેમનો ઉપર ઉપકાર થશે !

(૮) અમદાવાદના લખલમ સોયેક આદક જાણુઓનાં પ્રથમ વર્ષનાં લવાજમ હજી પાકી છે, તેમણે હવે મહેરબાની કરી બે વર્ષનાં લેગા મંજી રા. ૪-૧૩-૦ જેમ અને તેમ તાકીદે મોદલી આપી વિવેક, સામવધો-ઉપકાર કરવો ! નવા વર્ષનો પહેલો અંક પ્રકટ થયા બાદ પ્રથમ વર્ષનું લવાજમ ભરી લેટનું પુરતક સંચાલી લેવા જ્યવકથા કરવી નહું વર્ષ શરૂ થયા બાદ પ્રથમ વર્ષનું લવાજમ ભરનાર ભાગ્યેજ લેટને લાલ મેળવી શકશે, કારણ પછી જ થોડી પ્રત સીટીકે છે.

અતિમ સહયોગીશર્ સંપત્ર સીદરિની કૃપા, પ્રાંદકની દયા, રોહી-મિત્રોની માયા, વિદ્વાનોની સલાય, વલિઓના આશિર્વાદ પ્રાપ્ત થાય તો નવા વર્ષમાં કર્મવીર કંઈક અંદર જ જ્ઞાન અને અપૂર્વ આનંદ આપે ! કર્મવીર ચચાર્થ કર્મવીર થઈ વાંચક વગર કૃતવ્ય પરાયણતાના ગરવા પાક પુકાયશે ! સ્વદેશ કીર્તન અને કર્મ મહાત્મ્ય સંલગ્નાવશે ! સહુર-કારિગર અધુજાને સારા લિવના શરદ માર્ગ ખતાવશે ! ભારતવર્ષનાં સુખ-સૌજન્યની અવિરલિને અર્થ અને આ ચચારકિત -ગતકિશિર આદરેલી મહાત્મના પ્રેમજુષ અમારા સવળા અગિર મોર્મ સિદ થાય એવી અનન્ય ભક્તિ-ભાવ પૂર્વક અમે લખલમ જણાવિદમાં પ્રિય નમાવીને પ્રાર્થના કરીએ છીએ ! જય ભગવત જય ! જય બાસુની જય ! જયસુદેવ જય ! ઝં તત્તમત.

* * * * *

ઉભા પડવાને આજે તમે વીતિ મળી છે. ઇશ્વરના કૃપાદર્શથી હૃદયને એક મુગ તેનું તમ લગભગ પાંચ છ વર્ષનું દરે. તેનું મુળનામાવિધાન મનુ શાસ્ત્રમાં આપ્યું છે. આજે તમે એવીસમીથી કાચ નિર્મિત કરી છંદુ ચેર આપ્યો, અને તેમની સાથે મના રોડિ ૪૪ સુવર્ણ શયીકાંત પણ દત્તા. તેની (છંદુની) પર્મદારા પોતાના અદ્ય ચામકે પર્મ મનુને-ઉત્તમમાં લઈને શિવાનખાનામાં તેના કાન્ત છંદુના આગમનથી ૪૪ શદ્દ પાંચ લી. લી. દત્તી. ૪૬ આપ્યો એટલે તેમને આ કરી આપ્યો. તેને આરે ૪૪ - પાંચ વપતા રતાં એટલામાં ૪૪ મનુ વચ્ચે બેસી ઉડ્યો :-

“શયીકાંત ! બહારી કાંત સાથે તમે કરી કામરે પરજો છે ?” આરે તો મિથ્યુન તમને છે.

“એમ-એમ અમ્મો મનુ ?” કાંતને પ્રત્ન કર્યો.

“કમ નદિ કામ, મારા બાપુ મારી બા સાથે કરી નથી પરજવા ?”

આ નિર્દોષ પ્રત્યુત્તરથી તમે ૪૪ના મુખ ઉપર પ્રાપ્ત હર્ષા રહ્યો ?

કર્તવ્ય અને સિદ્ધિ.

(મધ્ય ગાંધી ચાત્ર)

જ્યેએ મનની શક્તિ-શક્તિ ઉત્પાદિત કે તેમની વાત જુદી છે, તેઓ કદી દલ નથી મા-કરી ખેલ્યા હોવા નથી જણાયા અને જ્ઞાનની હેઠલી જાડી સુધી પણ તેઓ ઉત્સાહ રાખ્યા અને ઉદ્ધમ વચરના જાત્રીને જોઈએને મનુષ્ય જીવનની અમારતા નથી જનારના. પના શરીરની નસોમાં એક પ્રકારના અસોજીકનેમની દિવ્ય પારા વચા કરે છે. એ પારા મની પ્રત્યેક નસોમાં પ્રપાટાયે પૂર જોયેલી આવે જાય છે, અવરધાનુમાર તેમના ચ-પચ સિધિય પડી જાય છે તો પણ તેમને એક અચર્યમય પ્રશ્નપત્રે લીધે પુરાનીની રૂક સજીવ રાખે છે.

દૌરિંચરના અત્યંત પ્રકારપ્રકારમાં પણ જ્યારે પોતાની જાતિના અધિપતિ વિ-પર કરે તો દોષ, ત્યારે તેની નિત્યે આંખ પણ ચમકવા લાગતી હતી, તેનો ઉત્સાહ જો કલ્પવૃક્ષપત્રના કિંતમાં પણ તેને ઊઠતાં નહોતાં. કેનિઅવ કોરોનવૃક્ષ જે મમરે જીવ અને મૃત્યુની વચમાં આવી જંગા હતો. આપણે જુનું જીવ કરવાની જે મમરે હતી કમ્પ હતી. તે સમયે તેનું મન વલખા વર જોમાં દિવેજા આનું હતું. અને તેની પરિચ જીવકે એ મમરે પણ એક જે વાચ્ય આગતી ચળુચરિએલી આક્ર નીકળીને દાનદા હશેમાં એક અગાવક નવાજાની મારક સળી રહેતાં હતાં. નિરુત્સાહ અને કહે છે, એ મમરે કદી નહોતો જાણતો. જે વખતે ખીજ માણસો વેરામના જાગન માતા હતા. તેજોથી મુજા થઈને દોષમાં લાંબા સાંજા નિષામ મુજા થાકેલા સંનારથી ક હશેવાનો આક્રક પ્રથમ જાણેલા જાના હતા. તથા મડ મુજાની ચાનોતે વાક કરી, પુરાગી વાનોથી ખુશ થઈ આનંદ પામતા હતા. તે સમયે પણ તે પુરાગીના નસાનેમમાં રહીને જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા મંથેલા હતા, અને પછે પછે એ કંઈક નહીં જાતે નેજાવાને માટે યજોજ ઉત્સાહિત ર-હેતા હતા કોડ જામરુદન જે વખતે અર્ધિ ઉપાડીને જોવાનું કંઈ અજાણ્યો હતો.

૧ એક જાદુર મેનાપતિ હતો. હજોંક અને અમેરિકામાં જ્યારે મદાન સમાધ થઈ હતી અને અમેરિકાએ સ્વતંત્રતા મેળવી હતી એ સમયે તે અમેરિકાને મેનાપતિ હતો. સમાધ પાડી તેનેજ પુનામૃત કરેલમો નાથી પદેજો સમાપતિ-Proviant ખનાવવામાં આવ્યો હતાં. એ એવા મુજાખી-કેનમ પૂરુષ હતો કે, અમેરિકાના સોફા તેને પિતાની માફક મારું આપના હતા.

૨ આપણે-કમાં જનમ્યો હતો. તેના મેળનાથી થકા વખત પછી આપણે-ક મંથે-કના જુવમથી રજાનુ થકુ. તે એક પ્રમિદ વકતો હતો.

૩ એ જામનીનો એક પ્રમિદ પિતાનું જા હતો.

૪ જામ-કો એક મંથાન હતો. પ્રમિદ પ્રકાર જોડરન તેનો મિત્ર હતો.

એ સમયે રશિયાના દેહલાએ લેક્ષ આપુરતા પૂર્વે તેની સલાહનો મર્મ નાશુવાની કાશિય કરતા હતા. પ્રસિદ્ધ રિયારેષ્એ ઉચ્ચ પદિની માફક પોતાના લાંબા આયુષ્ય વડે ક્રાન્સની રાજ્યકાન્તિને બૂઝખ જેવો હતો. એ પહેલાં નેપોલીઅનના વિનય-વાદથી નાચી રહ્યો હતો. તોજ નેપોલીઅનને કાઢના પ્રિલાસનેપર બેસતો. બેંધને તેણે લાળીએ વગાડી હતી. તેનાજ વખતમાં રીકનની તિપ્તિ પડી હતી. ત્યાર બાદ રેરિસમાં લોહી લૂઠાણ થયો ને વખતે તેણે ત્વાના સવળા દેખાવ જેવો હતો, અને દેશનાં કાર્યોમાં વળ્યો હતો. છેવટમાં બહુજા હિસ સુધી છૂટીને તેણે જેરેસની ઉત્તમ સેવા કરી. રાસારને કતલને ઉપદેશ આપી, તેમના કાર્યમાં તે ઉત્સાહ પ્રેરતો ગયો. બ્રિટિશ રાજ્યમંત્રી ડિન્લાયલીદે વૃદ્ધાવસ્થામાં અત્યંત બરકાત ગયો હતો, પરંતુ બ્રિટિશ નીતિનાં પ્રાણમાં તેના ઉત્સાહથી નવજીવન આપ્યું હતું. એથી વધી બૂકો મેંડરેન ને Homb-Railo-સ્વરાજ્યને માટે જાગ્યો બરતો હતો, તેના પ્રયત્નથીજ આખરેની પ્રેમ ઉત્સાહીત થઈ રહી હતી. કમ્પીર-સાધકને ઉત્સાહ અને ઉલ્લાસ દરેક બાબુએ દરેક વખતે એક સરખોજ જ હોય છે, એ જ્યાંજાજ્યાં જેવો હોય છે, જે તેને રોકવા-ચોકવવા-મથન કરવા નય છે, એ પોતે જ તેમાં પડી-ગયોને ખાખ થઈ નય છે.

કેતવ્યશાળી પુરોણના આત્મ-સમર્પણની વાત અદ્ભુત છે. તેમને માટે આત્મ-અર્પણ પચાઈ આરાધના ગણાય છે. જેની રીતે બહુ પોતાના ઇન્દ્રિયના અશુભમમાં પોતે પોતાની જાતને પુષ્કાળિની માફક સમર્પણ કરીને તેમાં પિલીન થવાની તૃષ્ણ રાખે છે, સાધક પણ એજ પ્રમાણે સરીર, મન, પ્રાણ અને પોતાનું સર્વસ્વ પોતાના સદ્ય-આધનમાં આદ્રિતી તુલ્ય અર્પણ કરી પોતાનું અસ્તિત્વ પેણ બૂલી નય છે. એ વખતે સુખ તેમને સુખી નથી કરતું, પ્રસન્નતાની મધુર અને મીઠી વાગુદરી પેણ એ વખતે તેના ચિત્તને પોતાની તરફ નથી ખેંચી રાકતી. તેનું મન, સ્નેહ અને મમતાની સામાન્યમાં નથી રસાતું. વાત્સલીના અરિય પિન્દરમાંથી પણ જેની રીતે રામનામ નીકળતું હતું, તેવીજ રીતે તેના મર્મસ્થનામાંથી પણ દેવજ એજ નામ નીકળે છે, તેણે પ્રદણ કરેલો મૃન-ધાર્ય ગમે તેનું મુરોલ હોય, પણ સત્યાગ્રહ-દલામદના સુદર જંગવડે તે કાર્ય યશુજ સરળતા પૂર્વક સિદ્ધ થઈ નય છે.

છવનના ખાસ ખાસ પ્રયોગ ઉપર ચનારી પોતાની માનસિક દશા ઉપર ખાનું દેવાથી નિતો કરીને બેહોશ જાનવાનું રક્ત્ય જરાગર માલેમ થઈ શકે છે, અગ્ર્યની સામે દેહલાકે

૫ ક્રાન્સનો પ્રસિદ્ધ વક્તા, સારો લેખક અને અત્યંત પ્રસિદ્ધ રાજ કમ્પારી હતો. ક્રાન્સની લક્ષ્મ પૂરી થયા બાદ તેને ક્રાન્સનો પ્રધાન જનાવવામાં આવ્યો હતો; તેના પાત્ર અને રાજકાજ દેશવાની દોષિત્વાદીથી કેન્જ લેખકને જાગીનાં એ અગ્ર્ય રૂપિયા તેનું ચૂકવું હતું.

૬ ઇંગ્લેંડનો પ્રધાન-લિન્સાલી-તેની નવી પદવી લાડ બેક-સરીસ હતી. તે પાટુદી વંશનો હતો. એ ઇંગ્લેંડમાં રહીને અંગ્રેજ જાતી ગયો હતો. તે મદાન શુદ્ધિમાન હતો. એવું કહેવાય છે કે ન્યાયજુમાં તેના સાબિતિઓ સાથે લગ્ની વખતે તેણે એક વખત કહ્યું હતું કે: "યાદ રાખો હું એક દિવસ ઇંગ્લેંડનો પ્રધાન થઈશ."

ન થઇ શકે એ કારણે તો તે મેળવવા કરતાં તેને સુખ ભોગવવાની વધારે જાણતા હતી. એવિસાઈ જેની ન થઇ શકે એ પ્રેમ કરતાં પોતાની જાતને વધારે કામગીરી સમજતો હતો. ચરિત્રવિષય પોતાની જાતનો મિત્ર ન થઇ શકે એ સ્વદેશની કલ્યાણતા અને મૌરવ કરતાં પોતાની સ્વતંત્રતા અને મૌરવનો વધારે ખૂબી હતો. આમાંથી એક પણ સ્વાત્માર્થજી નથી ક્યો.

ઉદ્યોગશીલ થવા ઉપર આજના આવી વ્યવસ્થા સર પ્રકારના સાધકોચિત ધર્મોનો આધાર છે. એ સ્વાસ્થ્યમાં અમૂલ્ય છે, રાગમાં આધાર છે, અને એ સારી શક્તિને માટે આધારરૂપ છે. જે આ સંસાર, સમુદાય મનાતો હોય તે. ઉદ્યોગશીલતા એના ઉપર ગાંધનાર નાવ કહી શકાય છે. જે સાધનને એક પ્રકારની જાણગી આગ કહો. તે અધ્યયનમાં અથવા ઉદ્યોગ-શીલતા તેને વધારે તેજ કનવારી છે. કર્મવ્યવસ્થા મનુષ્યના ભાવ જ્યારે સત્તિદિન થઇ જાય છે ત્યારે ઉદ્યોગ તેને અધ્યયન આપીને મનુષ્યને બનાવે છે. જે ઉદ્યોગી પુરુષની ઉદ્યોગ-પ્રતિ કહી પડી મઇ તે ઉદ્યોગ પુનઃ તેને ઉત્તેજિત કરી શકે છે, તેના અધ્યયન-ઉદ્યોગતત્પરતા જિજ્ઞાસુતા સમીપ સાથ છે. કદાપિ આ જગત ઉચ્ચપાયાય થઇ જાય તે પણ તે નિર્જીવ નથી થતી. એ કેવળ માદસનો પ્રભાવ છે. જ્યાં પણ તેને કાંઈ પણ પ્રકારે વિચારિત નથી કરી શકે.

પોતાનો માટેનો કાર્ય પહેલીજ વખત સિદ્ધ થઈ જાય, એવી આશા કાંઈકો કરી ન કરી જોઈએ, પહેલીજ વખતેથી જોના પગ લાંબી જાય, આજના સ્વાસ્થ્યના વિચાર થીજ જોના સુખનો ઉદય, આજના આ માદસનો અંત આવી જાય, તેનાથી કોઈ કોઈ કોઈ પણ પ્રકારની કશીય સાધના નથી થઈ શકતી. એટલાજ માટે અધ્યયન-અધ્યાત્મ-ઉદ્યોગ પરાયણતાથી કામ કરવાની અગત્ય છે. સામર્થ્ય શી વસ્તુ છે? કર્મજી, પરાયણતાના કેવળ સાચુ સામર્થ્ય છે. સ્વાસ્થ્યમાં આજીવન-નિર્જીવ જાણક છે. ઉભી પહેલી આજના આશરથી મુજબ હારખી-ઉત્પાદિત થઈને ધીરે ધીરે ઉભા થઈ શકે છે, તે કેટલીએ વાર જમીનપર ગળડી પડે છે, કેટલીય વખત તેને બાજે છે, કેટલીયવાર તે ફરે છે; પરંતુ તેની કોઈ જડી કે પડવાદ નથી કરતું, થીજે ધીરે ઉભા થઈ પાયાથી સંભળે છે કે જોડેને એક દિવસ એ જાણકના સાર-આકર્ષ-જગથી પડતે પણ કે પાવમાન થઈ. એક જાણે સરખો પત્થર પણ તેને માટે આ ગમશે મોટા દિશાસય જેવો છે. પણ તેમાં કદિ અધ્યયન-ઉદ્યોગ થયે તે સંભવ છે કે એક દિવસ તેના કમળ જેવા કામગીરી હાય મોટા મોટા જગદગત પિત્રમિડોને પણ ઉચ્ચથી શકે. વધારે રીતે જોના કરતાં કર્મવ્યવસ્થાથી-ઉદ્યોગની જાણગી નથી થઇ શકતી. ઉદ્યોગતત્પરતા વિચાર અને આસ્થાના અર્થકર વાજને નિમિત્ત માનમાં વિચરી શકે છે. સમુદાયે સોચી લે છે,

૩ કાન્સનો એક આદર્શ પુરુષ હતો. એણે “દિશાકર્મ” નામક એક પ્રસિદ્ધ બોના પ્રેમ-પાસમાં ફસાઈ અને પોતાના સમજાનની રક્ષાને બોને તેને જાણ હેરાન કરી.

૪ કાન્સના પ્રસિદ્ધ જગતના વખતે એ એક મોટા આજેવાન હતો. એ અત્યંત નિષ્કર્મ, મોટાકાના લોકો અને જીવજોને હેરાન કરનારો હતો. અનેક સંસ્કૃતિને કારણે તે મહા માસનાક રીતે માર્ગે ગયો હતો.

પને યજ્ઞને પ્રાંતરૂપ તપ-વૃત્તિવાન તથા પાતેર આંત્રીમાં પણ લાપમોહમ થવા પર અરુચી દર્શાવેલા પર્વતની ચાક નિર્જીવ અને નિમગ્ન રહીને પોતાના કર્તવ્ય સેદ્ધિ-મંત્રને આપોઆપ ગિદ્દ કરી લે છે.

અદનશીલતા એક જોર વરતું છે. એ પણ ઉલોપચાલનાના જોર છે. પરંતુ મુશ્મ-દિએ મેતાથી તેમાં અલુક મિલતા પણ જણાવી. આધારણ રીતે મહત્વનીમતાનો સ્વરૂપ કમ છે. અદનશીલતાનો અર્થ કેમજાણ છે. કોઈ તમારો નિરક્ષર કરે, તેને જાહેર તમે તેનો નિરક્ષર ન કરો. કોઈ નમારો આપમા કપડા લખાવે, તોય તમે તેને કંઈ પણ ન કહો; એવ દેરાથી ભોડો નખતે અદનશીલ કહેલી; પરંતુ સદનશીલતાનો ખગ અર્થ મુખવતી ગત જેવી એ છે. જે પ્રવંચા થય નથી, તરતજ મુખ પણ મોં એવું નથી, અને તેમાંથી કંઈ સામલી પણ અલસ રખાય એવું નથી, જેનાં ઉપરથી દેશ પ્રકારનો આધાર પણ થઈ એવો નથી, એએ વરે પણ જેમાંથી કાળની આશા થળી સાધવ જેમ નથી, એવા કાર્યમાં પોતાના તન-મનથી મંડ્યા રહી થવા અને ઉન્નાદપૂર્વક કાર્ય કરે જ્યાંએ તે અચરે ચારે કેળા એજ માથી સદનશીલતા છે. જે એવી અદનશીલતાને પોતાના લઠવમાં રાખી પોતાજુ કરે અને અભિવ્યના મોઢા અખ-કારને સીરીને મમવતી રાત જેવા કરે એનુંજ નામ-સાધક-એજ-કર્મ-કાર-એજ સાચો પુરુષ છે.

મરુતિની અદનશીલતા સુવે, આજ મોઢા-વિગમ વદ રૂઢ કે જે કળા પશ્ચિ-એને આશ્રય આપતું હતું, તાપથી તપેલા સંકેતો મુખારોના પ્રાણને ઘીતજ કરતું હતું, તે નેક-જગત-નો ન્દાતામ-ન્દાત-જેવા સિદ્ધિ-હતું. મરુતિએ સિદ્ધિ કરે છે એટલું મોઢા ગનાયું છે. આજ જે પૂરી મમ-પ કુલ જન્મોને રેવેવાથી જમા જની છે, અને ગામે અને નગરેથી ગામ જતારી રહી છે, તે એક વખત એક રેતીના કળ જેવો હતો. પ્રકૃતિએ દેવતા કલ્પી આપે કળ જેવેને ધાર પોરે ત્યા આશરમય મમિત-મુમિ જતાનો છે. આજ જે લાંબી-પોળી-વિશાળ પટવાળી નદી લાખે પ્રાણી-એને કપાડી રહી છે, અને આખા દેશજ સુખ અને મીઠાઓને જાર પારણ કરી સરિદ્રાજે વડી રહી છે, તે પણ એક મમવે અખંત મુશ્મ એક ન્દાનીથી વેખા જેવી હતી. કુશલે ધીમે ધીમે જે ન્દાની લઠરને એવી મેલી જતારી મુશી છે. કરતું નદિ પડે તે દેશ કાળ પછી જે દેવકાર થયે, તે દેશારથી કંઈ અવગ લગજ જાને, દેશનો તે ત્યજ થઈ ગયો, એ પરિવર્તન-દેશર થતો વિશ્વ સમુદ્રની અખારથી પૂર્વ તરફમાળની ચાક જાકર અચારથી અજના કરશે. અચરા કાળની અર્ધ-સંકલ-શિશુ મૂર્તિમાં મંદારથી મંદર અને ભોડાજ, સિધર અને અરિધ, થય અમળ વરુદ-એને લગે રમજુ રસી. જેને રાખેઅલમ અનન આપોની પારની ચાક અનન પ્રશ્નમાં અચાર-પ્રકલિત થતી મેલે. પ્રકૃતિ અચળાં. ધીરે ધીરે આગળ વધતી તેની દક્ષિણે સંચય કરી રહી છે. પાનમાંની અંદાએ એ એને વારતે એક એકની સંકેતાના આકાશ ભગવી રહી છે. કોઈ જોઈ લકતું નથી; જોઈ જામ મમજનું નથી. આ પ્રેમાજે જે દેશારમાં આપનો એકા કરવામાં પ્રકૃતિ-જેલે અંકે લાગી રહી છે એજ અદન-મીડના છે. આવી રીતે જે અનન સિદ્ધિ પણ કરેઅ-સાધન-દાખો જન

જોડા રવી છે-ગાતન-શીત થઈ રહી છે, તો મનુષ્યોએ તો સાચા અમૃતનશામિ
પણું લેઈએ ?

હાથ ! જે દેશમાં ધીરે ધીરે વાચાજણનાં વધી-રહ્યું છે, અને કંઈક પરોપજ્ઞતાનો
ધીમે ધીમે લોપ થતો જાય છે, એ દેશમાં કાર્ય-શિક્ષિ ક્યાંથી થશે ? જે દેશમાં સામ્રાજ્ય
માણસો અંતિતા કરનારા છે, પણ પાલન કરનારા જણાતા નથી, જ્યાં એક જોગની
અદેખાઈ કરી અને બ્હોરાઈ મેળવવાનું નામ ઉત્સાદ છે, પુત્રાદ અને તોફાન મચાવ-
ાનું કામ ઉચમ છે. જની-કંઠીને દવા પાવનું નામ આઘોસાઈ, અને નિશન-નિદા,
અચીટીપણનું નામ કનજપસવણતા-વા ઉલોચસીવતા છે, ત્યાં ઉન્નતિની આસ
ક્યાંથી રખાય ? જોએ આતઃક્રાંતિમાં ચર્ચા ઉત્તરી વખતે અમુક કાર્ય કરવાનો સંકલ્પ કરે
છે, અને સાચા પડતાની સાથે તેનું કશ મેળવવા માટે આતુર બની જાય છે, મોંપર
મૂઝ પૂટયા, પદેમજા જીવનનાં સપનાં કામોને પૂર્ણ કરી જોએ ક્રાંતિનાં સિખર ઉગર
ચડી યંસવાની માલતા રાખે છે-કહેવાનું વાતપર એ છે કે : જોએ મરીયરમાંજ કોઈ
બ્હોરા કાર્યને પૂર્ણ કરવાની હિમ્મત કરે છે, તેમની તરફથી જાતા રી આસા મધી-સાધવ
તેજો નથી જાણતા- કે : કર્મવીર મનુષ્યનો અમુક-ઉદ્દવ પુનઃ ક્યારે થશે, અને
ક્યે વખતે કાર્ય-આપનનો પુનઃ આરંભ થઈને અપમરતે પ્રકાશમય કરી મૂકશે !

ત્રાચક્ર ! કર્તવ્યની શિક્ષિને અર્થ પગરમાં તરબતર કરનાર મનુષ્યો કાળોતરેય
સાક્ષ્યતા નહિ મેળવે, અદા-ભક્તિ અને ઉત્સાદપૂર્વક કર્તવ્ય-સેવમાં આજણ વધતાંથી
સોંકો પિંખે અને ઉપાધિઓને ઝોળાંમીને જોએ તરીક પણ પાછી પા-તી ક્યાં વગર
કર્તવ્ય સાધનામાં રૂનેદ પામતા મુખી ઉત્તરે મંડવા રહે છે તેના કારણે-કરોળો
પુરોષોજ અંતે અપૂર્વ શિક્ષિ પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

“ નથી કશ લેવાનું એક ઉદ્દવ ;

મીની તો ખરે છે ઉડે પાતાયે.”

પામજા-સાન-...

ધ્યાન આપો ! ચિદ્રાજ ન કરો ! આજેજ લખી નાજો !

તમામ ધંધા-રોજગાર સખંધી બહેરખગર આજેજ મોકલી આપો !

સંખ્યાજન્ય ગ્રાહકો, પ્રતિષ્ઠિત વર્તમાનપત્રો, ઉત્તમ માસિકો અને
ચિદ્વાનોની પ્રસંગ પાગલાં કર્મવીર અસિકપવના નવા વર્ષનો પહેલો
ગ્રાંક ગ્રાસાકર્ષક રીતે સ્વાવજી સુદ પુનર્મે પ્રકટ થશે ! જેમાં અમુક
બહેરખગરો ખાસ આવશી લેવાને અમે નિદાય કર્યોએ, પત્રકારો જાવ પૂછાવી
તમે તમારી બહેરખગર સત્તર મોકલી આપો !

બલતામાં બહેરખગર લઈ ચકે તેમ હાથ તેમજી પણ તુરત પત્રવ્યવહાર
કરેલા !

લખો-મેનેજર. કર્મવીર-આમદાવાદ.

ભારતીય મનુશ્રેણી દર્શના.

લેખક-શ્રીયુગ્મ માનદહરણ ધર્મ, વ.

ગળની એ રાજ પ્રાચીને બામના મનુશ્રેણી તરફ વાંટ ફેંકી છે તેઓ વિના દરને એમની સાચી-સાચ અરુણાનું હૃદયમેદક હવે અવસ્ય ભેદ સકવા છે. એમની અપાક દરિયા, પાટવિક જીવન, નમ્ર સરીર, ગંદા મહાન, આપું અને તે પાત્ર પૂર્ણ મુક પાકું ખાવાનું, બહારી ગમેસા હૃદય, મેડમિત મનજ અને નિકળ-ન્યાયકા વિચાર, આ સપાળી ઉન્નતિ-નિરોધક અવધાઓ અમારા મનુર ખુબીને અવધાતિના નઈ કુપ્રમા કમાવી રહી છે. છઠ્ઠીના મનુશ્રેણી કિયતિ મનુષી અને ત્યારે આપો અધ કરીને ખ્યાનપૂર્વક વિચાર કરીએ છીએ ત્યારે આ રેઘના મનુશ્રેણી દુરાવસા અમને અનિવંચનીય-મામમ પડે છે. છઠ્ઠીનાં અનેક નમર અને ન્દાના ન્દાના મામમોના મનુર અને કાગિરીને જોવાનો અવમર મ્દને મળે છે, એ મ્દારા મ્દમત અનુમવનું પચિત્તમ મંચિત છામોમાં એ છે કે: દિનુઆનના મનુર તથા છઠ્ઠીના મનુશ્રેણી મામમાન જમીનનો લકાવત છે. ભારતીય મનુશ્રેણી માનો કે નઈમાં સકવા કરે છે ત્યારે છઠ્ઠીના અર્ધોય મળ માગી જવા છે, બેઠીની આમવાનીઓમાં મહાન લકાવત છે. તેમની માનમિક અવધાઓ, મંમારો ભેદ અને ભજવવાની તેમની અવધાઓ, તેમના કિંમો, તેમના મેમન અને સકાયોગી-કાગિઓનું અનુનાન કરતુ એ પદ્ધતિ કિંમિ કાય છે. ભારતીય તથા છઠ્ઠીના રવાજાવિક માનવાઓમાં પણ પચોત્તર બેદ છે. ત્યારે કાંઈ દિનુ મનુરપર કુખ, કટ, વા આદ્ય આરે છે ત્યારે તે જોતાના કિરમ વા બામનો દોષ અર્ધોત્ પોતાનો દોષ સમજે છે. અને તેથી એ જમ મરે છે, ત્યાગ કરે છે, મેવા-ગંદા, વિચરે લાકનમાં રહે છે. એમની મદિ મુપદિઓમાં તો થોમંત નરનારીઓ કહેમે કે અમને પૂરો માદ દરત પણ નહિ ઉતરે! આ અર્ધજે એમના કિમતનો દોષ છે, તેમનું પોતાનું કર્મ-નસિગ વાકુ લાગે છે, કોઈ બીજાનો દોષ નહિ, માનવનો દોષ નહિ, સમાજ એને-ગરે વરાવ જુએદાર નહિ, ખુદ તેમના અનિવંદર કરે અવધા તો મેડ, માસિક કે મોજંદ અર્ધોત તેમની પોતિથી મનમાનુ રામ દાદી કલગનો પણ એમાં દોષ નહિ, પરન્તુ એનો અર્ધો પોતાનો દોષ! એનો એમની મેજ પૂરે જમનાં કર્મનું દા ભારતી રવા છે!

મું દિનુ કે મું મુમમમાન, પ્રલેક સ્ત્રી-પુરુષ આ અર્ધિક લાઅવંદમાં રસીને નાના પ્રકારનાં આર્જનીય કુખ, તામ અને ધીર અપતિએનાર સિધાર જની રવા છે, પરન્તુ તેઓ મ્દોગી રજે વૃં કે આ મુર્ધા નથી ઉગ્યાની રાકનાં, તેઓ પોતાના જલિ-મોને જલિમ નથી મમમના, તેઓ પોતાને નંદનાર, જુએ મારનાગ, એમને અવધ

દહે ઇચ્છેન્ડ ત્યા પશિમીય જાતિયો તરફ નજર કરેલ તેઓ તો બ્રાહ્મવાદમાં કંઈ સમ-
 ન નથી. કહિ વેતે નથીને કાઈ જુખ્યો ચરેલે, નથીને કાઈને આગમનું-સાન્તિયયં છવન
 । કરસાને ખપ જોયું મન નથી મજાનું, કાઈને લાંબા સમય પર્વત કામ કરવું પડતું હોય,
 ચવનારા કદાચ કાઈની સાથે ફાટી જઈને મન ફાંવે તેવી રીતે બરડતા-ભસતા હોય, તો
 ધોળા દોળ-અપરાધ માન્ય, જાતિ-સમાજ માલિક, એજંટ અથવા તો જમિનાદારનો
 છે, એમનો પોતાનો બેસ પશુ દોળ સંજવજ નહિ. આટલું ઉતાં તેઓ કંઈ કેવળ
 પીજ તેમના દોળનો કાપ ઉપાડીને જ પાનાં નથી ઉઘાડવાના-એણી નથી રહેતાં,
 ના બ્રાહ્મને નથી શેના, પરંતુ પોતાના જાતિયોને આંખમાંથી ફેલેલીનાં આંસુ પેદા
 લેવાના ચળા અપરાધે છે, પોતાની દુરસા મુધારવા સખત મપલ દરે છે. તેઓ
 ની આ દુરાવરથાને શીથે તેમાં પોતાની લુગ્ગેદારી નથી સમજતા, પરંતુ જાતિ, રાત્ર્ય,
 જાતિના કાષ્ટોએ જામને નેના લુગ્ગેદાર ગળે છે, બસ, કેવળ એજ એમની રાજાતાની
 છે. બાદતપાસિઓને પણ દંવે અવસ્થાએ પોતાનો દ્રષ્ટિશળ બદલશે પડશે. ત્યાં
 તેઓ શામાત્ર તથા અક્રિયમત છવનના આ નાવનો નહિ સમજે ત્યાં કુધી તેમનો
 શે મરતો ધવાની અલસા કેવળ દુરાસાજ સમજે ।

અંદીયાં દિ-દુરમાનમાં જાંબુ-સિખળ કે ખસાની જુપડીઓ, બાળા-નરવા આટ-
 ન, ફાટી-પુટી ગોદડીઓ, મકાઈ જાર, અને જાંડી જાવડાના ફાટલા અને પીડ
 થ માથે મરતું ને દુગાળી, થી-નેલ તો મજૂરના નીસળમાં ફેપજ ફાંપી દે. અને ફાં
 નામી પાછાં મુંદર લાસ સળકાની ઈંટ મુનાના મળતરનો મળતરનો મોડાન-અને તે-
 સાય તજીનાં ફેરોળવળ બટારી-સારજી. મુંદર લેકા અને મુંસગિયત પહોંચોથી ડાં-
 સજુગદેલા. લુલા લુલા દોલ, જેવડે નવાસો, સુરાનો, અસાનો, ફાંસો, કપડાનો.
 લાકડી દિવા વગેરેનો, વગેરે વગરો બારતના. સાવમસા મુદરખેને પેજ એ મજૂરના
 નમાં સાખલ થતું દોષ તો જરી વિચાર કરવા પડે તો અંદીના મજૂરને તો ત્યાં
 પજામાં પેજ લેવા રહેવા દે ! એનું કાદળ છે કે નરેવ તરંદવારનું લાદવાનું
 નું. પતવનું ચાંદી અને પિત્તા, નિકલ વગેરે ધાતુનું મનનોદક બહુ માપ હરિન-
 નામજ, ડસાનિઓ, તાત્તા અને તેમજ અજાણની મંદી મુદરડીઓ અને આરામ
 યોગો, પિઆના, વાન્સ-વિલાન અને સાંતિયા માનવી પ્રવેશ પ્રવેશથી ખીખીખી
 ની ફેક નાનીમાં મજાન લાગશે. અને અરુ સપસા રાજેપરી માપું તો
 । મેકાં અને રાખું મરડું નથી આજનું તો પડી લાસ વિચાર બારનીય મજૂરની
 જાવડાની રીતે । જો અરુ તો ફેક મજૂરના પડમાં પેજ અને જાંબુ મુંદર મુંદર

કંઈક જાણવા જોગ

નસિબનું ફરતું પેડું—મીઠર દેસનાં જ્યોતીયાં સહેનચાહ મિતોઓએ તેની સા નીચેનાં ન્હાનાં રાત્રીઓ દર વર્ષે ખડકી આપણ મીઠર દેસ આવતા ત્યારે તે ગંધિ માની બદલાઈ તેમને હારે બંધાઈ આવતો ન્હારે તે પોતે દેવગમાં બંદી કમ અગર તે રાત્રીમાંનીમાં સહેજ ફરવા નીકળતો ત્યારે પોતાની ગાડીનાં મોઝા છે. નંખાવી તેને બહાર માર રાત્રીઓને બેડી ગાડી દંડાવતો હતો. અને એવી દિશુષ ભવેલી રીતે પોતે ઊડી ન્હા મનસાવતી મોજ મારતો હતો. એમને તે તે પોતાના મનથી મોડાં માન સમજતો હતો. એક વખત એનું બેનું કે એક રાત્રીએ ગાડીમાં જોડવામાં આવ્યા હતા તેને બંધી દીધી દીધીને ત્યાં ત્યારે ગાડીનાં પેડાં તરફ જોતે તેને બાહ્યમાં આવતાપૂર્વક તેને તેનું કારણ પૂછ્યું, ત્યારે તે સારંગે જવાબ આપે કે “ જાણનાં જેવી રીતે આ ગાડીનું પેડું ફરતું નાં છે તેમ અને માણસના નસિ બનો ફરકાર ફરી ફરીને થઈ આવે છે. કારણકે જેમ પેડાંને ફરકે સામ વારા ફરતી ઉપર નીચે આવે નાં છે તેથીજ રીતે માણસની સ્થિતિમાં પણ ચડતી ધડતી ચાલી નાં છે. એક દિવસ જે માણસ હંથામાં હંથા તખ્ત ઉપર બેસે છે તે આવતી કાલે કંઠાસમાં કંઠાસ સુધામની પગ-ગનાર આવનારની કાંઠાસ ખડતો છુતામાં જેસે છે. આ સંજોગને મિતોઓએ પણ જોઈ થઈ. ત્યાર બાદ તેણે એ મુશી આવતાં જોડી દીધી અને સાંધ નીચેનાં નીચા તે કીક પણ માણસની મંજૂરીમાં તે બંધીવાન સાંગે ।

રડતી મુદત—મોઝ એક ગામડીઆને સામેથી એક લપકાદાર માણસને આવતો જોઈ, એ જોતો માણસ મને સંધિ જતાં આવતો એમ પારી તેને પૂછ્યું “ જાણનાં. । એ સાંધ । ”

રડતી મુદત “ કેમ છે ત્યાં ! જાણને લાગતું હોય તે ? ”

ગામડીઓ : “ અરે, પણ સાંધ પેલા તુમાજયંદ આવે છે છે તુમાજયંદ. ”

રડતી મુદત “ સુરખ નહિ તો ! તુમાજયંદ નામના તો સાંધા અમદાવાદમાં ગાડી સુડાગીમાં વસે છે, એમ તો મહા મહારે. નામ પણ તુમાજયંદ એ, પણ તું કોને પૂછે છે, ત્યારે કામ કાનું છે એ કીક. ”

ગામડીઓ : “ આવજા ! હું એને જોવાજોતો તો નથી ને હું એનું નીચું નામે વળજો નથી. પણ મને એક બહાર જાણની આવેલી કે એ મુરખે તે મહાજી મીઠર, મોરખાને દેખાને નિરજાન જાય છે. વળી મારે આને કહેવું કે તેનું નામ મરડતીમાં રડતો તુમાજીમાં પડેલું છે. ”

રડતી મુદત (રડતી રડતું મોઝ કીક) “ અરે ! બહા બહા ! હારે વહેવાજ જોડો એને હું પાને. ”

સાંકળ બેરરી દીધી. થોડાક સમય બાદ મહારાણી વિક્ટોરીયાએ એ ઓરડાની આગળ આવી બહારની સાંકળ ખખડાવતાં હાંકે ચારી. એલબર્ટ ?

ઓરડામાંથી પ્રશ્ન થયો : " કાલુ છે ? "

મહારાણીએ જવાબ આપ્યો : " ઇન્ડિયનની રાણી. "

એ એક મીનીટ થઈ જતાં ઓરડાનું કમાડ ન ઉઘડ્યું. વળી મહારાણીએ કહ્યું : " એલબર્ટ !

વળી પ્રશ્ન થયો : " એ કાલુ હશે ? "

મહારાણીએ કહ્યું : " એ તો ઇન્ડિયનની રાણી. "

આમને આમ વળી બીજી પાંચેક મીનીટ ચાલી પણ ઓરડાનું કમાડ ઉઘડ્યું નહિ. આખર શાફને મહારાણીએ શાન્તિથી અવાજ કર્યો : " અરે એલબર્ટ ! "

અંદરથી પુનઃ સવાલ થયો : " અરે ! પણ એ છે કાલુ ? "

શ્રીમતિ વિક્ટોરીયાએ પ્રત્યુત્તર આપ્યો : Your wife, Albert. " તમારી પત્નીઆણી એલબર્ટ ! "

હવેના જવાબ કાને અપહ્રાતાની સાથે એલબર્ટ તુરંતજ ઓરડાનાં દારે ઉપાડી નાખ્યાં. પતિના મનોમંદિરમાં શ્રીમતિ વિક્ટોરીયા મહારાણી તરીકે સ્થાન ન મેળવી શક્યાં. એક આદર્શ પત્નીઆણી તરીકે તેમનો મુદર રીતે તત્કાર થયો ! સામોન્સ રમણીઓ આ ઉપરથી કંઈ સાર લેશે કે ? " સાંજ "

સાક્ષી કેમ ન લાગ્યો ?—યુરતમાં ધણું વરસ ઉપર કાંઈ એક પારસીના ઘરમાં એક ચોર ચોરી ક'મા પેઠો. પારસી ઘરમાં એકલોજ હતો, તો પણ તેણે હિમ્મત રાખીને બહારદુરીથી પેસા ચોરને કબળે કર્યો, અને મુરતના બંડગ સાહેબ સન્મુખ તેને ઉભો કર્યો. મુકદ્દમા ચાલતી વખતે બંડગે પૂછ્યું કે : " સાક્ષી કાલુ છે ? " આ સવાલ પારસી બાઇથી સાંળી શકાયો નહિ. તેમણે બીડાઈને ડાળા પગમાંથી ખાંસક કાઢીને વાદે દોરડેમાં પેસા ચોરના લમણમાં મટોડીને કહ્યું કે સાળા ચોરી કરવા આવ્યોં લાડે : સાથે સાક્ષી કેમ ન લેતો આવ્યો ? " આ સાંજળીને નામદાર હાલ્તે દમી પંડી ; બંડગ સાહેબ દસી પડ્યા, રોવાને બહોલે લમણે લાડા ફેરવતો બિવારો ચોરે પણ દાંત ખખડાવીને હસવા મંડી ગયો !

પાંચક બ'ધુ ! કમ્પીર દ્વારા એક વર્ષ પહેલે યદુરાશ્નિ આપની સેવા થક છે. મારે થતા ખીજત વર્ષકું સંવાજ્ઞ ૩૫ ૨-૧૪-૦ દુપા કરી આવે જ મનીશ્વરદી મહાલી આપિ ! મનેડી સમયી જનોને માહક થવા લલામણ કરી અમારા ઉત્સાહમાં હમરો કરો ! નવા વર્ષમાં નવું જ્ઞાન અને નવો આનંદ મળશે.

સમંકરે ભૂલ અથવા

મૃગ્યુર કે આત્મમનું નૂર ?

એક મુખ્યવેદ, મનોરંજક, સુંગાર, કવિજ્ઞાનસપ્તક
સમાજિક નવલકથા.

સપ્તમું પરિચ્છેદ.

કર્મકળ.

તીની રાત્રી હોઁ કોઁ જાગુ ઘણે ?
જન મૂર્ખ હતા એકરીત કાઁ,
હવે કાલ મતિ ત્યા પારી બળે,
રૂને દાગ પિસવની વરણી પાળે
ત્યા કમના ફૂલ મને હાલે મુઠા પમાવ છે,
નિતિ-આવશે જગમા કલુ' મુઠા જગ પાવ છે.

હારે તું મને તેનો એકે રસનો નદિ બતાવે ?

“હેક ! મને આફ ફરે ! સફળીએ યોજ બનારી-આરા બેઠા
બરમારને બમાળી, બેટા હાથજી અને પાનલાનીએ ખાલી યોગ કરી,
વિષયના ભયંકર પાસમાં ફમારી બદાસ બી-જીવનને નટ-મટ કરી તમે
મને જીવની મારી નાખી છે. નેમજ તમે તમારી પાપ વામના વૃમ કંચા બદાસ જેવી
કેટલીએ અનાય-અગ્રાન રમણીએને સિવજી બટ કરી દમે ! એક પાક બેદરનને ફમારી
તેની રાત્રી કેસણે કાવજી-અને ! નિંકંમ ફેક ! તેને પાણી પીતી દરવા તમાર ધવા છે !
ફેલી. પાનર ! અને તેમણે તમે આજ કેટલાય સમયથી બદારી સલાહ આપે છે !
અમલપ માનવ તમાજ પર જે અશીના આંખ દાઘી સવલ તેમના કમ્પાજી-સાધનને
અયે જે અપૂર્વ કામ કરી રહી છે-જે પૂર્વ-કર્મ-અગરકે બદાસ જેવાં અનેક બૂલ્યાં
અટક્યાં-અટક્યાં-અમરે સો-પુરોને મુધારી-અમાર્મપર ભારી મુખી કરવા પ્રાણનીવ
અથા યોદી જે મખ્મ જોડેલ હોતી રહી છે તે એક બદાદર રમણીના-તમારી સીર-
વિનાશનો-અર્મપાનીની રાત્રી કેસણે કાવજી તમે જગપ નદિ ફાવે ! તમારે પ્રબુ.”

મહાદેવી !

તમે સાક્ષાત્ શિશની મુતિરૂપ-મહાદેવી છે. મહારાજ અનંત અંપરાધની શ્રમા આપણે કે ? મહેં કરેલાં મહારાજ અનંત પાપના આપણિયને અર્થે મહેં સુલેલા એ માર્ગમાંથી મહારાજ એક અનુકૂળ-ઉત્તમ મર્ગ લેવો એવો મહેં નિશ્ચય કર્યો છે. મહારાજ હૃદયના ઉંડા ભાગને માંથી જાણે કાંઈ અદ્વય રીતે મહેંને એ મોંઘા માર્ગે જતાની રહ્યું છે કે : “હવે” પર્વતે એકાંત હવેન ગાળી જનમેલા કરવી. વા હવેન વિસર્જન !” આપ પ્રુપને. પ્રજાળી-અસ્ત્ર કરી કંઈક પવિત્ર થયા મહેં હવેન વિસર્જન કરવાનો જ સંકલ્પ કર્યો છે. પાપનું પ્રાપ્તિ કરી પવિત્ર થવાના એ દિવ માર્ગમાં આગળ વધવાનું જે પરમાત્મા મહેંને આદેશન થયે આપણે તો આવતી કાલ આ સમયે તો હું મંગલમય ભગવાનના મંગલ પામમાં મહેંની ગાંઠ દાખલ એ મંગલધામની હું અધિકારિણી થાઉં એવી અંતરની આશિષ આપજો ! એ વચ્ચે હું અભાગિની તમારી પાસે શું બાકું ? હા, પોતે.

મંકલપમને લીધે હિતેષ્ઠ સમેલી મરીયમ તુરત જોતે જોતે તે પત્ર ટપામમાં નાખી આપી. આ પત્રે તેના વરન પર નિર્મળતાની છાપ અંતર્ય અંજીયમ છે. પત્રે પત્રે તેની આંખમાંથી આંસુ ટપકે છે. દમીસના વિશ્રામભવનમાં એક ખુલ્લામાં જમિન પર બેસી પવિત્ર થયા કુરાનની કલામો પડી રહી છે. પ્રમર્ગ આવતાં વળી પાછાં આંખમાંથી અશ્રુઓનું ઝરે છે.

આજ હાલમાં એક અવાડીઆથી રહીમ શેઠ મરીયમને વિનયી રહ્યા છે કે : મરીયમ અમીનાની શાન ટેકાણે લાવવાનો કંઈ સન્માર્ગે જતાવરી, પણ કોણે જાણે શાથી મરીયમે આજદિન સુધી તે સંજોધી તેને કેમ કંઈ સલાહ નથી આપી ! એક એ વખત તે સલાહ આપવા પ્રેરાએલી તો ખરી પણ કોણે જાણે શાથી, તેના અંતરમાં તેને છુપી રીતે કાંઈ એમ ન હતી રહ્યું હોય કે : હુદ્દ ! હાદ્દ રગાથી ! પાક એરતને ફરાવવા-દેશન કરવાના કાર્યમાં મદદગાર થવાનું રહેલું છે ! એથી કાંઈ જાણેવ તારી કલ્યાણ-મંગળ નથી. આથીજ આજ કદીસ, આપતી કાલ લેઈસ, કદીને તેણે રહીમશીને આજ સુધી સંતોષ્યા છે. આજ તો રહીમ શેઠે એકકરો જવાબ માગ્યો છે. પણ અમીનાના પત્ર એ તેની સમજી જાણ હોવી લાગી છે.

એક એ ત્રણ ચાર પાંચ એમ એક પછી એક પાંચ દોઝા ચલાવી સાથે દમીસના નિયમ મુજબ રહીમ શેઠ આવી પહોંચ્યા. રોજ તો વિવધમાં આંખમાં બેસેલી મરીયમ પાંચમા પાંચ મીનીટ હોખને આદરુ-જમીનની રહીમ શેઠની ચાહ જોતી, મોટરના અવાજ તરફ દાન માંડીને બેસે, પણ આજ તો તેમાંનું કશુંય ન મળે ! મોટરના બેંગર અવાજ થયા છતાં મરીયમને તેની રજા અજર ન પડી. રહીમ શેઠે મોટરમાં રહે રહે વજાંવ દોરેલાં માર્પી કે : મરીયમ નિયમ મુજબ ત્રણમાં ચતુર્થ કરવા રહામી આવે. છે, પરનું આગની એ આશા તો દરાસજ નીવડી. છેવટે આજ તો મરીયમને બે સળે સંલ-ગાવવાનું પડ્યું એવો નિશ્ચય કરીને શેઠ પગપગ કરેલા મરીયમની સમિપ આસીને કપડાં ઉતારતા કે : આરામચેર પર બેસ. પણ મરીયમને આજ શું કરવા તેમની રહામું સરખાએ જુવે ! સમગળ દશેક મીનીટ સુધી મરીયમ કંઈ બોલે છે કરે છે ખરી-પોચામાંથી મોં જવાર કે છે, એવી સાદ જોઈ. પણ શુકરવાર ન વળે નો નંગ વળે જાણી. છેવટે આજ દિવ

“મહાશય ! મંબાળીને બેઠવની જા, વ્યાજ સાથે ચુકવરા પામે તે વખતે આ સંધ્યાએ મહા પદ્મિના’ હજી ભાગમાં ઉતરી જશે. મને કંઈ નથી મમજાજી પડતી કે તુ આજ એકદમ આમ રહી જતીને કેને લક્ષ્ય બતાવી મરી છે.”

“શી, જયથી મિતિ મેઘવસાની આજ તથા દેએ આવતી હાલ તમારું જે કંઈ હોય તે તને તમારે વ્યાજ સાથે લેના પરદરએ સનિગોના બાકા દુજ તને નથી લેવા ! મારા જેઠા અને મમજાજી મોરોને કદમીની સાલમ જતાથી તેમની છાંદમી પુષ્પાળી કડી મૂકી છે જેમ નાદે જે અજાચિનીએ જે મમને સમજતી તે મપો તેમના ઉદરમાં જે બાકા મળતો તે બાકા તેમને પેતાને અને તમને અચિત જાણી મુકને એમાં જગાય અમલ ન આવશે.” કહી મહાશયે બેઠી હતી ત્યાંથી જીને એક નિરક્કાર બની ટીકું ફેંકી મળવા માંડ્યું. જયજાજી મહોમ મેઠે મહાશયને કાચ પકડી તેને આમળ વપતી આગાહી, મેર પો તોથી મમેયો રમણીએ ઉઠાવે આગા દાયને એક સપાટે

લગાવી, એક વાળમાં દાઢ હોવાની ત્યાંથી પચાવન કરું. રંગ પર આવેલી રમણીના દાઢને તમારો ત્યાં પછી પુછવું જ મું ! માલ પર લોટીની લંગરો ગાત્રી ગઈ. ગાલમાં દાઢ એમી વત્તાથી રદીમ રોક સુલતાનની આવવાની રાદ લેતાં લમણે દાઢ ટેકરીને સમજો કે પાનની-રંગની પિચકારીઓ આવવા લાગ્યા. સાંતો રદામેથી સુલતાનની સ્વામી આવતી નાતે ગઈ. દરથી ગાત્રીમાં બેઠે એકેજ સુલતાને રદીમ રોકના મ્હોં ઉપરથી પારખી લીધું કે આજ રોજનો છવ કંઈ દેઠાણે નથી. મન-ગાનતો માલ મારી માંડ દારી કરી છે એટલે અમણેના તો સુલતાન છ પણ રદીમ એકેજ નેવું તોય તેવું સાદ રાદ કદી નાંખે છે, પણ મરિયમને સીધે તે તેમને કરું કદી રાકતા નથી. આજ તો મરિયમન વચકી છે ખત્રી ! સુલતાને ગાત્રીમાંથી ઉતરી બગલામાં પ્રવેશ કરતાંજ મરિયમે હુકાણમાં સુલતાનના કાનમાં ડુંકે મારી દીધી. સુલતાનને ઉપર આવતાં વિશંગ ધનો જોઈને રદીમ રોક ખુલતું મીઝાયા. તેમણે નિમચ કર્યો કે આજ દરો ન કરો પણ ધણી ધણીમાંથી બેઠ એક મંપા છે. મરીયમ નીચે રદી રદી તેના કાન બજેરતી દરો, પણ રોક છે બંધ્ય. કદીને માર ખાંધો તદોય મૂઝ પર દાઢ ફેરવી રણ એ જોઈને નિસરણીએ ચડનાં ચડતાં જ સુલતાને મૂઝમાં દરોને એ ત્રણે સમાઓ કરતા મુરખી સાહેબ ! મુરખી સાહેબ ! કદી છેક ઉપર આવી રદીમ રોકના મ્હોં રદામે તાકી તાકીને જોઈ વારે થીંડીએ રાતા ઠામળા કરતા-જાલ પિચકારીઓ મારતા રદીમ મોડને કરું : “ રોક ! રોક ! આજ કંઈ આટલી બધી પિચકારીઓ ઉડી રવી છે, અને આ માલ પર મું મું છે ? ” એટલું સાંભળનાની સાથેજ રદીમ રોક પોતાની ઉપાડી મરકરી થતી જોઈ સમજીને સુલતાનને ધત્રીમાં એક એવી લાન દોરી લીધી કે સુલતાન નિસરણીએથી ગમડતો ગમતો છેક બાંધ તળાએ નર્ત પડ્યો.

કુર્મવીરના નિયમો.

- ૧) વ્યાપારી, મીઠા હાથકાંચ, વિવાદિઓ અને સાયબેરીઓને નમુનો મહત્ત્વમાં આપશે.
  ૨. વી. પી. પોસ્ટલ મદિન આ મામિકનું વાર્ષિક સત્કાર્ય રૂ. ૨-૫-૦ છે. મનીઓર્ડર કરનાર રૂ. ૨-૫-૦ મોડાવવા. વર્ષી આજીવ મદિનાથીજ મળવામાં આવશે. છૂટક ફાઇલની કિંમત મુખપૂરવર જોઈ લેવી.
  ૩. માલકોએ પોતાનું દેશનું ગણનાનાં અમો તુરત ખતર આપશે. મોડાવવા પ્રકારનો પત્ર-અવધાર કરવી વખતે માલક નમર જરૂર લખવો. જવાબ આપે તેથીજ કાર્ડ અપવા દીલીટ સીલવા જુવનું નહિ. એ વખતે જવાબ આપવાનું જી રી લોકર નહિ.
  ૪. આદિકાના માલકોએ રૂ. ૨-૪-૦ જો મનીઓર્ડર કરવો.
  ૫. મનીઓર્ડર લખાઈ પ્રકારનો પત્ર-અવધાર અવધારપણે ધિતવામેજ કરવો.
- કેમકેને સુચના-૧. કૃષા કરીને સેબક મળુઓએ પોતાના સેબ. કવિતાઓ, દામિયો પાટીને કામગીરી એકજ જાલુએ મોડાવ અસુરે લખી મોડાવવા. કેમકેમાં અમુકની જાલુ મદર પૂરેપૂરે ધિતનામું લખવું.
૨. આપારિક અને ઔદ્યોગિક દિરોએ મંગ પી સેબને આ માલિકમાં પ્રથમ રધાન મળશે. મીઠાથીજ મંગથી સેબને અમુકજાન મળશે.
  ૩. અમને મળેલા સેબ પાંદ પડેથી મદરે મદર થશે કૃષા કરી અપુગ સેબો ન મોકલવા. જન અવધાર તીથેના ધિતવામેજ કરવો:-એજ-સાની તાજો જરૂર છે.

અવધારપદ.- કુર્મવીર. અમદાવાદ.

દર "કુર્મવીર" આફીસમાંથી મળતાં પુરવોડા	મગ મુખ-પાટીલ.
સાચાજા અને જામકર મહા સેબક. રૂ. ૬ મદ. મીલીકા નથી	૦-૧૨-૦ ૦-૮-૦
સરખી-કાન અમ-૧.	૧-૦-૦ ૦-૧૨-૦
કની વિવેચી.	૧-૮-૦ ૧-૮-૦
પ્રમોતર માલ.	૧-૮-૦ ૧-૦-૦
મી અમિક રતુતિ.	૦-૮-૦ ૦-૧-૦
મીનીન સમીકાનાલક ગામલ સાથે. ૩ નુ. મો. જોવી	૧-૦-૦ ૦-૧૨-૦
મદર રવનુ માને દિ-દ કિખાર. સેબક. ૩ મદ. ૧૨	૦-૧-૦ ૦-૧-૦
દંપતી મોડા મદર. સેબક. રૂ. ૬ મદ દેક મમવમાં પ્રકર થશે	૧-૦-૦ ૦-૧૨-૦
સરખી-કાન જામ-૨	૧-૮-૦ ૧-૦-૦
મીકુનુ સીપા કયા સાવ અવધાર કીમ જીવા મે. અવાની મ. મ.	૧-૮-૦ ૧-૦-૦
દિન દેનીનુ નિરંગી ચિત. પ્રકારક રૂ. ૬ મદ.	૦-૩-૦ ૦-૧-૧

પુરવોડાના ઓર્ડરની આવેજ મનીઓર્ડરથી નાણાં મોડાવી આપવા રી જી ખર્ચ નિરબંધ ને આના વડે આપશે. કાજમાં પુરવોડા પેલેજ જરૂર પડશે.

અખેલ-કુર્મવીર કાપાંચ. અપુર, જાલિયાની પોળ, અમદાવાદ.

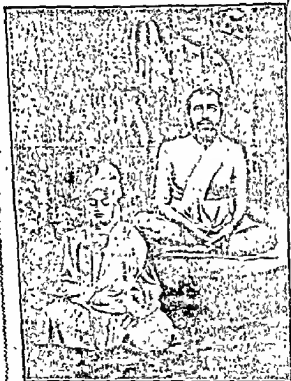
ॐ श्री गुरुः

॥ नमामि त्वां मागनि ॥

वर्ग २-आंक १
आवृत्त-भांगरे.
१६७७-१६८१.

गुरु-शिष्यः

५३५

धर्मो धर्मस्य विदाद्व्यालं, यो भारते धर्मं सम्भवयाव ।
आधिवेभ्य स्थित धीमंदाहम्, ते रामकृष्ण सततं स्मरामि ॥

દર્શન કરીને પાવન થાઓ ! હિન્દુમાંની ધરમાં મહાવી શાખવા-મૈત્ર્યગદગ, સગવડ વ્હાલને ભેટ આપવા લાવક તબુ રંગમાં ઉપામેથી મુંદર, બધી, પોરેજ સાથે ૧૧ બાને મળશે. ૧૩૦નો રૂ. ૧) એક.	બહુદેવનામરના સાય આજે પત્ર લખી પૂજાશે મણિંગ વચોમાં કર્યા છે.
---	---

અનુક્રમભણિકા.

૧ માથેનાં. (કાચ)	૧૦ મ્હારી અગિયારા.
૨ નાથ રેડીઓ આપાઓ. (")	૧૧ અવ્યવસ્થિત શિક્ષક શિક્ષક.
૩ નુનન પપાઉપરેનમે. (")	૧૨ સમુદયમાં. (અંતિદાશિત ચિત્ર)
૪ મંગળ પંચક. (")	૧૩ કર્મવીર તાતા !
૫ માંથી દેવતા. (")	૧૪ કંઈકે માન્યમાન્ય.
૬ નીતિ-કેતક-પાંચ.	૧૫ રાષ્ટ્રીય અગ્રણી.
૭ કર્મવીર.	૧૬ ટુકાર. (કાચ)
૮ ૬ પચ્ચ રાખડી જાંબીરા ૧	૧૭ બપોરે જુલ. (માથું વાતા)
૯ રવત નવાનો ખીનદાસ.	

માર્થતા:- ૧-જે જે માલક જંધુઓના લાચરમાં આ અંકે આવે તેઓ સુધા
જાએ કર્મવીરની ૧૯૨ કરી નવા કરીને માટે આજુ માથું છે. એમ
અમે માનીએ છીએ. તેમના એ ઉત્તેજન બદલ અમે તેમના ઉપકૃત છીએ. ડાંગર માંડત
જેમ ફાલરાં અને દુરશ પેળામાં થઈ ચોકખા મુંદર ચોખ્ખા માસ થાય છે, તેમ જેમને
કૃપા કરી પંજાસર નકાર વાળ્યા છે, તેમને માસિક મોડાસતું બંધ કરી ચોખ્ખા રહેવા
મુત માલકની સેવામાં કર્મવીર પડેલો હું છે. તેઓ સર્વે કૃપા કરી બનતી તારી
જવાબમાં ૨. ૨૦૮-૦ મોકલી આપશે. પી. પી. પોરેજ જુદું મેળવું.

૨-અમદાવાદના જે માલક જંધુઓના લાચરમાં જીતે અંકે મંકે મતા સુધી અમે
નદિ માળમાં દોષ તેમના ઉપદે જીતે અંક પી. પી. સંસ્થામાં આવશે જે વંચીકારી સેવા તરફ
વેરી પળુ તેથી તબુ આજા ખર્ચ પડુ આવશે. વિદેસે અંકે મળેથી તુરત મોકલી આપો.

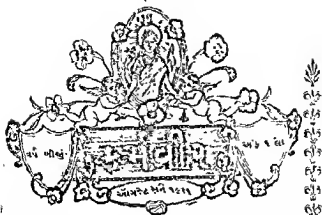
૩-કામે માલક જંધુઓએ થયે લાઈ આ અંકે દાખમાં આપતાં એક એક માલક
કરી મોકલવા કૃપા કરવી. ઉદોબનથી કર્મવીર સાગમાં મારી સેવા કરશે-સંતેષ આપશે.

૪-નવા પંચમાં પળુ એક મુંદર નવજકલ ભેટ ગળશે. માલક સનારે વિશ્વમ
કરવા, નદિ તે બેટનો લાભ સુધી જાયશે.

૫-આવતા અંકમાં તેનાં લાચરમાં પડેલો તેમનાં નામ મ્હર થશે.

૬-નવા વર્ષનું તજાજમ ગણી છે તેમજ અમારા માનુસને આપી પડેલો મેળવશે.

પ્રકાશક :- ફાજીલાસાલ હમીદાલ ભટ્ટ. ૬. તાપુર પાડખાની પેલ, અમદાવાદ.	મુંબઈ, મુમ્બ, કચ્છી, રંડન, લગ્ન, લીદાસ, સ્વચ્છે જેવું દેવી જર છે	આ મોસિકેશન નીમનસાત ઉપરોક્ત પેલોના તાપુર, માનવાની પાલ પાસે આવેલા 'વન' પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં જાણુ અમદાવાદ.
---	--	---

भार्यना.

मित्र देव देव रत्नां अम आभु ननयी नीक्ये ।
 आरत वसुन्धरापार, मुष्ण-दाम्नि मंगुना पर,
 शशि हस्त-स्वामिपार, अम आभु ननयी नीक्ये,
 देवाविमान धरतां, जनीय मान इरेना,
 निज देव अग्रिम दरतां, अम आभु ननयी नीक्ये
 आरतनुं मित्र-पर हो । पुत्र नेवनी निरुह हो ।
 श्री-नक्षत्रिना तह हो । तव आभु ननयी नीक्ये,
 दुष्ण-दोष पर विनय हो । अज्ञान सनिह्य हो ।
 आरत सद्गुरुपार हो, तव आभु ननयी नीक्ये,
 उद्योग-साध-मुष्ण हो । आरत वर न दुष्ण हो ।
 साधुनां प्रभुप मुष्ण हो । तव आभु ननयी नीक्ये
 कषाय न इह रय हो । प्रभुप अवि विभव हो ।
 अयो मुष्ण हो । तव आभु ननयी नीक्ये,
 लोभ सतत सतत हो । विद्या-कला-मुष्ण हो ।
 देवादिदेवां अरुह हो । तव आभु ननयी नीक्ये
 देवापार इरतां, मन सागुन्धि अरुह,
 जय जय स्वदेव रत्नां, अम आभु ननयी नीक्ये,
 पीर धर्मवीर पार, कथ कुर्मवीर नने,
 देवात्त वेळुपार, तव आभु ननयी नीक्ये

रघुनाथदास हरिदास भट्ट.

॥ ॐ नूतन वर्षाऽभ्यर्थनम् ॥ हेतुः-श्रीमान् 'अयाची,' सु-भाटण.

(वसंततिलक १८)

श्री/उर्मवीर शिशुनी शुभ वर्षांशं करीमे नदर्थं प्रभुना शुभ स्तोत्र पाठः
 आ 'उर्मवीर' सुकुमार स्त्रिं चित्रं ओरी कृपा 'प्रभु !' करो, सुपथं भवते. १
 अंतःप्रवेश करि समक भवते ते भावार्थं मुगदुष्ट विमोक्षता ते;
 ते ओझां विविधराह नरे दिव्यरी ने स्वाभाव्य लज्जिने, अथ अग्नि भाति. २
 नृपते भुवि हस्तं अगार धर्मां कर्म प्रचार करवा शुभ कर्म कर्ताः
 व्यापेक्षते विविध कर्म विने निषेधक उद्युक्त-पुत्र जन हस्त इह प्रवेशता. ३
 शम्भुभूषात्म विभु ओझा अद्वितीय वंश वेव, नक्षत्रात्मक न द्वितीय,
 नाता स्वयं धरता निजभक्त हस्ते श्री विद्यनाथ ! कर्तव्य मुसदाय व्याप्ते. ४
 इतीं मुशर्मां सुनातन धर्मं रक्षत पाप्मं च पांशु ! प्रवृत्तं धर्मं दक्षः
 विसाह वर्षांशं सदैव करो सदाय कर्मप्रसीध जन विष विरक्त थाय. ५
 व्यापे अमर्त, पय भूतं धनं नृपते हो अंत लो पय अनेक विष विमोक्ष,
 अनेक सिद्धि अमिद ! कर्म सदाय कर्म प्रवीधु विपुल, मुग्ध-शान्ति थाय. ६
 पुत्रं धनुं 'प्रथम वर्ष' 'वर्षेन हरे ओरी कृपा, 'प्रभु !' नदर्थं 'द्वितीय वर्ष'
 आ 'उर्मवीर' उर्वरी प्रतिवर्ष हरे करो स्वयंसेवक जन सेवा; नदर्थं प्रियसेवक. ७
 सर्वदातम ! सदैवसेवक ! सर्वद्वय ! आनुषं वर्षक ! अनुदर्थं लोक भूष !
 करीमे विनय विनयी, प्रभुनी तनये आ 'उर्मवीर' चित्रं नृप विसरीये. ८
 शिशुना शिशुन विमोक्षते ये सुखे भूते विमोक्षभूमी न करी अन्वय,
 उगार व्याप विरक्त 'उर्म' हस्तार्थ आ 'उर्मवीर' चित्रं, 'प्रभु !' ने वक्षत. ९
 अथै मभी सुविपश्य हृदयाये 'भेदा' उगी सुभक्त 'आननी' मरते,
 आ 'उर्मवीर' प्रतिभास प्रकाशते 'आतेवी कृपा प्रभु !' करो; तम पाय हरे. १०

॥ संगल पंचक ॥

शशिनीपत्र.

विमोक्षणी, श्याम मंदारमाला; धन, विपु, इह मे लाभकारी,
 भावा सोने, व्याप निर्माण अनेक; लेनां रते ओ नृपते अनेक. १
 लेनु धना व्याप, ले जन थाय, लेक ज्ञानीने मरी अग्नि नय,
 मय विप आनंदाय सोने अमर्त, स्वयं लेने, इत भाव प्रभुमे. २
 विष व्यापी, हस्त विमोक्षता, विमोक्षता, विपानी, अदाभा,
 अंतर्गामी, हो नृपते विमोक्षता, "आरा प्रीति, चित्रे मीर नापी" ३
 भावा येने नोति ओभी नृपते; हो निर्माण, नाथ लेने नमः,
 रता सोने वास्तवे निर्विपरी; "चंद्र, व्याप प्रीति ते व्यापी" ४
 लेने धन हाथ व्याप पूरे; व्याप लेने वेद लेने व्याप,
 अदेह "॥ ने मरी अमर्त, लेनां संगे दु धनो भुवि व्याप. ५

॥ यो ज्ञानात् विद्वान्ति, पर्वम् ॥ यो च वेदान् प्रतिगोति लक्ष्मि ॥

॥ नंद देवमातृ बुद्धि मन्त्रांशे ॥ सुभुवने शरण महे प्रपद्ये ॥ शुभे ॥

ધનુષાદક:—સુમુદ્ધ.

॥ જય યુદ્ધ ॥

નીતિ-કર્તવ્ય-વોધ.

કા: કાલ: કાનિ મિધાણિ કો દેશ: કો વ્યયાગમો ।

કો યાદ્ય કાપ મે ક્ષતિરિતિચિન્ત્ય મુદ્ધમુદ્ધ: ॥

કેવો સમયો કાળુ મ્હાત મિત સાચા છે ખરે,

મેધો ક્યો મર્મોશને મું કાલુ એ મિતન કરે,

કે આમદાની શી અમાઈ ખર્ચ ને છે શું મળું,

કરવો ધરે મુવિચાર એ નિત્ય યાચમાં સાચુ કહું.

પરં ક્ષિપતિ દોષેણ વર્તમાન: સ્વયં તથા ।

યજ્ઞ કુવ્યસ્ય મૂઢ: સમ્પત્ત ચ મૂઢતમો મત: ॥

વિવિધ દોષનો ભરો ખખનો નિજમાં પલુ એ ભૂલે,

અવર દોષના કાપ ઉધારી મૂખ મદા મન પ્રભે,

ચતુર વિવિધલુ હોય છતાં જે કોય કરીને મેલે,

જન્ય એવાને સહજ જગત મદા મનથી યુરખ કહેલે,

યસ્યાર્થિનો ચ વિમુલા: સ્વર્ગલિહરં યજ્ઞ: સકિલ રાજા ।

અભિવેક પદ્મ વન્ધી ચાલવ્યજનં વ્રણસ્થાપિ ॥

આંગણુ આભો મામક કરેન પ્રતિએ બર્ચ, પ્રાપ્ત કરે,

હરી પ્રભનો વાપી યજ્ઞ લે તેને શુભ ભવો કહેવો.

ત્યજેદેકં કુલસ્વાયં પ્રામન્વાયં કુલં ત્યજેત્ ।

પ્રામં જનપદસ્વાયં આત્માયં પૃથિવીં ત્યજેત્ ॥

એકનો લાગ કરવો પડે એ કદી કુલના કુલ કલ્યાણ માં,

અગર એવાય પ્રિય નગરના કુલનજો મોદા કરવો નહિ કાર્થ પાતે,

નગર કુલ ઉલસના ત્યાગનો ધન્ય! નીતિદેશદિન આપને મનપ આવે ।

રક્ષી જાત તણ પાત પુષ્ટી તમી દિવસ એ નેવ એવો જાતાયે.

(અપૂર્ણ.)

मवाननी मंजुं हवायी आसक कर्मवीर आस जेवनानी ओक वरनी बाबा
पुरी करी जीम वरनी मन्नाबाबा इरा कटिगद धपु उ प्रथम वर्षमा
अनेक प्रकारनी दानि-विद्वानाओ सदन करी-ओप गीने पगु बायक
अमुवायनी मेरा करवाभा तेजे हवाय गभी नयी-पयारुजि प्रवल्न कर्यो छे.
मेरी भीजे, सुजुन बायो, विद्वान बोयो अने ने ने गवदेर पव-
हारीमे कर्मवीर तरे कृपा करापु ई हा तेने छियल छिल्लन आवेपु छे नेओ मई मन्नाओ
मेरा मन्नाप पुरी अभागी आ नून वरनी बाबा मई मन्नापमा मन्नापपुन धरे
मेरी अने मंजुं आसा बाबाओ छीमे.

मन्नुन अमि रवग भीष छीयेने अर्ध मरुत भाव छे-नेरा नवरागाओनेर
कामनु छे ओनु भागी सध तेरा प्रादक धपु बाभ मना नेओ अचक्राव छे तेमने आभासी
मेरा विमि छे हे मेरा अने भीस कामदारनी छिल्लने अर्ध मरुत प्राद करेछु, परन्तु
धारा सध आद नारे अभासा अनुभवमा ओम आगुं हे भीषमा सजना पशु छवम
आगना, धांवीना मेरा मेरा गव-दिवम अम करी रमा मेरासमात्र रवी-पवी रहे.
नारा जेनेने ज्ञाननी छपुन करव नयी-कर्मवीर ते सु पगु सासाभा मारा पये-पुनरी
पल्लव रानी बाध अरवनी ओने तेओ मदा पाप मने छे-रेमा अर्धने ते सु पगु विना
मझे रविवादी ज्ञान मेरावादी-पशु तेमने तेरा मरव नयी न्यारवी अने कर्मवीरनी
विद्या अर्धने मुन्नावे व्यापार-छिल्लने सजना अने कर्म-ज्ञान सजनी मन्नाओ
तेमाथी ज्ञान-आमद मेरावी छे ओम विमोपीन मासिकने कर्मवागु छे कर्म तेरापु
दान अर्ध-मन्नुन मांषवीनी सेवा उदरानी आभासी आनमि आगना नेरीने तेरीर ररी
छे-तेमनी निरपदामे अमने ते मन्नाथी आभासा रवग विमारे जदारे सजनाओ
मेरा न आगो! अर्ध मेरा मन्नापु सादम अने न करी सजना-कर्मवा न
करी छे! आदपु ज्ञान वं रत्न अने नेमने ज्ञान नयी-प्रथमे तेमना दिनमा
मे रादी सांजना रवा छीमे. दृष्ट्य तेमने माटे अमने नपुर्न दिहमेछ छे. प्रथमे पं
आवर्तक छेक प्रथम करीगु-नेमने सजना विमरी ज्ञानाओ अपरव अने नदि करीमे!
आसा सजनाओ छीमे हे तेओ कर्मवीरने पगु नदिज जूरे! मास करीने मागु वाना
भीष कामदार. दिनने अर्ध सजनी करी तेरा विद्या पगु अने मन्ना छीमे, दरे
ने वाना मन्नुने मन्नुने पं पं मेरी आगाद गीने सजनी अच छे अने आभासा
रगेदि ओ साभा-प बायक सजनापु भागुं छे. कर्मवीर भीष कामदार अने भीष, छीये

સખથી અને અમારો અવાજ સમયપર રજી કરીશું પન્નુ હવે પછી નવા વર્ષથી કર્મ-
ભીર સમગ્ર યુગને સમાવેને ઉપયોગી વ્યાપાર-ઉદ્યોગ, કર્તવ્યપરાયણતા, નીતિ-તાન અને
સ્વદેશની લાવનાને ધોળનારા કોષોનેજ મુખ્ય સ્થાન આપશે, અને તેથીજ જેઓ કર્મભીરના
લાભ લેતા અને આપતા અમકથા છે તેઓ તેનો લાભ લેશે-આપશે !

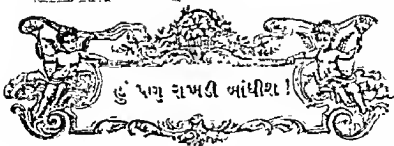
પ્રથમ વર્ષમાં કર્મભીર ને એવા જાગવી છે તેનું સંપત્તિ માન તેનાં સુઠ પ્રાદર્શ.
ઉત્સાહી એજાએ અને વિદ્વાન લેખકોનેજ થો છે. તેમની લાલિ-સદામ્પની આશાથી
લક્ષ્યાઈ નવા વર્ષના પ્રારંભમાં એ સુર્ય બંધુઓનો અને આ પ્રસંગે પુનઃ એકવાર
ઉપકાર માનીએ છીએ.

પ્રથમ વર્ષના ઉદ્દેશ અંક પ્રકટ થતાંજ અમારી આર્થવાને તદ્દયમાં લાઇ આદક તરીકે
મહી-સાર્થ સાથે જેમણે પ્રાદેશ વધારવા ને જમ લેવા માંડયા છે તેમનો, જેમનાં પ્રથમ
વર્ષનાં લવાજમ ખાત્રી હતાં તે પૈકી જેમણે તુરત તે મોકલી આપ્યાં તેમનો પણ અમે
આભાર માનીએ છીએ. હવે જેમનાં પ્રથમ વર્ષનાં લવાજમ ખાત્રી છે તે સંપત્તિ બધુએ
બે વર્ષના લવાજમના ૩.૪-૧૩-૦ આ પહેલો અંક મળતાં તુરત મોકલી આપશે, કિંતિ
અમારો માલુસ ઉપરાધ આપે તેમને મળે તેની વ્યવસ્થા કરશે તો તેમનો પણ અવરુદ્ધ
ઉપકાર થશે !

ઉદ્દેશને અર્થ અગર સરમ અને રનેકની ખાતર પ્રથમ વર્ષમાં આદક થઈ કર્મભીરને
પગલર ખનાવવામાં મદદ કરેલી તેઓ પૈકી "દાનાથી લાલો મુમ" એ ન્યાએ પ્રથમ
વર્ષનો છેલ્લો અંક પહેલોચાંજ જેમણે નવા વર્ષથી ડાઉપણ હારણુસર માસિક બંધ કર-
વાની વખાસર સૂચનાઓ કરી છે-અમને નુકસાનમાં ઉતારી-આશામાં તણાતાં જાણી
લીધા છે તેમનો ઉપકાર પણ કંઈ જેવો તેજ નથી ! ખેડમાન એટલેજ કે તેઓ
કર્મભીરની દરે કરતાં ચૂક્યા છે. પુનઃ કર્મભીર તેમના સિત્તો આદર્શના સમર્થ સાથ તો તેમાં
અમે કંઈ આશ્ચર્ય જોતા નથી. અરજુ.

બેર:-સર થતા બીજા વર્ષમાં પણ એક સંદર નવમકથા કર્મભીરના પ્રાદેશને લેક
તરીકે આપવાનો અમે સંકેષ કયો છે. જામાણી-કથળ વગેરેની સખત મેળવારીને લીધે
તેની જરૂર જેટલીજ પ્રત પ્રકટ થશે. આદક થવામાં વિલંબ કરનાર તેનો લાભ ચૂકી નયો.
માટેજ અમારી સારવાતથીજ આસ કથળા છે કે નવા થનાર પ્રાદેશોએ અવિલંબે આદક
મનું. આદક કરી મોકલવાની સૂચનાવાળા ગિંચાએ પણ નવા પ્રાદેશ બેરનો લાભ ન
મુમાપે તે બાબત ખાસ કાળજી લઈ તુરત તેમને આદક થતા સમજવવા જમ મહ
નાખવા, એજ આર્થના !

અંતિમ ઉલ્લિપ્ત આ કાળમાં જાગૃતવર્ણની મળ કર્તવ્યપરાયણ બની રાજ
-સાનિત પૂર્વક સંપત્તિ ઉલ્લિપ્ત પ્રાપ્ત કરે-કર્મભીર નર-નારીદારા પૂર્વજા બારનવર્ષ નુક
યાન-ભારત પ્રવળ સંપત્તિ અભિટ મનોર્થ મંજલામ જાવવાન સત્વર સિદ્ધ કરે-એ ના
મંગલજાવના સારી સાંધ એ વગર અમે શી દરિ પાસે આજ અન્ય શું પાચિએ ? ના.

[ભેલકા-છીપુત વમટા-વાગ.]

—૫૫૫—

(૧)

દુ' પગુ રાખડી બાંધીશ "

વાદ ' શ્રાવણી જોવની ને યા પામ'રમ ' નમરપાની અં-પુ.૧
મદાતુ આનંદ તથા હિ-માદયી અં-વમે દરમત ઉતરી રવા છે જોન
પાનપેને તથા જામને પોતાના વગમાનેને પવિત્ર દરમતી દિવ્ય બારના
વડે આનંદિત થઈ અપૂર્વ રજા-વગત કરી આશિર્વાદ ઉચ્ચારી રવા છે
" બનવાન સર્વની રજા કરે ! પરમાન્વર સર્વનું મંગલ કરે ! શ્રીવાંતુ મજા !
આદિ આશિર્વાદની આદિતક વગમાનેના અર્પણ પવિત્ર અંત કરવામા આરંભ, વાદ '
વાદ ! મી અમલ દુટિ કરી રવા છે ' આ અનુપમ મમરે કોઈ નહાના પરમાં શાપ એ
દરવાની દિવ્ય બાધિકાએ પોતાની જનેતાને કરુ ' જા ! દુ' પગુ રાખડી બાંધીશ '

અનુવરમાં માતાએ એક દીવં નિધામ ગાજીને બંદિત દરે કરુ " બંદન ! તું
કેને રાખડી બાંધીશ ? હા, આજ તારે આરંભ દેન ને .... "

માતા આગળ એક પગુ સંદેશ્યક કરી સર્વ નંદિ. તેનું મનું ફેપાઈ મનુ,
દરમ બગાઈ આનુ, અને આમમાં જગજગીયા બરણ મલા.

અગત આશિર્વાદે દારૂરંક કરુ : ' તે શુ જાદ નિધામ બીજા કોઈને રાખડી નંદિ
બાધાની દેવ ? ! એ જા ! જાઈ નથી તે દુ' મદારે જા તને રાખડી બાંધીશ "

કુખની પને પગુ પુત્રીની વાત માંમળા માનાએ રિમત દારમ કરતાં કરુ : " અરે !
નું તે કરાં એટલી બધી મોટી થઈ ગઈ છે કે તારે જા તને રાખડી બાંધી છે રાખડી બાધ-
વાના તારે હજી મરુ દિવસ છે હજી એ સમય પગુ આપરંક પગુ મારી ' જાને ને

માતા શુદ્ધકર્મમાં પ્રવેશ થઈ, શુદ્ધકર્મથી પરવારી તેણે પ્રતીતિ કરી: "લે ! આપ વેળાએ તને ન્દવરાવું."

અંબીર મુખમુદ્રા કરીને જાણિક બોલી—“દૃ નદિ ન્દાઉ.....”

માતા: “કેમ, નદિ કેમ ન્દાય ?”

જાણિક: “બ્દારે ક્યાં કાઢેને રાખડી જાંધવી છે તે ?”

માતા: “અશી ! રાખડી નથી જાંધવી તેથી શું ન્દાઈય પશુ નદિ કે ? આજ તરે-વારનો દિવસ છે, આશ, ન્દાવા ઉઠ જોઈએ, બ્દેન ! ઉઠ કે ?”

જાણિક: “રાખડી ના જાંધું તો જાડી બ્દારે મનથી તરેવાર જાનો !”

માતા: (કંઈક કોપિત થઈ) “અશી ! કંઈ જાડી-માર જાવાની થઈ છે કે ક્યારની બ્દારી મા રાખડી રાખડી કરી રહી છે ! બ્દોટી રાખડી જાંધવારી ના જોઈ જાય ને ! જોયું જ દોન તો અજો આ દિવસ જાય જાનો ! જનમનાં બ્દેન જ જાપને આપે ! આડી વર્ષની થતામાં તો આપને થર ઊઠવાનો રામય આપ્યો ! બ્દારે જ નસિને જાયું જોવાનું જોવાનું થઈ ગયું ને !”

જાણિક મદા શોકમરન થઈ, કનક જતી થઈ અને અંધારમાં અંધ લોકોને કંઈ પણ જોઈયા આત્મા સિવાય મુખગામ ન્દાવાને માટે ઉભી રહી વાંચક ! અમુ વેરની નિર્દોષ દીન જાણિકાના દયાર્દ વરનકમળ પર તો મદદર દ્રષ્ટિ કરો !

મેવકના ગયા પછી સુરદે, કમાવવડે આંખો જુલી નાંખી અને મુખપર મંસિરના ધારણ કરવાનો વંત કર્યો.

પુત્રા દાર ઉપડ્યું અને એક સુવક અંદર દાખલો થયો.

પુત્ર: "આવો ! અમરકુમાર પંધારો !"

અમર: "કહે, ધનસ્થામ ! આજ એકલા કેમ બેસી રહ્યા છો ? મુંઝાઈથી ક્યાંને આંખો ?"

ધનસ્થામ: "કામનો આગ્રહો હું ને ભાઈ !"

અમર: "હું ધાડું હું કે આપ સુરત પણ અરસ્ય ઉતર્વા જે દરો ?"

ધનસ્થામ: (કપાળે હાથ મૂકી એક ઉઠે નિશ્ચય મૂકતાં) "હા ! ઉતરો તો દતો, પરંતુ વ્યર્થ ! દવે લાં મારું કોણ છે !"

અમર: "પરંતુ કરતું મું ? હવે નથી માનતું-કેમ ? ભાઈ ! બે સસ કહેવડો તો વરતુસ્થિતિ પણ એવી જ છે. બે તમારી જગ્યાએ હું પોતે હોત તું કદાચ હું પણ એજ કરત કે બીજું ? તમે તમારો ધર્મ નથી જાળવ્યો એમ તો નથી જ ને ? પરમાત્મા પર શ્રદ્ધા રાખો, એ પણ સમય આવશે કે તમારી ધર્મિન વસ્તુ તમારી જગદ સમક્ષ આંતરે ઉપસ્થિત થશે. પેટું જુલી ગયા કે; વિપરિદેર્થ—"

ધનસ્થામ: "ભાઈ ! મું કહે ? હું તો દવે દારી-વાડી ગયો. તમે ક્યાં નથી જાણતા કે; મને સગનનર આંતરે રહેતાં આજ્ઞાલ કરતાં એક વર્ષ થયું, જ્યારથી હું, અર્ધી આંખો હું દારથી તેમને સોપવાની ગડમગડમાં નિશ્ચિત પગ માંડીને બેઠો પણ નથી, મ્હારાથી જનતું હું સર્વ કરી ચૂક્યો છું, પણ મ્હારા સર્વ અપનો-પરિશય પર અત્યાર તો પાણી ફરી વળ્યું છે ! હાથ ! સર્વ નિર્વેક !"

અમર: "એમણે કોણ જણે ક્યારે ગ્રાથી મુરતનો લાગ કર્યો એવો પણ કંઈ પતો કામતો નથી એવો અરેખર આશ્ચર્યજનક છે !"

ધનસ્થામ: "એટલી તો દટીકત અને આવી છે કે; મ્હારા ગયા પછીથી સગનન એક વર્ષ એ બેરોગે મુરત હોયું છે, પણ ક્યાં ગયાં એ કંઈ માલમ પડતું નથી."

અમર: "ઉપરોક્ત દટીકત ક્યાંથી મેળવી ?"

ધનસ્થામ: "જે મજાનમાં અમે રહેતાં હતાં તે મજાનવાળાએ જ મને કહ્યું હતું."

અમર: હા ! આ એક જગુરી ચિદાનના છે, પણ દવે કંઈ ઉપાય !, દવે તો એમન મન વાળો કે; પરમાત્માથી પણ એવી જ ઈચ્છા દો."

ધનસ્થામ: "હું તો એમ જ સમજીને બેઠો છું. ભાઈ ! હું મોક્ષ માનું હું કે કંઈ નહિ પણ માન એ મ્હારાં કર્મનું જોડણ છે બે હું એમનો લાગ કરીને ન આંખો ગયો હોત તો આ સમય ન આવત. પરંતુ પેલા કમાઈ મોજ-મજલ કરવાની ઇચ્છાથી પરદેશ ચાલ્યા ગયા, દેશ કમાવાના સોળમાં તેમની બેરમાન પરવાદ કદો કે કોણે રાખી કે ! તેમની ખજાર અંતર લાગી છે કોણે ! ખરા હૃદયથી મું તેમનું કદિ અમરણ સરખું નથી કર્યું-કર્યું તો પડી પડી જાયું કંઈ નહિ ! હાથ ! એવે તે કાઈ દરો કે જે પોતાની જામતા-જામકમિને જુલી જાય ! હું જ એવો અણગમી, અધન....."

અમર : (પાન અટકાવીને) “ આહ ! ચાંદ્ર છે, એમાં તમે શું કરો ? બારી ખૂલો
 છે, એ પણ સમવનો જ પ્રભાવ.”

પત્રધામ : “ જો તું તેમનો ત્યાગ કરી પરદેશ ન ગયો હોત તો કેવું માફ ?”

અમર : “ રોડ ! પરદેશ-પરદેશ સિવાય પંથો ક્યાં છે ? જો ન ગયા હોત તો પત્ર-
 સ્થાનકાલ રોડ ક્યાંથી પચાના હતા ?”

પત્રધામ : “ અરે મારે જલ્દપણ મથા મેંડ અને પ્રમાણુમા મધ એ જલ્દી !
 મરણીએ બારી કંઈ બારી કરજ બારી છે ? આજ જલ્દમાં મુખ-શાન્તિ નથી તો પછી
 કદો અમરકુમાર ! એ જલ્દી એજ કંઈ જલ્દી કરા છે ! તમે જોઈ લો, હા કે હાવ
 બારી કેવી રીતે છે ?”

અમર : “ ઠીક, પણ આ દારે કાલ મેરો જાએ છે !”

પત્રધામ : “ એ બાબતની તો જાન જ થતી ગયો, બાઈ ! એ તો રાખડી છે.”

અમર : “ સાહેબ ! જાહ ! આને પણ તમે રાખડી કહો છો કે ? જરી કહેવાની
 નથી મંજી કે. તમને એ રાખડી જાણી મળે ? જલ્દા છે કે ગાંધી દેને કાઈ મરાલી-
 કંબુજ શરૂ પ્રદારાજે ? તેમને એક પંથો ખરચો પડે એ પણ મહા મોટું પાપ-શમા-
 પજુને ! બાઈએ પણ મારા ઘરનાર ! આજ બાઈએ એક મના ઘેરથી જ હાથ જમાવ્યું !
 પછી કંબુજ ! જલ્દી થીયો !”

પત્રધામ : “ આહ ! તું ખરી ખાતરી માનજે કે આ પ્રંધારમાં કદિ” બાઈ
 બારેમાં બારે રાખડી જાતની દોષ તો પણ મને તેના કરતા આ દોષ અત્યંત પ્રિય છે,
 અમર કે આ બારી મોટામાં મોટી ટીકત છે.” એમ કહીને લાપરવાથી રાખડી દોડી
 પત્રધામને તેને પાનપૂરક-મારચેનીથી પેલાની એક મધમધ રાખડીની રાખડીમાં
 મુકી દીધી.”

અમર : “ પત્રધામ ! આજ પણ કંઈ વિચિત્ર પુરા જણાવો છો ! બાઈ નજીવ
 દોરાનાં ને રજા અટકાવી જતા ! ક્યા કરી એટલું તો કદો કે એ દોરો ગાંધનાર
 એવું છે જાણ ?”

પત્રધામ : એક મુકુમાર જાણિયા !”

અમર : “ મું કદો એ ! જાણિયા ! કેવી રીતે ક્યાં જાણે ?”

પત્રધામ : “ મુનારમાં.”

પત્રધામને રાખડી ગંજથી વધારિયાત મારું જલ્દા અમરકુમારને કહી મંત્રગાઓ.

અમર : “ જો તમે કશું ને સર્વોચ્ચ સત્ય જ દોષ તો અમરજ એ કદો
 અત્યંત છે ! એક અપરિચિત જાણિયાનું અનાયામે કરા બંધન ! એ તમને
 અપૂર્વ મુખ-શાન્તિ અને વિજય પ્રાપ્ત કરાવશે.”

[અર્જન]

સ્વતંત્રતાનો ઇતિહાસ.

[લેખક:-શ્રીયુત્તમ માધવસાદ વમ. વ.]

સ્વ

તંત્રતાનો ઉપભોગ કરવાની ઈચ્છા સંસારમાં કયા અણગમી હવે ન હોય ! મનુષ્ય તો સું પણ પશુ-પક્ષિઓને પણ પરતંત્રતા બહારી નથી. એમને પણ સ્વતંત્રતા ઉપર નૈસર્ગિક પ્રેમ છે. સ્વતંત્રતા વિહિન કોઈ પણ દેશ અથવા જાતિ ચૂતકાચ માનવામાં આવે છે. કેવળ એ સમ્યક હવેના આધાર રૂપ છે એટલું જ નથી. પરંતુ સમસ્ત જગતની સમ્યક્તાની ઉત્તરોત્તર ઉન્નતિ સ્વતંત્રતા વગર કાળાંતરેય નથી થઈ શકતી. જે દેશ પરાચિનતાની બેડીમાં જકડાયેલા છે, તેમજ નાના પ્રકારની ઉપાધિઓ-આધાઓથી વિદગ્ધો-એલા છે તેઓ ઉન્નતિના માર્ગમાં આગળ વધવાને સર્વથા અશક્તિવાન નિવડે છે.

સ્વતંત્રતા એ એક હવેલી-ભગતી શક્તિ છે. સ્વતંત્ર પ્રજાના મનમાં એક પ્રકારનો જૂહો જ ફરે રહે છે-સ્વતંત્ર પ્રજાના મુખકમળપર એક પ્રકારનું વિશ્વજીવ વર અળકે છે. સ્વતંત્રતાને વળાચી-ગુમારી બેડેલી ધર્મે-કર્મે-બ્રહ્મ જાતિ મહાકાળનો અનંત મહેમો કયાંય સમાઈ જાય છે-કાળનો કરાળ આસ યદ્ય જાય છે. એ પવિત્ર લાખનો આવિર્ભાવ ઇતિહાસમાં સીધી પહેલો મીસ દેશમાં થયો. તદ્દનુસાર સમાજ અને રાજનીતિમાં જે જે ફેરફાર થયો છે તેનું લક્ષ્યપૂર્વક યથાર્થ રીતે અવલોકન કરવાની પરાધિન અને દૈન્યસ્ત બાદવવાસિઓને માટે ધણી જ અશક્ય છે-હિતપ્રદ છે. અને સ્વતંત્રતાના ઇતિહાસના એક જાતવશ્યમાન પર્વનું પર્વાચોચન મીસ દેશના એથેન્સ નગરના ઇતિહાસમાં કરીએ છીએ.

સ્વતંત્રતાના પરમ પુનિત હાવનો ઉદય, પ્રથમ ગ્રીસના એથેન્સ નામક નગરમાં થયો. રાજનીતિમાં એ સદ્દના મુખ્ય બે અર્થ છે. બીજા દેશની આધીનતાના બંધનમાં અમુક દેશ નહોતો નિહાળે, એ એનો પહેલો અર્થ છે. બીજો અર્થ એ છે કે જે નીતિ દ્વારા પ્રત્યેક મનુષ્ય પોતાનું હિત-આવવમાં પોતાની ઇચ્છાનુસાર પ્રેરણા યદ્ય થઈ, અર્થાત્ વિવેકપૂર્વક કાર્ય કરવામાં એને કોઈ પણ પ્રકારની અડચણ ન આવે-એવી રાષ્ટ્રનીતિનું નામ સ્વતંત્રતા છે. દેશ અને વ્યક્તિ દુએક સ્વતંત્ર દોષાં નિહાળે. જે દેશ અથવા જાતિ પરાધિન છે તેમનો કોઈ કાંઈ ઉદય નથી થતો. જગતની કોઈ પણ સુસમ્ય જાતિ પરાચિનતાને રાજ્યમાન-તેણે પણ પસંદ નથી કરતી. શાસક વર્ગ અને તેટલો દિનોત્કલ હોય તો પણ-હાથ મીડી હોય તોપણ કંઈ દુધ જેવી હોય કે ? મેનાપ જ કેમ ? પ્રત્યેક દેશમાં સ્વતંત્રતાનો જાવ સ્વાભાવિક રીતે હોય જ, પરંતુ અત્યારે અન્યની પરાજીત થયેલા દેશની હુમતિની તો વાત જ ન કરશો-એનો ઉડે જ ન થયે ! સારાંસ સ્વતંત્રતા વગર

કાંઈ પણ દેશનો સંપૂર્ણ રીતે શિક્ષણ થયો નથી-થશે પણ નહિ.

અંગ્રિજીનું સ્વતંત્રતાનું પ્રતિષ્ઠાન બહોળ સૂઝદંશીએ થયું જ નિવેશના પૂર્વક-
સુંદરીને કહ્યું છે. વિવેકી આત્મા પોતાના દિલની વાત બહી જ માગી રીતે સમજ થકે
એ વાત નિર્વિચાર રતલ: સિદ્ધ છે. તેણે સમાજ અથવા રાષ્ટ્ર તેની સાથે જાગૃતીની
મારક બાવડાર રાખવાનો નથી. તેમ જનાં તેની ઇચ્છા વિરુદ્ધ પણ હોર થવાવાથી તેની
આત્મોત્તેજિ નથી થતી. સમાજનો ઈર્ષ્ય પણ વધે તેની સ્વતંત્રતામાં વિરોધ કરતા થાય
એ એને માટે અનર્થ કારક છે. અંગ્રિજીનું આતંત્ર્ય મર્યાદા અનિષ્ટ રાગુ છે.

જે જૂનિમાં સ્વતંત્રતા-આવનો અંકુર ઓછી પહેલા ઉત્પત્ત થયો તેના પ્રતિદાનનું
દિવસનું અભાગ ઇતિહાસ છે. ત્રિમનીય કેલકાક મેઝ પહેલા મીચના એથેન્સ
નગરમાં સર્વોચ્ચ આગનો ઉદય થયો. અંગ્રિજીનું સ્વતંત્રતાની સાથે એ સેકાને
પરવશતાનું કુખ થકન નહુ કરતુ પતુ અને તેને કીધે જ તેમની સ્વતંત્રતા તેમને
અભ્યુદયના ઉત્તમ ધમધર પહેાંચાડવાના કારણરૂપ થઈ. એ દેશની સ્વતંત્રતા-અધિનતા-
માં પ્રજા મુખ્ય વાતો હતી. એકે નો અધિનતાનું નામ નહોતુ ઓછુ પ્રત્યેક અધિનિ
અધિનિ સ્વતંત્રતા મર્યાદિ હતી, કોઈ જાગત ઓછી સાગી થાન તે એ હતી કે તેમની
સ્વતંત્રતાનું પરમ હાથ ઉત્તરોત્તર ઉત્તમ પ્રાપ્ત કરવાનું હતુ. એથેન્સવાસી સેકાને એ
ઉદ્દેશ્ય હતો કે તેમને અન્યરૂપનો ચિન્તા ન હોવી એકેએ અને પોતાના સમય
અને સામર્થ્યના ઉપયોગ તેઓ વિજાન અને કળા-કૌશલની ઉત્તરિમાં કરે.
એથેન્સના ઇતિહાસમાં સ્વતંત્રતાના સરજાનને બધે જે મહાયુદ્ધ થયું હતું એ સમારોની
ચિરમરણીય યદનાએમાંનું મુખ્ય છે. ધરાવના નાદસાદ, કેરિયસ અને લરડાનીજ એ
પણે જાણે મળાને ધીમની પ્રાપ્ત વિરુદ્ધ મદ્ય પ્રાપ્ત કર્યો. પરન્તુ એથેન્સના મુદીસર
વીરના અનુક પ્રગામને કીધે તેમને દેશ પરવશતાથી ઉત્તરી ગયો. પ્રોસના પ્રથમ ઇતિ-
હાસ લેખક ઈયુડોદમનું કહેવું છે કે એથેન્સ જ ઓમનુ રજક હતું. ધીમના સ્વતંત્ર-
-સરજાનની પવિત્ર યાદગિરી કાવમ રાખવાને અર્થે તેમણે પોતી નામા વિજય ક્ષેત્રમાં
પ્રત્યેક મોથે વડે તરક તરકના પેલ કરવાના કાર કર્યા. એથેન્સવાસિઓને એ વાતનું
અભિમાન હતું કે તેઓ પેને કેલને પેતાને માવિષ-નૈયા હોતા હોતા. મહાશક્તિવાળા
ઈતિહાસે પરાસત કરવા ઉપરાંત, સ્વતંત્રતા એ એથેન્સના સ્વરૂપની સચાત્તા મની મર્ધ.
એ વિજયનું પરિણામ એ આનું કે એથેન્સનગરે સ્થાપીત રહીને પોતાના રાષ્ટ્રીય
હાવને સર્વેશ્ય સુદર નવાવવાને માટે અભાસ ઉલ્લેખ કર્યો, અને તેથી તેઓ એટલે સુધી
ફૂલ ફૂલ થયા કે આજ રજુ સકલ સમ્બલસર એથેન્સની અધ્યવસંનક ઉત્તરિપર
મુખ્ય થઈ થયા છે. પુરોષનુ જાન, વિજાન અને કળા કૌશલની કલિત કુમુદ-કલિષાઓનો
વિજાન એથેન્સમાં થતાની સાથે તેની જાતજ સમજન અભ્યસરમાં હજીસુધી મેદા
ચી છે. એ વાતની ઇતિહાસ માણી પુરે છે કે જરવશતાના અધિનતા અવિશાન્ત વાન
પૂર્વક-પ્રાજ્ઞ-પરણી-પેર વિરોધ કરવાથી જ એથેન્સની ઉત્તરિ થઈ છે. માનવ પરમસાજ
પ્રજેના કારવાન મનુને ઉપદેશ નિવાન મલ છે કે—

સર્વે પરવશં દુષ્ટે સર્વમાત્રમશયે સુતામ્ ।

યયત્ પરવશં કર્મ તત્પરત્વેન ચર્ચયેત્ ॥

પરાધીનતા જેવું જગતમાં જીવ્યું દુઃખ નથી અને સ્વાધીનતા સમાન સંસારમાં અન્ય સુખ નથી. જે સમયે પરવશ કર્મ હોય તેનો ચતુર્વર્તક પરિણામ કરીને જ ઉચિત છે.

પરાધીન જન જગતમાં રહેતે સુખી ન થાય;

પરાધીનના ઉમળકા જગતમાં વહેતા નાથ.

સ્વતંત્રતાના શિદ્ધાન્તમાં પરવશતામાં અભાવની સામે સર્વે પ્રતીક સાધાઈ ગયા અન્યથા મધ્યેષ્ટ તિલસેપાદનનો અવકાશ મળવાની પરમ આવશ્યકતા રૂઝ, એટલા જ નારતે સ્વતંત્રદેશમાં કેટલું પણ વ્યક્તિ કેટલું પણ સંમાજ અથવા વ્યક્તિના અધુનિક ગૃહસ્થમાં રહેવાનો સીકાર કરી શકતી નથી. એટલા માટે રાજ-સાસના પ્રતિનિધિ-સાચાત્મકે અથવા પ્રગતિન હોયું નોંધ્યો, પરંતુ સિધ્ધિ નેતાં રાજ્ય-અથવા દોષકર્તાને માન્યતા જ તેની નોંધ્યો, સમાજનાં પ્રત્યેક મનુષ્ય દેશે રાજપ્રજામાં જાય નથી જાન શકતો, તે પણ તેમણે પસંદ કરેલા પ્રતિનિધિ દ્વારા દેશની શાસન-મજબૂતી રચાઈ ગયો, તેમના પ્રતિનિધિ અવશ્ય તેમના દ્વિતીય જ દશે અને તેમના ગત મુજબ જ તેણે રાજ-સાસન કરશે. આ પ્રતિનિધિ-સાચાત્મક શાસનનો વિકાસ કરી કરીને થયો. આરે રાજાવતાનો વધારા મળ્યો જોમ થવા લાગ્યો, ત્યારે રાજ-સમાજની અગ્રણી વ્યક્તિઓને રાજ-સાસનો માટે એક જ મુદ્દાનું અસંભવ થવા લાગ્યું, તે કારણથી પ્રતિનિધિ પદતિનું અપાવન કરવામાં આવ્યું. પરંતુ સ્વતંત્રતાની જગમગિ એથે-સમાં અપ પદતિનું અપાવન કરવાની આવશ્યકતા નોંધી, કેમકે એમનું રાજાત્મક સિદ્ધિ એથે-સનગર મળતું જ રાજાત્મક હતું. અર્થાત્ તેમની રાજાત્મક પ્રવૃત્તિમાં નગરની બહારના મંદિરો સમાવેશ નોંધી થતા. એથે-સન રાજાત્મક હતું. જેમાં સ્વતંત્રતાપુત્ર નાગરિકની સંખ્યા માત્રી દેવાથી, સુદુર્ગમ હતે રાજાત્મકમાં જાય કરી શકતો હતો. તેથી જ એથે-સની રાજાત્મક પ્રવૃત્તિ-પ્રગતિન રાજાત્મક ઉત્કર્ષજનક છે. અર્થાત્ એ રાજાત્મક હામ પ્રગતિ પાતાની રીતે જ કરતો હતો અને તેથી તેમને પોતાના પ્રતિનિધિ સામે માફતવાની જરૂર નોંધી,

આ પ્રકારે એથે-સના રાજાત્મક સમાજનું સંજ્ઞન થતું હતો શાસન-પદતિ દોષકર્તાના અપાર ઉપર નિહિત થઈ. "આવ પ્રગતિ દિવસે અથે-સનાત્મકે અર્થાત્ છે, નહિ કે પ્રગતિ-સંજ્ઞન અર્થ." એ રાજાત્મકના સંજ્ઞન શિદ્ધાન્તની અપ્રતિનિધિ-સંજ્ઞના જગતમાં પદતિ-સંજ્ઞન એથે-સ વ્યક્તિઓને કરી પ્રગતિ-સંજ્ઞનની નિષ્ણમક બની. એક વિશિષ્ટ અર્થિત જ સમાજના અભાવે પ્રગતિ-સંજ્ઞન રચનાના પાર અર્થ-સંજ્ઞન મળે ગયા. એથે-સ એક વ્યક્તિ અથવા સમાજનું અર્થ-સંજ્ઞન હોય તેવું સિદ્ધ થયું નોંધી, નોંધી નોંધી પ્રગતિ-સંજ્ઞન પ્રગતિ દિવસ સંજ્ઞન છે નોંધી અર્થ-સંજ્ઞન મળે રાજ-સંજ્ઞન મળે રાજ-સંજ્ઞન હામ નથી પદતિ સંજ્ઞન. +

• City State, Direct Democracy. + "A benevolent tyranny is not compared even with an unmerciful government that is in our own hands."

સ્વતંત્રતામાં કેવા કેવા જાદુ-તિલકમ. ભાવો છે એ જાણવાને માટે આમારે એથેન્સના ઇરાન આથેના મુદ્દ પહોંતો ઇતિહાસ અવશ્ય તપાસવો-એવોજ મોહ્યો. એક વિદ્વાનનો એવો મત છે કે: સ્વાધીનતાના સ્વર્ગ-સુખ-ભોગમાં મસ્ત બની જઈ-પુઠી બેઠેને એથેન્સ પાસિઓએ શોરૂજ સમયમાં કર્યો, કાન્ય અને કળામાં અનુપમ ઉત્પત્તિ કરી, એ ઉત્પત્તિમાં ભાગ લેનારા કંઈ એકલા અમુક મલયાગાંવાજ પિશ્તી વિશ્વિતે કાઢેલા પ્રતિભાસમ્પન્ન માણસોજ નહતા, પરંતુ અધમ અને મધ્યમ શ્રેણીના શોકો પણ તેમાં શામલ હતા. સ્વતંત્રતાના પુણ્ય સંસ્કારથી તેઓ પણ સંભળ બની ગયા, અને પોતાનાં આદર્શ કર્તવ્ય-વિશ્વસુજૂ ફેનેગ્રેડાસ તેમણે પણ સ્વદેશના-સ્વાતંત્ર્યના ઇતિહાસમાં પોતાનો નામ સુવર્ણ અક્ષરે અંકિત કર્યો. અન્ય સંપત્તી સમકાલિન અતિથોનાં અનેક દોટી માણસોની આંખો અંકિત કરતાં સ્વાતંત્ર્ય સુખ પ્રાપ્ત કરી ફૂટાર્થ થયેલા એ હજાર વર્ષ પહેલાંના મુઠીભર એથેન્સપાસિઓને આજ પણ અને પ્રેમપુષ્પાંજલિ સમર્પણ કરીએ છીએ.

અમે આગ્રહાલ પાશ્ચાત્ય સમ્પત્તાનાં અનેક ઘણાં મુલ્યમાન ચર્તા સાંભળીએ છીએ. પિતૃથી અને સ્વાધીન એથેન્સ એ પાશ્ચાત્ય સમ્પત્તાનો પ્રાણ અને સ્વાત્મા છે. એ નગરની પુણ્ય ભૂમિમાંજ તેનો અંકુશહત્તવ થયો. પાશ્ચાત્ય લેડાના વિદ્યાસમાં સ્વતંત્રતાનો આદર્શજ મૂળ હેતુ છે. રિત્તાન, ધર્મ, રાજનીતિ અને સમાજ છતાંદિ પ્રત્યેક ઉપર તેનો જગદે પ્રભાવ પડ્યો છે. એથેન્સપાસિઓની મારફત પ્રત્યેક પાશ્ચાત્ય અક્ષિ રાજકાજમાં મારી રીતે ભાગ લે છે, તેથીજ તેઓ સ્વાધીન તેમજ પોતાના સ્વતંત્રતા રક્ષક બની ગયા છે. એજ સ્વતંત્રતાના ભાવે તેમના અસ્તિત્વને નિર્માણ-પવિત્ર બનાવી તેમાં સદ્સદ્ધિવેકવની શક્તિનું બીજરોપણ કર્યું છે. પાશ્ચાત્ય દેશોમાં અનિર્ધારિત હુકિ-બજ-દારા વિશાલિક ક્ષેત્રમાં સત્તરી શોષ કરવામાં આવી જેનું પરિણામ એ આગળું કે: અનેક યુગના કુસંસ્કાર, મઠ વિશ્વાસ, કસ્થિત વાનો, છત્યાદિ જેને લાંબે માનવ જાન-આંધુ તિમિરાન્ધળ ચર્ચ રહ્યાં હતાં એ અજાનતાનાં સંપર્ગમાં પડળ છીમ લિમ થઈ ગયાં. ખાદ હુકિનો વિમળ પ્રવાહ સત્તાના પ્રવાહ-પથમાં વહેવા લાગ્યો. આધુનિક સમ્પત્તા, આ સંપત્તી વિગાર દ્રશિઓ અને અરેશ્વરો આગીર યુનાનની પિયશશુ મળ પાસેથી શીળી છે. x

"For my Owe but a part of this is why a handful of Athenians of two thousands years ago are more interesting than the millions of most nations our contemporaries."

Mathew Arnold Democracy.

xWhat we call the western spirit in our own day is really Hellenism reincarnate. "And the Political freedom to which it owes its birth, though faintly present in many Hellenic cities, had no more splendid expression than on Athens."

E. H. Bevan, The Houses of Seleucus.

આગ્રાજી એ વસ્તુને અમે પાશાજી જીવ કીએ છીએ, એનિ.પરિદ પુનાનની પ્રાચીન
મંદિરનું પુનર્વિકસિત સ્વરૂપ છે, અને જોને સીંચ એ અમ્મતાનો વિશામ થયો તેના રૂપ
મંચ સ્વરાજ્ય નો ઉદ્ધાર એવેન્મ નજરની ગારે દિશ્માં દેશપો હતો.

એ સ્વરાજ્યના હર્ય મિાદુન નાદથી અમ્મરો દેશ પગુ પુગ પુગા-તગની મોદમરી
પ્રમાદ-નિદ્રાથી જાગી ઊઠ્યો છે—સેંકડો વર્ષની પગ્મજાને સીધે ચેતન વચગતા જેવા થઈ
થયો છે. તેના સરીરની નાડિયોનું રક્ત મેળાજી નિરતર ઘણાઈ કર્યું છે. દુર્દિવના અમદનીય
આધ્યાત્મી જગતિત થયેલા તેના અસ્થિ પિંજરમાં ક્યાંક નામનો ફેરગ શામ જાણી
રહ્યો છે. તેના મદા શેજની મદોપધિ દહા એ પગમ વાંચેલીય જાવજનાજ છે, એની
ન્યાયી અમાગ દોઢ મુકાર્મ ગયા છે. એ આદર્શ ઉપરજ અમાગ મનની ત-મયના છે—
એજ અમાઈ અનિષ્ટ જીવન-હર્ય છે. અમાગે આ-આકૃષ્ટી જમર તેની મોજી દી આશા
જયો શદ જોઈ રહ્યો છે:—

इहि आशा भटायो रहे, भलि गुलाबके मूल ।

अहरे वादुरि बसन्त प्रसु इन डारिनि वे फुल ॥

મહારી અભિલાષા.

પ્રેમુ ! મહારી અભિલાષા ક્યારે પૂરી રીશે :

“ભારતપર અમ્મનાં કહનાં કાગા વાદજ વિખેગલ, દિદની અમગન પ્રેમમાં
અંકપ રથપાવ, આગ્રાજ-જદ સર્વના કર્ણમાં સ્વન વ્રતાનાં રજુધિમાં
ક્રાંત્ય, અને તે અનહદ નાદથી નવુ ચેતન-વ તેમના હર્યપદમાં પ્રેશવ,
મુઝક ભેદ ભારને જુલોને લવંતા અંતરશા જલેલ, જર્ન મમાનના
અને રવાન-અનો ઉલ્લસ જલજલ પ્રકાશ પ્રમરો અને માન-
અમિષરનો મંદ પડતો અપૂર્વ પ્રેમ સકળ ભાગ્યવાળીના
હર્યમાં પૂર્ણવ તેજસ્વીતા પાને, અને પ્રથમના જેવો
ભારતપરેશ રીથી મંજુદિત નુર્જી શિખરે પદેન્.”

“અભિલાષી.”

વ્યવહારિક શિક્ષણ શિક્ષણ.

[લેખક-શ્રીચુત્ર વાસુદેવ રામચંદ્ર, રાંછલ.]

તિપતા અને એકતા દેશ-નિતીની પ્રધાન સલાહિકાઓ છે. વ્યવહારિક શિક્ષણ પણ એ રીતે ઉન્નતિનું એક મહત્વપૂર્ણ સાધન છે. જે દેશનું વ્યવહારિક શિક્ષણ જેટલા પ્રમાણમાં વિકસેલ છે તે દેશ તેટલા પ્રમાણમાં વિશેષ ધનવાન છે. આ તત્વના સમર્થક દર્શાવ તરીકે જાપાન અને ભારત વર્તમાન ઉદાહરણ લઈએ. જે જાપાન ચોક્કસ સમય પૂર્વે અત્યંત કુદરતિ-બળે નગર્યપ રિષ્ટિ-દિગ્દુશ પરિભ્રમ કરિમ્ન કુશામાંન વિગ્રમમાંન હતુ. અને જો કોઈ માત્ર પૃથ્વીના નકશાની સીમાશક્તિ કરવા માટેજ નિર્મિત થએલું સમજના હતા, તેજ જાપાન વ્યવહારિક શિક્ષણી સલાહકારી સમજા સુદિન આત્મનિર્ભરતા રાખીને સમોદરિને આસ કરવા ભાગ્યવાન થયું છે. આ અભિદ્ય યજ્ઞાંક વ્યાપક યાદચર્યથીના દુર્દિનમાં ત્યાંનીજ વ્યવહારિક વસ્તુઓએ સમય જગતની આર-સ્થકતાઓની પૂર્તિ કરી છે. એક સામાન્ય સેવથી માંડીને તે કેટ મોટાં મોટાં ભોજન અને ઇચ્છન સુધીની સર્વ વસ્તુઓ આપણને આ દિવસોમાં એની સલાહકારી સ્વર થઈ શકી હતી. હવે એનાજ અદ્વરતિસદ નિવાસી ભારતની રિધતિનું અરસોકન કરીએ. તે વ્યવહારિક શિક્ષણ શિક્ષણના અગ્રારને પોષે, પોતાનાં સંતાનોની દેહમજ્જાનું પણ પોને નૈવાર કરેલાં વસ્ત્રોથી આજ્ઞાન કરવા અસમર્થ છે!! સામાન્ય લેખિની માટે પણ તેજ વિદેશીય કૃપા ઉપર વિશ્વાસ રાખવો પડે છે!! આ વ્યવહારિક શિક્ષણ સિવાય ભારતના પ્રજાવર્ગ સુધી, આજ દસ પંદર રૂપીયા જેટલો કુટુંબ પમાર મેળવવા અર્થે વિદેશી વ્યવસાયિકના કાર્યોથી આંખેનપમે ચૂંટવું કરીને દર્શાવના ફેરા ખાવા કરે છે!! વિદેશ મું ઉડેખીએ!! આ વિના ભારતની 'સુકર્મ પ્રજાન-વસુધરા' દારિદ્ર્યની નિર્લિ-પ્રાપ્તિ દીગ્ગમ્બિ થઈ રહી છે!

હાલે હું ભારતજનની સહ સર્વસાધીજ વ્યવહારિક શિક્ષણ શિક્ષણથી વિરહિત છે! ના, માત્ર એકલો પચાસ વર્ષો પૂર્વે ભારત વિદેશની માત્ર કાંઈ પણ વસ્તુની અપેક્ષા રાખતું નહોતું. પ્રચુત અદિની સિમેષ સામગ્રીથીજ કેટલાક દેશો પોતાની ન્યુનતાએ પરિપૂર્ણ કરના હતા. તાત્કાલી મંદમત, આવકપણની મજાની, મહેસરી અને ખનારની માટીથી, નામપૂરી પિનિદેશ, મુંગલપાદના પાનો, અંદરસર અંદે કામીની સાનો, અંદરના દુપડા અને પાવટીએ પ્ર. એ ભારતોક્ષાત્મક અનેક અત્યુદ્ધ - પદાર્થો ગોચરના, આંતરના, રસિયુ મુદ્દપ આદિ રમણના દેહગ્રામ, પ્રતિભતિ ખૂનમના કુમેર વાંદની નુપ, દેશી પ્રજાનાના સુસમય કપાકાસુના સાજન ચમેલા અપવાન મનુષ્યનાં મુંદર પ્રગાદ વ્યવ જુવેલની લાભમાં અભિદિ કરવા સમર્થ હતા. એવા પીવાના પદાર્થો

મલાકાષ્ટે પણ પ્રાપ્ત કરવામાં આવેલા અનુભવ ધનાધિકારી વિનયનિયો પોતાના ગૌરવની ઉર્મી સ્ત્રીના કબજેથી માનવા દત્ત. પરંતુ બધા ક્યેકે રાત્રી નાશરૂં છે તેમાં છુવનની પ્રતિજ્ઞાને પરિવર્તનથી આ અગ્રાધન કિવા નશર સુધિમાં પણ અનન્ય કાલચરના અભ્યાસને પરિવર્તનના ધર્મીની અમરને કાળુ અવધ પણ પ્રતિષ્ઠા કરી શકે એમ છે વર્તે? અર્થાત્ સમય અરિનાના પ્રવાહના સંદેશિત વલનની સાથે એક અમરે ઉત્તરિના અપુત્તંગ અને મનન સુખે મિલિતિએ વિગતમાન વ્યગ્રની શિલ્પને પણ અધ્યાયનિની મલનચનિમાં ઉત્તરેનાર વિગિય મામોદમજી કરવાની અને તેમાં કમલ પતન કરવાની દુર્ભાગ્યમય ધટિકાએ મરંધા અદુરસ્થ કિવા નિકટવર્તી દુષ્કાળન ઘણા લાગી, એક પણ ઉપર રાત્રી વિપ્રત થયો અને અન્યપણે શિલ્પકાળે એકલા સ્વાર્થાન્ધ ઘણ મળા કે જે જે કાર્પોમાં તે નેપૂલ્સની પરાકાષ્ટાને પ્રાપ્ત કરી નુકસાન દત્ત, તે તે સર્વ કાળાઓથી, પોતાને અધિભમાં મડન કરી પડવાની અધિઃ કાલીના મરંધા મન. કમિયન ભવને મેમો, પોતાના મુદિ મેગ પુત્રો અને અનન્ય પરિવાર વિના અન્ય શાકને પણ તેઓ પરિચિત કરના ન મળા. આ પ્રકારે એક પણ શિલ્પીની અંખમાં સતત દ્વાપ થયો અને અન્ય પદ્મમાં પ્રમગ અને સંકિનચાલી વિગિયા વચ્ચેએ દેશી નગરેશની સદ્ગતિ-રખાના કાર્યને પ્રાપ્ત કરી રાખે. આ ઉપર પ્રોગ્ગનોના નમિચિત પરિચામ કરી દેશી શિલ્પકાળ મરંધા નશરમાપ: કાળને પ્રાપ્ત થઈ.

હુના તેથી વિશેષ વિશિષ્ટતા એક સિદ્ધિ અને અસિદ્ધિ ઉભય શિષ્યપદારોમાં અસ્તિત્વ ધરાવે છે. તાત્પર્ય કે: યદિ શિષ્ય વિદ્યામાં ઉત્કર્ષ લબ્ધ કરવો હોય તો ઉચ્ચશિક્ષણ સર્વતો ભાવથી અવરંધ પ્રયોજનીય છે.

વર્તમાન સમયને જો માનિક સમય કહેવામાં આવે તો તે ભાર્યેજ અધુરત કિંવા અતુચિત યથ પડશે. વિદ્યાન વિના વ્યવહારિક શિષ્ય સિદ્ધિ કાંઈ પણ પ્રકારે ઉત્તત યથ શકતું નથી, કારણકે જે વસ્તુ વિદ્યાન સ્વાભાવસાર તૈયાર કરવામાં આવે છે એમાં દ્રવ્યનો વ્યવસ્થા પ્રમાણમાં કરવો પડે છે, અને તે સાથે સાથે અધિક લાભદાયક પણ નીવડે છે. વિદ્યાનના સમવાયથી કેટલાક પ્રકારનાં જોવાં અનુભવન દ્રવ્યો-વૈનિસ-તૈયાર કરવામાં આવ્યાં છે કે જેના ઉપયોગથી મૂળસ્થાન કાર્યોમાં વર્ગોપાત સદા પડી શકતો નથી ! પૂર્વે વસ્તોને રંગવાનુંજ કાર્ય અત્યંત પરિશ્રમ સુક્ત અને દ્રવ્યકારી યથ પડતું હતું. વળી કેટલાક રંગો કાઢ્યા કિંવા શીકા નિવડતા હતા પરંતુ વિદ્યાનચારની સહાયતાથી એવા મુદ્દ રંગોને જન્મ આપી શકાય છે કે જે અત્યંત મનોહર અને સાથે સાથે સુગંધ પણ હોય છે. હરતોદારા મંદુકાક, મોત્ત, ઇ. ના વજ્રાટમાં કંટનો પરિમલ ધરો હતો અને સમયનો પણ વિશેષ વ્યવ થતો હતો. પરંતુ વિદ્યાન બાદ ઉપર અંપાને વિદ્યુત શક્તિથી આલતા એવા પ્રકારનાં યંત્રોના નતન આવિષ્કાર થયો છે કે જેના થોભે માત્ર એક ક્ષણકે જેટલાજ વાદ્ય સમયમાં કેટલાંય ડહન મંદુકાક, મોત્ત ઇ. તૈયાર કરી શકાય છે ! અને આ પ્રયોજનના મોજેજ ઉપર ઉદ્યોગ કરવામાં આવ્યો છે કે: વિદ્યાન વિના વ્યવહારિક શિષ્યની ઉત્તિ યશી રાખ નથી.

વ્યવહારિક શિષ્ય શિક્ષણ માટે ગણીતરણજના જ્ઞાનની પણ અત્યંત અવશ્ય છે. શિષ્ય વિદ્યાર્થિઓને સંકલન, વ્યવકલન, ગુણ અને લઘુ, ઇ. ની જેટલી આવશ્યકતા છે તેટલીજ કિંમતના તેથી અધિક પ્રમાણમાં વ્યાખિતી મિશ્રણ, ચતુષ્કોણ, વર્તુલ, સમાન્તર ઇ. અંગોના શિક્ષણની પણ અવશ્ય છે. જો વસ્તુને ઉત્પાદન કરવા માટે ક્યા પરિમાણની ક્યા વસ્તુઓ આવશ્યકોય હશે તેનું ચોગ્ય જ્ઞાન મણીતશાસ્ત્રનું આવશ્યન ક્યાં મિત્રાય આપત યથ શકતું નથી. એવી રીતેજ મેઘ પણ કાર્ય-કમગીરીનું કાર્ય-રેષામણીતના જ્ઞાન સિવાય યતું બહુજા અગ્રભવિત છે. તેથીજ વ્યવહારિક શિષ્ય શિક્ષણ માટે જેવી રીતે વિદ્યાનની જેટલી અગત્ય છે તેવી રીતે ગણીતરણજ પણ તેટલુંજ અગ્રયોજન છે.

[અનુર્વ.]

વસ્ત્રકાયા:—સામારમાં લગભગ ૧૫ અં. માણસોની વસ્તી છે. એમાંથી અત્યંતે આગ કાટમાં ગટમાં પાતળાં આળાં કપડાં પહેરવા મળે છે, હજી વચમના માણસો તો ફાઈ પણ પ્રકારનું કપડુંજ અંગે અડકાડતાં નથી. એનું કારણ કે કાંઈ દેશમાં ફેશન કાંઈ દેશમાં તાણતાણ !

ઉસ્તાદી:—આ દેશમાંથી અતિર્કા સાક કરોડ રૂપિયાનું અંતિર વિદેશમાં જવું છે, પછી ભારતવાસિઓ દુકાળીયાજ દેખાય ને ! એ જ રીતે આ દેશમાંથી દરેક સાક સાક કરોડનું કે પરદેશ પહોંચે છે, પછી છેડાં લગોડી વાલે એમાં આધર્મ શું ? જનીસ કરોડ રૂપિયાનાં તેમનાં બી અને પાંચોય કરોડનાં ચાંચમાં ચડે છે, તેની તરતરડવારની જાણસો જનારી મોકડી મનકાવતાં નાણાં ઉત્તાદ આપારિઓ ઉપજાવે છે !

અપૂર્વ ઐતિહાસિક ચિત્ર.

[લેખક-શ્રીયુક્ત મહાશયર માંમેશ્વર પાટક.]

આપણા જન પૂર્વ પિતૃકા કારતવ્યની પ્રાચીન કાળમાં એ અનુષ્ઠાન કરેલા છે. સાચી દત્તી, ને ભદ્રાચારીના અવલુચ્છાશ્ચ આચારી પરાધિન છતાં અમારા આપણા અધિક-નિમ્ન આનંદ અનુભવ છે. પવિત્ર દિવસોની હાલમાં નેથી સ્વાભાવિક રીતે સ્વદેશાભિમાન વ્યવસ્થા થાય તેા તેમાં કશું વધારે પડતું નથી-એથી તેા સાચા-પવિત્ર દિવસો વરીતી ને સાચી આપે છે આનંદ મમાનમાં કંઈક-કંઈક મોટાનું વર્જીને જનોમાં પ્રાનુચિત-સ્વદેશાભિમાન તાજ દેખ એ વાતની અંતરાત્મા માણી પૂરે છે-એનો સત્ પ્રાપ્ત સદેશથી મમતા તરે એવી જાણ છે-સદેશો દિશાય છે. આપણે એ જ જાનવંદ આપદેશમાં શુ છે? એવો પ્રશ્ન કરવામાં અને તેને દેશ આપનારા મનિષ્યો મનુષ્યો ક્યાં નજરે મટે છે? અને તેમને કેવળ એ જ પ્રશ્ન કરીએ છીએ કે: કદા ત્યારે દિવસોમાં શું નેહાનું અને નથી? વાત એ છે કે: અમારી જનતાને આપે મનુષ્યને જાણે એવું કંઈક પૂછવે. એમ મને મમતા અને કમરપર પડે જરાથી મોજ કરવાની માનિનિમિત્ત કદાચ નમિલ દેખ અને નમુના દાખલ મળી આવેતો? જાણી અમારા પડો દટપ કડે છે તાજ નાવેકર કરના જુના પમાએક સાચા ખાનદાનની વાત ન્યારી છે-અમારેથી દેશ આપનારી જાણ છે. એ તો "આપણું આપણું" નેહા મર્યા? " માટે કે: આજ પૂજા અમારે દેશ આપનારા નેહામાં-નેહામાં દેશ કરતાં નિઃશંક ચક્રીઆનો છે-જેને ન લાગે તેમના આનંદો દેશ ન કાઢીએ તો કદા ખીલ કોનો કાઢીએ? કાળજી વધ મજાને તેનું અરજી દાખલ મમ લેગે તો કદાચ જડી પૂજા જાય. અજ આ દેશમાં જેને નેહાથી ખોડા જાણી દેશ તેમને જાણાય છે? અમને તે કેવળ એમ એમ જાણતી ખાસ આપી રહી અમેલી જાણાય છે, જેને જાણે જાણું આપણ વેનચાય છે: અને તે એ જ કે: દિવસોમાં દેશ દેશમાં પ્રાચીનકાળમાં આપણા આ દેશમાં મોર્ષ કનિદમાં જેને જોઈએ એવા સત્-સ્પષ્ટ જાણે નથી. કારિષ્ટના રવિ કદાજે પ્ર. મ. ૧૧૮૮-૧૨ માં લખેલું "સમતર-નિર્મી" નામક એક પુસ્તક છે, જેને સચ્ચો-જેને જોઈએ એવા કનિદમાં-અંધ કરી કદાચ, તેમ જાણી જુના વખતના તાજાવેક, સિવાસેમે, સિદ્ધાએ વમેરે અનેક સ્વદેશી આનંદો મળી આવે છે, જેની ઉપર રાજાનાં નામ, તેમની વધારા અને

સાથ લખેલાં પ્રત્યક્ષ થાય છે. ન્દે યથોચિત્ત જમ લેવામાં આવે તો એ ઉપરથી આ પ્રાચિન દેશનો સલ ઇતિહાસ આપણે યુગી રાષ્ટ્રએ જોય છે. વર્ષા હુએનસંગ, મુગાચિ-થેન, હિથેન, લગેરે ચીની અને ગ્રીક વાદિ મુસાદેશએ હિન્દુસ્થાનમાં આવીને ઠેર ઠેર ફરીને ફરેલી નોંધ પણ આપણને ખુબમાં લાગે એમ છે. આપણા હાથની આપણી નેંધિની વાત તો આવીજાં અસ્તુ કષ્ટતાના હિન્દી અજ્ઞાપનાનામાં આસરે ૨૦૦૦૦ સિદ્ધાંતો છે, તે પણ આપણે પ્રાચીન ઇતિહાસ ગ્રંથનામાં લખાં મદદેય થઈ પડે એમ છે.

આપાં પુરાણાં સાધન-કથન અને સિદ્ધાંતોના તપાસતાં એવું લાગે છે કે: હિન્દુ એક વખત જન્મતાના અનેક સંખ્ય-અસંખ્ય દેશમાં તે વખતે વિરહાક વગાડતો હોયો નોંધ્યો, કવિઓએતો એ વાત વિરસવાણીમાં સ્વતઃ સિદ્ધ કરી આપી છે. તેમ જતાંય એના સમર્થનમાં અને એક ફરેરા ઇતિહાસ પ્રેમીઓની નાજુને અર્થ નીચે રજુ કરીએ ખીએ.

“શીયુષ અને યોરકેય થઈ ગયા પછી પહેલો મંદુરુષ માદિએ આપ્યો, તેણે ઇ. સ. ૩૨૦ માં યુધવંશ સ્થાપ્યો એમ કહેવાય છે. તે પૂ. સ. ૩૨૦ તી ૨૧ માં ફેબ્રુઆરીને ૧૧ માદિએ બેઠો, તેની સાદગિરીમાં તેણે યુધવંશ સદે કર્યો હતો. તેની પછી તેની મરણ પ્રમાણે તેનો પુત્ર [આપણા આ દેશ ચીતહાસિક લેખનો મુખ્ય નાયક કર્મવીર] સમુદ્રગુપ્ત માદિએ બેઠો. મી. વિન્ડેન્ડ રિમથે એક સ્થળે તેને “હિન્દુસ્થાનનો નેપોલિયન” કહ્યો છે, એથી નિઃસંશય એ વીરની વીરતાનો ખ્યાલ આપી શકે એ બાબત સલ છે, પરંતુ આજની રીતે ચીતહાસિક દ્રષ્ટિએ નેવા જઈએ તો નેપોલિયન નેજા “ફ્રાન્સનો સમુદ્રગુપ્ત” કહેવો નોંધ્યો. મરણ એજ કે સમુદ્રગુપ્ત, નેપોલિયન કરતાં લગભગ દોઢેક હજાર વર્ષ અગાઉ થઈ ગયો છે. તેણે આપૂર્વ કિશિનજ્ય થયો હતો એમ કહીએ તો પણ તે કદાચ આ સ્થાને નહિ ગણાય. તેણે એ વખતની ફરીને અનુસરીનેજ યુદ્ધગિરીમાંથી હતી. વધારે આસર્થની વાત નોં એ છે કે તે પોને સમર્થ કવિ પણ હતો, એમ પારવામાં આવે છે. દમનસિંગે અઘાપિ પર્વત તેનું લખેલું એકપણ કાવ્ય હાથ આપ્યું નથી. નહિતો આજે સાદિતવા ક્ષેત્રમાં કંઈક વિશિષ્ટ નવીનતા ઉત્પત્તી હોત. તેની સંજિત તદ્દન સ્વદેશ અને માધુર્યભરી, હતી એવી આમાન્ય કલ્પનાથી સહી. તેના કેટલાક સિદ્ધાંતો-તેના હાથમાં જાણે, જાણુ, કે ફરથી નેવામાં આવે છે, તે પદ્યો તે કેવાં-ફાંટો-અનેય સર્વથો હતે તે સમજી શકાય એમ છે.

સમુદ્રગુપ્તના પુત્ર બીજા કુમારગુપ્તના વખતમાં થયેલા કવિ દરિયણે ઇ. સ. ૩૮૬ માં પ્રગમમાંના અગ્રેહના પાંડવના ઉપર લખેલો એક લેખ લખેલો છે તેમાં સમુદ્રગુપ્તની ચાલકોનાં યજ્ઞજી ઉપર વર્ણન આપેલું છે, એજ આપણા લેખને સિદ્ધ કરી આપે છે-એવું યુષ્ટિ આવે છે. આમાં કવિએ સમુદ્રગુપ્તની કલ્પાગિની ૭ જાગમાં વર્ણન કરી ફરી નાખેલી જગ્યા છે (૧) સમુદ્રગુપ્તે અર્વાચીનના અનેક રાજ્યોને હારી કાઢ્યા હતા, તે પછી અમુક નવ રાજ્યોનાં નામ કવિએ આપ્યાં છે. (૨) તેણે અમુક પ્રદેશના રાજાઓને પોતાના પ્રાચિન ગૌરવ બનાવ્યા હતા (૩) હિન્દુના અનેક રાજાઓને છંતી પાછળથી તેણે તેમને છોડી મુક્યા હતા, એ પછી આ રાજાઓનાં નામ

॥ ઓગુસ્ત સમર્થ ॥

[લેખક:— ઓગુસ્ત ચમડકુમાર.]

જન્મ અને આરંભકાળ.

સગી ચિતાબદીમાં ભારતવર્ષમાં થયેલા અનેક કર્મવીર મહાપુરુષોમાં અમ્મ સ્થાન મેળવનાર કર્મવીર, કર્મવીર, દયાવીર, રાજબક્ત, દેશભક્ત મહાત્મા જન્મસંદર્ભ નસરવાનજી તાતાનું આદર્શ-પરમ પવિત્ર જીવનચરિત્ર લખી તે દ્વારા કર્મવીર માસિક પત્રનાં આદર્શ નર-નારીની સેવા કરવાનો મહેસો શુભ યોગ કેમ જન્મ દેવાય. આજ જે ભારતવર્ષનું નરમણીનું જીવનચરિત્ર અમે આ સ્થળે રજુ કરવા પ્રયત્ન થયા છીએ તેમનો શુભ જન્મ ઈ. સ. ૧૮૩૧ માં ગરબી મુન્દરાતના જૂનાજીપ વડોદરા રાજ્યના બેનમન નવસારી માગમાં થયેલ હતો. ધન્ય! તે દિવસ! અને ધન્ય! તે ધર્મી! પરંતુ સફળ વધારે ધન્ય તે વડોદરા રાજ્યને હોદ્દાવાં દિ-દુરધાનની કળા-કારિગરીમાં, તેના ઉદ્યોગ અને આર્થિક ઉત્તરિમાં નવજીવન રેકનાર એક અદિતીય કર્મવીર નામે તે નવ-સારી-ગ્રીક નદિ, પરંતુ વાસ્તવિક જોવા જતાં તે રાજ્યનગર વડોદરા કરતાંય નવ ગણી સારી એવી નવસારી નગરીમાંથી નીપજની, ખુમિ-ભારતિએવાના ચર્ણુ સમર્થજી કેનાર વડોદરા રાજ્યે અમારા ઉપર કરેલા અનંત ઉપકારમાં ઉમેરા કરી અમને સવિશેષ ઉપદ્રુત કર્યા છે. સાચા આર્થજનો કાળોંતરેય ઉપકાર કેમ બુદ્ધે!

સમજાય એક દમર કરતાંય વધારે વર્ષથી નવસારી એ પારસી પુરોહિતોનું કેન્દ્રધાન મનાતું આવ્યું છે. ધરામાં મુસલમાનોના અત્યાચારથી કંટાળી હોયન થઇ પારસીઓ પ્રાણોપમ સ્વદેશનો ત્યાગ કરી જે સમયથી દિ-દુરધાનમાં આવ્યા; તે સમયથી નવસારી એક પ્રસિદ્ધ પારસીનગર થઇ રહ્યું છે. ધર્મોચ્ચે, પંડિતો અને પુરોહિતોમાં દમેસાં કેરેર વાદવિવાદ થતા રહે છે તેમ નવસારીમાં પણ એવા ધાર્મિક વાદવિવાદ થયા કરતા દળા. નીતિ રીતિની અનેક પ્રકારની ભાંજોયેડો અસ્તિ જ રહેલી. તેમના પૂજ્ય પરોધય જેવા વસ્તાનો સ્પષ્ટ આર્થ-તેનું આંતર રહસ્ય શું છે; પુરાણ રીત-રિવાજ શા છે વગેરે વિદ્વાનોપર સચો સચો રમુજ બધાં સાચાઈ થતા દળા.

ઉપર નિયકાર છે કે આશર! જીવતા અને જમતા પિતૃઓનાં આદ્ય થયાં જોયો છે. મોદાઓનાં. એ ગૃહ પ્રતી સમયે આર્થસમાજીઓ અને સનાતનિઓ વચ્ચે દાંન કરા દયાની આજના સ્વપ્ન જોયોએ જોયા-સાંભળ્યા છે નેજો અમારા પારસી ગણાચોર્ની

ધર્મચર્ચા મળીથી ધર્માવતી પણ વડીલર આંખ ધીમીને કલ્પના કરી લેશે !

ભગવાનની મુદ્રિમાં જ્યાં વિરંતર અનેક પ્રકારની અકલ્પની-આશ્ચર્યજનક ઘટનાઓ થયે જાય છે, તેમાં આ પણ એક મહા અવગોર ઘમાટે એવી રાત જતી મઝ છે કે નરમારીના વચન પીર અજુગા પારસી પુરોદિતમા કર્મચીર જમશેદજી નમરવાનજી તાતા એ જન્મ લીધા ! તાતાના પિતા પણ એક મામા-વ કોટિંગ પુરોદિત જ હતા.

એ સમયે નરમારી મામમાં એક અગ્રેષ્ઠ નિશાન નહોતી. તેથી જાણક તાતાએ એક બોલીયા શુદ્ધી પાસેથી લખના-વંચવાનુ સમાન્ય જાન મેળાનુ થોડા ઘણા દિમાખ કિતાબ પણ તેઓ તેમની પાસેથી જ લિખ્યા હતા. પરંતુ જેને હાથે મહાકાર્ય થવાનુ નિર્માણ થયુ હોય તેને એટલી સામાન્ય રાત-સિદ્ધા ક્યાથી પુત્રી થાય ? એટલા માટે ખાસકે તાતાને ઉચ્ચ શિક્ષણ લેવાને અર્થે સને ૧૮૫૨ માં મુમુક્ષ મોકલવામા આવ્યા. ત્યાં એ મહાખાત્ર જાગશે અનેક મહાપુરુષ પેદા કરનાર અંપરિ-મદન કોમેજમાં અભ્યાસ શરૂ કર્યો. આ કામ્ય જાગરને મોદમથી નમરી તરફ નહીં અને નિગાળી રિયતિની જગા જાગ્યાના લાગી. હારિમરી, ચેમ્પાક, હોલેજ, કોંગી, નાટકશાળા, આ બધી વસ્તુઓ તેને અમુક સમય આશ્ચર્યજનક લાગે એમાં આશ્ચર્ય પણ શું ? સને ૧૮૫૮ માં પૂરા ૧૬ વર્ષની વયે તાતાએ અજુગાનુ પગનુ મુખી કોમેજ છોડી દીધી. એજ વર્ષમા સરહરી ડુનિઅર્મિટિ-જો ઉચ્છરી અને બી. એ, એમ. એ, આદિ ડીગ્રીઓ અપાવા લાગી પુરૂષ આપવાના એ શરૂ થવા કાળમાં એ તાતાએ માર્યુ દોન-એ મોદમજમા રૂસાવા દોત તો એ ચાટ વર્ષમાં એજમુએટ થાન, પરંતુ પરમાત્માએ તેમને જાણ એક કૈથીમ મરવા-ઉતમ કાર્યાર્થે પેદા કર્યા હતા, અને ભગવાની ભારતજગતી એ સર્વત્રા દશક દાયકી મહાન અધૌકિક ઉત્પત્તિનું સ્વરૂપ એજ રહી હતી.

જેને પાંચ પેઢાએ ખાસ પૂરવાને અર્થે એક મનુષ્ય તરિકીની પેતાની જન્મસિદ્ધ મતવંતતા જેથી-મુમુગીને-જી, સાદેખ, નેરાઈ કહેતુ, જેને વજીવ ખનીને પોતાના જ દેશ-વાસિઓ-અઘાન-ચિંથરે હાથ આડ્યોને અજુતરો કંપોત્ર કરી-જદારી મારવામાં-નામાનં નીચેથી લેવાની, તેમનાં હાડમાં અને ચામડાં મુશી-વેમનુ લોહી પીને મરત જતીને કરવાનુ પસંદ નહોતુ, જેને જમિનદાર થાને ટીન ખેડેનાની લાખ-નિમામા નહોતા લેવા, પુરોદિત-ગાયપદુ કરીને જે પરમાત્માની દલાથી કરવાનુ-વળખાવને કમવાનું નહોતા ઇ-જના, જેને પરદેશી બાહરિયોના લાલને અર્થે મેટલી પેદા ચ્યાપિ દેલને બીજ મવાવવાનુ મન નહોતુ. જે મુખાશીના લાખમાં ભારતની મરિમરીના ઉદગમેા પરમ વજા વળચો દગો, પેતાના દેશના અધિધિત-કેરના પુચમેને જિજાનનુ ચરડું જાળ આપવાનુ જેના જામ-માં સમાવુ દત્ત, નિરૂપો મારવાના મોગ-આજનને અર્થે જળમાથી રિ-જી પેદા કરી જાણ અપૂર્વ-અદ્ભૂત મોદમ અને મારાઈ જેને દર્શન કચરડું દત્ત, તેને જાણ એક ખનેરી ચાન-સિદ્ધાની આરવજા હતી. એજ મરજૂથી પુરૂષ-તાતાએ સરવજી મંદોનુ પૂજન મમામ કરી શરૂથી મદિરમાં મૈત્રેય થયારથેના યોગ્ય કર્યા. મન- પુજા ! મન- તારી હન્નજલકિન !

તેમના પિતાની યાને દંતક એટલી ઘણી પૂંછ હતી જેથી તેઓ મીનની માથે બાપાર કંપા હતા. એ વખતે અગીજનો બાપાર અમુક મલ્ખ-મોંખ લોધોના જ હાથમાં હને.

તાતાએ લાંબા વિચાર કરીને નામપુર પસંદ કર્યું. અને તેમને એ કામમાં જેની જોઈએ એવી સફળતા પણ પ્રાપ્ત થઈ. તેનું કારણ એજ છે: તેમણે જગ્યા ઉપાત્ત પસંદ કરી હતી. ત્યાં તેમણે જે કંપની સ્થાપન કરી તેનું નામ “ સેન્ડ્રલ ઇન્ડિયન રિપ્રિનિંગ એન્ડ પીપિંગ કંપની ” પડ્યું.

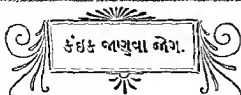
તા. ૧ ધી જાન્યુઆરી સને ૧૮૭૭ ને દિવસે મીત્ર ચાલુ થઈ. એ દિવસનું મહાત્મ્ય જોણું નથી. એ એજ દિવસ હતો કે: જે દિવસે થીમટી મદારાણી વિક્ટોરિયા આ દેશનાં રાજ્યજેઘરી થયાં. એજ પરમ મુજબ દિવસે મીત્ર ઉઘાડીને તાતાએ ખાતો કે: એ સિદ્ધ કર્યું કે: સુશાસનને લીધે ઔદ્યોગિક ઉત્તરિને એક પણ દિવસ મોડી દરતી-ખંટકાવથી એ સર્વથા અનુચિત છે. કારખાનાનું નામ “ ધી એંગ્રેસ મીત્ર ” રાખવામાં આયું. શી મહેલે તો મેલા પરંતુ કામ જેટલું મહત્વનું હતું તેટલું જ કાલિન પણ હતું.

મગે તેમ પણ તાતા એવી કંઈ દરી જાણ એમ નહોતું, જાણીને ખરીદવામાં આવી. કમારત તૈયાર થઈ ગઈ, અને કામ ચાલવા લાગ્યું. એંગ્રેસ મીત્રને માટે સૌથી વધારે આખની વાત તો એમાં એ મુદ્દા છે: સર જેજનજી દાદાભાઈને તેના મેનેજર તરીકે સેક્ષામાં આપ્યા. તે અગાઉ તેઓ પોતે જ-આઈ. પી રેલ્વેના ઇન્જિન મેનેજર હતા. જે કે કમચના કારખાનાનો તેમને જોતો જોઈએ એવો અનુભવ નહોતો. તોપણ એના પરિચય, ચતુર અને હિમાનદાર વ્યવસ્થાપકને તેમાં ક્યાંથી અમલ જણાય! આજ એંગ્રેસ મીત્રની જે ઉત્તરિ જાણાય છે તે ઉપરથી સાદા માત્રમ પડે છે કે: મેનેજરની પસંદગીમાં મદાનુભાવ તાતાની ક્ષાંદ કંઈક અગત્ય કાર્ય કરતી હતી. આ દેશની કારિગરીની ઉત્તરિ આદનાર મુદ્દિનાએ જાણી લેવું જોઈએ કે: ઔદ્યોગિક ઉત્તરિને અર્થે તાતા જેવા આદરણી અને દુરદર્શી પૂંજવાળાની જેટલી અમલ છે તેટલી જ સર જેજનજી જેવા કાર્યદક્ષ મેનેજરની પણ છે. તાતાના મગજમાંથી સેજ નવા નવા વિચાર નીકળતા હતા અને જેજનજી તેને કાર્યના રૂપમાં-અમલમાં મૂકતા હતા. કારખાનું સાદું થયું અને કપડાં તૈયાર થવા લાગ્યા પણ તેથી વધારે મહત્વનું કામ કાપડ વેચવાનું હતું. જે જરા પણ બેદરકાર રહ્યા તો વિદેશી કારખાનાનાં સુમનલામાં અહીંનું કાપડ પડ્યું પડ્યું સડી જાય અમર તો સરતા મુદ્દે કાઢી નાખી ઉલટી નિષ્ફળતા પ્રાપ્ત થાય, પરંતુ પરમાત્માએ એક સાથે એવા એ કર્મવીર પેદા કર્યા કે જેઓ નિત્ય નવાં નવાં વજેરાઈ લાવતમાતાની લાજ રાખી, તેનાં લાખે નિરસહાય ગંતાનોને અજ-વજી. એમ. કાપડ અપાવાને અર્થે દેર દેર જગતજગત આડતો પાંચવામાં આવી-સુમારતાએ મોડલવામાં આંખા, એજ દેર નિનવામાં આખા અને એ પ્રમાણે કર્મવીર તાતાએ મીત્રઉદ્યોગને પમથેસાર ચલાવ્યો. અમાનક જગતની દ્રષ્ટિ તાતા પર હતી કે: હવે આ સાહસિક કર્મવીર હવે આગળ શું કરે છે?!

તા. ૨૦-૭-૨૧. ભરૂચ.

(અપૂર્ણ)

સાચું શું? :—સાચું કરીને રાજ્ય તેના ગરજામાં પોતાના પાર્ષને અર્થે પ્રાપ્ત પાસેની કર લે છે, જેથી રાજ્ય એ પ્રાપ્તો લાભ છે. ત્યાં સુધી એ પ્રાપ્તનું પામન મરજીય સારી રીતે કરે ત્યાં સુધી જ તેને અલ્પપદ લાંબાવવાનું છે. એ વજર બીજા કાષ્ઠપણ વળતે એ પ્રાપ્તો અધિક નથી રાખે કે મોટર એમાંથી સાચું શું? “શાનીતિ”

પ્રદર્શન :—એક વખત એક બાઝ આદમીએ એક એવી જાહેરખબર લખાવી હતી કે : કપાલી તારીએ અમદાવાદમાં રોયલબાનામાં દેલી વિદેલી અને વર્ધુશંકર મંપ-હંમોનું પ્રદર્શન કરાશે. વર્ષીય બેરીસ્ટર અને હાકરોએ ખામ પધાર્યું. “ મુકદ્દર નારીએ તોનરેશાં નંગ એક પછી એક ત્યાં જશે થર્મા, પણ પરિણામે તેમના પોતાના વચર ત્યા અન્ય થર્મ તેમના નેચારમાં ન આપ્યું.” આખર “આશુ આલે ગર્વહાનું” મદદરતી !” એંગ આદોમદિ પ્રતો કરતા હોયેર પડેલ્યા.

ભારતીય નૌકાઃ—ભારતવામિએએ અમારના વખતમા દરિયા નેચેમે ખરો કે નેચે દોય તો આજમેએ-દરિયાની મુખારી કરેલી કે ? કરી દોય તો થો રીને ? બુક્તિ કંપનરમા બુદાં બુદાં ભારતીય નૌકા-નૌકાઓની જે વખત પડેલાં આપી છે એ ઉપરથી સહેજાઈથી સમજી શકાય કે : ભારતવામિએએ દરીએ નેચેમે તો થુ પથ દાગી નાંખેલો ! મુખારી તો થું પથ દાગિયાં મામ અથાક આપાર ખેડેમે ! જે રખને ભારતરવી ઉત્તરના કિખરપર વિરાગ્યુ હતું તે રખતે આપારિક-આદોગિક ઉત્તરિતો ખરો અખાઈ હતો. ભારતીય નૌકાઓની વિગત બુદે નેચેમે :—

નૌકાનાં નામ   લંબાઈ—ફુગિટમમાં   પડેલાઈ—ફુગિટમમાં   વેચાઈ—ફુગિટમમાં

કુદા	૧૬	૪	૪
અખમા	૨૪	૧૨	૮
ખીના	૪૦	૨૦	૨૦
અપરા	૪૮	૨૪	૨૪
પરવા	૬૪	૩૨	૩૨
મથા	૭૨	૩૬	૩૬
દીર્ઘા	૮૮	૪૪	૪૪
પતપુદા	૯૬	૪૮	૪૮
અર્ધમા	૧૧૧	૫૬	૫૬
મન્થરા	૧૨૦	૬૦	૬૦
જનપાયા	૧૨૮	૬૬	૧૨૮
પારિણી	૧૬૦	૮૦	૧૬
રેમની	૧૭૬	૮૨	૧૭૬

પંચનખનાં ઉપર ગજાનેલી નૌકાએ સિન્નુદિ પર વિવાર કરેલી હતી. ત્યાંથી બે દવસ નૌકાએ એકી કરીને નિકંદરે અખિય ભારતરવી પર આક્રમ્ય કર્યું હતું.

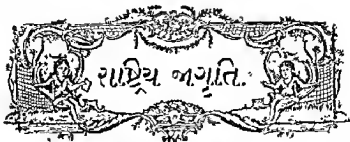
રાજપરજ :—મદાભારતનું રાત્તિપરે જેને રાજનીતિનો આપવાર મોતરામાં આંતરે છે, તેમાં રાજનાં નીચે મુજબ રહેલો મુજાઓ છે.

(૧) પ્રજાને પ્રસન્ન રાખવી. (૨) પ્રજાની રક્ષા કરવી. (૩) હમણાં પ્રજાનું બહુ કરવું. (૪) પ્રજાને પોતપોતાના ધર્મ-કર્મમાં જોડવી. (૫) અપરાધિ જતોને દડા દેવો. (૬) પોતે આ સાથેના સવગા યુદ્ધમાં પ્રાપ્ત કરવા. ૧-ઉત્સાહ, ૨-ઉદ્યોગ, ૩-સભ્ય, ૪-અન્નિયમન, ૫-અચાલ, ૬-સાદત અને ૭-દલા.

તમારી ફરજ બજાવો ! કાંઈ એક મુદ્દરનો હાં તથા હાંકરો દતાં. બાળકોના આનંદની ખાતર તેમને પ્રસન્ન રાખવા એ મુદ્દરથી પોતાને ત્યાં એક પોપંડા અને એક બકરીનું-ગરદાં કુતરું પાછું હતું. આ બે જાતનાં ઉપર બાળકોને અધિક પ્રેમ હતો. તેપંજુ બોલતું હાંકરું મુઠને વ્હાણું લાગે એ ન્યાયે પેલા પોપંડાને જરીક જરીક બોલતાં શીખવેલું એટલે બાળકો અને ઘરનાં સર્વ સ્વાભાવિક રીતે પોપંડા તરફ કંઈક વધારે આકર્ષાતાં. ધીમે ધીમે બાળકોએ મહા માયાહૂત કરીને પોપંડાને “તમારી ફરજ બજાવો” એ વાક્ય ઘણી જ સારી રીતે શીખવી દીધું. હવે પછી, પોપંડા વારંવાર એ પ્રમાણે બોલી મુઠને અસંત આનંદ આપવા લાગે. હવે કુતરું ? એ તો ગિચાઈ નિમજ્જલાલ છતાં મૂઝાં પ્રાણી એટલે એની તરફની લેડોની કાળજી દિવસે દિવસે ઓછી થતી ગઈ. એક દિવસ તે મળે હાંકરું ધરતી ધોરેક છેડે એક બાગ હતો હાં પોપંડાને ગળેને ફરવા-રમવા મળ્યાં, આ બાગની એક તિલાએ વહેતા પાણીનો એક મુદ્દર-નિર્ભગ ગ્રેહ હતો. તેની પાળપર-ફિનાર પોપંડા અને કુતરા સાથે રમતાં-ફરતાં ફરતાં-સંકુચી ન્હાનું બાળક હતું તે બેળભેળે ગરામાં ગળી પડ્યું. પાણીમાં તણાતા બાળકને ભેળને બાળકોની સાથે પોપંડા પણ બળે ગળરાઈ ગયો હોય એવો ભાવ કરીને ઉતારણથી ખૂબ પાડીને બોલવા મંડી ગયો “તમારી ફરજ બજાવો, તમારી ફરજ બજાવો” પેલાં બાળકો ગિચાઈ હમણની માફક આજ પણ રમવા આવ્યાં દતાં તે ન્હાના બાળકને પાણીમાં પડેલો ભેજ મહા આકંઠ કરવા મળી ગયો. ડસે ડસે લેતાં તેઓ આંખો મોળવા લાગ્યાં, પણ શું કરે ? એટલામાં જ પાણીમાં એક જગત પડ્યાં ગયો, તેની સાથે જોડો આ બાળકોના રક્તોનો અવાજ સાંભળીને ત્યાં આવી પહોંચ્યાં દતાં તે મુઠને ચમકીને તે તરફ દ્રષ્ટિ કરી તો બહુશું કે : “એક કુતરો ન્હાના બાળકને પોતાના ખેડમાં ઘાલી ફિનારા પર ગાળી પહોંચેલો” આ ભેળને સહ કાંઈ પ્રશ્ન થઈ ગયો. એક કુતરો કંઈ પોપંડાની માફક “તમારી ફરજ બજાવો” કે એમનું કંઈ બોલી શકે નહોતો પણ તેણે તો બોલ્યા વગર સમયે તે પ્રમાણે કરી જતાં-ફરજ બજાવી. સારાંસ કે : હેનાર કરતાં વર્તનારની જગતમાં જાનવારી છે. હવે પછી કુતરો પણ તેમને માનીતો થઈ ગયો.

ઉપાધીના પોપંડા—હવે-હવેની અગીવાળ કાપડ દર વર્ષે આ દેશમાં કેટલું આવે છે ? જરૂરના ઉપાધીનાં આ કાપડની અપત એસમાર હોય છે, એ અગીની વાત છે. એટલું ૨,૫૦,૦૦૦ આવી લાગ રખાવું અગીવાળ કાપડ મગસ ખાઈ ગય છે. મગસ ગયો કે આખા હિન્દુસ્તાનમાં એ અગીવાળ કાપડ કેટલું વપરાયું હશે. માંવી-છએ વિધાવતી કાપડની હોય તો કરાંચી પણ ખસ ઉનાળામાં મુખાંત મગસી અને બાળીના સહ ખાદીથી કેમ ખૂસ થયે ? મહા ઉપાધી ! અરે ! આનો ઉપાધીના પોપંડા !

(અપજ)

[લેખક.—ધીયુત્ત ગજવલ્લાજી. જ. જાની.]

રાષ્ટ્રીય જાગૃતિના વિશેષી લેખે વર્તમાન મર્વઆપી અને મદાન મળે-
જમને પ્રથમથીજ વિદેશના કામચુપ્પે દર્શાવના આપ્યા છે. અને તે
પ્રમાણે તેમનું અનુકરણ કરનારા આપણા કેટલાક ભાગનાઓએ
પણ તેમનાજ મનને અનુમરણમાં જુદાનો જગપે ઉપયોગ કરના નથી.
રાષ્ટ્રીય જાગૃતિ એ ધર્મનું મુખ્ય અંગ છે એમ સાબીત કરીને તેમના
આપણે આપણી કહિને ઉપયોગ કરીએ છીએ, અને તે દાગળ પામિક પ્રચાર માત્ર
મથી રહીએ છીએ. એ એ અગત્યના વિદેશના કામચુપ્પે દેખે તે રહેને ધર્મનું અંગ
બનાવીને તેને પ્રચાર કરવાનું સાદમ આપણે કરી પણ કરીએ નથી. વિશેષ અને પુરુ
ધર્મનાં અંગ દેખે છીએ, પરંતુ વિદેશ અને નિરક્ષાર ધર્મમાં કહિએ મુખમાં રહી નહિ
હતિવાસ સાધી પૂરે છે કે સંભારની કોમળિ વિદેશ અને નિરક્ષારથી ધર્મ કહિ નથી
અને તેથીજ તે કામચુપ્પે રહે નથી. એઓ આ ત્રિવિધને પોષે છે, એ રાષ્ટ્રમાં તેને
પ્રચાર કરવા પ્રયત્ન કરે છે તે અજાણથી મોટા પડીને પાપને પ્રકટાવે છે આપણે
એટલું તો નહિ જ રહી છીએ કે, આ અગત્યના પહેલેથી ને અપાર મુશી વિદેશને
અંગ કહિ આપી નથી. અપાર એક પણ વિદેશ અને નિરક્ષાર દાખવે છે, તદારે
બીજા પધર્મ તે તેના અવાધાનને આપોઆપજ કાપલ થાય છે. આવી પાપમય
વડનાને મારે કેટલાક એવોયો કંડીજલ પડે અને એવુંકથી અમદારોનાં અધ્યયનજીવ
અવાધાર છે. આવાં વર્તમાનપત્રોની નિયમિત ઉપેક્ષા, જુદા અને વિદેશ બંને તિગ-
ચર પણ વિદેશ મુશી મડીને, તેમજ રેવેષા, રસ્તામાં, જાગમમાં, અને બીજા અદ-
દારમાં, એવા લેખોની અમર્યાદ વર્તણૂક આપે, અપમાન, માગીત તથા બીજા ધર્મો
અપમાનમાં અનેક દિવસે મુશી સહીને આન રવાજના ભારતવાસીઓ પાતાને આન
અમાર જુદીને અપીગ ધર્મ મળે, અને માતાને મદને આપે તથા માગે મળે માર
દેશના શત કરે. આ દેશમાંજોના કે.જ અને અમુક વર્તનનો આમ વડ રાજ

રાતા અને ધન લોભમાં ઊઠી ગયેલા ધણુએ અંગેએએ એવા ઘેર અત્યાચાર આદરવા માંડ્યા કે: જેથી પ્રજામાં સર્વત્ર અતિશય અસતોષ ફેલાઈ ગયો છે. પ્રજાને તેની મર્મ-વેદના સહમર્મી છે, અને પોતે કરેલી ખૂંચોનું અનિષ્ટ પરિણામ લેશે એવું છે.

મનુષ્યોના સ્વભાવજ ક્રોધ યુક્ત છે; એટલે સ્વાર્થમાં આશ્ચત પડવાથી, અગ્રિય આચરણથી અથવા ગ્રિય વસ્તુ કે ગ્રિયભાવ પ્રત્યે કુટિલા બેવાથી જે ક્રોધામિ સર્વ પ્રાણી-જોમાં એાછાવળા અંગે પ્રવર્તે રહે છે તે પ્રવર્તવિત ધર્મ ન્યા છે. અને ક્રોધના વધવાથી તથા તેની અન્ય ગતિથી વિરોધ અને વિરોધ સ્વયંક આચરણ પણ સદગજ યથ ન્યા છે. અંગેએના અ-વાધથી અને ઉદ્ધત આચરણને લીધે તથા વર્તમાન રાજ્ય પદ્ધતિમાં પ્રજાને કોઈપણ રીતે વારતવિક અધિકાર અને શક્તિ ન હોવાથી ધણુએ દિવસેથી ભારતવણીએના હૃદયમાં અલક્ષિત ભાવથી અસ-નોખની જુદી થતી રહી. હાઈ કર્નના અધિકાર પ્રમળમાં આ અસ-નોખે તિવરૂપ પડ્યું. અને જંગલંગની તિવ અસલ વેદનાથી પીડાઈને સમસ્ત દેશ અસાધારણ ક્રોધથી ખગમગા ઉડ્યો; અને ઉવટે નોકર-શાહીની કમળ નીનિનું એ ફળ આપ્યું કે તે અસતોષ વિરોધરૂપે પાલકાઈ ગયો. આ ધયે આપણે એટલેયે સ્વીકાર કરેએ બેઠએ કે ધણુએ દિવસેથીએ આ ક્રોધથી અધીરા થતીને આ વિદેવામિની ભૂચતી ત્વાગાએમાં ભચીત્ત યથ ગયા છે. ભગવાનની શીખા અતિ વિચિત્ર છે. એમની સુષ્ટિમાં ગતતની ક્રોધગતિ શુભ અને અશુભદારાજ યથ રહે છે; અને અશુભ ઉદ્ધું શુભને સદાય કરે છે, તથા ભગવાનને જે અભિષ્ટ છે તેજ મંગળમય ફળને ઉપાદન કરે છે. એટલે વિદેગની સુષ્ટિ પરમ અશુભ છે, પરન્તુ તેથીયે એવું ફળ આપ્યું કે: તમેશુભથી અભિજ્ઞ ભારતવારીએમાં ઉદ્ધત રાજતરી પ્રેરણા ઉત્પન્ન થઈ, કે જે રાજતરી સન્નિને ઉત્તેજન આપવાને અત્યન્ત ઉપયોગી છે. આથી એમ મહમન્વાનું નથી કે અશુભ અને શુભ કાર્ય કરનારાએ પ્રાસન્તીય છે. જે એકા રાજતરી અદકારને વશ થઈ અશુભ કાર્ય કરે છે તેમનાં કાર્ય યથર નિર્દિષ્ટ શુભ ફળનાં મદાયક થાય છે, એમ કહેવાથી તેમની જ્ઞાનતરી તથા ફળભોગરૂપ બન્ધન બેશ માત્ર પણ એકા થતાં નથી. જે એકા ગતિમત વિરોધે પ્રચાર કરે છે, તે જમમાં ખૂલે છે; ખરી રીતે વિરોધે પ્રચાર કરવાથી જેટલું ફળ મળે છે, તેથી દસ ગણું ફળ નિ-સ્વાર્થ ધર્મને પ્રચાર કરવાથી મળે છે; અને તેથી અમર અને તે દ્વારા મળતા પાપ ફળના પણ ભોગ ભોગવા પડતા નથી, તથા પુર્વની જુદી અને શુદ્ધ પુણ્યની સુષ્ટિ થતી રહે છે. માટે આપણે અતિમત વિરોધ અને ધણાની પાન નહિ ચિચારીએ, અને બિન્ધએને પણ તેમ કરતાં અટકાવીએ. હાદારે એ અતિએમાં પરપર સ્વાર્થ વિરોધ થાય અથવા તે સ્વાર્થ વિરોધ વર્તમાન સ્પીતિનું અંધરિદાર્ય અંત થાય તે આપણે શાસ્ત્ર અને ધર્મનીતિ અનુચાર પરમતિના સ્વાર્થને નાશ કરી ચકીએ, અને સ્વમતિને સ્વાર્થ સાધી શકીએ સનાજ અસ્ત્યા કે સન્ન વ્યવસ્થામાં અત્યાચાર અને અન્યાય થાય તે આપણે શાસ્ત્ર અને ધર્મનીતિની દષ્ટિએ તિવ હામેખદાર, તથા સ્વીકૃત સન્નિને સંપ કરીને અને કાર્ય પ્રકારના સાત્વિક ઉપાય અને સાત્વિક પ્રતિરોધથી એ અત્યાચાર અને અન્યાય દૂર કરવાનો આપણે અધિકાર છે. બે કાઈ અસ્તિ થમે તે તે રાજપુરુષ દેવ.

સ્વર્ગ પ્રાપ્તિ ત્યાગ પણ કરી રહે છે. તેમને સુખ પ્રિય હોય છે, અને દુઃખ અપ્રિય ગણાય છે, પરંતુ તે સુખમાં અતીત જનતા નથી અને દુઃખમાં પણ તેમનાં પૈર્ષ અને પ્રતોષ મળતાં નથી. તે પાપનો પરિણામ અને પુણ્યનો સંચય કરે છે; પરંતુ પુણ્યકર્મ કરવાથી તેમને મર્ત્ય સંતા નથી અને પાપમાં પડીને તે દુર્ગત પ્રાણકની પેટ રાતા નથી. એ તો એ કાશ્યમાંથી સહર હડીને પોતાના મેલા સરીરને ચુક કરી ફરીને આત્મોત્તરિ કરવા મથત થાય છે. આર્થ સોધે સિદ્ધિને અર્થ આચાર પ્રજ્ઞાન કરે છે. હૃદયરોવાર પરા-હત થવા છતાંય તેઓ પોતાના કર્મથી બેસ પણ વિચારિત થતા નથી-પાછા પગ નથી માંડતા, તેમાં નાશિપામ્થ થવા છતાં પણ દુઃખી થવું, અસન્તુષ્ટ અને પિરકત રહેવું, પગે ભાવને તેઓ પોતાના મનથી મદા અપર્જ મણે છે. એવો નિર્મલિત થાત છે કે જે માણસ યોગાર્થ મર્ત્ય સુખાતીત ભાવથી કર્મ કરવા સમર્થ થાય છે તેમના દાંદનો, નાસ યર્થ, મળ જે, જગમ્ભાત્ય તેને જે કાર્ય સોંપે છે, તે કાર્યને અદા કર્યા પૂર્વક વિના પિચાઈ કર્યજ થાય છે, અને તે જે કાર્ય આપે છે, તેનોજ તે આનંદ પૂર્વક ઉપભોગ કરે છે, સ્વપક્ષ કરીને જેને માતા નિર્દોષ કરે છે, એજ પક્ષની સાથે તે માતાનું કાર્ય સાધે છે. અને જેને તે વિપક્ષ કરીને આજખારે છે તેનું તે તેના અધિશાનુસાર દમન કરે છે-સંહાર કરે છે. આજ સિદ્ધા રાત્રી આર્થસિદ્ધા છે. આ સિદ્ધામાં વિદેષ કે પુણ્યને સ્થાન નથી. નાશયજ્ઞ સર્વત્ર પિચમાન છે. આપણે મની સાથે વિદેષ કરીએ અને મોના ઉપર પુણ્ય કરીએ. જે આપણે પાશાત્મ ભાવથી રાજનીતિક આનંદોમન કરીએ તો તેજ ભાવથી વિદેષ અને પુણ્યનો ઉત્ત્તર જરૂર થાય. અને તે પાશાત્મ મતાનુસાર, નિર્જા પણ નથી, કારણકે તેમના અને આપણા સ્વાર્થમાં વિરોધ છે; એક પક્ષ તથાજે જયુત થવા હાંકે છે, તદ્વારે બીજે પક્ષ તેને દગાવવા હાંકે છે. તેજપણ આપણી જગત્તિ એ માત્ર આર્થ જગતિની જગતિ નથી. તેજો આર્થ ગરિત, આર્થ શિક્ષા અને આર્થ ધર્મની જગતિ છે. આપણા આનંદોમનની પ્રથમ અવસ્થામાં પાશાત્મ રાજનીતિનો પ્રભાવ પછોજ પ્રભાવ હોય, તો પણ તે રિગતિમયિ એટલું સંતપ્ત તો જણાવું છે કે આર્થોચિત અભિમાનના તિત્ર અનુભવ દારા માનુષ્ય અને માનુષ્યેત્ર સ્વરૂપ બીજી અવસ્થા પ્રકરી છે કે જેમાં ધર્મ પ્રધાન છે, રાજનીતિ ધર્મનું અંગ છે, પરંતુ તેમાં આર્થિકાર્થ અને આર્થધર્માનુકૂળ ઉપાયો ઉત્તરવા એકજો. હું ભવિષ્યની આજ્ઞા સ્વરૂપ પુરક વર્ગને કહું છું કે "જે તદમાયમાં વિદેષ હોય તો જરૂર તેનો વેળાસર ત્યાગ કરે. વિદેષના નિત્ર ઉત્તેજિત ભાવથી સજ્જિક અપણું અંગ મુદમ્ભમાં ગમકે છે, અને વંદતજ તે નષ્ટ થઈને દુર્જાનમાં પરિણમે છે. જે હંમે દેશોદાર મારે પ્રતિજ્ઞા કરી છે, અને પોતાના પ્રાણનો ઉત્તર કર્યો છે, તો તદમાર હૃદયમાં તદને પ્રગળ ભાનુભાવ, અવિશ્રાન્ત ઉલોમ, પદ્ય સમાન દરતા અને અન્નિ તુલ્ય તેજના અંગરનો સંચાર કરે. જેજ રાજનીતિ આપણે અનંત ગમ આપીને રિત્તપર્યાન ગઈશું." હવસમ.

૮૬૩૮૨.

૦૬૬૦

(સુરભાઈ વાઘેલા મીઠા મેલણ . ૨૦ થય)

(૧)

કેવલથી દહુરે આંખા ઘણા,
બીજા દહી કીમીઝનને ઊરળે.
વિશુદ્ધ હૈ ચાખરેરે રેખાવડી,
દહુરે હોરે ઝગમગ સગિતા પૂરળે.
કેવલથી દહુરે આંખા ઘણા.

(૨)

ઘણાના પિયલ પોમે પૂર બદલ્યા,
પરિપાત્ર પુષ્પાણી મીઠી પચાવળે.
વિવલ ચાખરેલી દોરે અનેરી આંખા,
તેમાં રૂચન મીઠું એ મંથનપાળે.
કેવલથી દહુરે આંખા ઘણા.

(૩)

ધવિ અને ફાફળનો તાગત રો દહે !
ઝગમગે તાગ કિય સરિતા નાદળે.
કાવ્ય કામની આકાશ સમિત રેડી,
પામણી હો 'સાંનિ'ને આપણાં.
કેવલથી દહુરે આંખા ઘણા.

૧૯૨૦ આશુ મુદ ૨ } માલકાન્ટ સુવર્ણનાથ પરિષદ.
૧૯૨૧, અમદાવાદ.

॥ શ્રી સદ્ગુરવે નમઃ ॥

ભયંકર ભૂલ અથવા

મુઝૂર કે આત્મનું નૂર ?

એક ગુણોપદ, મનોરંજક, રંગાર, કંચુકારસપૂર્ણ
સામાજિક નવલકથા.

અષ્ટમું પરિચ્છેદ.

એ હસનાર કેણુ ?

૧૬

પાંચ રહીમ શેઠ જેવા સેરતનો હાથ મળ્યા પછી ધન-માનનો હકાપો
ચલેમાન મન હાવતો આસ મારવામાં શા સાર જાણી રાખે ! તે સાચી રીતે
જાણે છે કે : પણ વિત્યા પછી કાંઈ કંપનીના કામખાઉઓમાં પગ સરખો
નહિ મૂકવાદે અને તેથીજ મુશ્કતાને માથું કાઢણે મૂકીને હાથ આરેલી
સાર્વભૌમ સત્તામાં સંપૂર્ણ ઉપયોગ દારા દેકે સમગ્રમાં પોતાની સાત
પેલીનું ફજદાર કાઢી નાખ્યું ! અમણેનો તો કટલાક સમગ્રથી તે રહીમ શેઠનેય
ભાગ્યેજ ગણે છે, હવે તેને રહીમ શેઠની કે : તેવી કંપની-મીલની જરાય પરવાદ નથી.
લક્ષ્મીના મદને લીધે આજ તે જ્યોત્ક છંડી મગો છે, જે વાત મુજબી, સંદર્ભ મરકરીમાં
જેકાયા જતાય રહીમ શેઠ પેતે એ સવળું સમજી છે તો પછુ તે સવળું કાન તબ કાઢી
નાખી મરીપમ સાચેતો સમંધ મદા અપાસે જાગેલી નેલા છે. મુશ્કતાને અમણેનો તો
કારખાનામાં દિવસમાં ન છૂટે જેવાર કસાક જઈ કોરે પાને થતુ મારી આપે છે-મન
હાવે ત્યાં હાવે તેવી રીતે થતુ મરાવતાં અમણેનો અને કારકુનો જરાય અચકાતા નથી.
આવા જેકાયાકાના રાજકારણને લીધે કેવળ સાચાનું જુડું અને વૂઠાનું સાચું થાય
છે. કંઈક નિર્લેપ કામદારે માર્યા અવ છે, અને કેટલાક ઉકાવગીર કારી જાવ છે. સી
કામદારને મર્યાદા-પાડીનું રક્ષણ કરી-મજૂરી કરી પેટ લાવવાનું કડિન થઈ પડ્યું છે.
પહે પહે પાળી જોતોના સંસારમાં આવી ધર્મ જાણે ચતાવી બીકે મરતતને યથરતાં રહેતું
પડે છે. તેમાંજે યરવાદ અને નરિયનના જગમ પાળીથી આજુ કારખાનું દિલોભે વડકું
છે. કંપનીના જેવાર વિચાર-નમકદલાવ જોકરે અને કામદારને સાંધે મગી કારખાનાનું
મકાન પોતાના હાથમાં લેવાને અમીનાને એક વિવશિ પવ લખી મોકલ્યું, તે મગતાંજ
અમીનાએ તેમને પોતાની પાસે ફરદમાં જોવાસને કંપનીના કાર્યવાર સજાવી

વિકલ શાન્તિથી માંમળી લીધી. અને તે મનથી જોને અને ધરના પમથાં લેવાને કમ્પાન બાપી-નેમને મનોપી માળાથી આથી વિલાપ કર્યા.

તેણે જોતાના મનથી નિમિષ ક્યો કે: જે આચાર્ય કાપંભાર મોટા વખત આનુ મુદ્દેથી તો શેરહોડામાં અમંત્રણ ફેલાતાં હિરેકલેના મીટીંગ મેળવી રહીય છેકને નાશાવક હાથી તેમની પાનેથી એકમ્મી ખુશીથી અન્ય કાકને તે મુખર્ત કરને અને પનિની તેથી રહીયથી પ્રતિજ્ઞા ઉપર પણ હેતુદ પાળી ફરને એથી તેણે હેક હાંકેકાઇ જવા છતાં પનિને અ-મર્થપર લાવવાના હેતુદના-અનિય મામ નહીંક એક મંદાદ પવ લખી મરી-વમને ફેલાવે લાવવા ઉચિત પાર્ક. તેણે માન્ય કે મરીવમ ફેલાવે આથીને જે તેમને: કોટ ન કરે, અને એ કમ્પે ઉચે કાકે કહે તો તેમની જાન કાક ફેલાવે આવે અને પદેકાં એ પાપ-અલાથી છુટે તો ફેકે ફાકેકે વળે.

આથે વિચાર કરીને તેણે મરીવમપર જે પવ લખ્યો હતો તે અને તેનું પરિ-ભૂમિ વાંચા વર્તથી ફેલા અભવનું નથી. એ ઉપરાંત છેકની મારકે તુરનાકે પણ મિત્ર-પાલી તમ્હે કુદિલિ કરી તેને રવ વર્તવવા જવા તેમના ન ફાદવાથી તેણે પરિભૂમે કપ-ની અને કામદારોના સાચા મિત્ર નરિમાનને મખર માર માગી નોકરીવરથી ખુનનક કર્યા સમયે જાન પણ તેમણે અખીનાને જે ને સ્પટ કામ્પેમા જમ્પાવી દીધી. હાતા કાનાં વગી એક બજા મ્હાલુને ફોલુ જલે કવાથી વળા એક મપગોતો લાગીને વચમાં ફેકેકો ફે " ફેકો ના વેકો પણ મ્હે આપ આ તરફ આવતા મુનનાક અને કાક એવાજ ખીમ મુદરકને દાય ફી ફી.....તરફ તર જતાં જોવા છે. " આ કામ્પાને તો તેણે મ્હાલે આલકલકે કરવા " હું આ કહે છે એ ખરી લાલકે " તોતેજ અરમપરમ એક બીમલતા માન કુંકા મંડપા. અખીનાન આમરને પણ આથી પાર ન વ્હો. તેણે તેનું કામ્પ પાળુ પણ તેને કાક મંત્રોપકારક જવાબ મળ્યો નહિ. તેણે

તોફાનનું મૂળ, સ્વયં સમતાન અગ્નીનાજ છે. મરીયમ મ્હાય તો હવે મ્હને પુનઃ મ્હાય કે ન મ્હાય, તુંએ રંગે સમયે ફરી મુજતાન સાથે સંધાય કે ન સંધાય, જગતની કૃષ્ટિએ સાચા અથવા નકારા બહુતા મ્હારા સંકલ્પની સિદ્ધિ કરતાં મેળવેલી સમગ્ર પ્રતિજ્ઞાનું ખાણી ભાગે થાય કે ન થાય પણ મ્હારા મુખના માર્ગમાં સ્વ-અંદોરીતે સમયે 'સમયે' ત્યાં ત્યાં કાંદા વેરતી-હેરાત-મેઝવેત કરતી અગ્નીનાને આજ છેવટે સમગ્રવતાં સમયે તો હીક નહિ તો તેને કોઈપણ ઉપાયે હમેશને આટે આ દુનીયામાંથી વિદાય કરવી. અરે! પણનેજે ફરી અક્ષમ કોણી-કેટલે સુધી દિગ્મત અગ્ની ! તે ભેવદા ભૈરીએ આજ મ્હને રાખત અપમાન પહેંચાડ્યું છે. અગ્નીના ! ભયંકર ભય ખાચરી તારે લાલેજ ત્હે મ્હારા કરાવેલા અપમાનનો યોગ્ય બદલો હું ત્હને આજ પ્રાણાન્તેજ આપ્યા વગર રહેનાર નથી.

આ પ્રમાણે મન માને તે પ્રમાણે વિચારમાળાના મણુકા ફેરવી રહ્યો હતો તે સમયે અચાનક એ વિરાળ દિવાનખાનામાં કોઈના અદ્ભુત અઅખાટ દારવનો ધ્વનિ થયો ! આરે બાલુ ઉંચે તીચે નજર ફેંકવા છતાં રહીમ શૈના કબામાં ન આવ્યું કે : એ હુસનારે તે કોણ ?

એજ સમયે એક તોફરે આપીને જગતનો સમય થયો છે કહી મૂગે મ્હોટે ત્યાંથી આવતી પહોડી, ત્યાં તે વચમાંજ તેમણે હાંક મારી " અલ્યા એ ! પહેલાં એકવાર મ્હા આપી જા, અને પછી જ કંઈ કરું હોય તે લાલુ પીરસીને અહીંજ મુકા જશે ! " " હુ " કહીને તોફર ચાલ્યો ગયો.

સ્વદેશી ખાદીમાં વિલાયતી બટન શોભે કે ?

આજેજ લેખ જાઓ ! પદેલાં પ્રસન્ન થાઓ ! પછીજ ઓર્ડર આપો !

. શુદ્ધ ચાંદીનાં બટનમાં મહાત્મા ગાંધીજી; લોકમાન્ય તિલક મહારાજ, મોક્ષાના મહામહાશયી, યોગેશ્વરજી વગેરે સ્વદેશી રત્નોનાં, બટન, કોટ પહેરવું કદનાં મનપસંદ તૈયાર કરવામાં આમાં છે. દેશગણમાં બટન તથા રીસડ વેચના ચાંદીના પટા ભેળંને તમે જરૂર ખુશ થશો !

શ્રી લક્ષ્મીદેવીની કૃપા મેળવો ! નજર સ્થામે રાખી ઉપાસના કરો ! ધનતેરસા દુકંડો આવે છે કોની પૂજા કરશો ? લક્ષ્મીની કે રૂપિઆની ? શુદ્ધ ચાંદીની લક્ષ્મીની ખાસ તૈયાર કરેલી છત્રી જરૂર મંગાવી શ્યો ! શ્રીમ્મન રૂ. ૧૦) અને રૂ. ૫) જી હાગીનું રાચ છે.

નવીન ખુશ ખબર:—અહોર પ્રજાને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે: અમારે ત્યાં સોનાનાં, તથા ચાંદીના અને કાંચનાં, ફેન્સી મશીન પાટીસ હાગીના તૈયાર મળશે, તેમજ ઓર્ડર મંગેથી બનાવી આપવામાં આવશે. માનપૂર્વક પધારો:—પ્રોપ્રાઈટર ટી. એમ ઝંબેરી.

કે. રાયપુર બેઠીસ નં. ૧૮૭૭

અમદાવાદ.

પધારી ખાતરી કરો ! ચોકસો માલ ! સાચો ગેરંટી !

પંચાલ

દલસુખરામ ગોરધનદાસ.

સોના ચાંદીના ફેન્સી હાગીના વેચનાર તથા બનાવનાર.

કે. રતનપોળના નાકે દુકાન નં. ૬૧૧૨

અમદાવાદ.

કર્મવીરના નિયમે

૧. ત્રણ પાછની રીકોટ અગર રીપ્લાય કાર્ડ લખનારને નમુને મફત મોકલવામાં આવશે.
  ૨. વી. પી. પોસ્ટેજ સહિત આ માસિકનું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩-૦-૦ છે. મનીગ્રાંટર કરનારે રૂ. ૨-૧૪-૦ મોકલવા. વર્ષે આવંચુ મહિનાથીજ ચલુમાં આવશે. છટક નકલની કિમત સુખાજીજી વાંચ લેવી.
  ૩. આદેશોએ પોતાનું ટેકાણું બદલાતાં અમને તુરત જાણ આપવી. જ્યાંય માટે રીપ્લાય કાર્ડ અથવા રીકોટ બીડવા જીવડું નહિ.
  ૪. આદેશના આદેશોએ રૂ. ૪-૮-૦ નો મનીગ્રાંટર કરવો.
  ૫. મનીગ્રાંટર તથા સર્વ પ્રકારનો પત્ર-વ્યવહાર વ્યવસ્થાપકને સિરનામેજ કરવો.
- લેખકોને સૂચના:—૧. કૃપા કરીને લેખક જાહેરાતોએ પોતાના લેખ, કવિતાઓ, નોંધો, કોષણની એકજ વાલુએ મોકળા અક્ષરે લખી મોકલવા. લેખમાં અંગ્રાજી તથા માટે પૂરું સિરનામું લખવું.
૨. આપારિક અને બીજોગિક વિષયો સંજાથી લેખોને આ માસિકમાં પ્રયત્ન સ્થાન મળશે.
  ૩. લેખોના વિચાર સાથે હોશમાં અમારું મંગતાપણું ન સમજવું.
  ૪. અમને મળેલા લેખ પસંદ પડેથી સખટે પ્રકટ થશે. કૃપા કરી અધુરું લેખ ન મોકલવા. પત્ર વ્યવહાર નીચેના સિરનામેજ કરવો:—એન.એ.ની તારીખે જરૂર છે.

વ્યવસ્થાપક:—“કર્મવીર” અમદાવાદ.

આજેજ મંગાવો !

જ્ઞાન મેળવો !

આનંદ પામો !

પ્રથમ વર્ષની લોકપ્રિય

કર્મવીર

માસિક પત્રની આખી ફાઇલ.

વ્યાપાર-ઉદ્યોગ અને કર્તવ્ય, જ્ઞાન સંજાથી ઉત્તમ લેખો સ્વદેશ ભક્તિનાં સુંદર નુસ્તાહાર કાવ્યો, નીતિ-કર્તવ્યના મેકોએ કરવા જેવા સ્લોકો અને એક વર્ષથી ચાલતી લયકર ભૂલ નામક રસાળરી ચાલુ વાર્તા વગેરે વિષયો વાંચીને જરૂર પ્રસન્ન થશો ! મૂલ્ય રૂ. ૨-૪-૦ પોસ્ટેજ સાથે કર્મવીરના નવા થનાર આદેશોને પોસ્ટેજ સાથે રૂ. ૨-૦-૦ માં મળશે. પ્રત્યેક લાયબ્રેરીઓ અને સાહિત્ય પ્રેમી જાહેરાતોના જીલ્લ-પુસ્તક સંગ્રહમાં કર્મવીરને સ્થાન મળવું જોઈએ. ત્રણ પાછની રીકોટ બીડી પહેલાં નમુનો મંગાવી લેવો ! આજેજ લખો:—

વ્યવસ્થાપક:—“કર્મવીર” અમદાવાદ.

॥ नमो विष्णवे ॥

पृष्ठ २-३
१५५१-१५५२
१५५३-१५५४

व वदो वरुणं वदुषा वदन्ति वीर्यवान् ।
वदन्ति वदन्ति विदितवन्ति वदन्ति न
विदन्ति वदन्ति विदितवन्ति न वदन्ति ।
न न वदन्ति वदन्ति वदन्ति वदन्ति ।

<p>દરોન કરીને પાંચન થાયો ! હિન્દુઆત્માની પાયા મદાગી સામવા-મીનમડા, સર્વો વ્યવસ્થાને એટ આપવા લાયક તલુ રવેમાં હવેમીથી મુંદર, જાણી, પોષ્ટેજ સુધે સા આને મળી, હવેનો રૂ. ૧૧ ચેરિંગ બાદ.</p>	<p>જાહિર ખમરના મામ આજે પત્ર સખી પૂઠાવી મળેજી ધણેડા, ક્યો છે.</p>
---	--

કર્મવીર માસિક પત્રની પહેલાં વર્ષનાં જારે બાકીની મુંદર ફાઇન પ્રત્યેક લોકોએ
રિસી અને રસલિત્ય પ્રેમી બંધુઓના પરમાં હેવીજ બેઠાએ, હિન્દુઆત્માની પ્રેમી
જાણી 'પણ સાથે બેઠે મળે ! આજેજ મંગાની હવે ! મૂલ' ફક્ત રૂ. ૨-૪-૦ માં
નીચનાં નવા થનાર માહકોને પોષ્ટેજ સાથે ફક્ત રૂ. ૨-૦-૦ માં મળી,
જાહિર ખમર આપનારને અમુલ્ય ચોખ:—કર્મવીર માસિક પત્ર આપારિક અને
સ્પીલીંગીય વિષયોને શ્રમતું હોવાથી તે ખાસ કરીને અસિદ્ધિ બ્યાપારિ-કારખાનાદારો
દાધમાં જરૂર જવાનું, જેથી તેમાં પોતાની જાહેર ખબર આપનારને હજોજ સામ થાય
એમ છે, આદતું જનાં સાચ તાર સસ્તા છે વિશ્વન ક્યો વગર આજેજ એક પત્ર સખી
આય પૂઠાવી તુરત જાગજ ગોઠાવી આપો ! પૂઠાવો:-કર્મવીર હવેપ્રત્યેક, અમદાવાદ.

અમલની સત્યતા.

- (૧) રવખેમ ખાસ મોલો મેવા એવા નમવર સત્તરનોએ અમે અગાઉથી
ખમર આપ્યા છતાં વી. પી. રીફુલ્ડ કરીને અમને નિરવેક સવા બખે આનાના પોષ્ટ
અર્ધમાં છતાંય છે. મવા વર્ષનો છેલ્લો અંક મંગલોજ તેમણે ફક્ત એક રિસી બંગાડી
એક કાંઈ દારા નવા વર્ષનો અંક ન મોકલવાની સત્યતા કરી હોત તે ઉપકાર થાત !
- (૨) મદાર સામવા માહકખેઓ જેમને નવા વર્ષનો પ્રથમ અંક અમે છાં
પોષ્ટથી રવાના કર્યો છે તેમણે આ અંક મળતાં નવા વર્ષના સવાખમના રૂ. ૨-૪-૦
આવશ્ય મનીઓરથીજ મોકલી આપવા દૂધ કરવી.
- (૩) અમલવાદના આદક બંધુઓએ કાળજી રાખી આ અંક દાધમાં આવનો
જવાજમના રૂ. ૨-૮-૦ વિશ્વાસ માણજ દારા અધર્થ થો પોતે મલે-મોશીએ રૂબરૂ આપીને
અપડે ભરી જઇ પહેલો અને હિન્દુઆત્માની એટ મેળવવી.
- (૪) પ્રત્યેક આદક બંધુઓને અગાવી ખાસ આર્થના છે કે તેમણે પોતાના
મિત્રો અને શતા-સખીમીને કર્મવીરના આદક ધવા જાગવાજુ કરવી ફક્ત એક એક આદક
વધારવાથી ખજુ વજો ઉપકાર યર્ધ સકરે નવા ચનાર આદકોએ સવાખમ મનીઓરથીજ
મોકલી આપવું.
- (૫) જુના આદકોએ જેમણે મવા વર્ષનું સવાખમ નથી લઈ તેમણે તુરત પહેલો
આદક દૂધ કરવી.
- (૬) આ વર્ષનું એટનું પુસ્તક દોષમાં આવતાં જરૂર પ્રસન્ન થયો ! આદક
થનારે વાર ન કરવી !

<p>પ્રકાશક : સ્વદેશીસાહિત્ય હરિલાલ બટ. ૩, ચવપુર, બારમાની પાલ, અમદાવાદ.</p>	<p>મુંબઈ, મુંદર, કપાળી, રૂપર, બાજ, મુંદર, સ્વદેશીસાહિત્ય- દેવી જરૂર છે.</p>	<p>આ અસિદ્ધિપત્ર મીન-સામ ઉપકારથી પોતાના ચવપુર સામવાની પોષ્ટ સાથે આજેજ 'જલન' રિસીંગ પ્રેમમાં લખું અમદાવાદ.</p>
--	---	---

કરેક જાન દીકરું. પુત્રમાણે રકમ નરિ મોઠલનારતું નામ અરેમી કરી કરવામાં આવે છે. એટલે તેનો કંઈ જાન થયે મળવાના લાભ ઉપરથી કંઈ નાથ છે.

આપાર મુખીમાં પંચસેથી વધારે નામો લાખડ થઈ ગયાં છે. ને હજુ યતાં આવે છે, જેથી કાલ પ્રતંચ લાખડ યનારને એ દાત તર્તજ તેનું લાભ થઈ નાથ તો લાખડ થએલાં નામ જેટલાં રૂપિયા મળી જવા સંભવ છે.

આ યોજનાનો લાભ જેનું લાભ થવાનું છે તેવો પુરુષ કે કન્યા-લગ્ન થવાની મિલાવાયે (સંદેહો) પુરુષ કે જેને લાભ થવા પડે તેને એક માત્ર અગાંથી રૂ. ૩૭ જરી પોનાનું નામ લાખડ કરાવેલું છે તેજ નેમથી થકે છે. લગ્ન થઈ ગયા પછી લાભ મેળવ્યા બાદ હમેદવારનું નામ કરી કરવામાં આવે છે. એટલે તેને ફરીથી કહેપણી બરવાનું રહેતું નથી. લગ્ન થઈને મળનારો લાભ લગ્ન વિવેચન થેર મેડાં પહોંચાડવામાં આવે છે.

લાખડ યનાર સતજનેને પુરુષ જાન લાખ યતાંજ મળી નાથ છે. તેમજ યજ્ઞ જમુ લાખ હેવાજ નાથ છે, નારે વધુ લાખ એવવાની હમ્દા વાળાએ વધુ નામો લાખડ કરાવવા પ્રયાસ કરવો એકલો.

આ યોજનાના પ્રચારક એક-ટો ગામે ગામ બોલે છે. પુલાયા માટે નીચે ને થયે લખવું.

આ યોજનાના ખજાનચી અરેન્ડ જલ્લીના પંચવાગર ત્યાં યોજીતવાના દેવદંડાણે એમ. સાદ છે.

કરેક વિચારથી જ યજ્ઞનેને આ યોજનામાં લાખડ થવા વિનંતિ છે.

લાખડ થવાની હમ્દા રાખનારે રૂ. ૩૭ નીચેને ઠેકાણે મોકલી આપવા જેથી તેમને લાખવું મરતી ફીફેટ (લાખ થજની વખતે તેજુ કરવાનું) અપવામાં આવશે.

શ્રી ગુજરાત લાખ લાખ પ્રવર્તક મંડળી-કાઠીસા પો. સાયમા.

વાયા આજુદ.

❀ પ્રાર્થના. ❀

વિનંતિ હર પદે, સંશોભિષિ, વિનંતિ હર પદે,
તુલસીને મેરૂ કમલદાસ, મેરૂ તુલુ વનચાર
નાથ અખિત પાલ્યાં નવુ દો, અવર પુરી દશેઃ ૬૫.

મંગલ સુદિના સરથાપડને સજાદર, મંદતારી,
સૌનુ મુખ અમરી મયમું, મૌન્ય સુધાથી મરો. ૬૬.

દીન થઈ સરમે દુ આગે હમી કૃષ્ણ પ્રભુ આપ,
અનુમોદારક મો વિનુઝ ? ૬૮ મરૂ દશે. ૬૭.

પ્રમદાદને મુર્ જોવાના પ્રતુ આપે નિવાર્ણ તાપ,
નાન સુદો હો કેમ હવે મને સત્તર સદાપ દશે, ૬૮

તમ કૃપાથી નામ સમમના લાનુ સચી મદા મેળા,
અનુમોદારક મપનામપ અદમલ વાર હવે ન દશે. ૬૯

વચન મીતાનાં મેરમરીને, મપમનો નીચ થર્મ.
તેને અમરમથી ઉદાવા, પ્રમુ ! અતનાર પદો ! ૭૦

ગાનનું પ્રાર્થન દોષ પરીને, વિનુઝ કમ્પા દશે,
મેરૂ સત્તર રંદો પદો, આપ કૃપાને મરો. ૭૧

ના ૧૫ કંઈ કમ્પુ ૧૩ દમને અનંત રહિત વિનુ,
સંખ મરૂ મગ પરી કમ્પા, કેમ જવાને ભરો. ૭૨

અનિતિ નિગરા મનીને હરો. દીન હાર ઉદો,
સત્તર મરૂ અવિ કૃપાનુ, નદિ નો હે વ મરો. ૭૩

પદમ દશનિષિ, કમ્પા કમ્પે નમ સખિ અમાપ,
'મોરુદેવ' વિનંતિ નુ મે હો, મેરમિતિ મંદશે. ૭૪

ના. ૧-૧-૨૧. }

કોમલ વાસુદેવ રામચંદ્ર.

(निम्नकः—वेदान्तकोविद् श्रीशुन् म. म. अयाची-पाठन.)

सुभाषित मणिमाला.

(ममक्षोक्षी भाषांतर. मरित.)

दायादाः स्फुटयन्ति सन्दह्यणा मृणालि भूमीभूता ।
द्वेजपाण्डमायकल्पदुतभुक् भस्मीकरोति क्षणाय ॥
अस्मभः कलापयन्ते तिस्रो विनिदिने यथा दग्नि ध्रुवं ।
दग्निता स्तनमानयन्तिनिधत्, पिप्पु पिप्पु धनं तद्वद् परेश

अप्राप्ता मरणा, ददे नरपत्नी, २ शिरसाग्रे ददे
२२१ मर मिता श्री, एव विरे मरी विरे मर्यादे,
१ २२१ मर्यादे, २२१ मर्यादे मर्यादे मर्यादे
२२१ मर्यादे मर्यादे मर्यादे मर्यादे मर्यादे

मोक्षधोत्रवर्धः मदीयक मधुपानमलयदेवि दिवाः ।
मिहोदममयिपुष्टः कर्मिष्टे कलाप्य विदिदिता ॥
मोक्षधोत्रवर्धः मदीयक मधुपानमलयदेवि दिवाः ।
मोक्षधोत्रवर्धः मदीयक मधुपानमलयदेवि दिवाः ॥ २५ ॥

अन्विष्यन्ति ब्रह्मस्य यस्य तत्तत्ता ब्रह्मन्तरे गोविन्दो ।
 योगयोग कथाश्रितान्तिहृयता पञ्चात्मजाः कुर्वन्ते ॥
 अग्रेषां ज्ञानयोगवसान ममये सर्वो विचारोद्योः ।
 श्रीगुरुनिर्दिष्टं कृष्णमन्त्रिणं न विचिन्त्यतेषां जडाः ॥ १८ ॥

आदि छे रज्जि भिन्ने अपर म्मे अन्तरमे गतये,
 भेद भेद एव भिन्ने अन्तरमं पुत्रो रमयन्ते करे,
 जेते अन्त एव अनेक जगती रेवे, हरे अ'पद,
 श्री गुरुनिर्दिष्टं कृष्णमन्त्रिणं सचे कुर्वन्ते भव.

छन्दोगेन वारं वारं कृते, रसाविद्यामोदके ।
 रंता देव भयूर गोविन्दपुत्रे, कानिपु निम्नान्तरः ॥
 मातृमैत्र नरनयः ममगुण कर्तुर सार्वभौमो
 देवा पञ्च विचारणा मुक्तिमये दिव्यस्य लक्ष्मि जगत् ॥

• कानि अ'पद आदि भेद रंता, रसाविद्यामोदके,
 दिव्य देव भयूर गोविन्दपुत्रे, कानिपु अ'पद,
 मातृमैत्र नरनयः ममगुण कर्तुर, हरे अ'पद,
 श्री गुरुनिर्दिष्टं कृष्णमन्त्रिणं सचे कुर्वन्ते भव.

तत्तामिदं निर्वैकल्याय न विचार्य ।

वर्ततेविद्यां दानराजे. सुविन्दः ॥

छन्दोगेन वारं वारं कृते पुत्रो विद्युः ।

• अन्विष्यन्ति ब्रह्मस्य यस्य तत्तत्ता ब्रह्मन्तरे गोविन्दो ॥ १८ ॥

आदि नदी भरी स्वर्गती मया निर्वैकल्याय करे,
 वारं वारं कृते रज्जि हरे एव लोच ना भिन्ने रंता,
 नदीति नो विद्य देव रज्जु मम मया रंता-
 कृते मया रज्जु ममगुण, ते स्वर्ग निर्वैकल्याय करे.

કર્મવીર.

અમારી આજ્ઞા-ગળા વળેના પહેલા અંકની માફક
બીજા વળેના પહેલા અંક પછી રિહાતો અને વાંચક સાથે
દાખલા સ્નેહ-સત્કારને પાત્ર થયો છે એથી અને મુખ્યતઃ
અમની-ચતુષ્ક્રિયા સારવણતા-ગોનીએ, હીએ, અને તે
પછી તેથી પછી પ્રધારે સારી રીતે કર્મવીર દ્વારા વાંચક-સમુદાયની સેવા કરવા તત્પરતાએ
હીએ, જે જે સહયોગી પવકાર બંધુઓને-કર્મવીરનો પ્રથમ અંક બદલા તરીકે તેમજ
અવગોષ્ઠનાથે પહેલોનો કરવામાં આવ્યો છે તેમાંથી જેમણે કર્મવીર સુગ્રામી જે જે યત્ને
સાધ્ય-સંતોષભર્યા પ્રકટ કરી વિવેક સાચવ્યો છે તેમના અંગે ઉપકૃત હીએ, બાકીનાં
સત્કારનો પણ ચેતન્ય હ-સાર આપશે એવી અમનો સંપૂર્ણ અપેક્ષા છે.

દેશિયો:-મહાત્મા ગાંધીજીના પ્રખ્ય ઉપદેશ એજ છે કે: દિન-દુરયાનના મોઢ
ઉત્તરવ-સાગ મહારાજના મહાત્મયથી તે દિન-દરિદ્ર રૂઝની મુપડી મુપડી પ્રત્યેક સમય-વેલ
પેર રેટિયાને પ્રચાર થવો જોઈએ. પ્રત્યેક મુદરથ સ્ત્રી પુરુષ પોતપોતાના ઘરમાં તરિય
સુતર હાંતી-વધૂને તે શુદ્ધ સ્વદેસી વસ્ત્ર પહેરી ભાગ્યશાળી થાય, તોજ આખા દેશનું
સૌભાગ્ય સાચવી શકાય. મહાત્માજીએ આ ઉલોચ તરફજ પ્રજાનું આસ-સદાય કેમ જોઈયું
એ ધણીજ વિચાર કરવા-સમજવા જેવી વાત છે. જમતના પ્રત્યેક મહાપુરુષોએ 'કરુ' કે
કે: ઔસોગિક ઉન્નતિ વગર કોઈ પણ કાળે કોઈ પણ દેશનું રત્ન હાદર ફીટવું નથી,
અને નદિ શ્રેષ્ઠ: તદનુસાર ગાંધીજી પણ એજ સૂચવે છે કે: સ્વરાજ્ય પ્રાપ્તી મંગલ કાળ-
નાપાળા-દેશમાંથી કુલ્ય કારિયેને દેશવંદે આપવાની ભાવનાવાળાં પ્રત્યેક 'સ્ત્રી પુરુષ' એ
પણ પણ નકામી શુભાચ્છા વગર આગવીજ અવિચાલત સત્તાપૂર્વક હાથમાં રહેટિયા
પકડી સૌએ સાથે મળી એ અન્યેય સુસંગત્યક દાગ્રા હટ સાધ્ય કરવું જોઈએ. સ્નેહ, શક્તિ
અને ઉત્સાહપૂર્વક જે મુદરથના ઘરમાં રહેટિયાને રથાન મળે તો દિવસે દિવસે ઘરનાં
પ્રત્યેક માણસોને તેની અનન્ય મોહિની લાગે છે, સમય અર્તા-એ રેટિયો બાગેશની
બાંધે એક રમવાના રમકડા જેવું બની જાય છે. યુવાનો એ સ્વદેશનું મૌરવ સાચવવાનું
અન્યેય સરવ જમણ છે, પ્રકોને જમતની સાજ દાંકિવાનું-કુટુંબ નિર્વાહનું નયુનેગર માપન
અન્યથા થાય છે. એજ વસ્તુ જતાં એમાં અનંત સ્થિતિ બરી છે, તેથીજ તે અનેક રૂપ
અગિત થાય છે.

પ્રભુનો વાસ.

નામસારની અનંતાનંદ નામના મહાત્મા આપના દેવાલયમાં રહેવાને ખિલકુત, પ્રવૃત્ત થી. આ પ્રમાણે એક પરિચારકે કાંઈ નરેશને લેદેશીને કહ્યું.

“પુલ્લા પશુ શાન્ત રસ્તાપર ભેસીને, લગાને છે તેલો આગળની ધુન નીરંતર; ખો પડી રહ્યું છે દેવાલય પૂનરીઓ વિહોણું.”

“મધથી ભરેલા વાસણું તરફ દષ્ટિ સરખી પણ નહિ દેકતાં લોક સમુદાય, સુધરે વેત કંમળની આસપાસ મુલતા અમરેની જોગ વીંટાય છે તેને.”

નરેન્દ્ર મનમાં ધુમવાયો, અને તે જ્યાં ખેલા મહાત્મા લીલાલમ આસ ઉપર આસ-પાળી બેસે હતા ત્યાં જઈ પ્રણામકરક કહેવા લાગ્યો “પિતા હુલ્ય મહાત્મા! કનક લક્ષ્મી દેહાધિમાન માઈ દેવાલય તરફને આપ રેતીપર આસનવાળીને પરચકા પરમા માનું કેમ આન ધરો છે વાર ?”

“તદરા સુવર્ણ મંદિરમાં પ્રભુનો વાસ નથી.” મહાત્માએ જવાબ આપ્યો. “રાજાનો મહેરા કોપથી લાલચોળ થયો અને તે ભોલો.”

“પ્રભુ! આપ જાણો છો કે આ મંદિરના રહિત-દાતરથી કામમાં મેં ત્રીસ લાખ પીઆ અરખ્યા છે, અને સમર્પું છું તે મેં પ્રભુના પરચાવેદમાં, મોટી મામપ્રમથી હોનું ધર્મક્રિયાઓ કરીને ?”

“વિદિત છે તે સમજું મને,” મહાત્મા બોલ્યા. “મેં વર્ષો જવારે હજારો લોકો ભાંડ અમિના બોગે ધરખાર પિનાના રખડતા વધ ત્હારે દારે વાસતા હતા હતા ત્યારે તેમની અતલ સરખી પણ ખાનમાં લીધી નહોતાં-મોટ સરખી પણ મોડી નહોતી.”

પરમ કૃપાળુ પ્રભુએજ વિસ્મય થકને અને કહ્યું. “કેવે અનાથ ઘરખાર મેહોણાં રખડતાં રંક જનને આલય આપી ધરતો નથી; તે મારા કાળે મુંદર લાલચ બંધાયવાનો શી રીતે હક ધરાવી શકે ?”

“અને તેથીજ વર્યો છે તે જાણે અગદાય, ધરખાર વિહોણું જનસમુદ સાથે હસ મિે શન્તિનું સાસાન્ય પયરાએજા રસ્તા પર.”

“જન્ય છે ત્હાં મહત્તી જરૂર સુવર્ણમંદિર, નરેશ ?”

મહારાજા કોપને દાળી ચક્યા નહિ, અને પશ્ચાદીને તે બોલી ઉઠ્યા કે: “હમણાંજ મેં મોટી સરદદ છોડીને આત્મા જાણ્યા.”

“જ્યાં ત્હોં મારા પ્રભુને મોકલ્યા છે, તેજ રચજમાં સત્વર મોકલ મને એ નરેશ ? હાત્માએ શાન્તિથી જવાબ આપ્યો. “કનક લક્ષ્મી અગડતાં આલય વિહારી હસારો કરતાં રંક અભિમાનીની નિર્મળ વનમાં જામેલી મટલી પ્રભુને વધારે આવી છે.”

૧૬૭૭ આપણી પૂર્ણિમા.

અનુરાદ્ધ—“અભિલાષી.”

ગુમાની જાય છે, અને સાથે સાથે કોઇ પુત્રાવલી પરમેશ્વર દ્રવ્ય પણ તેના નવન સુમ્યાસ પાડે થાય છે.

અઘાપિ પર્ણત ધનસ્થામ અવિવાહિત છે. અઘાઉ તો તેણે એકે જ મંદિર વિષય કર્યો હતો કે, હમે કરુંજ નહિ. પણ મિત્રોના આમહથી તથા સ્વયં, પોતાના એવા કંઈક અનુભવ પરથી તેણે હમને મદત આપ્યું છે-તમની આવશ્યકતા સ્વીકારી છે, અને જુના વિચારને નવમજના નયસ્થાન કરી-તિર્ણજનિઃ અપિ છે! હવે એ હમે કરવાને હિતેક છે, પરન્તુ હજી સુધી એની કોઈ મનપ્રસન્ન કન્યા તેની નજર તમે આવી નથી-મળી નથી.

x x x x x x

ત્રીયે માસ આવે છે. અઘાએ દિવસ અમિ વર્ષાવતા તોપની પછી હવે કંઈ સંપર્કિતનો ખાતરત સુખકારક સમય પ્રાપ્ત થાય છે. અઘા સમયે ધનસ્થામ પોતાના એક નજીકની પુત્રોપાનર્થ મિત્રો સંદિત એક મોટા મંદિરમાં જાતા રિતગ સુમિરની અંતર્ય દિગ્દર્શન અનુભવી રહ્યો છે. મિત્રોમાં પરસ્પર દાસ્ય વિનોદ જોવી રહ્યો છે. વાંત કરતાં કરતાં એક મિત્રે અઘાને કહ્યું. “ચાર! અમરકુમાર હજી સુધી કેમ અગત્ય નહિ પડ્યો તોપણ!”

ધનસ્થામ: “હાઈ! એવો મનપ્રાણ પુત્રજ છે. રગી કપાંસે મોજી મુજી હિરપાણી ઉપવંતા હશે.”

કન્યાજી: “નહિ, હેર હેર કરીને ચાર એમ વાત અદર ના ઉઠાવી મારો! હશે ના હશે પણ આમહામ એ આપ ખૂદ પુરાવિંદને ખરે કોઇ રૂપ-પૌરુષપણ મુદર કન્યાની શોધમાં ખૂબ ઉત્સુકતાથી અર્ધાં હોવામાં અગત્ય-દીવાલો-આપાં મારતો અજાય છે!”

ધનસ્થામ: “વાદ! તમે પણ ખરા હિત્તાદ જણાઓ છો. કીરસો લદાવવાની કામમાં આપ પણ કુચળતા તો પૂરેપૂરી પંચવતા લાગે છે!”

કન્યાજી: “હા! એમાં કંઈ નગમ જેવું કે જિભાડી નથી, અને કીરસો ખરા કે જોડો તે તો આપની હમ્મલ હશે તો સેવક કચાક જગી પૂરવાર કરી આપેલી જોતો સાહેબ! પછી!”

સમીરવામ: “હા.....એક બે દિવસ પર એજ મદને કરેતાં દેતાં કે ધનસ્થામને વિવાહ થતા જાય તો મદને કંઈક ચેન પડે. કલ્યાણિ કહ્યું તેમાં કંઈ સત્ત જેવું તો નથી જ હવે ધનસ્થામ રોક તેથી અલગત હશે. ચલો, પછી!”

રોદધિનોહની સમક્ષિ થાય તે પહેલાં તો વચમાં અમરકુમારે આતિને અદિગા નાંખ્યા જ છે તો!

ધનસ્થામ: “પધારો સરકાર. ચાર! જણાય છે તો તિર્ણજનિ! તારા સમ, આજ પરીએ ત્વાં રમરજી રહ્યું. અત્યસ્થથી અઘા નામવરનાં જ પ્રજાગન મવામાં!”

અમર: “મદને મૂર્ખ સગણને મદારી મરકરી કરવાની તમને જાણને ને રેય પડી છે તે માદ રાખજો! દેસલ પડીના છતાં એમાં શૂંઘરી દણ રો! અવગણના મોક્ષ આપ્યા વિના રીતસર ને વાત કરવી દેવ તે કર્મ કચ, નહિતો એકાસ્તી ગઠની કરી નાંખીશું.”

કેશવજી: "હવે ત્યામભાઈ! જાણ છે કે આજ સાંજેની કંઈ વિદ્યુતી થઈ છે ખરી! કાલા ભાઈ!" સામુત્રી દાઝ વડું ઉપર એ જાગે-પાટ ના કરના!"

અમર: "એ ના ક્યા ખતાં રી જાગ્યા-કપો-કેપ?"

કેશવજી: "સાંજેના જુદા રમ ના કરતા, આ હાથ જુવો છે ને મેદેશવાન! એ જુદા જુદા દવા તે કાલે જ હોવાના છે! કાલે પ્રભુ આજે તે તાજ ના અજમાવ થશે."

અમર: પનરવામજી! જુવો! તમારી ક્યાજી કરવા જતાં આ ક્યાજી અકરવાજી ચૂં નહો દો!"

કેશવજી: "ભણીએ છીએ કે આપ શોનું ક્યાજી કરવાના કારભારમાં જ પડ્યા હો, ખાપુ! એમ દોષ તો લે માર કરને પણ એકવાર કહી નાંખ કે તેં શું કરું?"

સુવં ઉત્સુભાષી બોલ્યા:— "અમરુમાર! કહો ભેઈએ!"

અમર: "તારે-પર એમ યાન રહીને જાતામાના પ્રતિભાવે, જ્યારે કે જાનન વિચાર કરવા જેવી છે. (પનરવામ તરફ ભેઈએ) દોસ્ત! તારે સાર એક ક્યા તો શોખી જાઓ છું."

સુવં (એક આવળે) "વાહ છાં વાહ!"

અમર: "તમે પાર નમાથી લાગરી હોડો! પદાથ તમ ને ખર પૂજાં તો એ એક અડળન જોવા હોલ જવી સાંજે તો ખરા!"

રુધિરમાર: "હા, જાણ! કહો ભેઈએ, ક્યાંથી રોળી સામ્યા!"

અમર: "આટલામાં ને આટલામાંથી."

કેશવજી: "આટલામાં એટલે આજ મામની કે પરમામની! તમ પરમામ જુવાની કે આ મામમાં જ જુવો જાણે ઉડાનો!"

અમર: "હુદ રાત્રનમારમાં જ. વળી બીજો કંઈ તે દોષ કે?"

રુધિરમાર: "એ ઉઠારીને જાપ શું કરે છે?"

અમર: "તેને જાપ નયો-પિત્તિન છે."

રુધિરમાર: "એ કી નહિ જ તો."

અમર: "ઉ માપ એક ઉઠારી અને તેની આ! જુલ ચીજું કોઈ ના મળે. કાલેમાં સમય તરફની કંઈ આજ રાખે તે જુલ આજને કંઈ કે સીતારામ! સીતારામ! ઉઠારીની આ જુદા જ મરીત છે."

કેશવજી: "આ વળી કાનુથી અડળ."

રુધિરમાર: "પર પંજુ શીજું તો મરીત! ક્યાં અમારા પંડરવામભાઈ આવા પનાવ, અને ક્યાં તેમનાં સાસરિયાં આટલાં જુવાં દરિદ્ર! દુનિયાં શું કહેશે!"

અમર: "અરે! કહેનાર છે કોણ! આપણે કે બીજા! અહીંયા એમનું કોણ કોણ એ એનું એનું છે!"

આખરે એક ઉઠા નિષાસ મુક્યો.

ઓસે દિયો પ્રસન્ન કરી જાતી જેમણી એક દિવસપર જરાથી દાવો. અને આજનોર
તરે મોં કરી જેને પ્રપોસાપુરબર જીવનપર પાથરેલી સાદી પર નેડી. પરંતુ જ્યાં તેને
પરજીવને ભેટની ખાતર વનસ્પતિ તરફ દ્રષ્ટિ ફેરવેલાં તે આદાદાદા ! ને એક દલપનેદા
ગીતગાત્રી જાનમન્ય થયેલી સ્તમિતપર ચરતી થતી !

‘ હું નિમાત્ત પદનાં મનિદ્ધ પોટે’ વચ્ચે ” એવો પાટ થયો. પણ હું કરો પોતા
દિયો જનમ્પત્ત તેને મને કરવાને પાટ પગથી ઉમેરે જ્યાં નેડી નજીક જતાં એડો, પણ
જ્યાં તેજે તેનું સિર ઉઠું છું અને દિયો પ્રસન્ન નેડા મોં પર પડેલો તેજ પો
આશિષમંદિત વનસ્પતિ મુખથી નિકળી ગયું. ‘ હા ! હુંજ મ્હારી જનેતા ! ! ! ” એકાદ
દેવતા જ તે પણ “ હું આ હું ભેડું છું ” એવો રિવાજ કરતો આવે અદ્યતન
આવડાથી થતીજ નિબેદ પાવતી મનિ સમાન એવી જ રહ્યો. ને આજના કંઈ પણ
પોલી સંકેત નહીં.

અમરપ્રભાર રિચિત્ર થયેલા કાજની જનમાની જે આ અવસ્થા સમાપ્ત નોડજ રહ્યો
જેવો જોડીયાર થયો. એવો : ‘ અમરપ્રભાર મદિમા જેવો અવસ્થા ઉડી જોડે થાડો
નમે અવસ્થા પરિવર્તન થયેલ ને અંદરમાં વધેલ આ પ્રસન્ન-આ સંવેદનામાં પ્રાપ્ત થઈ !
‘ અનંત પ્રભુ ! ’

હોહરીએ આ સમયે દબ્બ જોઈ ધૂમડો દૂર કર્યો, અને લાઇ ! બાઈ ! કહેલી ધન સ્થામને વળગી પડી ! વાહ ! બન્ધુ પ્રેમની તે કંઈ વાત !

વાંચક ! આ હોહરી તે બીજી કોઈ નહિ, પણ એજ ખાંડિકા છે કે જેણે આપણી પાંચ વર્ષ પૂર્વે રસ્તે જતાં એને રક્ષા-ગ્રન્થન કર્યું હતું, અને જેણે તેને હંમેશા સ્મરણે મગા કર્યું હતું !

x   x   x   x   x   x

આવશ્ય માસ આવે છે. આનણી-ગજિનો પરમોત્સવ આજ પણ પ્રત્યેક સ્થળે ઉજવાય છે. ધનસ્થામનું મુઠ્ઠા જૂન સંજીવનવામાં આવ્યું છે. ધનસ્થામ પોતાની એકાન્તચૂકમાં એકા ખેડો એક પુસ્તકનું અવલોકન કરી રહી છે. એટલામાં એક દારોએ ખારીને વિનિત લાવે હતું : “ શેઠ ! અંદર ચાલો ! ” ધનસ્થામ ઉઠીને અંદર ચાલ્યો મથો. માતાએ નિયત કરેલા આસન પર તેને બેસાડ્યો. વૃસ્તાન મંત્રકથાને મુખે તેની અગિનિ-આપણી પૂર્વ પરિચિતે પેલી દિનખાલિકા-સરસ્વતીએ ધનસ્થામબાઈને કુમકુમતિવક્ર કરી મંત્રવંત આનરનેકથી રક્ષા-ગ્રન્થન કર્યું, તેજ સમયે ધનસ્થામે બે ચુલ્લું મૂકી સારસ્વતીના હર કમળમાં મુકી દીધી. સ્મિતહાસ્ય કરતાં બાઈએ બહેનને પ્રશ્ન કર્યો : “ કેમ ? આરે પૈસા પહોં પહોં આપવા જ પડે ? ”

સરસ્વતિ હાસ્ય ભરિત વદને બોલી : “ ના, ખોલા બાઈ ! આ સંવર્ણમૂલિકા એ પૈસા કરતાં ખરેખર કોઈ છે, તેના હું જાણ જ પૈસા મેળવી શકીશ ! ”

વાંચક ! આજનું “ રક્ષા-ગ્રન્થન ” લક્ષ્યમાં રહેશે કે ?

ન્યારી વાત :—મુંબઈની વસ્તી લગભગ બાર લાખની ગણાય છે. એટલા માણસોમાંથી ૮,૧૨,૦૦૦ માણસોને તો ફક્ત ન્હાની ન્હાની એક એક Room-કોલોનીમાં નિવાસ કરવો પડે છે. બે આપણે આર માણસ તો એક વરની આવશ્યકતા મળીએ તોયે ૨,૧૨,૦૦૦ જે જેની રહે તેમાં ૧૪,૦૦૦ તો એકાં હુપડાં છે કે જેમાં આજીવન સમાવેશજ નથી થઈ શકતો, તોય તેમને નિવાસ-એ-નરીયોલોને એવાંજે હુપડાંમાં દિવસો મુંબરવા પડે છે. ૧,૭૪,૦૦૦ થી તો એમાં એવાં છે કે જેમાં બે ત્રણ માણસોનું કુટુંબ રહી શકે. આ હિસાબે બીજાં ૬૪,૦૦૦ મંદ હોય તો સંતુ લોકોને રહેવાની કંઈક સુગમતા થાય. થત વખતેના માણસોની બેઠાટી મુંબા-કોલોનીમાં ફેરી રીતે એના વગર નલાની લે છે. આ એક મહા આચર્યની બાબત છે. આથી જ સમાજમાં અસંતોષ અને પાપનો ફેલાવો થાય છે—અને તેની અતર સમસ્ત દેશ પર થાય છે. આટલું જતાં અંદર લોકો પશુ કહેશે કે : હોરત મુંબાઈની વાત ન્યારી !

વાત :—એક માણસે એવી ગજવી કરી છે કે સરેરાસ દરેક માણસ એક મિનિટમાં ૧૦૦ બોધને હિસાબે હોવાના ત્રણ કલાક વાત કરે છે. એ રીતે એવા બધાંજે તો દરેક માણસ એક અડવાડીઆમાં આ માસિકના આચરે ૨૦૦ પાનાં બરાબ એટલી અં એક વર્ષમાં ૧૦૦૦૦ થી પણ વધારે પાનાં ચિત્રસય એટલી વાત કરે છે. ખરી વાત !

વ્યવહારિક શિક્ષક શિક્ષણ.

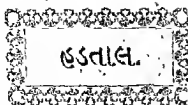
[સંલગ્ન:-શ્રીયુક્ત વાલુદેવ રામચંદ્ર ચોટત.]

માત્ર સમ્પ્રદેશમાં સંપૂર્ણ વ્યવહારિક શિક્ષક શિક્ષણ હમને વળ ખડો, કિંવા વિદ્યાર્થિમાં વિસ્તર કરવામાં આવ્યો છે. પ્રથમ વિદ્યાર્થમાં આરંભિક શિક્ષક-વિદ્યાલય, દ્વિતીયમાંમાં પ્રાથમિક શિક્ષકવિદ્યાલય અને તૃતીયમાંમાં 'હાઈ સ્કૂલ' વિદ્યાલય (College) છે. તે સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે, પ્રારંભિક શિક્ષકવિદ્યાલયમાં નાકા ૧૫ બનાવવા, મુદત ૧૫ દાનજી. ઇ. વિદ્યાર્થી શિક્ષણ આપવામાં આવે છે. પ્રાથમિક શિક્ષકલયમાં વિદ્યાર્થી સાત્તનુમાર ૫ થી ૭ ઉપરોક્ત ૧૫ કરશે. ઇ. નું અભ્યાસ કરવામાં આવે છે. તૃતીયશિક્ષક શિક્ષકલય કિંવા શિક્ષક-શાળેમાં વ્યવહારિક શિક્ષકશિક્ષણને સંબંધિતી બનાવવા માટે દેશી અને વિદેશી સાહિત્ય, દરિદ્રતા, ભૂમિતિ, ઉચ્ચશક્તિ, વંત્રવિદ્યા, વિદ્યુત્કર્મ, પદાર્થ અને શ્રુતિ, અનિર્ણય, નામકર્મ, સ્થાપત્યકર્મ તથા વાણિજ્યવિદ્યા આદિનું શિક્ષણ આપવામાં આવે છે આ મને શિક્ષણથી શિક્ષકવિદ્યાલયમાં પરિચિત થઈને આશાત્મક સ્વયં પ્રતિભાવિ હોવાનિ આ છે કેવામ પ્રકારના નવન શિક્ષકની ભાવના થય છે

નાનકા પેલા સ્વીદ્ધરને-૬માં પછી આ પ્રસારે ૩૦૦ વિદ્યાર્થી છે. જે દેશમાં એક માત્ર શિક્ષણ-કળા માટે જ આવડ્યાં હતાં સંખ્યાક વિદ્યાર્થી છે તે દેશ મહિ ઉત્તરના ઉત્તરતમ શિખરે વિરાજતો હોય તો તે કંઈ બદલે આશ્ચર્યની ઘટના છે. વાર? અમુક મથન કર્યો ઉત્પન્ન થયેલાં હેરી હારિસ એ દેશવાસીઓના શુદ્ધમાં ચીરકાળ માટે નિવાસરૂપિ હરવા કેમ લાભાપિત ન થાય વાર? આ આશ્ચર્યોના અપરિમિત ઉદ્ભવનું જ પરિણામ છે; એમના અલ્પ ઉત્સાહપરાશુતાનું જ ફળ છે; એમની કોરેલેશન પેરિયોડનું જ પ્રસ્કાર છે. આના અનુકાનિક વ્યવસાયોમાં સંપન્ન ઉદ્યોગ-રહેવાના-ચોલે જ તેઓ આજે મુદ્રિતર મનુષ્યોવડે કોટિક જનો ઉપર અને સામ્રાજ્યતર વસુવશ ઉપર સંગર્વ આપિ પત્ય ચલાવે છે.

પ્રારંભમાં જ ઉલ્લેખ કર્યો સુખ્ય જ્ઞાતવર્ષ-એક સંખ્યે સુધારના, ઉદ્યોગ શિખરે વિરાજતો દેશ, આજ વ્યવસ્થાનિક શિક્ષણના અભાવે જ દિનપ્રતિદિન લીનાપંથોની મનનેર્મતામાં અગ્રતો વળે છે. જ્ઞાતવર્ષની આપત્તિ દુરિયાનું નિરીક્ષણ હરી સદાચળ સરકારે આ પ્રસારે પોતાનું લક્ષ્ય આપ્યું છે. આ દેશની ન્યૂનતા પૂર્ણિતે માટે રૂઝડા અને શિક્ષણમાં કનકનીઅરીમ-કોલેજની યદિ નિર્માણ કરવામાં આવી છે. હવે અલસ અને મુખપાપુરીમાં પણ એક એવા પ્રકારની કોલેજ ખાલવાની ચોક્કસ આવે છે. તોપણ કૃષિ, વિદ્યુત, અને ખનિવિદ્યાઓનું શિક્ષણ આપવાની ચોક્કસ પણ અત્યંત અવશ્યકીય છે. પૂનાની પિતાન કોલેજમાં પણ વ્યવસ્થાનિક વિદ્યાનની અર્થ કરવામાં આવે છે. એનાથી અતિરીક, સરકારે ટકા, શ્રીરામપુર, આદિનગરોમાં ટેકનીકલ રુલે અર્થાત્ કળાની શિક્ષા પ્રદાન કરવામાં તે પ્રારંભ કર્યો છે, રામશાહી અને મેદનીપુરની યાત્રામાં રેલમના કામનું ખાસ શિક્ષણ આપવામાં આવે છે. શ્રી રામપુરમાં વલ વજુવાનું શિક્ષણ આપવામાં આવે છે. દિલ્હરના પુસ્તાનગરમાં વિશાળ કૃષિવિદ્યાલયની સંસ્થાપના કરવામાં આવનાર છે; પરિ સમસ્ત જગત આપિ બીપણ વાદવારચીસ, મધ્યમાં વિશેષ ન કર્યો હોત, તો કદા પણ વિદ્યા વિદ્યાઓની સંસ્થાપના થવાનો સંપૂર્ણ સંજવ હતો.

લેનક-ગ્રીયુત " રામનાથ " પમ. વ.

તથા

રે કાલ પજુ કારખાના કામદાર-મજૂર આજમમાં સજાદ-મમવત કરી પોતાની મજૂરી સંગ્રહમાં અવસા નો કાંઈક સંગ્રહને અર્થે, અમર તો 'અન્ય-કોઈ' કારખાની પોતાનું કામકામ બંધ કરી, એથે છે તેનું નામ દડતાલ છે.

પોતાની કારતો કબૂલ કરવા અને પોતાની આર્થનાઓનો ફરીકાર કરવાને માટે 'મોલિશ-સોડેને કાંઈક વિચાર કરવા કરવાનો મજૂરોનો આ એક વ્યવસ્થિત-પ્રયાસ છે. મુઠિયાળા-અધિકારિઓની સામે પુકમાં ઉતરવાનું મજૂરોનું આ બેધારી, કુલ્લાર જેવું અન્ય અને સખળ ઔદ્યોગિક શસ્ત્ર છે.

જેલસાક સમયથી આ દડતાલ ફરી શરૂ (અર્થાત્ કામ બંધ કરવાની રીત) તો જ્ઞાનવર્ષમાં રાજનૈતિક દૃષ્ટિએ પજુ ઉપયોગ થયો જવ છે. ધેવત ૧૯૭૬ ના ચેત્ર 'મુદ' ૬ સને ૧૯૧૬ ના એપ્રિલની ૬ થી તારીખની દડતાલ ને મદદમાં માંથીજીવ્ય આલેક્ટ્રી સમગ્ર જ્ઞાનવર્ષમાં પાગલામાં આવી હતી કે ને ઉપરથી રોમેડ મોકલ વિરૂદ્ધ જ્ઞાનવર્ષ-વર્ષની સમગ્ર પ્રવૃત્તિ વિરૂદ્ધ હાથ મરહાર આવી રીતે એઈ હર અને જરૂરારને 'એ કાનો કાપો' રદ કરવાની અપરજ્ઞા અને ઉપરોક્તિત અનુષ્ઠા આપે ફરી પાછી 'કાર્તિક' વડી ૬ એટલે એકદેશવરની ૧૭ મોની દડતાલ-ખિચારન વિરુદ્ધ-નું સદય પજુ રાજનૈતિક ન હતું, એ દડતાલ ખિચારના મામલા સંગ્રહી જ્ઞાનવર્ષમિયોના કલમમાં ધરેલા 'જામન-દુન્ય અને કામગી પ્રકટ કરવાના ઉદ્દેશથી પાગલામાં આવી હતી. - ૧૦ / ૧ -

આ લેખમાં અમારો ઉદ્દેશ જેવ ને દડતાલને સખે ઔદ્યોગિક-આધાર-ગેમ-જાર સામે છે તે સખથી અર્થાત્ મજૂર-સમઘરેલી દડતાલ સંગ્રહી પ્રકટ કરવાનો છે. દડતાલને આધારજુ અર્થે પજુ અન્યદાલમ-મારમાં મજૂરો અને કામદારોની કામ ઉપરથી બંધ કરીને કાગળે અમી જરૂરી પ્રતિન જ જગ્યા છે પ્રમતરોએ કામ બંધ કરું એટલે માનેરો દડતાલ પતી !

દડતાલનાં કારણ.

માનિક અને મજૂરની વચ્ચે ઉપરિખન થતા પ્રતોની માલક દડતાલનાં નાના પ્રમાણે જેલસાક તાર્કિક કાંદેડ પજુ છે. વધે જાએ દડતાલનાં 'સામાન્ય' કારણોમાં કો તો મજૂરોના દરમાં વધારો-પટાઈ કાવ તેથી, અથવા તે કામદારોના વખત સંગ્રહી, અમર તો તંદુરસ્તી જગાડે એ સં કારણેને લીધે નહિ તે છેવટે ઉપરી-અનવધારના અનુભવના રીત-દમ-મારપિટના પ્રતિષ્ઠા જ્ઞાનવર્ષમાં જેટલી જેટલી જનમરજન દડતાલ પડી છે તેમાં દાખવા તરીકે અમલદારની ચીજના કામદારોની દડતાલ, કપડાંતોની

બહુદની મીલોની દડતાલ વગેરે મોટે બાગે મંતુરીના દર. વધારવા-મોંઘવારી મેળ
મુખધીજ પાડવામાં આવતી હતી.

સમયપર મનૂર મંડળે પણ મોતીની જ્વરચાને પગલર-મંગળૂત પાતાવા, એ
તો પોતાના સમય જાણેને રિયત-કાંચમ રાજચાને મોટે, કાં તો મનૂર મંડળની જિદા
મનુષોની વા. સીચો અને જાણકારો વચ્ચે પચોસારો ચતો અટકાવવાને એવે
દડતાલ પાડે છે. કોક કોક વખત આલિફ, ગેનેજર અથવા પાતાના ઉપરીનાં જોડાં દળ
કટુચેન અને તોછડાઈ અલેઈ અવહાર, મજા દડતાલોનું મુખ્ય કારણ બને છે.

જોડાં કચિત્ત જોડું પણ બને છે કે જોડાં કારખાનાના મનૂરો પોતાને મોટે નહિ પણ
ખીજ મોંઘેમાં કામ કરતા અન્ય સંઘળા, કારિગર બંધુઓ જેઓ કુખ-ગાસ જોડાં
માફી, જમણા, આપર દડતાલ પર અડ્યા હોય તેમને મદદ કરવા-તેમની તરફ સર
સદાનુવૃત્તિ પાતાવી તેમને મોજા આપવા. આપવા પણ પોતે દડતાલમાં દામિય સાથે
આ અકારની દડતાલને સદાનુવૃત્તિ અર્થાત સિદ્ધાન્ત વિરુદ્ધ દડતાલ કહેવામાં આવે

કચિત્ત બાનિતવચ અવાથી અભુસમજીને લીધે. પણ દડતાલ ચલી સાંભળવ
આવે છે, પણ જો દડતાલ માં નાચની જ દેખ છે. જોડાં વિવેક પગરની દડતાલ
કારિમશને પોતાને જ નુકસાનમાં ઉતરવાનું થઈ પડે છે. સમજાણ પૂરક અમર નિ
સમજે દડતાલ પડે તો પણ તેથી દેખીને પણ નુકસાન તો ખરું જાણે સમી જો
પછી ખમ રહે તેટલું નુકસાન કે પછી દેખીતું છે. એ નુકસાનને કિસાણ શેડીઆકે
તરીકે હોતો, કે પછી સામાન્ય વખતે જાણિકાર પણ જો નુકસાનનો વિચાર તરીકે કરત
લાજો લેણાં ત્યાં પછી ત્રણ દલાડા કારખાનું બંધ રહે તેમાં દરકત શી છે? એ
વિવસ કારખાનું બંધ રહેવાથી કોના માફી પાડમાં અડ્યા દરકત ન આવે પણ એ
વિવસની જોડ મનૂરોને જાણવા ત્રમર ન રહે.

ઉપર સૂચવેલાં તાત્કાલિક કારણોમાં એક અંતરેત અપાક કારણ પણ છે. અમ
મુદી અને મનૂરોના અગ-માલિકા અને મનૂરોના પરસ્પર વિરોધ, દરિ અને અમ, વધ
સ્થાનપૂર્વક ઉઠે વિચાર કરીએ તો અમને બહુપ કે આ સંઘળા આલોગિક અપરાધો
કેવળ એક જ કારણ છે. અને તે એક કે આપની અલોરની નિસહાય કુખી દડતા
આથી નીકળવાનો તથા વધારે લાજ મેળવી કિલોઈ-વેપારમાં કંઈક પ્રધાર આગળ પડે
લોગ લેવાને મનૂરો અલ મવાસ કરી રહ્યા છે. આજ ઉલ્લેખ પછી આપણે કવચ સાં
ચકાવ! આજ દિન સુધી તો કોલોન-અપાને અને દરેક ગણતરી સમજી મમાં-આ
મુદીવાળાઓના હાથમાં છે. તેને લીધે જેવાની મલાચકાનું માપ કાંઈ કંઈ મુશ્કેલી બ
છે. દડતાલ જો મલાચકાને દહમાં રાખવાનું અમર નો માનો કે ચૂર્ણ વિચૂર્ણ કરવા
દેવી સમ છે-ગમખાણ છે!

દડતાલનો સંગૃહિત અંગ્રેજી.

દડતાલ એ કમી અને કાર્યો તે વખતે સામાન્ય રીતે અપાવી સજાને મેનું નહ
સોલ મર્યાદા પછી જે સમયોની અને મંપૂર્વ મુદિપૂર્વક ન ફેરક પાપરવાનું એ અદિતી
રિસદ છે. તો સુધી એ-વ-સંઘળા ઉપાગેથી કામ રહે એનું દેખ લાં સુધી એ ઘમને

[illegible]

પાસેને માટે પણ અનુકૂળતા સર્જી શકે એમ છે. તેમની માન્યતા એવી છે કે : હક તાલદારો મુદીવાળાઓની અમાન્યતા અત લાંબી મંજુરોત્તુ સાત્ત-અધિકાર રથાપિ સમોતે એકથી ધારે છે કે : મંજુરોત્તુ વાસ્તવમાં પત્રેક માણુએ સંસારના ઉત્તમમાં ઉત્તમ પદાવે બોજવવાનો સંગાન હક-અધિકાર-અવસર પ્રાપ્ત થયો, અને સહુ જણ સુખી છવન ગાળી શકશે આ વિચારને સંપૂર્ણ રીતે માનનારા માણુઓની સંખ્યા કાન્સમાં મુખ્ય છે. આજ વતી પ્રમાણમાં એ પવન આજકાલ અન્ય સવળા દેશમાં જાવા મોકલો છે.

સફળતાનું સાધન.

દેહકતાલેની સફળતાને અર્થે સુધી પહેલાં મંજુરોમાં મુખ્ય મુખ્ય છે : મંજુર મંજુરોમાં એટલી વધારે મંદર અવસર-એટલે વધારે સંપત્તિ મળે તેઓ દોષા પ્રમ્પ-સુધી માલિકતી સદામે જળાપૂર્વક દર્શી શકશે. એ અર્થે બીજીગિક-સમગ્રમાના ઇતિ-કામ તરફ નજર કરીયું તો અમને જણાયે કે : શટ્ટકાળાં નામના મહાનતો-મંજુરોની હતાલ કરતાં અવરિયત-એકદિવદાળ-અધારજુર્વક કાર્ય કરતાં મંજુરોના મંજુર દારો સર અમેલી દહતાલનાં પરિજુમ ધણે ભાગે મંજુરના લાભમાં જ આપ્યો છે. સાથે સાથે એ પણ જણાયે કે : મંજુર મંજુરોમાં મંજુરોની સંખ્યા અને દ્રવ્ય ચાલ્ય ઉપર પણ કેટલી બધી આધાર છે.

એમ એમ ઉલોગ-ધંધામાં પ્રવિણતા વધતી જાય છે, અને એમ એમ માલિક અને મંજુરોની સંદંશઓ મળજીત થતી જાય છે તેમ તેમ દહતાલને સફળ અધવા નિષ્ફળ બનાવનાં લોકમતતા પ્રતાપતી મહતા પણ વધતી જાય છે. આજકાલ મોઢ પણ ઉલોગ ધંધામાં હકતાલ : પહાડું કારણ મનુષ્યોના એક મુખ્ય ભાગને દહથી વધારે અમાય અપાય તથા બીજીગિક છવનમાં મહા અગભાટ મળી જાય છે. એવે વખતે પ્રજાના આત્માને પણ શાન્તિ નથી દતી. પ્રજાનું ખાન પણ રથાપાનિક રીતે એ તરફ આપાય છે : લોક કામણી દારા મંજુરના અટ કાર્યની સિદ્ધિ થતી અનેક લખત : લેવામાં આવી છે : એ લોક કામણી ચેતા તરફ એવઝ મુજવાળા અને મંજુરો અમાક દમનો : જાય કરી મન માનતાં પડા અને પતિકાઓને પ્રતિરિવ વરચાદ વરસારી મુકે છે.

આ પ્રમાણે એવે લોક સજીએ છાએ કે : દહતાલતી સફળતાને મારે મુખ્યત્વે એ વાતોની આસ આવરજતો છે. એક તો સુદ્ધ સંચકન અર્થત જાગર એકતા અને બીજા પોતાના પદની સંત્યતા જનતા-પ્રવંદત હકમાં પુરેપુરે દસવી તે દારા લોકમતને પોતાના પદમાં લઈ તેની પૂર્વ સંકાનુમતિ મેળવવી.

દહતાલને માટે જેમ જાન-લાભ કોષમાં આવે છે એ ઉપર પણ આજે આજારે રહે છે. આરે આપાર ધમધાકાર અલતો હોય-માલની અપલ કરતાં માલની પેદાશ જોઈ જણાતી હોય એવે વખતે દહતાલ સફળ થયનો કાંઈ બધારે સંભવ લોપ છે. કેમકે એ વખતે મંજુરોના ભાર વધારવાથી અવજા કારિયરોની યાન તરફ ખાન આપવાથી મુદી વાળાઓને જે હાનિ થાય તેના કરતાં સમગ્રજા અમ-કરખાનો બંધ થવાથી વધારે હાનિ એ તો દેખીતી જ બોળત છે. હવે મંજુરોના આગેવગેના મગજમાં આ સવળી માલારી સારી રીતે દસી મળી છે-હવે તેઓ અરી વખત પરખી શકતા થાણે, અને તેથીજ તેઓ

પોતાની સાથેના સખતા કાયદાને કોઈ ઉપદેશ-સિદ્ધાન્તજી આપના રહે છે કે: હાતાધને માટે દુખેમાં એવો હાથ ફોપવો નેહમી, કે જેથી સિદ્ધિઆઓ વગર આનાસનીએ તેમની સખથી વાતો સાંભળાને ઉપર ખાન આવી હો, અને સાથે પ્રજા પશુ મજુરો તરફ પોતાની સહાનુભૂતિ આરી રીતે પ્રકટ કરી સે.

હાતાધોનો મુદ્દમ કલિદાસ.

‘‘સંકલિતા દેશમાં સાંખ્યા વખતથી Labour Party અર્થાત્ મજુર સંઘ આં માંજેતને નિરંતર પ્રવાસ કરતો રહ્યો છે કે: સુકીયાળા અને મજુરની વચ્ચે વ્યક્તિમત કાવિદ્યની જગ્યાએ સાંમુદ્રિક કાવિદ્ય નિવમની રચાપણ કરવામાં આવે. એ દેશની હાતાધોનો કલિદાસ મજુરસંધાના એ પ્રવત્નોના કલિદાસનો જ એક ભાગ છે. અગર ને અમે ઔદ્યોગિક ક્ષેત્રમાં સંજયી કલિદાસની વ્યાપાર પરિચે પમાર કરેલા હાતાધના સંજયમાં, હાતાધોની મંખ્યા, કેટલે વખત હાતાધ દળી વગેરે કલિદાસી માળનોની તપાસ કરીએ તો એમાંથી મળી એક વ્યક્તિ જેથી જાગરોનો મદેસાઈથી પનો ભાગી થવ એમ છે. કોચળીમળી સનામ્બીનાં અતિમ સ્થ વૌમ્બા જે તપ્પન મજુર સંધાના સંજયનો ઉત્કલિદાસ દેશ તે સમયે ધીમે ધીમે હાતાધોની મંખ્યા નો અમુક ધરાડો થયો, પરન્તુ હાતાધિઆઓ-મજુરોની મંખ્યા વટવાને બદલે ઉત્કલિદાસ વગળી જ મળ, કેમો રિવમે રિવમે મજુરોનું કાર્ય શુંર વ્યવસ્થા મનુ મનુ. સ. ૧૯૫૮ ના દ્વારેનુ મુકામાના વખતથી જ જેમા એવે નિર્મૂલ થયો હતા કે: મજુરસંધાની હાતાધોને કીધે માલિદાસે જે નુકસાની થાય છે તેને માટે તેમની માથેથી નુકસાની મેળવી શકાયો. આથી હાતાધો મજુર જ એવો પ્રમાણમાં પડી હતી; પરન્તુ એ નિર્મૂલ-હાતાધો અમત્ત લગભગ ૧૯૬૫ માં પમાર થએલા વ્યાપાર યુગની અમત્તના કાયદા (Trade Disputes Act) પડી અટકી ગયો.

ઔચિત્યગિત શાન્તિનાં સાધન.

પૂર્વ દર્શિત ઉદેશ્ય સાધનને અર્થે કેઈ સામાન્ય હેતુ સામાન્ય હેતુ અને સાધનવ્યવસ્થાના મર્યાદા કરી રહ્યા છે. હવે તે સૌ હેતુ એ વચરે દર્શાવેલ છે. કે: સમાજની વર્તમાન અવસ્થા વચ્ચે દેવપૂર્ણ અને લગભગ અસદનીય જેવી છે, અને તેમાં સામયિક ફેરફાર થવાની ખાતર અવશ્યતા છે. કેટલાક લોક સંતોષાન્તિ અને ઔચિત્ય પરિવર્તનના પદપાત્રી છે. બીજા લોક એટલે સુધી આગળ વધવા નથી ચ્હાતા, મુરુતુ વર્તમાન સમય અને રિવાજને અનુકૂળ અમુક જનહિતોપયોગી નવિન મુદ્દારાઓથી સંપૂર્ણ થાય એમ છે. અમે આ રચ્યે કેઈક એવા સાધનોની ગર્ભા કરવા માગીએ છીએ કે: જે સાધનોદ્વારા વર્તમાન સામાજિક વ્યવસ્થાને સ્થિત રાખતાં પૂરવાળા અને મનુષ્યના લાભના નીરંતર-આહુ સંભાળને રાખના ઉદેશથી કરવામાં આવે છે.

જે સાધનોની જે વ્યવસ્થા બંધાયેલી કરી સક્ષમ છે.

(અ) જેનો સમય વિવાદ ઉપરિચિત થતાં તેના સમાધાન સાથે છે.

(બ) જેનો ઉદેશ્ય વિવાદોનું નિવારણ કરવાનો છે.

(૧) સમયપરિવર્તન:-આ પરિવર્તન સરકારી અને જિન સરકારી જે પ્રકારની થાય છે. આ પરિવર્તન એ કાર્ય કરે છે કે: માનસિક અને મનુષ્યમાં સાધન વ્યવસ્થામાં મતભેદ પડતાં તેનું સમાધાન કરવું. આ પરિવર્તન કેટલેક કેટલેક વખત ઉભય વચ્ચેના વિવાદ ધ્યાન કરવામાં તેમજ લોકમતની સક્ષમતા અને તેની ખાતર તેઓ પોતાના તરફથી રિવાજ બદલ પાડે છે.

(૨) સાધનપરિવર્તન:-આ પણ સરકારી અને જિન સરકારી જે પ્રકારનું બને છે. જિનસરકારી મધ્યસ્થ પરિવર્તન પોતપોતાની અંતરિક્ષા રચાપિત થાય છે એમની સાર્વજનિકતાનો આધાર મનુષ્ય સંપત્તિ મનુષ્યપરિવર્તન પર છે. કેટલેક કેટલેક સરકારી પરિવર્તન પણ હોય છે, કે જે પોતાની પાસે આવેલા વિવાદાત્મક પ્રશ્નોનો નિર્ણય કરે છે. ન્યુક્લિયર-બૉમ્બો મધ્યસ્થ પરિવર્તનો સમુદાય વિવાદ નિર્ણય પ્રશ્નો ઉપરિચિત કરીને તેના નિર્ણય માનતા પડે છે.

રચનાઓનો હીલે આ લેખમાં જે ઔચિત્યગિત શાન્તિનાં સાધનોના મુખ્ય અને સાધન વ્યવસ્થાનું સમગ્રિત વર્ણન થઈ શકે એમ નથી, જેથી, ફેરજ તેનો ઉદ્દેશ્ય કરવામાં આવે છે.

વિવાદ નિવારણનાં પ્રથમ સાધન નિમ્ન લિખિત છે.

(૧) સાધન વિવાદ:-અર્થાત્ વ્યવસ્થા નક્કીથી અમુક અર્થ મનુષ્યને મળે, એનો ઉદેશ્ય એ છે કે: મનુષ્યને ઉલોચ-વ્યવસ્થાની સરજનાતા પદપાત્રી જવાવર નથી માલિક મનુષ્ય વચ્ચેના બેદરબારને નિર્ણય કરવા.

(૨) સમુદાય સમુદાયનું અર્થ સમાવિષ્ટ.

આ એક બીજા વચ્ચે સંબંધ અને સમાવેશ મુદ્દા છે.

(૩) આરોગ્યપરિવર્તન મુદ્દા મેળવ પદ-પદ:-અર્થાત્ આરોગ્યના લાભની વ્યવસ્થા અનુકૂળ મનુષ્યના હરખાં વ્યવસ્થા.

(૪) સહકારિતા:-અથવા સહયોગ-સંદેશોએ.

સાચું પુણ્ય એ તો આ, વિવાદ નિવારણનું એક પ્રયાન સાધન અવસ્ય છે. પરંતુ તેનું કામ માલિક અને મજૂરોમાં સહઅવધાર મ્યાન કરવાનું નહિ પણ પુલ્કણના માલિકનું નિરાકરણ છે.

(૫) શિક્ષા પ્રચાર:-આવૈશિક જ્ઞાનનું એક પ્રયાન સાધન શિક્ષા-પ્રચાર પણ છે. મજૂરોને સુશિક્ષિત બનાવવા તથા મુશ્કિયાદારા યોગ્યતા માલિક તરફ સૂચના આપના કરી માલિકનો સ્નેહ મેળવવા અધિકારી બનાવતાં પણ આ પ્રયત્નો કેન્દ્રક નિર્વેકી કદાચ આવી શકે ખરા. આ કાંપની જ્ઞાનજારી માલિકનેજ શિર છે સચિતાગામી. પુસ્તકાલય, તથા એવીજ અન્ય સપ્તી મજૂર દિલકારિની સંસ્થાઓ સ્થાપન કરી માલિક જ્ઞાનિ સ્થાપન કરવામાં અધિક સુચમતા બનાવી શકે છે.

સારાંશ એ છે કે: અમે જે પ્રમાણે ઉપર લખી ચૂક્યા છીએ તે પ્રમાણે હડતાલ એ કામ પણ બાધારમાં મજૂરો અને માલિકની વચ્ચેના વિવશ્ય સંમામ છે, જેને લીધે અનેકાનેક ઉપસાધી સ્થિતિઓનો વ્યય લાગે શક્ય છે. જનજનને અમે તેનો ઉપસાધ અવસ્ય હચિન કરી શકાય છે. તે પણ ઉગમ થત નો જોઈ છે કે જે રસ્તે મુદીવાળા અને મજૂરો વચ્ચે શાન્તિ-સ્નેહનું સ્થાપન થાય અને ઉભય સહયોગ કરી બારેલવાની વર્તમાન આવૈશિક ઉન્નતિને સાક્ષાત્-સદ્ગ બનાવે એ સર્વથા હૃદ્ય છે.

સ્વીકાર.

ત્રીયેના વર્તમાનપત્ર, માસિકપત્ર, અને પુસ્તકો વગેરે અમને બદલામાં અવકોણનાયે મળ્યાં છે, જે આગાર સહિત સ્વીકારીએ છીએ.

૧-દિલ્લી નવજીવન (મહાચત્રીકપત્ર). ૨-મદની ગુજરાન (માસિકપત્ર). ૩-બટ (માસિકપત્ર). ૪-વિવેક વાદિકા (હસા લિખિત માસિકપત્ર).

પુસ્તકો: ૧-શ્રી કૈલાસ માનગ સરોવર દર્શન. ૨-મહાત્મા ચંદ્ર. ૩-સાજીય. ૪-જ્ઞાનમંજી મહારા. ૫-મ.લિસાંકર કાવ્ય. ૬-સોલસરી. ૭-ત્રિઓનો સાચો દેવ વાને પતિતુત ગીતા. ૮-મહાત્મા રીજીને પુસ્તકો સદેશો (લિખક: શ્રીમાન બાલગોબી) ૯-સતિ સપિત્રીને ને. ૧૦-વેર (અવકોણ હવે પછી)

કંઈક જાણવા ભેગ

અગ્રણ્ય આંકડા:—સંવત ૧૯૭૪-૭૫ અને ૭૬ આ વર્ષે સાલોમાં દિનદુસ્થાનમાંથી નોંધેલા રૂપિયાનો મહત્ત્વ પડેલો ગયો, અને એવ. વર્ષે સાલમાં ધરદેશથી નોંધેલી કીમતનો માલ આ દેશમાં આંગણે તેનો આંકડો તપાસો:—સંવત ૧૯૭૪માં ૧,૬૪,૩૫,૪૮,૬૪૬૭ રૂપિયાની કીમતનો માલ આ દેશમાં આંગણે અને ૨૪,૪૭૪૪૫૨૧૬ ૩૦ ની ચીન્ને આંકીયી બહાર ગઈ. એવ. પ્રમાણે ૧૯૭૫માં ૧૮૮૫૬૨૪૩૧૭ ૩૦ ની વસ્તુઓ બહારથી આંકી વ્યાપી અને ૨૫૫૩૨૨૬૧૭ ૩૦ ની ચીન્ને ગઈ. એવી જ રીતે સંવત ૧૯૭૬ માં ૨૨૧૭૨૬૬૦૦૮ ૩૦ ની કીમતનો માલ આંગણે અને ૩૩૨૧૪૧૮૦૦૬ ૩૦ નો માલ વિદેશ ગયો. માલ ગયો. તેના મોટા આંકડા ભેળો મહાકાશી નદિ, એવ. માલ નવા રેલવેમાં આ દેશમાં વ્યાપતો ચક્રદિ બાજુ સાથે ચક્રવર્તી.

આગ્રહ સભ્ય થયા બાદ જ ભારતીય શિષ્ય અને ગ્રામ્ય વ્યવસાય બાંધી પડ્યો. અસોક્ષરતા, તાજમહેલ, દિલ્હી-આગ્રા પંજેરના કિલા એ ભારતીય શિષ્યશાસ્ત્રીઓની કારિગરીના આપૂર્વ નમુના છે. શિષ્યની સાથે પ્રાચીન કાળમાં ભારતીય શિષ્ય વ્યવસાયે પણ હાથ લાગી છે. સહેનસાહ આકાશના સભ્ય દરબારમાં નિમલિખિત શિષ્યાર મુખ્ય હતો.

(૧) તાજીમના મીરમૈદાન.	(૭) જલ.	(૧૩) ખરેશ.
(૨) આગ્રા આબુલકાદ.	(૮) મેરિન.	(૧૪) હેમકરજી.
(૩) દખન.	(૯) ફરિશ.	(૧૫) તારા.
(૪) વસવાન.	(૧૦) કોલમ.	(૧૬) સન્નુલાહ.
(૫) કેશ.	(૧૧) મુલ.	(૧૭) દરિય.
(૬) મકન.	(૧૨) જમન.	(૧૮) રામ.

આ શિષ્યશાસ્ત્રી આંકડાની સજામાં તપાસ કરતાં અર્જુન છે જે અકાશના સભ્યોમાં નામનું પ્રેરતક ૬,૦૦,૦૦૦ રૂપિયા છે સાથે આપીને ખરીદી હતી. અકાશના સભ્યો મહાકાશી ગીરને ૧૫૫ મિલકતોનો કંઈ એકાજ સાથે હતો. દિનદુ સભ્યોના સમયમાં વિદિપથે અને ગ્રામ્યશાસ્ત્રી આંકડાના ગાન હતું તેમને મોટા મોટા સભ્યપદ સોંપી દીધાં હતાં. કમકસાતા સમકાલ પુરતકાલમાં એક દરલિખિત મોટી પુરતક છે: જેમાં તાજમહેલ બનાવનાર લુહા લુહા શિલ્પીઓને નીચે મુજબ પગાર મળતા હતા એમ જણાય છે.

પટ્ટા પર્વત શિલ્પીને	૧૦૦૦ રૂપિયા	માસિક પગા
બીજા " "	૮૦૦	"
ત્રીજા " "	૬૦૦	"
ચોથા " "	૨૦૦	"

અમદાવાદના અખબારોએ આગાખાનવે મુજબના લોકરક્ષિય ચિત્રણરૂપી પુસ્તક લેવાનું મેદાસ કરી ગયો તેને અસિક ૧. ત્રણમે આગાખાનવાના દરબારમાં પોતાના કેમિસ્ટ્રી આર્ટિસ્ટ તરીકે ચોક્કસ ચિત્રણના નમૂનો પોતાનો અનુભવ પ્રદર્શિત કરી આગાખાનવે ચિત્રણની ઉદર જગતમાં ધાપ છે એ સાબિત કરી આપ્યું છે. આગાખાનવે પરિણા કરી શીમાનું અખાલાસ શહે માનવ-ગત જોષી મંદિરવાની પરિણા પાસ કરી છે. અનેક ધન્યવાદ ! પ્રશ્ન—એક વખત એક શરતી સાથે પૂછ્યું કે—

‘હજી મોરચ દિલ્લ ન પાવે ન પર, ન અજ મેકમે આદર ન પોતને પદર;’

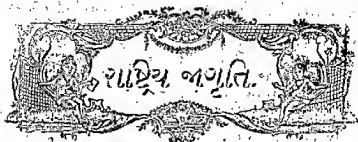
‘ન પર આમમનિ નહરે રખી, રખીયાં મુરક મુચને આરખી,

અર્થાત્ એક પછી એકું ભેગમાં આપ્યું કે ન મને તેને પર કે પાંખ, ના તે પેરે મનમેલું કે નહિ બાપડી પોડડી, નથી તે આનમાનમાં કે જમિનપર તે હમેશાં આજેય મંત્ર આપા કરે છે.

(ઉત્તર આગાખાનવે આંકમાં)

જવાબ—હાંડનમાં એક વખત રીઅન્ટ રીપોર્ટમાં જે લેડીઓ રતી કરી. તેલમાં પાંખ એક પુરુષ તેમની અમલ આપીને હંમેશા રતી તેલ દાખવા પડેલા રહેલા વાળ વાળા એક ન્દાનિ કુતરો હતો, તે ખરિદવા માટે અનેક પ્રયત્નો આજીજ કરવા સામ્યો. પહેલાં તો લેડીઓએ તે ખરિદવાને ત્યાં પાડી, પણ પેલાએ અસિમિત જ્ઞાન જાતાથી નમ્ય નથીને કમું કોઈએ તેમણે એ કુતરો ખરિદી લીધો, અને પેલા આપી, પેલાને રમતા પડ્યો. કુતરો જઈને પેર ગયા પાડ લેડીઓને સામ્ય કે કુતરો તો પોતે જોઈને જેવન રતો જાય છે. તેથી તેમણે કુતરો દાખવામાં જોય પર મર્યો, તેની કાચે જ તે કુદકા આગા અને અમલજ રીને હોડવા રમ્યો. આ રમ્ય ઉપરથી જોનાને મલક આમલમાં સામ્ય એટલામાં તો કુતરો મુરખી ઉપરથી રમતપર અને ત્યાંથી કપાટપર જઈને પેરો ! આખરે માંજ પડનાં તેમના ધરવાળા પેર આગા ત્યાં તેમણે કુતરાને પાડી આમ્યું ‘પ્રાપ્ત’ ત્યાંથી સકુની અમલજી વચ્ચે તેમણી ‘રેસો દેર નીકળો’ ઉદરને કુતરાના આમલથી મલનાર મલખુદિલાઈજીને કુતરામાં પડેલે ગયા ! ત્રિજોએ કંગાઈની રીવાદ હરખાનું રહેલું છતાં ધણીએ ન માન્યુ એ જોણું અમલજી ! અમલજીને પૂરત અમલન-અમલજીની રીવાદ માંડી એવા આગાખાનવે કાચારથી છાંદેલા લેવાનું જોર કરી રીપ્ત ! પરિણામ એવું બનેલું ! પણ ત્રિજોએ અમલજીને ત્રિજો કંગાઈ !

[લેખક:—બોયુત જી હરલાલ. જ. જાનો.]

(૨)

ભુતકાળની સમાલોચના.

શિક્ષિત વર્ગ ઉપર આજ સે વંચી પાશ્વત્ય વિચારોનું સમ્પૂર્ણ આધિપત્ય મલાઈ ભારતવાસીઓ આપે જાન અને આર્થભાવથી અજાન રહી સક્રિયીન, પશ્ચાત્તી અને અનુકરણ કરનારા થઈ ગયા હતા. દરે તે તાપસી ભાવે પ્રમાણભાવથી થઈ. આથી જુર થયે નય છે. તેનો ઉદય કેમ થયો તે વિશે એકનારે રિચાર કર્યો ને પણ જુરનું છે. અજા-
રથી સહીમાં ભારતવાસીઓ તામરી અજાન અને ગૌર સજ્જતી પ્રવૃત્તિમાં પડી ગયા હતાં. દેશમાં દગ્ગદે રવાઈ, કૌમ્ય મુળ, દેશલેરી અને સક્રિયીન અમુર અમુનિના લેધા દના; અને લેમજો પરાધિનતાને અનુક્રમ સ્થીતિ ઉત્પન્ન કરી હતી. એ સમયે ભગવાનના મૂલ ઉદેશ્ય પાર પાડવાને ભારતમાં દરેકી અંગે અપારીઓ આપ્યા. પાંચતા ભારથી દુઃખી ભારતવર્ષ મળીને એકાકી વિદેશીઓના કાચમાં જઈ પડેલે આ માર્ગત પડતા ઉપર (રચાર નરતાં આજે પણ સારે મેચાર અપારમાં મરકાર થા) નય છે, તે વિશે મેલ પળ અકિતો સન્તોષાંરક મુલાસો ન કરતાથી અપારે લેધા અંગે જાનની બહુવિધ મુલમાં કરવા ભાગ્ય. અંગે અતિમાં અનંક મુલ છે. અને જો તેમ ન દેન તો તે

રમી સહીના અંગ્રેજીમાં આજે સ્વદેશ પ્રેમ નહોતો અને તોલે-ભાવ દારૂ પણ જડવાડી ખાધાલ જનતાના સ્વભાવમાં કહિને સ્થાયી થતો નથી. તે સમયે અંગ્રેજ લોકો કોઈ રા-
 દેશના દિતને માટે ભારતવર્ષમાં આવ્યા નહોતા, એવો માનવ્યાપાર અને પોતાપોતાના
 ધન લાભને માટેજ આવ્યા હતા. ત્યેમણે કાંઈ સ્વદેશના કલ્યાણને માટે ભારતવિદ્યારૂં કર્યો
 નહોતો, પરંતુ ત્યેમણે તો વધારે, ને વધારે પ્રમાણમાં અર્થ, લાભ મિલક, કરવાનેજ
 ભારતવિજય કર્યો હતો. એ કે તે લોકો સાચા સ્વદેશ પ્રેમી તો નહોતાજ પરંતુ ત્યેમ-
 નામાં જાતીયભાવ જંગલથી રલો હશે. ત્યેમનામાં એટલું તો અભિમાન હતું કે: અમારો
 દેશ શ્રેષ્ઠ છે, અને અમારી જાતિના વિચાર, મર્મ, આદિત્ય, નીતિ, બળ, વિક્રમ, શુદ્ધિ,
 માન્યતા અને કર્મ અનુગમ અને ઉત્તમ પ્રકારનાં છે કે જે બીજા જાતિઓમાં જરાપણ
 નથી. સાચા જાતીયભાવનું મુખ્ય લક્ષણ તો એ છે કે દેશની પ્રત્યેક વ્યક્તિ એમ માને
 કે દેશના દિતમાંજ પોતાનું દિત છે, દેશના શ્રૌર્યમાંજ પોતાનું શૌર્ય છે, અને દેશના
 હિમ્મતની વ્યક્તિમાંજ પોતાની વ્યક્તિ છે; વગી ત્યેમનામાં એવાં કર્તવ્ય શુદ્ધિ હોવી
 જોઈએ કે: માન પોતાનોજ સ્વાર્થ સાધવા તત્પર રહે, તથા દેશનાં માન, શૌર્ય અને
 શુદ્ધિને માટે જો કદાચ શુદ્ધ કરવું પડે તો પ્રાણ આપતાં પાછી પહોંતી ન કરે, જાતીયભાવ
 એ રાજવીગ્રાવ છે, અને સ્વદેશ પ્રેમ એ સાદિકભાવ છે. જે મનુષ્ય પોતાના 'અર્ધ'
 ને દેશના 'અર્ધ' માં વિભીન કરી રાકે છે તે એક આદર્શ સ્વદેશપ્રેમી થાય છે, અને
 જે મનુષ્ય પોતાના 'અર્ધ' ને કાવગ રાખીને પોતાના દેશના 'અર્ધ' ને વધારે
 છે તે, સાચો જાતીયભાવ વિચારદ થાય છે. અદારથી સહિત વારનવાસીઓમાં જાતીયભાવ
 નહોતો; એટલે ક્રોધ તો નજ કદી રાક્ષ્ય કે તે લોકો કહિને જાતિનું દિત મેળાણતા
 નહોતા, પરંતુ ત્યેમણે જાતિના અને પોતાના કલ્યાણમાં કાંઈ પણ વિરોધી પ્રયત્ન આપે
 તો તેઓ તરતજ જાતિના દિતાદિતનો વિચાર કર્યો વિતા પોતાનું જ દિત સાધવામાં
 મરજી રહેતા હતા, એટલી અંકગતો અભાવ એ રાષ્ટ્રીયભાવના અસાવગોજ વિધાનક
 થાય છે.

ખદાર નથી એવો ઠરાવ કરી મેરઠોદ્ધારને અસ્તાદ તેની પોતાની મીલકત રહેલે કરી પોતાને યજ્ઞેશ્વર મુક્તાન કંપનીને માથે ન આપડે તેની ખાતર જેમ જના દરમિયાન કાર્ટદાર તેના મક્કનને રીલિફ મેરાવી દીધું છે. નરિમાનના કાને આ વાત આવતાની સાથે તેણે અસ્તાદની ન્દાની પટેન નામની પોતાને ત્યાં બોલાવી ઘટની પીરમ-દિખોત આપી, અને કેટલાક વખત પોતાને ત્યાં રહેવા જણાવ્યું. અસ્તાદે નરિમાનપર કહેલા અપ-કારને માદ કરી રાત્રીમાં તેક આજા નામ નરિમાનની આગળ મન મેલીને રડી અને અસ્તાદે જણે આગળે કરેલા અપકારની આ કુખની વેળાએ બાઈની વની બહેને એક લાખવાર આશી માગી લીધી. અસ્તાદના અપકારને વિચારી જઈ પિરિમાનને પણ પ્રેમ પૂર્વક નામની પોતાના લકષ સાથે આંખી મિલકત બેસીકર રહેવા જણાવ્યું. અને અસ્તાદ સગ પૂરી થયે થોડે વખતે ત્યાંની પોતાને ત્યાં રહેવામાં તેને કાંઈ પણ મંદારનો આપ નથી કરી તેના વ્યાકૂળ ચિત્તને ઉચિત આઆસન આપી પીરિમાનને નામની અનલક પ્રેમ મેળવ્યો !

જેમમાંથી છટકાની સાથે અસ્તાદે બાઈની આડી કરી વિચિત્ર વેશમાં થોડે આગળે નામ પણ પિરિમાનની પાસેથી રત્ન લઈ, આજ લાઈ હજા થશે એમ માની, બાઈને ક્યારની એ કલાકથી આંધુબરી આંખે સીરાની પાક જોઈ રહી છે. આંધુબરી આંધુ બાઈ આંખે નામની બેતાં જ અસ્તાદની આંખમાં પણ પાણી બરાઈ આંધુ. કેટલાય વર્ષોનો વિચાર ન હોય એવી રીતે ઉભા બાઈ-એન મુશ્કેને મુશ્કે રહવા મંડી ગયા.

બુલકાળના એક એ મુશ્કેલીઆલો મંડરાવ, તંડરાવ વગેરેએ આરતીને એકાંતમાં સર્જ જઈ અસ્તાદને તેની જેમના દરમિયાન બનેલી સ જી બીના એક પછી એક કરી સંમગાવી, આથી અસ્તાદના કુખને પાર ન રહ્યો. મેરઠા સીકને કરી આંધુ હતી બાઈનાએ આ અસ્તાદે મનવાર ગીલમાં પૂરાં દસ વર્ષ નોકરી કરી મેળવેલ પ્રતિષ્ઠામાંથી વર્ષો પરી પણ રાખવાયે તે નસિબ એમ માની ગોઠવા ચાલ્યા વગર સીકને તોડી ફેંડી 'હજી અબીનાના આરંભે મુશ્કેલ એને એજ પડીએ જગેએ ખાલી કરી, આ દનાના પગમાં મરુ મુશી, મદા આફંદ કરતાં અલ્લાહપૂર્વક, રખડમાં બંગલો યોગી અનેક અપરાધની દુખા લાવતાં રત્ન માગી.

અસ્તાદની આવી દયા જનક સ્થિતિ જોઈ સદાય અબીનાએ તેને જંગલના એક બાંગમાં લઈ જઈ તેના લાલની એક એ વાલો કરી અને કમળ દેખતો અમુક બોલ વર્તા પગારથી પણ રીતે કરી તેને મનવાર મીલમાં રમજ અપવાતની પોતાની સદ્ગતિ જણાવી. એને યમું કે લાગેને દવે જગતમાં કાઈ કેહણે આપણે દવે પડે નથી થાય એમ માટે દાખવે રહીને હા કહી દઈ ! પણ એજ અમલે જંગલના એક બાંગમાંથી અવાજ આવ્યો : 'નહિ ! દરડીએ નહિ ! માતા ! તમારે જે જમતની સેવા કરવી હોય તો અકારમાં તેનું કમ-કમ આપતાં લેજ અમલશે નહિ-આ રાતના પુત્રા જેની રમતાની પતથી ભાવ્યની તમારી ઉજળી કારકિર્દીને કલક લગાવશે-નહાય જેના કેટલાંય મલક નાશ કાઢે. એના રજાનપર અસ્તાદે અપમાનિત કરી કંપનીમાંથી દૂર કરેલા કંપનીના સાથે વફાદાર-કારિગરના સજા દોરત નેકનામ નરિમાનને તેની જગે મજરી કોઈએ. કંપની કમદાર અને આપ નામદારને જેમ આવવાથી જાણ પડશે, જેમાં કાંઈ ન રાખશે. આમિન !

બસ થઈ ચૂકું ! અબીના ના કહે તે અમલશે અસ્તાદ ઉઠીને ઉઠે થયે અને નામ સહિત તે પોતાના અપ-દાસના જુના-પુણ્ય પરમાં બંધ રહ્યો. પણ તેના છવને

દરે મહિને આંગ્રેજી તથા ગુજરાતી ભાષામાં પ્રકટ થતું હાસ્ય સુપરગ્રુડ

જોઈ વાંચી જોઈ આપણે સમીક્ષાની સેવા કરવું
 એની દબલું આપ્યા વિનંતી નમાં એ એકજ
 માસિક ઉપજાડે એશિયામાં એમાં દેવી, મિત્રા

વંચક, વિજ્ઞાન તથા કુદરતી ઉપચાર-પદ્ધતિઓના ઉત્તમ લેખો હોવાથી, વગેરે એમ ડી., એન.
 ડી., ડી. સી., એવી વૈજ્ઞાનીક ઉચ્ચાક્ષર ઉચ્ચ પદ્ધતિઓ પામેલા પ્રસિદ્ધ અમેરિકન લેખકોનાં લેખો
 લેખો એમાં આવેલો. એટલું જ નહિ પણ દેશનાં વિદ્વાન વૈજ્ઞાની, દરખો, ડાહ્યાદે, પદ્ધતિના
 અનુભવથી અમુક દેશ ઉપાયો "ધ-વન્ટરિ" દ્વારા સરવ. ગુજરાતી ભાષામાં સમાવે છે.
 વૈજ્ઞાનીક વાંચકોએ માટે ઉત્તમોત્તમ છતાં સસ્તામાં સસ્તું પણ દરેક મુદતમાં ઉપયોગી.

"ધ-વન્ટરિ" ની આરા ઉપયોગિતા તો એ છે કે એમાં ચોટી મુદતો મોટા નફા
 આપનાર દુદ્ધર-ઉદ્યોગો મંજૂ થી ખાસ લખાણો દરેક અંગે આપવામાં આવે છે, જેથી
 માધ્યમ સંબંધે એ તે માન્યતા મદિને ૫૦-૬૦ ફીસા સદાજ કમી છે.

ડી. પી. સી. ડી. એ. સી. ના સંબંધમાં અસર ૮૧ ટકા વધારું માન
 આપનાર મંજૂ થી તેના વિવાદોના ઉદારતા માતાનને જોઈ છે. એમ
 ઉદારતામાં રાખી અમે "ધ-વન્ટરિ" ની જૂની કાગળો નજી સુધારો દાખલ કર્યો છે.
 ને કંઠે નવસુધારો "ધ-વન્ટરિ" વાંચવાથી કંઈને કંઈ આદેશ તથા પૈસા
 કમાવાની કુચીઓ મેળવી શકો.

રેર રેર વચ્ચે એ દેવથી દયા સચે ફક્ત ફક્ત વાર્ષિક લખાણ સંખ્યા છે.
 અસરકારક લેખો—એનેજર. "ધ-વન્ટરિ" કે. નાગરવાઈ, પડોડરા. ફક્ત નફા ૦-૪-૦
 તદ્દરખાસ ખાસ રેપેસિયોસિટી લખેલે ગુજા મેળાવાથી રાજકીય ના આતોજ મેળ.

લેખકો છીએ—સેનાભાવચળા અને દત્તાત્રી મુદરણો એનેજર તરીકે કામ કરવા
 માટે, સાઈ કમીસન મળશે લેખો—એનેજર. "ધ-વન્ટરિ"

સ્વદેશી ખાદીમાં વિલાયતી બટન શાભે કે ?
જોઈ જોઈ જાઓ ! પહેલાં પ્રસન્ન થાઓ ! પછીજ ચોક્કસ આપો !

શુદ્ધ ચાંદીનાં બટનમાં મહાત્મામાં ગાંધીજી, લોકમાન્ય તિલકે મહારાજ,
શ્રીમદ્ ભદ્રમદમણી, શ્રીકૃષ્ણમણી વગેરે સ્વદેશી રત્નેશ્વર, બટન, કોટ પહેરવું
ફોનો મનપસંદ તેજાર કરવામાં આવ્યાં છે. ફોટાવાળાં બટન તથા રીસ્ટ વેચના
હોદ્દાના પટા જોઈને તમે જરૂર ખુશ થશો !

શ્રી લક્ષ્મીદેવીની કૃપા મેળવો ! નજર સહામે રાખી ઉપાસના કરો !
અનંતેશ દુકાની આવે છે. કેવી પૂજ કરશો ? લક્ષ્મીની કે શ્રીમાની ?
શુદ્ધ ચાંદીની લક્ષ્મીની ખાસ તેજાર કરેલી છત્રી જરૂર મંગાવી દો ! શ્રીમત
રૂ. ૧૦) અને રૂ. ૭) છત્રીનું શય છે.

મવીન ખુશ ખબર—જાહેર પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવે છે કે
અમારે ત્યાં શાનાના, તથા ચાંદીના અને કાચના, ફેન્સી મશીન પાટીદ
દાગીના તેજાર મળશે, તેજાર ચોક્કસ મળેથી જનશ્રી આપવામાં આવશે.
માનપૂર્વક પધારો—પ્રોપાઈટર ડી. એમ. ઝવેરી ભાવનગરવાળા,

કે. રાવપુર ચોરીસ નં. ૧૮૭૭—અમદાવાદ.

સ્વદેશી મેટલપોલીશ

કાંઈકનું પાતળું બટન અથવા સામાન ઉપર એક સફળ દ્રવ્યવાળી તદ્દન
નવાની માફક જાની આવે છે, તમુનાની ખાવર પણ એક ઢબી મંગાવી દો !
નિશાપત્તીને રોકર મારે એવી છત્રા ૧ દબીનું મુજ્ય ફક્ત ૦-૩-૦ ડાંગના
રૂ. ૨) જોઈને રોકર છે. લખો—

મેસર્સ કે. શંકર એન્ડ કો. ૮/૦ કર્મચીર કાર્યાલય—અમદાવાદ.

પધારી ખાતરી કરો ! ચોકજો માલ ! સાચી ગરેટી !

પંચાલ

દલસુખરામ ગોરધનદાસ.

સોના ચાંદીના ફેન્સી દાગીના વેચનાર તથા બનાવનાર
કે. રતનચોળના નાકે દુકાન નં. ૬૧૧૨—અમદાવાદ

કર્મચીરના નિયમે:—(માહકોને) ૧ નવું પોસ્ટની ટિકિટ બીડવાથી નમુંને મોકલ મળશે. ૨-પાર્સિ લવાજમ વી. પી. પોસ્ટલ સાથે રૂ. ૩-૦-૦ છે, મનીઓર્ડ કરનારે રૂ. ૨-૧૪-૦ ચેકવવા. ૩-૧૧-૦ ચાંપણ-માસથી મળાશે. ૪ માહકોએ સિફ્ટ, ૫ બહાતી તુરત ખર્ચે આપવી. ૫-નીચાઈ કાર્ડ અગર ડિપોઝ બીડી કરો તોય બચાવ મળશે.

લેખકોને:—૧ લેખકને માસિક પિના મૂલ્ય મળે છે. ૨-લેખકોએ એક જ વખત ૨૫૦૦ શબ્દો લખીને લેખ-કવિતાએ વં. મેકલેસ અને અપારી બંધ મોકલે. સિરનામું સ્પષ્ટ જણાવવું. ૩-લેખકના વિચાર સાથે કોઈએ અમારે મળતાપણું ન સમજવું. ૪-લેખક લેખ સંગ્રહ પ્રકટ થાય છે. ૫-પ્રકટ ન થયેલા લેખો ટિકિટ બીડી દોષ તોય. પ્રથમ મોકલાય છે. ૬-અમને લખાવી જેવા મોકલાયાના અને અપુરા લેખો મોકલવા તરતી ન લેવી. ૭-અપહાર નીચેના સિરનામેજ પ્રેમો:—એમ્પ્લોની તાજાં કર છે.

વ્યવસ્થાપક: “કર્મચીર” અમદાવાદ.

કર્મચીર કાર્યાલયમાંથી મળતાં પુસ્તકો.

ક્રમ	શીર્ષક	મૂલ્ય	ક્રમ	શીર્ષક	મૂલ્ય
૧	લક્ષ્મીકાન્ત (સામાજિક)	૧-૦-૦	૧૬	સમિતિ રામભીલા (કાવ્ય)	૧-૦-૦
૨	રાણી ત્રિવેણી (મતિદારિકા)	૧-૮-૦	૧૭	યોગીની અગ્રણીય (પાર્સિક)	૦-૫-૦
૩	અમલતરમાળા (પાર્સિક)	૧-૪-૦	૧૮	શ્રી કૃષ્ણગીતા કથા કાવ્ય ( )	૧-૦-૦
૪	રૂઝવિલા (અપૂર્વ અમલતર)	૨-૮-૦	૧૯	સાનમલિ પ્રકાશ (કાવ્ય)	૨-૦-૦
૫	મીરાંદરામાર્ષનાં અપહારી રાણી	૨-૮-૦	૨૦	મલ્લિકાર્જુન કાવ્ય ( )	૧-૮-૦
૬	આર્મ'દ સદર	૨-૮-૦	૨૧	અમો-તરી (પાર્સિક)	૦-૧-૦
૭	કૌશલ્ય સ્વામીની (પાર્સિક)	૦-૮-૦	૨૨	અર્ધા રાજી	૦-૧-૦
૮	જાલધારી ( )	૦-૪-૦	૨૩	સાનમલિ પ્રકાશ of Dyanabhai	૦-૧-૦
૯	જાલધારી મહાત્મ્ય ( )	૧-૪-૦		અપહારી	
૧૦	શ્રી મંગલુરામ રાણીની કિંચ			અપહારીની વ્યવસ્થા (પાર્સિક)	૧-૮-૦
	વાળી વાચ ૧-૨૬	૦-૮-૦	૨૪	સાનમલિ પ્રકાશ (આન ૨ પ્રકટ પરી)	૧-૦-૦
૧૧	માહકોનું દિવાલિય ( )	૦-૪-૦	૨૫	દંપતી મેલમલિય ( )	૧-૦-૦
૧૨	શ્રી અલ્પિકા રાણી (કાવ્ય)	૦-૪-૦	૨૬	કર્મચીર નર્મ ૧ ની કાવ્ય ગાથાઓ	૨-૮-૦
			૨૭	દિવસાતોના નિર્મલો કાવ્ય	૦-૧-૦

ઉપરનાં કૌપર્ગા પુસ્તકોનું પોસ્ટલ જુદુ પાડે. નાનું મનીઓર્ડથી મોકલવાથી બે વ્યાનવરો મળે. ઉપરનાં પુસ્તકોમાંથી સામેલ રૂપ રૂપિયાનો પુસ્તક મંગલનાં બે રૂપિયા ૧૦ ની કીમતનું પુસ્તક બેડ મળે. આજેજ અમારો.

કર્મચીર કાર્યાલય-અમદાવાદ.